

**De federale financiering van de bedienaren der erediensten en de
afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad**
Verslag van de Commissie van Wijzen

2005-2006

**De federale financiering van de bedienaren der erediens ten en de
afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad**
Verslag van de Commissie van Wijzen

In opdracht van mevrouw Vice-Eerste Minister en Minister van Justitie Laurette
ONKELINX.

Co-voorzitters:

Freddy MORTIER,
Marie-Françoise RIGAUX,

Leden:

Jonny DRIJKONINGEN,
Jean-François HUSSON,
Kaat LEUS,
Noël SMETS.

2005-2006

Dankbetuiging

De Commissie dankt de heer Eric Ghysselinckx, waarnemend adviseur, en de heer Wouter Ceulemans, attaché bij het Directoraat-generaal Wetgeving en Fundamentele Rechten en Vrijheden, dienst erediens en vrijzinnigheid van de FOD Justitie, die alle werkvergaderingen hebben bijgewoond, niet alleen als verslaggevers, maar ook als bevoorrechte deskundigen op dit gebied. Die twee raadgevers hebben voor de hele duur van de werkzaamheden gezorgd voor de omkadering, hebben de nodige contacten gelegd, en er ook zorg voor gedragen dat de werkzaamheden in de beste sfeer verliepen. De Commissie dankt ook de heer Carlos Otte, eerste auditeur bij het Rekenhof, voor zijn substantiële bijdrage aan de werkzaamheden en aan het rapport van de Commissie. Zij drukt haar erkentelijkheid uit ten aanzien van de heer Henri Jamar, attaché bij de FOD Budget en Beheerscontrole, die met veel kennis van zaken heeft bijgedragen tot het uitwerken van de budgettaire voorspellingen. De Commissie dankt verder de heer Beatrix, attaché bij de diensten van de voorzitter FOD Justitie, de heer Janssens, directeur Communicatie en Kennismanagement bij de Pensioendienst voor de overheidssector, en heel in het bijzonder de vertaaldienst van de FOD Justitie die, onder leiding van mevrouw Martine Perpet, een aanzienlijke prestatie heeft geleverd.

Inhoudstafel

ALGEMENE INLEIDING EN WERKWIJZE	1
1. EEN REGELGEVING ONAANGEPAST AAN DE SOCIAAL-POLITIEKE ONTWIKKELING	5
2. DE GRONDWETTELIJKE EN WETTELIJKE GRONDSLAGEN VAN DE REGELGEVING INZAKE DE EREDIENSTEN	7
3. DE PARADOXEN VAN HET GRONDWETTELIJK EN WETTELIJK STELSEL INZAKE DE EREDIENSTEN	13
3.1. DE ERKENNING VAN DE EREDIENSTEN.....	13
3.2. DE JURIDISCHE STAATSORDENING, DE AUTONOMIE VAN DE GODSDIENSTIGE JURIDISCHE ORDENINGEN EN DE AUTONOMIE VAN DE WIJSGERIGE GROEPERINGS	15
3.3. DE FUNDAMENTELE RECHTEN VERLEEND AAN DE BEDIENAARS VAN DE EREDIENSTEN EN AAN DE AFGEVAARDIGDEN VAN DE VRIJZINNIGHEID	18
3.4. GEVOLGEN VAN DE STAATSHERVORMING VOOR HET STATUUT VAN DE BEDIENAARS VAN DE EREDIENSTEN EN VAN DE AFGEVAARDIGDEN VAN DE VRIJZINNIGHEID	23
4. DE PRINCIPIËLE UITGANGSPUNTEN VAN DE COMMISSIE.....	29
4.1. INLEIDING	29
4.2. BEHOUD VAN HET BESTAANDE GRONDWETTELIJKE KADER EN VAN DE BEVOEGDHEIDSVERDELING.....	29
4.3. MEER INACHTNEMING VAN DE GRONDWETTELIJKE REGELS	30
4.4. INACHTNEMING VAN DE RECHTEN VAN DE MENS EN DE FUNDAMENTELE VRIJHEDEN.....	31
4.5. BREUK EN CONTINUÏTEIT: NOOD AAN EEN NIEUW EVENWICHT INZAKE FINANCIERING.....	32
4.6. NOODZAAK OM FINANCIËEL BEHEERSBARE OPLOSSINGEN VOOR TE STELLEN	33
4.7. TRANSPARANTIEBEGINSEL.....	34
4.8. VEREENVOUDIGING EN UNIFICATIE VAN HET FINANCIERINGSSYSTEEM.....	34
4.9. SUBSIDIARITEITSBEGINSEL BIJ HET BEHEER VAN DE FINANCIERING DOOR DE STAAT	34
4.10. VERBAND TUSSEN DE FINANCIERING VAN DE EREDIENSTEN EN HET NASTREVEN VAN HET ALGEMEEN BELANG	35
4.11. FINANCIERING VAN DE EREDIENSTEN EN KWALITEITSWAARBORGEN VANWEGE DE BEGUNSTIGDEN. DE VRAAG NAAR DE VORMING VAN DE BEDIENAREN VAN DE EREDIENSTEN.....	35
5. DE REGELGEVING EN DE ADMINISTRATIEVE PRAKTIJK MET BETREKKING TOT DE WEDDEN VAN DE BEDIENAREN VAN DE EREDIENST EN DE AFGEVAARDIGDEN VAN DE VRIJZINNIGHEID	39
5.1. DE RELATIE TUSSEN DE BEDIENAAR VAN DE EREDIENST OF DE AFGEVAARDIGDE VAN DE VRIJZINNIGHEID EN DE OVERHEID	39
5.2. WEDDEN EN LONEN.....	41
5.2.2. <i>Het begrip wedde in het (federale) ambtenarenrecht.....</i>	<i>41</i>
5.2.2.1. Algemeen.....	41
5.2.2.2. Het begrip wedde in artikel 181 G.W.....	42
5.2.3. <i>De begrippen wedden en lonen in het sociaal recht.....</i>	<i>44</i>
5.2.3.1. Algemeen.....	44
5.2.3.2. Het begrip loon volgens artikel 181 GW.....	44
5.2.4. <i>Het APKB als inspiratiebron voor de toepassing van het begrip wedde in artikel 181 G.W.....</i>	<i>46</i>
5.2.5. <i>Het begrip wedde in de pensioenwetgeving.....</i>	<i>47</i>
5.2.6. <i>De wedden van de bedienaren van de erediensten: de wettelijke regeling</i>	<i>48</i>
5.2.6.1. De vastlegging van het toegekende bedrag	48

i. De wedde.....	48
ii. De andere toelagen.....	50
iii. De weddebijslag voor de pastoor en de onderpastoor.....	51
iv. De vergoeding voor huisvesting.....	52
5.2.6.2. De specifieke problemen.....	54
i. De cumulatie van twee bezoldigde bedieningen.....	54
ii. De parochieassistenten van de katholieke eredienst.....	56
iii. Bijkomende opmerkingen.....	58
6. DE HUIDIGE REGELGEVING EN PRAKTIJK MET BETREKKING TOT DE PENSIOENEN VAN DE BEDIENAREN VAN DE EREDIENST EN DE AFGEVAARDIGDEN VAN DE VRIJZINNIGHEID.....	61
6.1. INLEIDING.....	61
6.2. DE KERKELIJKE PENSIOENEN: ALGEMEEN.....	61
6.2.1. <i>De wijze van berekening en de oorsprong van de kerkelijke pensioenen</i>	61
6.2.2. <i>De gemiddelde wedde als grondslag voor de pensioenberekening</i>	67
6.2.3. <i>Enkele specifieke ongelijkheden</i>	69
6.2.3.1. Het pensioenrecht wegens definitieve lichamelijke ongeschiktheid.....	69
6.2.3.2. De vroegere diensttijd.....	70
6.2.3.3. De diplomabonificatie.....	71
6.2.3.4. De bijzondere berekening ingevolge arbeidsongeval of beroeps-ziekte.....	72
6.3. DE SITUATIE VAN DE PAROCHIEASSISTENTEN VAN DE KATHOLIEKE EREDIENST.....	73
6.4. DE FINANCIERING VAN DE PENSIOENEN VAN DE BEDIENAREN VAN DE EREDIENSTEN.....	74
6.5. DE TOEPASSING VAN DE BEPERKING TOT HET “RELATIEF MAXIMUM”.....	76
6.6. DE BEREKENING VAN KERKELIJKE RUSTPENSIOENEN MET DIENSTEN NA DE NORMALE LEEFTIJDGRENSEN VAN 65 JAAR.....	77
6.6.1. <i>Pensioen wegens definitieve ongeschiktheid</i>	77
6.6.2. <i>Het pensioencomplement wegens leeftijd</i>	78
6.7. BESLUIT.....	80
7. DIVERSE PROBLEMEN IN VERBAND MET FINANCIERINGS-, ERKENNINGS- EN VERDEELCRITERIA VOOR DE EREDIENSTEN EN DE GEORGANISEERDE VRIJZINNIGHEID.....	85
7.1. OVERZICHT FINANCIERING EREDIENSTEN.....	85
7.1.1. <i>Federale financiering</i>	85
7.1.1.1. Wedden en subsidies (organisatieafdeling 59).....	85
7.1.1.2. Pensioenen.....	87
7.1.2. <i>Financiering door lokale besturen</i>	87
7.1.2.1. Grondslagen en aard van de financiering.....	87
7.1.2.2. Betrokken bedragen.....	88
7.1.3. <i>Financiering van gesubsidieerde werkzaamheden en patrimonium</i>	89
7.1.3.1. Gesubsidieerde werkzaamheden.....	89
7.1.3.2. Patrimonium.....	89
7.1.4. <i>Gespecialiseerde morele en religieuze diensten en radio- en tv-uitzendingen</i>	90
7.1.5. <i>Fiscale maatregelen</i>	91
7.1.6. <i>Levensbeschouwelijke vakken in het verplicht onderwijs</i>	92
7.1.7. <i>Conclusies</i>	92
7.2. HUIDIGE TOESTAND VAN DE REPRESENTATIEVE ORGANEN.....	93
7.2.1. <i>De noodzaak van representatieve organen</i>	93
7.2.1.1. Erkenning van de representatieve organen.....	94

Tabel 1 Representatieve organen: wettelijke grondslagen en benoemingswijzen.....	94
7.2.1.2. Financieringswijze	95
Overheidsfinanciering van de representatieve organen - 2005.....	96
7.2.2. <i>Conclusies en voorstellen</i>	97
7.3. HET NUT VAN EEN INTERNATIONALE VERGELIJKING	98
7.3.1. <i>Belangrijkste financieringsmodellen</i>	98
7.3.2. <i>Verantwoording voor financiering</i>	99
7.3.3. <i>Specificiteit van het Belgische model</i>	99
7.3.4. <i>Specifieke vragen</i>	100
7.3.4.1. <i>Erkenning van nieuwe erediensten</i>	100
7.3.4.2. <i>Representatieve organen</i>	101
7.3.4.3. <i>Juridische vormen van godsdienstige groeperingen</i>	101
7.3.4.4. <i>Financieringswijze</i>	101
7.3.4.5. <i>Vorming van bedienaars van erediensten</i>	102
7.4. CRITERIA VOOR HET BEPALEN VAN AANTALLEN “GELOVIGEN” EN “AANHANGERS”	102
7.4.1. <i>Geloofspraktijk</i>	103
7.4.2. <i>Geloofsidentificatie</i>	108
7.4.3. <i>Alternatieve peilingsmethodes</i>	114
8. AANBEVELINGEN VAN DE COMMISSIE	117
8.1. ALGEMENE AANBEVELINGEN	117
8.1.1. <i>Een efficiënt personeelsbeheer</i>	117
8.1.2 <i>Transparantie m.b.t. de uitgaven ten laste van de overheden en m.b.t. de componenten van de inkomsten van de bedienaren en van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid</i>	118
8.1.3. <i>De vorming van de imams van de islamitische eredienst</i>	119
8.1.4. <i>Verzameling van gegevens voor de bepaling van een faire verdeling van de budgettaire middelen</i>	120
8.2. BIJZONDERE AANBEVELINGEN	120
8.2.1. <i>Structuur en financiering van de representatieve organen</i>	120
8.2.2. <i>De wedden van de bedienaren en de afgevaardigden</i>	121
8.2.3. <i>Vergoedingen en toelagen voor de bedienaren van de erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid</i>	124
8.2.4. <i>Cumulatie van meerdere bezoldigde bedieningen door de bedienaren van de erediensten</i>	125
8.2.5. <i>Het kader en de wedden van de parochieassistenten</i>	125
8.2.6. <i>Elementen van rechtsbescherming</i>	125
8.2.7. <i>De pensioenen van de bedienaren en de lekenafgevaardigden</i>	126
8.3. AANBEVELINGEN VOOR EEN HERVORMING VAN HET STELSEL VAN DE EREDIENSTEN EN DE VRIJZINNIGHEID	129
8.3.1. <i>Weddeniveaus en loopbaanstructuren</i>	131
8.3.1.1. <i>Modellen</i>	132
8.3.1.2. <i>Commentaar</i>	140
8.3.1.3. <i>Evolutie van de uitgaven volgens het model egalisering met afschaffing cumulatie</i>	141
8.3.1.4. <i>Budgettaire weerslag van de modellen op de huidige pensioenuitgaven</i>	149
8.3.1.5. <i>Slotopmerkingen bij de egaliseringssimulaties</i>	150
8.3.2. <i>De herstructurering van het kader</i>	151
8.3.3. <i>Enveloppefinanciering</i>	152
8.3.4. <i>Goedkeuring van twee wetten in verband met de financiering van de bedienaars van de erediensten en van de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad (of van de niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen)</i>	154
8.3.4.1. <i>Wet betreffende de erkenning en de financiering van de bedienaars van de erediensten</i>	155

8.3.4.2. Wet betreffende de erkenning en de financiering van de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad of van niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen	158
BIJLAGE 1 UITGANGSPUNTEN EN CONVENTIES VAN DE MODELLEN	159
BIJLAGE 2 OVERZICHT VAN DE VRAGEN VAN DE ERKENDE EREDIENSTEN EN DE GEORGANISEERDE VRIJZINNIGHEID M.B.T. FUNCTIES IN HET KADER.....	164
BIJLAGE 3 EVOLUTIE VAN DE BUDGETTAIRE UITGAVEN AAN DE HUIDIGE INDEX	166
BIJLAGEN.....	173
DE COMMISSIE	175
K.B. VAN 10 NOVEMBER 2005 EN M.B. VAN 27 JANUARI 2006	179
VRAGENLIJST EN NOTULEN VAN DE HOORZITTINGEN MET DE VERTEGENWOORDIGERS VAN DE ERKENDE EREDIENSTEN EN DE COVOORZITTERS VAN DE CENTRALE VRIJZINNIGE RAAD	183
DATA DER VERGADERINGEN EN HOORZITTINGEN VAN DE COMMISSIE.....	237

Algemene inleiding en werkwijze

De Commissie belast “met het onderzoek van het statuut van de bedienaars van de erkende erediensten”¹ heeft als opdracht de ongelijkheden tussen de stelsels toepasselijk op de bedienaren van de erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid in kaart te brengen en voorstellen tot coördinatie van de regelgeving te formuleren conform de grondwettelijke beginselen van gelijkheid en non-discriminatie. Uit de – beperkende – benaming van de Commissie zou kunnen worden opgemaakt dat zij enkel belast is met het onderzoek van het statuut van de bedienaars van de erediensten. De verwijzingen in de aanhef van het koninklijk besluit tot oprichting ervan (dat verwijst naar artikel 181, §§ 1 en 2, van de Grondwet), evenals het onderzoek van de doelstellingen die aan de Commissie zijn opgelegd – inzonderheid omschreven in termen van onderzoek naar de gelijkheid tussen de verschillende statuten – laten er nochtans geen twijfel over bestaan dat zij ook het statuut moet onderzoeken van de “afgevaardigden van de door de wet erkende organisaties die morele diensten verlenen op basis van een niet-confessionele levensbeschouwing” teneinde het onder andere te vergelijken met dat van de bedienaars van de erediensten.

De Commissie is als volgt tewerk gegaan. Na onderzoek van de grondwettelijke beginselen van toepassing op de voorliggende materies, heeft zij de vertegenwoordigers van alle erkende erediensten en van de georganiseerde vrijzinnigheid gehoord. Met het oog op die hoorzittingen heeft zij een vragenlijst uitgewerkt die de vertegenwoordigers vooraf hebben ontvangen, zodat de zittingen konden worden voorbereid. De verslagen van die hoorzittingen zijn in dit rapport opgenomen als bijlagen. De verslagen zijn herlezen en goedgekeurd door elk van de gesprekspartners van de Commissie, die ook hun goedkeuring hebben gehecht aan de publicatie van de verslagen.

De Commissie heeft vervolgens een grondiger onderzoek gedaan van zowel de wetgeving als van de administratieve praktijken m.b.t. de wedden en pensioenen van de verschillende bedienaren van de erediensten en van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid. Op basis van dit werk, samen met de reeds ter gelegenheid van de hoorzittingen verworven informatie, heeft de Commissie zich een beeld kunnen vormen van de volle omvang van de verscheidenheid van de praktijken en gebruiken terzake en van de noodzaak om over te gaan tot hervormingen.

¹ De Commissie is opgericht bij het koninklijk besluit van 10 november, bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 7 december 2005. De aanwijzing van de leden van de Commissie en van de twee medevoorzitters is bepaald in een ministerieel besluit van 27 januari 2006, bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 1 februari 2006.

De Commissie merkt op dat de werkzaamheden die moesten leiden tot een beoordeling in termen van de gelijkheid van die statuten bemoeilijkt zijn door de afwezigheid van centraal beschikbare gegevens over meer bepaald de samenstelling van de inkomsten van sommige categorieën bedienaren van de erediensten. Die schijnbaar technische moeilijkheid lijkt te liggen aan een algemeen gebrek aan transparantie, dat onder meer het gevolg is van versnipperde en soms onaangepaste of verouderde wetgeving.

Na toetsing van de praktijken aan de rechtseisen heeft de Commissie overeenstemming gezocht en bereikt over de beginselen die het opstellen van aanbevelingen dienden te leiden. Bezorgd om de financiële beheersbaarheid van het stelsel heeft de Commissie verder meerdere benaderende budgettaire simulaties gemaakt, met de hulp van een ambtenaar van de FOD Budget en Beheerscontrole en van een ambtenaar van de Pensioendienst voor de overheidssector. Op die manier is een algemeen beeld van de mogelijke financiële impact van min of meer verdergaande hervormingsvoorstellen bekomen.

De klaarblijkelijke diversiteit van de nomenclaturen, weddebepalingen en pensioen- en cumulregelingen² is één van de juridische gevolgen van aanpassingen van de wetgeving aan een religieuze en wijsgerige context in voortdurende beweging. De basis van waaruit de Belgische wetgever vertrok, was daarbij in essentie napoleontische wetgeving ter regeling van de verhouding tussen voornamelijk de katholieke Kerk en de Staat. De Franse regelgeving, overgenomen door de Belgische Staat, ging uit van de organisatiewijze en het interne recht van de katholieke eredienst: de bedienaar ervan was mannelijk, celibatair, onderscheidbaar van een leek door een wijding, woonde in een pastorie en had neveninkomsten uit enerzijds het casueel en uit anderzijds giften, vaak in natura, van de gelovigen. Wat betreft het aantal gelovigen kon de Belgische (grond)wetgever uitgaan van een bijna homogeen katholieke bevolking.³ De katholieke gelovigen waren zo sterk over het hele territorium verspreid dat de parochiestructuur, met dekking van het gehele territorium, probleemloos de norm kon zijn.

² Vastgelegd door de wet van 2 augustus 1974 betreffende de wedden van de titularissen van sommige openbare ambten, van de bedienaars van de erkende erediensten en van de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad en door de algemene wet van 21 juli 1844 op de burgerlijke en kerkelijke pensioenen.

³ Bij de volkstelling van 1846 bleek 99,76% van de Belgische bevolking godsdienstig. Protestanten en anglicanen maakten 0,17% uit van die bevolking, joden 0,03 % en gelovigen zonder denominatie 0,05%. De rest was katholiek. (P. Mahillon, “Le protestantisme dans la jurisprudence belge depuis 1830”, *J.T.*, 1982, p. 810).

Gedurende lange tijd kon dit basiskader voor de subsidiëring van de bedienaren van de erediensten worden behouden en minimaal aangepast, vooral omdat de groepen andersgelovigen die in het stelsel werden geïntegreerd, beperkt waren in omvang. De kleine groep protestantse kerken en de Israëlitische eredienst waren al erkend in de Franse en Nederlandse periode. In 1835 werd na lange parlementaire debatten het anglicanisme erkend, zonder dat dit het kader onder noemenswaardige druk zette. Tussen 1970 en 1993 zijn echter op korte termijn de orthodoxe godsdienst en, kwantitatief belangrijker, de islam en de georganiseerde vrijzinnigheid erkend.

1. Een regelgeving onaangepast aan de sociaal-politieke ontwikkeling

De ongelijkheden op het stuk van de organisatie van het statuut, van de wedden en pensioenen van de bedienaars van de erediensten en van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid worden verderop geanalyseerd en kritisch bestudeerd door de Commissie. Deze verschillende vaststellingen bieden evenwel geen verklaring voor de ontoereikendheid van de huidige terzake geldende regelgeving. Die ontoereikendheid houdt voor een groot deel ook verband met de onaangepastheid van de wetgeving aan diepe veranderingen in het sociale veld waarin de levensbeschouwelijke strekkingen zich situeren. De Commissie wijst in het bijzonder op:

- de komst van nieuw geïmmigreerde groepen andersgelovigen, waaronder meer bepaald moslims;
- in het verlengde van het vorige: de toenemende religieuze diversiteit op het vlak van de doctrines en op het vlak van de culturele praktijken door immigratie en asielverlening. Die nieuwkomers leiden er soms toe dat er méér diversiteit ontstaat binnen één reeds erkende eredienst. Als zij kunnen aansluiten bij de erkende erediensten vraagt dit aanpassingen (b.v. de integratie van Afrikaanse en Latijns-Amerikaanse evangelische kerken in de organen die de protestantse eredienst vertegenwoordigen; de integratie van anderstalige gemeenschappen, zoals de Poolse, in de katholieke eredienst). In andere gevallen gaat het om de vestiging van nieuwe organisaties van godsdienstige strekking op het Belgische grondgebied.
- de realiteit van de erkenning van of de mogelijke vraag naar erkenning van reeds geruimere tijd op het territorium aanwezige levensbeschouwelijke minderheden.
- de algemene secularisering van de maatschappij, gepaard gaande met een verminderde invloed van het katholicisme en met een verlies van de godsdienstige beleving in het algemeen. Steeds meer mensen rekenen zich tot geen enkele wijsgerige of godsdienstige strekking. De geloofspraktijk in de ongetwijfeld nog steeds dominante groep gelovigen, met name de katholieke, loopt terug. Behalve op wijzigingen op het vlak van de omvang van de groepen gelovigen, wijst de Commissie ook op problemen bij de rekrutering van bedienaren voor sommige erediensten evenals op de voor sommige erediensten toenemende, en onontbeerlijke, betrokkenheid van leken bij het bedienen van de eredienst.

Die veranderingen hebben onder andere een invloed op wat men dient te beschouwen als de componenten van een faire verloning van de diensten geleverd door de bedienaren van de eredienst. Op orthodoxen, moslims, protestanten, anglicanen, Israëlieten en morele consulenten is het model van de bedenaar van de

eredienst als een celibatair mannelijk lid van een clerus, gehuisvest in een pastorie, niet van toepassing. Zij dragen meestal een gezinslast en hebben - in tegenstelling tot sommige bedienaren van de katholieke eredienst - geen inkomen uit het casueel. Dat model is trouwens ook steeds minder van toepassing op de feitelijke bedienaren van de katholieke eredienst: vaak gaat het om parochieassistenten (vrouwelijke en mannelijke leken), in een enkel geval om gehuwde mannelijke leden van de clerus. De meeste bedienaren hebben géén pastorie als woonst (of een woonstvergoeding) terwijl de dalende geloofspraktijk de inkomsten uit het casueel drukt. Het steeds scherpere tekort aan gewijde bedienaren van de katholieke eredienst leidt tot de vaststelling dat de cumulatie van twee of meer parochies door éénzelfde bedienaar de regel is geworden, terwijl dit voordien de uitzondering was.

Het totaalbeeld van de sociologische evoluties werpt ook vragen op bij andere aspecten van de (federale) overheidsbevoegdheden m.b.t. de levensbeschouwelijke strekkingen. De zich wijzigende relatieve gewichten van de erkende levensbeschouwingen kunnen op termijn leiden tot herzieningen van de overeengekomen kaders. Vragen rijzen m.b.t. de erkenningscriteria voor nieuwe erediensten, die zich in de nabije toekomst zullen aandienen. Ten slotte zijn er onmiskenbare relaties tussen enerzijds het principe van de erkenning van de levensbeschouwelijke diversiteit en anderzijds de risico's van radicalisme die gepaard gaan met migratie en met de zelforganisatie van gemeenschappen. Er zijn dus ook veiligheidsaspecten verbonden aan het beleid tegenover de levensbeschouwelijke strekkingen.

Een andere belangrijke reden voor een doorlichting van de regeling m.b.t. de wedden en pensioenen van de bedienaren van de erediensten en de afgevaardigden van de georganiseerde vrijzinnigheid heeft te maken met de regionalisering, door artikel 4 van de bijzondere wet van 13 juli 2001, van de bevoegdheden over de kerkfabrieken en de instellingen belast met het beheer van de temporaliën van de erediensten⁴. De erkenning van de erediensten en de wedden en pensioenen van hun bedienaren zijn federale bevoegdheden gebleven. De uitoefening van de regionale bevoegdheden kan de persoonlijke inkomsten van sommige bedienaren van de eredienst beïnvloeden, waardoor er specifieke problemen m.b.t. de vergelijkbaarheid en gelijkheid van de wedden en pensioenen van de bedienaren van de erediensten kunnen ontstaan (bijvoorbeeld door de toekenning van een woonstvergoeding).

⁴ *Infra*, 3.4.

2. De grondwettelijke en wettelijke grondslagen van de regelgeving inzake de erediensten

2.1. De Belgische Grondwet bevat verscheidene bepalingen over de relatie tussen de Staat en de levensbeschouwelijke strekkingen. De levensbeschouwelijke strekkingen worden expliciet vermeld in een zestal grondwetsartikelen.

Artikel 11 G.W. voorziet: *“Het genot van de rechten en vrijheden aan de Belgen toegekend moet zonder discriminatie verzekerd worden. Te dien einde waarborgen de wet en het decreet inzonderheid de rechten en vrijheden van de ideologische en filosofische minderheden.”*

Dit artikel moet worden gelezen samen met artikel 10 G.W. op grond waarvan *alle Belgen gelijk zijn voor de wet*. Deze bepaling beschermt niet alleen individuen maar ook alle vormen van groeperingen. Overigens wordt krachtens deze bepaling, als zij samen wordt gelezen met artikel 191 van de Grondwet, dezelfde gelijke behandeling gewaarborgd aan alle vreemdelingen die regelmatig in België verblijven⁵.

De artikelen 10 en 11 van de Grondwet, die onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden, vormen de noodzakelijke basis voor een goed begrip van de huidige juridische toestand van het statuut van de bedienaars van de erediensten en van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid. Zij zijn ook een wezenlijk referentiepunt in het licht van de hervormingsvoorstellen van de Commissie. De alternatieve mechanismen die met betrekking tot dit statuut worden voorgesteld, kunnen immers niet voorbij aan deze fundamentele regels van het Belgisch grondwettelijk recht.

De tenuitvoerlegging van deze beginselen veronderstelt dat wordt geopteerd voor objectieve criteria die toelaten vergelijkbare situaties op gelijke wijze te behandelen, maar ook om onderscheiden situaties op verschillende wijze te behandelen⁶.

Artikel 19 G.W. luidt: *“De vrijheid van eredienst, de vrije openbare uitoefening ervan, alsmede de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten, zijn gewaarborgd, behoudens bestraffing van de misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheden worden gepleegd”*.

⁵ “Iedere vreemdeling die zich op het grondgebied van België bevindt, geniet de bescherming verleend aan personen en aan goederen, behoudens de bij wet gestelde uitzonderingen”.

⁶ Volgens een vaste rechtspraak van het Arbitragehof dat sinds 1989 de inachtneming van deze bepalingen waarborgt.

Artikel 20 G.W. luidt: *“Niemand kan worden gedwongen op enigerlei wijze deel te nemen aan handelingen en aan plechtigheden van een eredienst of de rustdagen ervan te onderhouden”*.

Artikel 21 G.W. luidt: *“De Staat heeft niet het recht zich te bemoeien met de benoeming of de installatie der bedienaren van enige eredienst of hun te verbieden briefwisseling te houden met hun overheid en de akten van deze overheid openbaar te maken, onverminderd, in laatstgenoemd geval, de gewone aansprakelijkheid inzake drukpers en openbaarmaking (...)”*.

De voorgenoemde artikelen garanderen de vrijheid van eredienst, zowel op het vlak van de uitdrukking als de belijdenis van het geloof, inclusief het recht om niet deel te nemen aan enige eredienst. Het recht op vrijheid van eredienst is trouwens méér dan een verbijzondering van de algemene vrijheden van vereniging en van meningsuiting. De doctrine luidde steeds dat de vertegenwoordigers van de erediensten geen verenigingen vormen van het associatieve type. Art 21 G.W. kent de erediensten een grotere vrijheid toe dan bijvoorbeeld een vereniging met levensbeschouwelijke grondslag die wordt opgericht naar privaatrecht. “De soevereiniteit die aan de godsdiensten wordt toegekend vloeit niet voort uit het privaatrecht in het algemeen of uit het contractenrecht in het bijzonder. Zij is de logische consequentie van “un principe (purement négatif) d’abstention du droit public”⁷. De Staat mag zich niet bemoeien met de leerstellige inhoud van erediensten, noch met hun organisatie.

Het gevolg hiervan is, zo wordt gesteld, o.m. dat de Kerk te allen tijde het recht heeft nieuwe bisschoppen te benoemen en nieuwe bisdommen op te richten zonder dat zij de instemming van het burgerlijk gezag behoeft te vragen of te verkrijgen. Het is ook in dat licht dat algemeen wordt aangenomen dat de bedienaren van de erediensten in geen geval openbare ambtenaren⁸ zijn, dat de overheidsdienst geen enkele invloed heeft op hun benoeming, noch op hun afzetting.

Artikel. 181 G.W. luidt:

“§ 1. De wedden en pensioenen van de bedienaren der erediensten komen ten laste van de Staat; de daartoe vereiste bedragen worden jaarlijks op de begroting uitgetrokken.

§ 2. De wedden en pensioenen van de afgevaardigden van de door de wet erkende organisaties die morele diensten verlenen op basis van een niet-confessionele levensbeschouwing, komen ten laste van de Staat; de daartoe vereiste bedragen worden jaarlijks op de begroting uitgetrokken.”

⁷ L.L. Christians, “Chronique de jurisprudence”, A.P.T., 1990, p. 206, geciteerd door P. De Pooter, *De rechtspositie van erkende erediensten en levensbeschouwingen in Staat en maatschappij*, Gent, Larcier, 2003, p. 75.

⁸ J. Dujardin, E. Vandenbossche, “De regionalisering van de bestuursinstellingen van de erkende erediensten”, T.B.P., 2002, p 448

De bijzondere vrijheid toegekend aan de erediensten door de Belgische Grondwet middels artikelen 19, 20 en 21 wordt gecompleteerd in artikel 181 met een subsidiëringsregeling voor de bedienaren van de erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid. De Belgische Staat opteert niet voor “neutraliteit” van de Staat tegenover de erediensten, in de zin van een onthouding van financiële tussenkomst. Er heerst integendeel een actief ondersteund wereldbeschouwelijk pluralisme, dat bijdraagt tot een effectief genot van de vrijheid van eredienst.

Het Belgische stelsel kan ook daardoor niet worden gekarakteriseerd als één van scheiding van Kerk en Staat. Er is ook geen sprake van eenheid tussen beide, omdat de burgerlijke overheid zich niet mag mengen in religieuze aangelegenheden. Het stelsel is ooit beschreven als één van “wederzijdse onafhankelijkheid”⁹, en, meer recent, van “welwillende neutraliteit”¹⁰.

Een systeem van toelagen voor de bezoldiging van de bedienaren van de katholieke kerk bestond sinds de Franse Revolutie in de Franse Staat als compensatie voor de nationalisering van de kerkgoederen. Het napoleontische regime nam die regeling, met uitbreiding tot de protestantse eredienst, over voor de Belgische departementen. De Nederlandse overheid zette het stelsel verder. Vanaf 1830, ten slotte, voegde de Belgische Staat, die voor de katholieke eredienst als rechtvaardigingsgrond de compensatieoverweging behield, er een sociale rechtvaardiging op grond van het maatschappelijke nut van de erediensten aan toe, wat toeliet het systeem van de financiering van de bedienaren uit te breiden tot eerst de Israëlitische eredienst (1831), later de anglicaanse (1835), de islamitische (1974), de orthodoxe (1985) en ten slotte de niet-confessionele gemeenschappen (1993). Aldus heeft de subsidiëring van de erkende erediensten en de niet-confessionele gemeenschap geleidelijk een andere betekenis gekregen dan die van een compensatie voor geleden onrecht: het betreft een vergoeding voor sociale dienstverlening. “De reden in hoofde van de wetgever om bepaalde erediensten actief te steunen, is het morele en maatschappelijke nut dat aan bepaalde religies wordt toegekend, de bijdrage die zij leveren tot het openbare belang en de diensten die zij bieden aan de bevolking, ter bevestiging van het openbare belang”¹¹. Art. 181 § 1 G.W. is steeds zo geïnterpreteerd dat de verplichting tot het betalen van de wedden en pensioenen van de bedienaren der erediensten enkel geldt t.o.v. erediensten waarvan de wetgever oordeelt dat ze “van algemeen maatschappelijk nut” zijn.¹² Het erkenningsmechanisme kent duidelijke voordelen toe aan de erkende erediensten en behandelt de

⁹ H. Wagnon, “La condition juridique de l’Eglise catholique en Belgique”, *Ann. dr. sc. pol.*, 1964, p. 72.

¹⁰ L.L. Christians, *Le financement des cultes en droit belge: bilan et perspectives*, *Quaderna di diritto e politica ecclesiastica*, 2006, 1, p.83.

¹¹ De Pooter, *o.c.*, p. 128.

¹² R.v.S., afd. wetg., advies nr. 36.134/3 van 21 november 2003 over een voorontwerp van decreet “betreffende de materiële organisatie en de werking van de erediensten”.

erediensten dus ongelijk. Die ongelijkheid heeft echter een objectieve en in principe toetsbare grondslag: het maatschappelijk nut van de eredienst / levensbeschouwing. Ook al vergt de toepassing van dit criterium een appreciatie, duidelijk is dat het geen verschil maakt tussen erediensten op grond van leerstellige inhouden, maar enkel op basis van seculiere overwegingen.

2.2. Naast de grondwettelijke bepalingen waarin de wijsgerige en godsdienstige strekkingen expliciet worden erkend, zijn er ook verscheidene andere bepalingen, waarin geen sprake is van erediensten, maar die rechtstreeks of onrechtstreeks relevant zijn voor de verhouding tussen de levensbeschouwelijke strekkingen en de Staat.

De Commissie vermeldt artikel 22 van de Grondwet, waarin “*het recht op eerbiediging van zijn privéleven en zijn gezinsleven*” is bekrachtigd dat inzonderheid wordt verstaan als een waarborg voor het recht op een persoonlijke levenssfeer. Aldus kan, meer in het algemeen, geen wet noch de regelgeving inzake het statuut van de bedienaars van de erediensten en van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid, in het bijzonder tot gevolg hebben dat de Belgen of de vreemdelingen die beschermd worden door artikel 191 G.W. onder de ene of de andere vorm hun godsdienstige overtuiging te kennen moeten geven (bijvoorbeeld naar aanleiding van een volkstelling of de invulling van de belastingaangifte)¹³ “(Het is) de burgerlijke overheid niet veroorloofd na te gaan of iemand een godsdienst belijdt en welke”¹⁴ De gegevens m.b.t. iemands levensbeschouwelijke overtuiging worden beschermd door de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

Art. 22 G.W. en de wet van 8 december 1992 beperken de wijze waarop art 181 G.W. mag worden toegepast. Gegeven artikel 181 G.W. bepaalt de wetgever via de begrotingswet finaal voor welk bedrag de Staat tussenkomt. De financiële tegemoetkoming van de overheid aan de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid is dus niet onbeperkt. Dit blijkt duidelijk uit de samenhang van de artikelen 21, alinea 1, en 181 § 1, van de Grondwet.¹⁵

¹³ F. Delpérée e.a., “Les aspects constitutionnels, budgétaires et fiscaux du financement public des cultes. Perspectives belge et comparées” *Ann. dr. Louvain*, 2001/4, pp. 460-461.

¹⁴ Vragen en antwoorden, Kamer, 1968-69, 7 januari 1969, 308 (Vr. nr. 26 Henckens).

¹⁵ Zie ook het advies dat de Raad van State op 8 oktober 2001 uitbracht over het wetsontwerp betreffende de Centrale Raad der niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen van België, de afgevaardigden en de instellingen belast met het beheer van de materiële en financiële belangen van de erkende niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen : de Raad van State heeft hier ingestemd, zoals hij reeds deed in zijn advies nr. 26.817/2 van 15 juli 1998 betreffende een voorontwerp van wet over “de afgevaardigden en de instellingen belast met het beheer van de materiële en financiële belangen van de erkende niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen,” dat “*het, krachtens grondwettelijke beginselen van vrijheid van vereniging en van mening, niet de taak is van de Staat om tussen te komen in de benoeming en de installatie van afgevaardigden die tot taak hebben om de bevolking morele diensten te bieden volgens een niet-confessionele levensbeschouwing. Dit betekent dat de Staat de juridische aard van de band die de afgevaardigde met de erkende niet-confessionele organisatie bindt, niet mag bepalen.*”

Bij wijze van bescherming van het recht op een persoonlijke levenssfeer sluit art. 22 G.W. een verdeling van het begrotingsbedrag uitgetrokken ten voordele van de bedienaren van de erkende erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid op basis van een niet-anonieme rondvraag naar aantallen gelovigen uit. Een voorbeeld is het Italiaanse allocatiestelsel op basis van gegevens verstrekt door de belastingplichtige over diens wensen m.b.t. de levensbeschouwelijke bestemming van een deel van de belastingsinkomsten. Dergelijk systeem lijkt grondwettelijk uitgesloten in België¹⁶. Ook alternatieven voor de verzameling van de nodige informatie via de belastingaangifte gaan gepaard met problemen¹⁷. De Commissie ziet niet hoe een volksraadpleging, voorzien in verscheidene wetsvoorstellen, binnen het huidige juridische kader kan worden georganiseerd. Ofwel zou, omdat de wedden en pensioenen van de bedienaren van de erediensten een federale bevoegdheid zijn, het moeten gaan om een federaal referendum, ofwel om een raadpleging ter gelegenheid van de verkiezingen van politieke mandatarissen. De resultaten van dergelijke bevraging zouden inderdaad niet kunnen worden verbonden met de identiteit van de kiezer, zodat de bezwaren krachtens art. 22 G.W. niet zouden gelden. Federale volksraadplegingen zijn echter uitgesloten op grond van art. 33 G.W. in het algemeen en in het bijzonder op grond van art. 20 G.W. voor zover het de vrijheid van meningsuiting en van eredienst aangaat. De Commissie herinnert er aan dat zowel bij een federale volksraadpleging als bij een raadpleging ter gelegenheid van verkiezingen voorbij zou worden gegaan aan de niet-kiesgerechtigdheid van vele leden van de erkende erediensten. Dit geldt in het bijzonder voor de islam, de anglicaanse, de orthodoxe, en de (evangelisch-)protestantse godsdienst, en zelfs voor de recent ingeweken katholieke gelovigen uit b.v. Polen en Afrika. Soms verbindt men de praktische moeilijkheid van art. 22 G.W. met art. 21 G.W. (de autonomie van de erediensten), zodat gegevens over aantallen gelovigen in principe worden verstrekt door de kerkelijke of religieuze overheid en niet in twijfel mogen worden getrokken door de burgerlijke overheid.

Andere grondwetsartikelen die relevant zijn voor de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid zijn artikel 27 (recht van vereniging), artikel 30 en artikel 129 (vrijheid van het gebruik van talen). Deze laatste artikelen zijn van belang m.b.t. de mogelijke beperkingen die kunnen worden opgelegd aan de bedienaren

(R.v.St., Afd. wetg., advies van 8 oktober 2001 nr. 31.986). Dezelfde redenering kan zeker gelden inzake de confessionele erediensten.

¹⁶ Hoewel men zich kan afvragen of, naar Italiaans voorbeeld, een peiling naar de eredienst (of een equivalente organisatie) waarvoor de belastingplichtige een deel van de inkomstenbelasting bestemd wil zien, de bezwaren van art. 22 G.W. niet omzeilt. In het Italiaanse voorbeeld wordt niet gevraagd naar de levensbeschouwing van de belastingplichtige zélf, wel naar het doel waaraan de belastingplichtige een som besteed wenst te zien.

¹⁷ Ook al gaan twee ECOLO-wetsvoorstellen (18 april 2001 en 26 februari 2003) er bijvoorbeeld van uit dat de grondwettelijke bezwaren tegen de informatieverzameling via de belastingaangifte niet gelden voor een informatieverzameling via een volksraadpleging. Zie J.-F. Husson, "Un autre mode de financement est-il possible? Relevé des principales alternatives proposées en Belgique", in: J.-F. Husson (ed.), *Le financement des cultes et de la laïcité: comparaison internationale et perspectives*, Les éditions namuroises, 2005, pp. 183-189, aldaar p. 187. Zie ook L.L. Christians, "Le financement...", o.c., pp. 102-103.

van de erediensten wat betreft het gebruik van hun eigen taal of van de taal waarin de cultus mag worden uitgeoefend.

Inzake begrotingsrecht vestigt de Commissie de aandacht op de artikelen 170 en 173 G.W. (wettelijkheidsbeginsel), en op de artikelen 171 en 174 G.W. (annaliteits- en universaliteitsbeginsel). Op grond van artikel 181 moeten de middelen voor de financiering van de wedden en pensioenen van de bedienaars van de erediensten immers jaarlijks op de begroting van de federale Staat worden uitgetrokken. Krachtens artikel 74, 3°, van de Grondwet wordt deze begroting opgesteld door een wet goedgekeurd in één kamer.

2.3. De Commissie merkt op dat tevens rekening moet worden gehouden met de bepalingen van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.¹⁸

2.4. Evenmin kan worden voorbijgegaan aan de juridische impact van de bevoegdheidsverdelende regels tussen de federale overheid, de gemeenschappen (inzake onderwijs) en de gewesten (inzake kerkfabrieken en de instellingen belast met het beheer van de temporaliën van de erediensten) op de werkzaamheden van de Commissie.¹⁹

¹⁸ *Infra*, 3.3.

¹⁹ *Infra*, 3.4.

3. De paradoxen van het grondwettelijk en wettelijk stelsel inzake de erediensten

De grondwettelijke bepalingen betreffende de verhouding tussen de wijsgerige en godsdienstige strekkingen en de Staat zijn samen genomen meermaals gekarakteriseerd geworden als “paradoxaal”²⁰. Dat paradoxale karakter houdt verband met (1) de spanning tussen de principiële gelijkheid van de erediensten en de implicaties van de erkenning van sommige onder hen, waardoor die erediensten substantiële voordelen krijgen t.o.v. de andere; (2) de spanning tussen enerzijds de interne organisatievrijheid van de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid en anderzijds de burgerlijke effecten die voortvloeien uit de overheidsfinanciering van de wedden en pensioenen van de bedienaars van de erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid; (3) de noodzaak de bepalingen in acht te nemen van het Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens waarvan sommige bepalingen soms zo worden geïnterpreteerd dat zij *a priori* moeilijk verzoenbaar zijn met het interne recht; (4) de toekenning van bepaalde bevoegdheden aan de gewesten die de toepassing van het federaal recht nog complexer, zelfs contradictorisch hebben gemaakt.

3.1. De erkenning van de erediensten

De oorspronkelijke Belgische grondwetgever, het Nationaal Congres, legde in de artikelen 10, 11 en 19 G.W. een principiële vrijheid en gelijkheid van de erediensten en hun aanhangers vast. Hoewel men van oordeel kan zijn dat de vrijheid van eredienst niet in de weg staat dat de overheid positieve maatregelen neemt waardoor de daadwerkelijke uitoefening van die vrijheden mogelijk wordt gemaakt²¹, stelt zich toch de vraag of artikel 181 G.W. niet de gelijkheid tussen de erediensten in het gedrang brengt. Artikel 181, met zijn verwijzing naar het budget, impliceert immers een erkenning van bepaalde erediensten door of krachtens een wet.

De Commissie wijst erop dat artikel 181 van de Grondwet geenszins omschrijft wat een erkende eredienst is. Noch in dit artikel, noch in enige andere grondwettelijke bepaling wordt dieper ingegaan op de vorm die

²⁰ V. De Coorebyter, “Retour sur la naissance d’un système paradoxal”, in J.-F. Husson, *Le financement...*, o.c.; A. Alen en F. Judo, *Een paradoxale scheiding. De vrijzinnigheid van de Staat in de Belgische Grondwet*. Seminarie Staatsrecht, academiejaar 2003-04, KUL.

²¹ A.H., nr. 152/2005 van 5 oktober 2005 inzake de beroepen tot vernietiging van de artikelen 10 en 126 van het decreet van het Vlaamse Gewest van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten.

deze erkenning moet aannemen of op de criteria die er aan ten grondslag moeten liggen²². Een criterium dat zou verwijzen naar de beoordeling van de doctrinale waarheid van die eredienst moet onmiddellijk worden uitgesloten. In de praktijk lijken “het aantal gelovigen, de historische aanwezigheid in België, en de structurering van de geloofsgemeenschap de meest algemeen toegepaste criteria”²³. Er moet nog worden opgemerkt dat twee andere criteria worden gebruikt naast de drie voornoemde: dat van de verenigbaarheid van de eredienst met de openbare orde en dat van het maatschappelijk belang van die eredienst²⁴. Blijkbaar belemmert niets dat de federale wetgever deze erkenningscriteria nader zou omschrijven. Het idee is aantrekkelijk, want een precisering zou de verdienste hebben een juridisch onzekere administratieve praktijk transparant te maken, waardoor de grondwettelijke beginselen beter in acht worden genomen. De Commissie heeft wel vragen bij de wenselijkheid van een dergelijke stap. Zelfs indien deze criteria zouden worden vastgelegd in een wet, is het niet duidelijk in welke mate de wetgever aan wie een nieuw verzoek tot erkenning wordt gericht door deze criteria zou gebonden zijn. Heeft hij immers niet de mogelijkheid dit nieuwe verzoek te weigeren, hoewel alle vroeger vastgestelde criteria erin in acht zijn genomen²⁵? Verder rijst de vraag in welke mate de huidige wetgever de toekomstige wetgever mag binden.

Hoewel, zoals net is gesteld, het begrip “erkende” eredienst niet voorkomt in de grondwettelijke bepalingen die rechtstreeks over de erediensten gaan, komt het trouwens wel voor in (het recente) art. 24, § 1, dat over het onderwijs gaat: “De scholen ingericht door de openbare besturen bieden, tot het einde van de leerplicht, de keuze aan tussen onderricht in één der erkende godsdiensten en de niet-confessionele zedenleer”^{26 27}. De Commissie merkt overigens ook op dat, waar het gaat over de afgevaardigden van de vrijzinnigheid, het volgens de bewoordingen van artikel 181 § 2 van de Grondwet diegenen zijn die deel uitmaken van “erkende” verenigingen die genieten van financiering.

Sommige erediensten (de erkende) worden daardoor onvermijdelijk bevoordeeld ten overstaan van andere (de niet-erkende). De openbare instellingen belast met het beheer van de goederen die voor de eredienst

²² In die zin, F. Amez, “La répartition des compétences selon la loi spéciale et l’accord de coopération du 27 mai 2004” in J.-F. Husson (ed), *Le financement...*, o.c., p.104.

²³ F. Amez, “La répartition...”, *ibid.* en R.v St., 12 januari 1994, *Rev. gén. dr.*, p. 115.

²⁴ Deze verschillende criteria zijn in herinnering gebracht door de minister van Justitie die op 22 november 2005 antwoordde op de vraag van de heer Beke betreffende de “precieze” procedure inzake de erkenning van erediensten in België in het algemeen, waarbij het in het bijzonder de vraag betrof of een procedure inzake de erkenning van de boeddhistische eredienst lopende was (Vr. en Antw. Senaat, 22 november 2005 (nr. 3-54), pp. 4744-4745).

²⁵ Een beroep voor het Arbitragehof zou inderdaad kunnen worden overwogen, bijvoorbeeld op grond van de schending van de beginselen inzake gelijkheid en non-discriminatie door de wet die uitdrukkelijk de gevraagde erkenning zou hebben geweigerd. Anderzijds lijkt het waarschijnlijk dat de wetgever in een dergelijk geval zich ervan zou onthouden de eredienst te erkennen. In dat geval zou de verzoeker geen enkel rechtsmiddel meer hebben (in tegenstelling tot de situatie van een impliciete weigering door een administratieve overheid, *infra*, noot 50).

²⁶ Het artikel gebruikt koppelt de term “erkend” overigens aan “godsdienst” en niet aan het legistiek gebruikelijke “eredienst”

²⁷ *Infra*, 3.4.

bestemd zijn, hebben immers rechtspersoonlijkheid, terwijl niet-erkende erediensten daartoe aangewezen zijn op een andere rechtsvorm (sinds 1921 is er voor de niet-erkende erediensten de mogelijkheid om de vzw-vorm aan te nemen). Bovendien houdt de erkenning de subsidiëring van de wedden en pensioenen van de bedienaren in. Doordat de Belgische wetgever verder de Franse wetgeving van 30 december 1809 op de kerkfabrieken overnam, waren – en zijn - de gemeenten en provincies ertoe verplicht of is het hen toegelaten allerlei voorzieningen te treffen op het vlak van tekorten in de materiële werking van de erediensten (bouw en onderhoud van kerkgebouwen en pastorieën; kosten voor de uitoefening van de cultus, inclusief lonen voor kerkpersoneel; logies of logiestoelage voor de bedienaar van de eredienst). De openbare instellingen van de vrijzinnigheid genieten van dezelfde voordelen, met uitzondering van de terbeschikkingstelling van een woonst. Daarbij komen voor de erkende strekkingen ook rechten op voorzieningen voor de categoriale zorg in het leger, gevangenissen, ziekenhuizen, de visserij, enz., het recht op de organisatie van een levensbeschouwelijke cursus in het openbare leerplichtonderwijs en zendtijd op radio- en televisiezenders²⁸. Ook fiscaal genieten de erkende erediensten voordelen.²⁹ De voordelen van de erkenning zijn dus substantieel.

Zoals de Commissie reeds heeft vermeld, heeft deze ongelijke behandeling een objectieve en seculiere grondslag, met name het maatschappelijk belang van de erkende levensbeschouwelijke strekkingen.

3.2. De juridische staatsordening, de autonomie van de godsdienstige juridische ordeningen en de autonomie van de wijsgerige groeperingen

In de grondwettelijke bepalingen schuilt ook een spanning tussen art. 21 en art. 181. Hoewel art. 21 uitdrukkelijk de bemoeienis van de Staat in de interne organisatie van een eredienst verbiedt, en verder bepaalt dat de benoeming of installatie van de bedienaren niet tot het terrein van de Staat behoort, geeft art. 181 toch een basis voor een beperkte vorm van staatsinmenging. Zo kan de wetgever in redelijkheid eisen dat de erkende erediensten een “minimum aan structuur” vertonen met het oog op de aanwijzing van een instantie die de gesprekspartner kan vormen voor de overheden³⁰.

²⁸ Opgemerkt dient evenwel dat die voordelen niet systematisch worden toegekend aan alle erkende erediensten. Zo zijn er geen anglicaanse, orthodoxe of moslim legeraalmoezeniers, hebben de anglicanen en de moslims geen zendtijd op de televisie, zijn er in de zeevisserij enkel een katholieke aalmoezenier en een afgevaardigde van de vrijzinnigheid, etc.

²⁹ Voor de volledigheid voegt de Commissie hieraan toe dat de niet-erkende erediensten ook genieten van de vrijstelling van de voorheffing op de onroerende goederen bestemd voor de publieke uitoefening van de eredienst.

³⁰ A.H., nr. 148/2005 van 28 september 2005, inzake het beroep tot vernietiging van de wet van 20 juli 2004 tot oprichting van een Commissie belast met de hernieuwing van de organen van de islamitische eredienst, p. 14. Zie ook het advies van de Raad van State betreffende het voorontwerp van wet houdende erkenning van de wijzigingen aan het aartsbisdom Mechelen en van de oprichting van het bisdom Antwerpen (Par. St. Kamer, 296 (1961-1962) N.1, advies Raad van State, pp. 2 en 3).

De commissie onderstreept dat het begrip bedienaar van de eredienst een publiekrechtelijk begrip is. Het komt niet voor in het canoniek recht en evenmin in de regels inzake de interne organisatie van enige andere eredienst. Wellicht schuilt daarin, zoals terecht is opgemerkt³¹, het belangrijkste nut ervan: het begrip bedienaar van de eredienst kan worden toegepast op alle erkende erediensten. Met andere woorden: alleen de persoon van wie de wet de hoedanigheid van bedienaar van de eredienst erkent, is bedienaar van de eredienst³². Deze hoedanigheid wordt bijvoorbeeld niet verleend aan de leden van de religieuze congregaties die zich wijden aan het contemplatieve leven, zodat zij niet worden beschouwd als bedienaar van de erediensten en bijgevolg geen enkele wedde en evenmin enig pensioen ontvangen ten laste van de Staat. Hetzelfde geldt voor de gevangenis-aalmoezeniers of de militaire aalmoezeniers wier dienstverlening aan de maatschappij en de bijbehorende wedde niet onder de categorie van de bedienaars van de eredienst ressorteren.

Het burgerlijke criterium voor wie "bedienaar van de eredienst" is, staat in rechtstreeks verband met de (seculiere) redenen zelf voor de erkenning van de erediensten. Immers, "niet aan alle bedienaren komt een vergoeding toe. Enkel diegenen die nuttig en nodig zijn voor de religieuze noden van de bevolking" kunnen dat voordeel genieten³³. In de mate waarin het nut en de noodzaak van de bevrediging van die noden zijn aangetoond, subsidieert de overheid zowel de "bedienaren op het terrein", die de regelmatige bediening van de gelovigen verzekeren, als de "stafbedienaren", die instaan voor het administratieve beheer van de terreinfuncties, zonder daarom zelf rechtstreeks in te staan voor de bediening van de eredienst aan de bevolking. De openbare overheid stelt ook het kader vast, met de kwantitatieve verdeling van de nodige functies, rekening houdend met de beschikbare budgettaire middelen.

De functie van dienstverlening aan de gemeenschap lijkt in deze de kracht van het argument van de "interne organisatievrijheid" van de eredienst te beperken. Overigens breidt de noemer van de dienstverlening aan de gemeenschap ook de vrijheid van de erediensten uit: met name in zoverre niet alleen personen die een *wijding* hebben ontvangen, kunnen worden beschouwd, vanuit burgerlijk standpunt, als "bedienaren van de eredienst". Personen die vanuit kerkrechtelijk standpunt "leken" zijn, kunnen, wanneer zij bijvoorbeeld staffuncties waarnemen, wel degelijk worden beschouwd als "bedienaren" volgens het burgerlijke begrip. Hetzelfde geldt voor sommige terreinfuncties die volgens het canoniek recht kunnen worden waargenomen door leken (d.w.z. door "personen die geen wijding hebben ontvangen"). De Commissie waarschuwt hier

³¹ F. Amez, "La répartition...", in J.-F. Husson (ed), *Le financement...*, o.c.

³² R.v.S., advies nr. 37. 413/3 van 15 juni 2004, over het ontwerp van decreet van de Vlaamse Regering tot regeling van de aanwijzing van de bedienaars van de eredienst en van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid bij sommige Vlaamse openbare diensten, p. 4.

³³ P.De Pooter, o.c., p. 145.

voor het gevaar van een te sterke vertekening van het begrip van wie een “bedienaar van de eredienst” is door de katholieke traditie, waarin “bedienaar” lange tijd synoniem was voor “wie een wijding heeft ontvangen”. Een godsdienst zoals de islam heeft immers helemaal geen “bedienaren van de eredienst”, als daaronder alleen de leden van een clerus zouden worden verstaan. Dezelfde opmerking geldt voor andere erediensten, inbegrepen trouwens de katholieke, die beroep doet op lekenpersoneel. Hierop zal de Commissie terugkomen.

Veralgemeend kan men stellen dat de zelfstandigheid van de eredienst zoals vastgelegd in art. 21 G.W. wordt beperkt door de overwegingen die de wetgever tot de erkenning van een eredienst hebben geleid. De positieve maatregelen die krachtens art. 181 G.W. de daadwerkelijke uitoefening van de vrijheid van eredienst mogelijk maken, kunnen wel degelijk beschouwd worden als een inmenging door de overheid in het recht van de erkende erediensten om hun werking autonoom te regelen. Volgens het Arbitragehof is dergelijke inmenging verenigbaar met de vrijheid van eredienst, *indien* de overheidsmaatregelen (1) het voorwerp uitmaken van een voldoende toegankelijke en precieze regeling, (2) een rechtmatig doel nastreven, (3) beantwoorden aan een “dwingende maatschappelijke behoefte” (“nodig zijn in een democratische samenleving”), en (4) er een redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen enerzijds het nagestreefde wettelijke doel en anderzijds de beperking van vrijheden.³⁴

De Commissie beklemtoont dat de paradoxale verhouding tussen art. 21 en art. 181 G.W. leidt tot een statuut *sui generis* voor de bedienaren van de erediensten. De door de Staat bezoldigde bedienaren zijn geen ambtenaren. Zij zijn evenmin werknemers. De banden tussen hen en hun hiërarchische meerderen worden immers niet beschouwd als bestanddelen van een arbeidsovereenkomst. In dit opzicht is de situatie van de religieuzen of van de leraars godsdienst of zedenleer in een school volledig verschillend, want zij zijn aan hun werkgever gebonden door een overeenkomst of een statuut, afhankelijk van het soort instelling. Er moet dus worden toegegeven dat de bedienaars van de erediensten op het burgerlijke vlak een statuut *sui generis* genieten. De bepalingen van toepassing op de vaststelling van hun weddes, eventuele baremieke verhogingen, berekeningswijze van de pensioenen, cumuleerbaarheid van vergoedingen, bekwaamheidsvereisten, etc. hoeven dus niet vergelijkbaar te zijn met of gelijkaardig aan die van ambtenaren.

De Commissie wenst te onderstrepen dat dezelfde overwegingen vanuit dit standpunt gelden voor de afgevaardigden van de vrijzinnigheid. Hoewel zij uiteraard geen zevende categorie van bedienaars van de

³⁴ Zie in deze Arbitragehof, arrest nr. 152/2005 van 5 oktober 2005, p. 3.

eredienst vormen, is het duidelijk dat de wil van de grondwetgever bij de goedkeuring van artikel 181, § 2, erin bestond de niet-confessionele gemeenschap een juridisch statuut te bieden dat overeenstemt met datgene dat bestond voor de zes erkende erediensten. De voorbereidende werkzaamheden laten daarover geen twijfel bestaan³⁵. In die context moet worden vastgesteld dat de afgevaardigden van de vrijzinnigheid evenmin als de bedienaars van de erediensten in hun relatie tot de staat ambtenaren of werknemers zijn. Aan de andere kant kan de Commissie er niet mee instemmen dat zij een aparte categorie met een eigen grondwettelijk statuut zouden vormen ten overstaan van de bedienaars van de erkende erediensten. Ze worden immers in de Grondwet in één en dezelfde bepaling vermeld als de bedienaars van de erkende erediensten³⁶.

3.3. De fundamentele rechten verleend aan de bedienaars van de erediensten en aan de afgevaardigden van de vrijzinnigheid

De problemen i.v.m. de schending van de interne vrijheid van de erediensten hebben vandaag, in tegenstelling tot de 19de eeuw, niet meer te maken hebben met een te bemoeizuchtige overheid maar gaan over de bescherming van de mensenrechten binnen de godsdienstige organisaties zelf. Daarom vraagt de Commissie zich het volgende af: impliceert het gegeven dat een kerkelijk ambt is verworven, op grond waarvan de overheid de titularis ervan een bezoldiging uitbetaalt, niet het recht dat ambt te behouden, tenzij als aan de vorm- en grondvoorwaarden vereist voor de ontzetting uit dat ambt is voldaan.

Artikel 21 van de Grondwet garandeert inderdaad aan alle bestaande erediensten in België – of zij erkend zijn of niet – de volle autonomie inzake interne organisatie. Dit vloeit voort uit de tekst van deze bepaling zelf, die het verbiedt dat de Staat tussenbeide komt op het stuk van de benoeming en de installatie van de bedienaren van een eredienst. De tekst van de Grondwet zegt echter niets over de ontzetting uit het ambt dat zou zijn toegekend door de godsdienstige instantie. Aangezien de Commissie er niet mee belast is de aangelegenheid te onderzoeken in het licht van de interne autonomie van de eigenlijke erediensten³⁷, beschouwt zij deze aangelegenheid enkel vanuit het standpunt van de respectieve rechten en plichten die

³⁵ *Gedr. St. Senaat* nr. 100 – 3/1° (B.Z. 1991-1992), blz. 3; *Gedr. St. Senaat*, nr. 100 – 3/2° (B.Z. 1991-1992), p. 2.

³⁶ In dezelfde zin, het advies van de R.v.S., 31.986/2 over het voorontwerp van wet “betreffende de Centrale Raad der niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen van België, de afgevaardigden en de instellingen belast met het beheer van de materiële en financiële belangen van de erkende niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen”, (dat verwijst naar advies 26.817/2), pp. 3-4.

Overigens wordt teruggekomen op het gebrek aan samenhang dat bijgevolg voortvloeit uit de regionalisering van de temporalien van de erediensten, terwijl het beheer van de goederen voor de niet-confessionele morele bijstand een federale bevoegdheid is gebleven (*infra*, 3.4).

³⁷ Het betreft bijvoorbeeld de vraag of de inachtneming van de fundamentele rechten gewaarborgd door het Europees Verdrag inzake de rechten van de mens uitsluitend een verticale draagwijdte heeft (tussen de verdragsluitende Staten en hun onderdanen) of ook een gevolg tussen particulieren (“Drittwirkung”).

terzake van toepassing zijn op zowel de godsdienstige instanties als op de Staat. Uit artikel 181 van de Grondwet volgt immers dat de benoeming in een kerkelijk ambt ook burgerrechtelijke gevolgen heeft, te weten de betaling van een wedde en van een pensioen.

Soms worden de confessionele beslissingen die ten grondslag liggen aan de ontslagen immers betwist voor de hoven en rechtbanken. Deze laatste zijn inderdaad bevoegd om uitspraak te doen over dergelijke vorderingen voor zover in deze betwistingen de schending van een burgerlijk recht (verlies van wedde of het recht op pensioen) wordt aangevoerd. De Belgische rechtbanken worden bijgevolg geconfronteerd met het moeilijke gegeven dat zij het beginsel zich niet in te mengen, bedoeld in van artikel 21 van de Grondwet, moeten verzoenen met dat omschreven in artikel 181, § 1. Uit dit probleem, dat de rechtspractici inzake internationaal privaatrecht al te goed kennen, volgt dat het niet duidelijk is onder welke voorwaarden de Belgische rechtbanken uitwerking moeten verlenen aan de door de godsdienstige instanties genomen beslissingen.

Een deel van de rechtsleer³⁸ lijkt uit artikel 21 van de Grondwet af te leiden dat het dezelfde autonomie bekrachtigt met betrekking tot de herroeping van een bedienaar van de eredienst. De hoedanigheid van bedienaar van de eredienst is immers niet wettelijk geregeld. Zij is enkel terug te vinden in de interne regeling van de betrokken eredienst. Zo is het getuigschrift van priesterwijding door de diocesane bisschop het bewijs van de hoedanigheid van katholiek priester, en overeenkomstig het grondwettelijke beginsel dat het de bevoegde geestelijke overheid toekomt te bepalen wie bedienaar van de eredienst is, kunnen bestendige diakens eveneens als bedienaar van de eredienst in aanmerking genomen worden.

Van intern recht zijn ook de louter disciplinaire maatregelen die de kerkelijke overheid neemt t.a.v. haar bedienaars. Wanneer een bisschop een maatregel van zuiver disciplinaire aard neemt t.a.v. een van zijn diocesane priesters, dan zijn de rechtbanken ter zake onbevoegd.

Met een beroep op de scheiding van Kerk en Staat die niet toelaat dat de Staat tussenkomt in de benoeming van bedienaars van de eredienst achtte de vroegere rechtspraak zich dan ook niet bevoegd om de geldigheid te onderzoeken van de afzetting van een parochiepriester die door zijn bisschop langs canonieke weg was gerevoceerd en daardoor zijn wedde was verloren.

³⁸ Zie , F. Amez, "Un aspect oublié de la réforme de l'Etat: le régime des cultes", *J.T.*, 2002, p. 529 en verwijzingen naar voetnoot 4; op meer genuanceerde wijze, LL. Christians, "L'article 16, alinéa 1er, de la Constitution: examen critique de la jurisprudence relative aux conditions d'efficacité dans l'ordre juridique belge des décisions religieuses de révocation des ministres des cultes (1831-1989)", *A.P.*, 1990, pp. 204-217. Zie ook R. Torfs, "Le droit disciplinaire dans les Eglises", *R.T.D.H.*, 1995, pp. 245-270.

Recentere rechtspraak gaat echter een stap verder wanneer blijkt dat deze canonieke weg niet werd gevolgd. Zo oordeelde zij dat wanneer een bisschop een parochievicaris canonische jurisdictie ontnemt en aan de Minister van Justitie vraagt de betrokkene van de weddestaten te schrappen, deze bisschop een feitelijkheid begaat indien de canonische beslissing waarvan het weddeverlies het gevolg is, niet regelmatig werd genomen. Hiermee werd de stelling verlaten dat ingevolge de scheiding van Kerk en Staat, de rechter niet mag nagaan of de beslissing van de kerkelijke overheid conform is aan het canoniek recht ter zake³⁹.

De rechtspraak aarzelt. Zo heeft het Hof van Cassatie achtereenvolgens⁴⁰ het arrest van het hof van beroep te Bergen, vervolgens dat van het hof van beroep te Luik, dat uitspraak deed na verwijzing, vernietigd. Zij hadden geweigerd uitwerking te verlenen aan de religieuze beslissing op grond waarvan een bedienaar van de katholieke eredienst uit zijn ambt werd ontzet omdat bedoelde beslissing was genomen in strijd met het algemene rechtsbeginsel, dat overigens wordt gewaarborgd in artikel 6.1 van het EVRM, naar luid waarvan eenieder recht heeft op verdediging en de zaak van eenieder op behoorlijke wijze moet worden gehoord bij het onderzoek van een betwisting over zijn rechten en plichten van burgerlijke aard. De redenen waarom het Hof van Cassatie aldus twee keer de arresten van de hoven van beroep heeft vernietigd, waren afgeleid uit het gegeven dat “artikel 21 van de Grondwet bepaalt dat de Staat niet het recht heeft zich te bemoeien met de benoeming of de installatie der bedienaren van enige eredienst; dat uit het aldus vastgestelde beginsel dat elke godsdienst vrij haar eigen organisatie inricht, valt af te leiden, enerzijds, dat de benoeming en de afzetting van de bedienaren van een eredienst alleen maar door de bevoegde geestelijke overheid kunnen geschieden overeenkomstig de regels van de eredienst, en, anderzijds, dat de godsdienstige discipline en rechtsmacht op die bedienaren van de eredienst alleen door dezelfde overheid overeenkomstig dezelfde regels kunnen worden uitgeoefend.” In het tweede arrest spreekt het Hof zich, op minder duidelijke wijze, uit over artikel 6.1 van het EVRM waaruit de beroepsrechter een reden had gehaald om het volgende te stellen: “Overwegende dat het bestreden arrest op grond van het algemeen beginsel van het recht van verdediging, artikel 6.1 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en bepaalde regels van het kerkelijk recht, beslist “dat het voldoende is vast te stellen dat (eiser) door een eenzijdige handeling, waarover de feitenrechter zal moeten oordelen, (verweerder) een recht ontnomen heeft waarop laatstgenoemde klaarblijkelijk aanspraak kon maken, zonder dat hij verweer heeft kunnen voeren overeenkomstig de hierboven aangevoerde beginselen”; *overwegende dat, krachtens het*

³⁹ L. Vervliet, “De rechtspositie van de bedienaars van de eredienst en van religieuzen. Overzicht van de rechtspraak“, *T.S.R.* 1993, pp. 1-2.

⁴⁰ Cass., (1ste kamer), 20 oktober 1994, *R.C.J.B.*, 1996, en noot F. Rigaux, pp. 119-129 en Cass., (verenigde kamers), 3 juni 1999, *Pas.*, 1999, I/330. Zie ook, in een andere betekenis, over het eerste arrest van het Hof van Cassatie, R.Torfs, o.c.. pp. 262-269.

bovengenoemde grondwettelijk beginsel, het hof van beroep niet, zelfs niet in kort geding, bevoegd was om te bevelen dat verweerder zijn pastorale taak verder zou vervullen⁴¹”.

Het standpunt van het Hof van Cassatie kan verbazing wekken. Is het niet tegenstrijdig te erkennen dat de betwisting die bij de twee hoven van beroep aanhangig is gemaakt betrekking heeft op burgerlijke rechten (bij ontstentenis waarvan zij niet onder de bevoegdheid van de rechterlijke macht zou zijn gevallen) en tegelijkertijd te stellen dat artikel 6.1 van het EVRM terzake niet van toepassing is?

Het is duidelijk dat, aangezien zij er geen verdragspartij bij zijn, de godsdienstige rechtsorden het Europees Verdrag niet als dusdanig in acht moeten nemen⁴². Het lijkt echter moeilijker aan te nemen dat een Staat die partij is bij het Verdrag en die bovendien in zijn rechtstelsel erkent dat religieuze beslissingen burgerlijke gevolgen kunnen hebben⁴³, kan aanvaarden dat zijn eigen instellingen belast met de controle op de toepassing van de gevolgen van deze erkenning, de in het Verdrag gewaarborgde rechten niet zouden toepassen. Er dient te worden herinnerd aan het gegeven dat krachtens artikel 9.1 van het EVRM elke inmenging van de verdragsluitende Staat in de interne werking van religieuze organisaties verboden is, maar dat dat beginsel beperkingen heeft, meer bepaald zoals voorzien in paragraaf 2 van dezelfde bepaling. Krachtens deze bepaling kan de Staat immers beperkingen opleggen teneinde in de democratische maatschappij de openbare veiligheid, de orde, de gezondheid, de openbare zeden of de rechten en vrijheden van anderen te beschermen. Een Staat zou bijvoorbeeld aansprakelijk kunnen worden gesteld voor het gegeven dat hij gedragingen die schadelijk zijn voor de volgelingen van bepaalde religieuze overtuigingen niet heeft kunnen voorkomen. Bovendien moet de Staat, zodra hij zelf sommige aspecten van de religieuze praktijken op zijn grondgebied op zich wenst te nemen, zoals het geval is voor de Belgische Staat, toezien op de inachtneming van alle andere bepalingen van het Verdrag.

Het lijkt er op dat men hier twee dingen verwacht: enerzijds de autonomie, gewaarborgd door artikel 21 van de Grondwet, en anderzijds de controle die de Staat - op klaarblijkelijk wettelijke wijze - mag uitoefenen op de inachtneming van de voorwaarden voor de ontzetting uit een kerkelijk ambt van zodra daaruit een burgerlijk recht voortvloeit ingevolge de toepassing van artikel 181, § 1 van de Grondwet.

⁴¹ Gecursiveerd door de Commissie.

⁴² In het bijzonder met betrekking tot de rechtsorde van de katholieke kerk wordt erop gewezen dat Vaticaanstad geen lid is van de Raad van Europa.

⁴³ Gevolgen die ingaan zodra een godsdienstige overheid een persoon aanwijst als bedienaar van zijn eredienst en voor die persoon om de storting van een wedde door de Staat verzoekt.

De Staat kan in geen geval de grondvoorwaarden als zodanig opleggen die de interne regels voor de aanwijzing in of de ontzetting uit een religieus ambt zouden bepalen. Er moet enkel worden aangenomen dat zodra een godsdienstige instantie voornemens is voor een bedienaar van de eredienst die zij in alle autonomie heeft gekozen, artikel 181 van de Grondwet toe te passen, zij ook moet aanvaarden dat deze bedienaar van de eredienst tevens onderworpen is aan het recht van de Belgische Staat. Deze laatste kan de toekenning van de rechten van de bedienaar afhankelijk stellen van de inachtneming van het recht van de Staat, met inbegrip van de internationale rechtsregels waaraan hij onderworpen is.

Voor deze interpretatie kan na de twee voornoemde arresten van het Hof van Cassatie steun worden gevonden in een arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (arrest van 20 juli 2001 in de zaak *Pelligrini tegen Italië*⁴⁴). In dit arrest is immers beslist dat de rechter bij wie een vordering aanhangig is gemaakt tot uitvoerbaarverklaring van een beslissing gewezen door een rechtscollège van een Staat “die het Verdrag niet toepast”, verplicht is na te gaan of deze beslissing is gewezen na een procedure die alle voorwaarden voor een eerlijk proces in de zin van artikel 6.1 van het Verdrag vervult. In dit geval ging het om Italiaanse rechtbanken die een vonnis tot vernietiging van het huwelijk uitgesproken door de rechtbank van de Rota uitvoerbaar hebben verklaard. In een commentaar bij het arrest is duidelijk gesteld dat de Belgische hoven en rechtbanken een andere houding moeten aannemen. Teneinde de rechtspraak van Straatsburg na te leven, moeten zij nagaan of de kerkelijke procedures behoorlijk zijn verlopen als de beslissingen die eruit voortvloeien burgerlijke gevolgen hebben⁴⁵.

Het is duidelijk dat de Staat zich niet moet inlaten met de wijze waarop de instantie de orthodoxie van de bedienaar van de eredienst of de wijze waarop hij zijn ambt uitoefent, beoordeelt. Het gegeven dat een rechtbank van een Staat de weigering van een kerk om een vrouw of een homoseksueel tot bedienaar van de eredienst te benoemen zou sanctioneren, zou een ongrondwettelijke inmenging zijn. Gelet op wat voorafgaat is het duidelijk dat de burgerlijke rechtbanken, in de veronderstelling dat zij vaststellen dat de herroeping niet heeft plaatsgevonden overeenkomstig de procedureregels, de overheden niet kunnen dwingen de bedienaar van de erediensten die daadwerkelijk gefaald heeft inzake de verplichtingen van zijn ambt “in dienst te houden”. Zulks ressorteert onder de interne autonomie van de godsdienstige instanties. Is het mogelijk zich in te beelden dat de Staat een bedienaar van de eredienst blijft betalen die zijn ambt niet meer kan uitoefenen? In casu moeten duidelijke regels worden uitgewerkt, die bijvoorbeeld de mogelijkheid

⁴⁴ *Recueil des arrêts et décisions*, 2001-VIII, p.353. De *Revue trimestrielle des droits de l'homme* (2002, pp.463 e.v.) heeft het gepubliceerd met een noot van J.P. Costa. Het arrest is eveneens geannoteerd door R. Torfs in *R.W.*, 2003, p. 5 e.v. en door LL. Christians in *Rev.crit. DIP*, 93, januari-maart 2004, p 112 e.v.

⁴⁵ P. Marchal. “Chronique de jurisprudence”, *Rev.dr.intern. et dr.comparé*, 2004, pp. 209 e.v. in het bijzonder p. 242. De heer Marchal zat de verenigde kamers voor van het Hof van Cassatie die het voornoemde arrest van 3 juni 1999 hebben gewezen.

bieden dat aldus “ontslagen” bedienaars (zoals thans trouwens het geval is) werkloosheidsuitkeringen ontvangen.

3.4. Gevolgen van de staatshervorming voor het statuut van de bedienaars van de erediensten en van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid

De eerste wetten tot hervorming van de instellingen hadden geen gevolgen voor de verdeling van de bevoegdheden met betrekking tot de bedienaars van de erediensten: omdat het onderwerp niet behandeld werd, bleef de aangelegenheid exclusief federaal.

De toekenning, in 1988, aan de gemeenschappen van een exclusieve onderwijsbevoegdheid was de eerste bres in een tot dan toe homogeen stelsel: krachtens artikel 24, § 1, vierde lid, van de Grondwet moeten de gemeenschappen in de gemeenschapsscholen het onderricht organiseren in een der erkende *godsdiensten* en in de niet-confessionele zedenleer. Zij zijn bevoegd om het lerarenstatuut te bepalen en kunnen dus ook onder meer de benoemingsvoorwaarden voor leerkrachten godsdienst en zedenleer vastleggen. Hoewel deze leerkrachten uiteraard, althans in die hoedanigheid, geen bedienaars van de erediensten of afgevaardigden van de vrijzinnigheid zijn in de zin van artikel 181 van de Grondwet, vermoedt de Commissie dat er coördinatieproblemen tussen de overheidsniveau's kunnen ontstaan. Dat geldt voor de eisen die de gemeenschappen zouden kunnen opleggen aan de titularissen van het vak godsdienst en voor de voorwaarden waaronder de lessen zouden moeten plaatsvinden. De Commissie merkt ook op dat de Grondwet twijfel laat bestaan over de betekenis die moet worden gegeven aan de uitdrukking “erkende godsdiensten”. Dekt deze uitdrukking dezelfde lading als (erkende) “erediensten” zoals die voorkomt in artikel 181 van de Grondwet? Het antwoord lijkt ontkennend. Als gevolg daarvan zou elk van de drie gemeenschappen een of meer godsdiensten kunnen erkennen, die dan onderwezen zouden worden op haar grondgebied, terwijl deze godsdiensten geen erkende “eredienst” zouden zijn waarvoor de federale Staat de wedde en het pensioen van de bedienaars betaalt.

Omgekeerd vraagt de Commissie zich af of sinds de overheveling van de onderwijsbevoegdheid naar de gemeenschappen, zij gebonden zijn door de erkenning op het federaal niveau van een representatieve religieuze instantie. In een arrest van 5 oktober 1999⁴⁶ heeft de Raad van State negatief geantwoord en erop gewezen dat de bevoegdheid om een representatieve religieuze instantie te erkennen een onderdeel is van de algemene onderwijsbevoegdheid van de gemeenschappen. De Commissie maakt zich zorgen over de

⁴⁶ R.v.St., 5 oktober 1999, R.W., 2000, p. 1093, noot R. Torfs en R.B.D.C., pp. 327 tot 348, noot L.L. Christians.

gevolgen van een dergelijke redenering voor de institutionele samenhang, in het bijzonder op het vlak van de gelijkheid: kunnen deze verschillen in de behandeling van levensbeschouwelijke strekkingen wel worden beschouwd als een natuurlijk gevolg van het federalisme?

Artikel 4 van de bijzondere wet van 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen heeft op zijn beurt – maar dan wat de gewesten betreft – het stelsel van de bevoegdheden inzake de erediensten grondig gewijzigd. Krachtens artikel 6, § 1, VIII, 6°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, zoals gewijzigd bij voornoemd artikel 4 van de wet van 13 juli 2001, zijn de gewesten immers bevoegd voor de kerkfabrieken en de instellingen die belast zijn met het beheer van de temporaliën van de erkende erediensten, met uitzondering van de erkenning van de erediensten en van de wedden en pensioenen van de bedienaars van de erediensten.

De verdeling van de bevoegdheden is, schematisch, als volgt vastgelegd:

- Aangelegenheden die onder de federale bevoegdheid vallen, in overeenstemming met artikel 6, §1, VIII, 6° van de bijzondere wet van 8 augustus 1980:
 - o de erkenning van de eredienst;
 - o de wedden en pensioenen van de bedienaren van de erediensten;
- vallen onder de gewestelijke bevoegdheid:
 - o de voogdij over de kerkfabrieken;
 - o de controle op werken en de toelating voor deze werken;
 - o de controle en de toelating voor vastgoedverrichtingen;
 - o de controle op de budgetten en rekeningen;
 - o de toelating voor schenkingen en legaten wanneer het wettelijk vrijstellingsbedrag wordt overschreden;
 - o de erkenning van parochiegemeenschappen en de wetgeving terzake.

Aangezien de vrijzinnigheid nergens wordt vermeld in de bijzondere wet van 13 juli 2001, kan men er van uitgaan dat deze volledig onder de federale bevoegdheid gebleven is⁴⁷. Er moet nochtans worden benadrukt

⁴⁷ Parl.Doc., *Kamer*, Verslag in naam van de Commissie voor de Justitie, 17 april 2002, nr. 50 1556/3, p. 12.

dat dit een bron van moeilijkheden kan zijn. Om de gelijkheid tussen de erkende niet-confessionele gemeenschappen en de erkende erediensten te verzekeren, moet het federale niveau rekening houden met alles wat op gewestelijk niveau gebeurt, een niveau dat niet rechtstreeks kan handelen inzake de georganiseerde vrijzinnigheid⁴⁸.

De Commissie heeft hierbij een eerste opmerking: de bijzondere wetgever gebruikt in het geval van de gewesten ongetwijfeld één en hetzelfde begrip, namelijk dat van de “erkende erediensten”. De bevoegdheid om de erediensten te erkennen wordt echter uitdrukkelijk alleen aan de federale Staat toegekend. Ook al heeft de wetgever, zoals opgemerkt, tot op heden nooit deze of gene eredienst uitdrukkelijk erkend⁴⁹, de bevoegdheid daartoe is hem officieel toegekend in de wetten tot hervorming der instellingen⁵⁰.

De Commissie merkt nochtans op dat men zich moeilijk kan inbeelden dat de federale wetgever, gelet op de nieuwe bevoegdheidsverdeling, een nieuwe eredienst kan erkennen door een wijziging van de wet van 4 maart 1870 op het tijdelijke van de erediensten, zoals hij in het verleden gedaan heeft. De resterende oplossing zou erin bestaan de wet van 2 augustus 1974 te wijzigen, maar die methode lijkt legistiek niet bijzonder elegant. Daarom acht de Commissie het nuttig en zelfs noodzakelijk in nieuwe wetgeving te voorzien.

Een samenwerkingsakkoord⁵¹ werd op 27 mei 2004 gesloten tussen de federale overheid en de gewesten⁵², op grond waarvan een onderscheid wordt ingevoerd tussen het begrip “erkenning van een eredienst” en het nieuwe begrip “oprichting van een gemeenschap”. Volgens dit akkoord is de erkenning van een eredienst

⁴⁸ F.Amez, Un aspect oublié... o.c., p 529 e. v.

⁴⁹ Hij heeft wel impliciet erediensten erkend door bepalingen goed te keuren inzake het beheer van de temporalien (zie de wet van 19 juli 1974 tot erkenning van de besturen belast met het beheer van de temporalien van de islamitische eredienst (B.S., 23 augustus 1974) of de wet van 17 april 1985 tot erkenning van de besturen belast met beheer van de temporalien van de orthodoxe eredienst (B.S., 11 mei 1985). De katholieke en protestantse eredienst waren reeds erkend voor de nationale onafhankelijkheid.

⁵⁰ De Commissie vraagt zich af wat de draagwijdte zou zijn van de weigering van de wetgever om een eredienst te erkennen die daarom verzoekt. Terwijl een weigering van een administratieve overheid, net als het verzuim om te handelen, ertoe leidt dat beroep bij de Raad van State mogelijk wordt, is het niet duidelijk welke sanctie in een dergelijk geval aan wetgever zou kunnen worden opgelegd.

⁵¹ De Commissie merkt op dat het gebruik van een samenwerkingsakkoord om in werkelijkheid artikel 6, § 1, VIII, 6°, van de bijzondere wet te interpreteren, een merkwaardige en zelfs dubieuze methode is wanneer men weet dat de authentieke interpretatie van de wetten de taak is van de wetgever en in dit geval van de bijzondere wetgever. Kan dan worden geaccepteerd dat de federale regering en gewestregeringen deze taak hebben vervuld die normaal moest worden vervuld door de verkozen vergaderingen? Er wordt op gewezen dat geen enkel bij het akkoord betrokken parlement reeds zijn instemming heeft gegeven.

⁵² Samenwerkingsakkoord van 27 mei 2004 tussen de federale overheid, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest betreffende de erkenning van de erediensten, de wedden en pensioenen van de bedienaars der erediensten, de kerkfabrieken en de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten (B.S., 14 juni 2004). Het Waalse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap hebben bij twee bijzondere decreten op 1 januari 2005 de bevoegdheden inzake de kerkfabrieken en het beheer van de temporalien van de erediensten voor de vijftientig Duitstalige gemeenten overgeheveld naar de Duitstalige Gemeenschap. Het samenwerkingsakkoord waarmee deze overdracht moest worden voltooid, is tot op heden nog niet gesloten.

een federale bevoegdheid en omvat zij “de uitwerking van een specifieke federale wetgeving (...), de vaststelling van de nodige financiële middelen, de aanwijzing door de federale overheid van het representatieve orgaan en de eventuele subsidiëring van de werking van dat orgaan”. Naar luid van artikel 1, 5°, van datzelfde akkoord is de oprichting van een gemeenschap “het besluit dat het Gewest of in voorkomend geval de Gewesten nemen (...) tot oprichting [van] gemeenschappen, tot wijziging van de territoriale grenzen of tot opheffing ervan met betrekking tot door de federale overheid erkende erediensten”. Dit akkoord geeft geen antwoord op de vraag wie, i.e. de gemeenschappen of de federale overheid, bevoegd is om het hoofdorgaan van de eredienst aan te wijzen dat belast is met de voordracht van de godsdienstleerkrachten – dat was en kon echter niet de bedoeling zijn aangezien het akkoord niet met de gemeenschappen gesloten is.

De Commissie formuleert een tweede opmerking betreffende artikel 18, 2°, van voornoemde wet van 13 juli 2001. Dat heeft artikel 92bis, § 2, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen aangevuld met een littera f), waarin is bepaald dat de gewesten een samenwerkingsakkoord moeten sluiten wanneer kerkfabrieken of regels voor het beheer van de temporaliën van de erkende erediensten het grondgebied van verscheidene gewesten omvatten.

Een derde opmerking: zonder terug te komen op de ontstaansgeschiedenis van deze nieuwe toekenning van bevoegdheden aan de gewesten⁵³, kan worden gesteld dat deze blijkbaar het gevolg is van de overheveling naar de gewesten van de bevoegdheden met betrekking tot de organisatie van de lokale besturen. Aangezien de kerkfabrieken een bevoegdheid van de gemeenten⁵⁴ zijn, leek de overheveling naar de bevoegdheden van de gewesten voor de hand te liggen. Deze link werd misschien een beetje te gemakkelijk gelegd. Hoewel de kerkfabrieken van de katholieke eredienst georganiseerd zijn op gemeentelijk niveau, is dat niet het geval voor andere erkende erediensten, zoals de protestantse eredienst, die slechts in een beperkt aantal gevallen op het niveau van één gemeente is georganiseerd⁵⁵, of de orthodoxe en islamitische eredienst, die op provinciaal niveau georganiseerd zijn. In verband met de huisvestingsvergoeding moet de vraag worden gesteld van welke aard dit voordeel is en in welke mate het niet veeleer behoort tot de wedde van de

⁵³ In het oorspronkelijke ontwerp tot herziening van de bijzondere wet was enkel sprake van de overheveling van de kerkfabrieken naar de gewesten (Gedr. St., Senaat, 2-709/1). De overheveling van de temporaliën van de erkende erediensten werd toegevoegd bij amendement (nr. 54, *Gedr. St.*, Senaat, 2-709/5).

⁵⁴ Volgens artikel 255 van de nieuwe gemeentewet zijn de gemeenten verplicht te voorzien in de hulpelden aan de kerkfabrieken en consistories (9°), evenals de vergoeding te betalen voor huisvesting van de bedienaren van de erediensten, overeenkomstig de geldende bepalingen, wanneer geen woning wordt verschaft (12°).

⁵⁵ In de meeste gevallen bestrijkt de gebiedsomschrijving van de protestantse parochies meerdere gemeenten. Hetzelfde geldt voor de Israëlitische en anglicaanse erediensten, en, in een beperkt aantal gevallen, voor de katholieke eredienst.

bedienaars van de erediensten, i.e. een aangelegenheid die, zoals reeds opgemerkt, niet is overgeheveld naar de gewesten.

De Commissie formuleert een laatste opmerking: hoewel de wetgever de temporaliën van de erediensten heeft overdragen aan de gewesten, heeft hij niet hetzelfde willen doen met betrekking tot de temporaliën van de vrijzinnige instellingen. Deze aangelegenheid blijft dan ook federaal, waardoor het gevaar bestaat dat de regelgeving op federaal en op gewestelijk niveau nog meer gaat verschillen, maar vooral dat artikel 181 van de Grondwet zelf wordt geschonden. Zoals aangetoond, is op grond van dit artikel vereist dat de afgevaardigden van de vrijzinnigheid en de bedienaars van de erediensten hetzelfde statuut hebben.

4. De principiële uitgangspunten van de Commissie

4.1. Inleiding

De Commissie wenst, alvorens de resultaten van haar onderzoek en haar aanbevelingen te presenteren, helderheid te verschaffen over de beginselen die haar werkzaamheden hebben geleid. Overeenstemming over die beginselen is gaandeweg gegroeid, en tenslotte geëxpliciteerd, uit alle gedane onderzoeken, de verrichte raadplegingen, de onderzochte wetgeving en rechtsleer en de tijdens de vergaderingen gevoerde debatten.

Aan de hand van de toelichting van deze beginselen hoopt de commissie een beter begrip te bewerkstelligen van de geest waarin de aanbevelingen zijn uitgewerkt. De Commissie is tevens van oordeel dat deze beginselen nuttig zijn voor de beleidsverantwoordelijken die haar werkzaamheden zullen voortzetten teneinde te zorgen voor de tenuitvoerlegging van de haar inziens noodzakelijke hervorming van de wetgeving inzake de wedden en pensioenen van de bedienaars van de erediensten en van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid.

4.2. Behoud van het bestaande grondwettelijke kader en van de bevoegdheidsverdeling

De Commissie is van oordeel dat haar aanbevelingen moeten passen in het bestaande grondwettelijke kader. De Grondwet moet, net als alle rechtsnormen, worden geïnterpreteerd in het licht van bepaalde ontwikkelingen zonder dat daarvoor telkens een herziening van de Grondwet vereist is. In dit geval kunnen de verschillende bepalingen van de Belgische Grondwet waarop de huidige regelgeving inzake erediensten gebaseerd is, worden behouden: de Commissie is dan ook van oordeel dat de wetgever geen grondwetsherziening nodig heeft zo hij haar aanbevelingen wenst toe te passen.

Daarnaast wenst de Commissie niet dat de onlangs in België gemaakte beleidskeuzes door haar aanbevelingen ter discussie worden gesteld, ook al hebben de nieuwe sleutels voor de verdeling van de bevoegdheden tussen de Staat, de gemeenschappen en de gewesten, zoals aangetoond⁵⁶, reeds aanleiding gegeven tot aanpassingen en bevoegdheidswijzigingen en vooral tot nieuwe gewoonten en zullen zij dat nog doen in een aangelegenheid die tot dan toe een exclusieve bevoegdheid van de federale Staat was. De wetten

⁵⁶ *Supra*, 3, 3.4.

tot hervorming der instellingen moeten dus niet worden gewijzigd om verenigbaar te zijn met de voorstellen van de Commissie⁵⁷.

4.3. Meer inachtneming van de grondwettelijke regels

Hoewel de Grondwet dus niet moet worden gewijzigd, is een van de leidende beginselen van de voorgestelde aanbevelingen wel dat de grondwettelijke regels beter in acht worden genomen. Wat de artikelen 10 en 11 van de in de Grondwet gewaarborgde beginselen van gelijkheid en non-discriminatie, zoals thans geïnterpreteerd, betreft, hebben volgens de Commissie de diversiteit aan toegepaste regels, de onzekere administratieve handelwijzen en het voortbestaan van historische verwijzingen naar vroeger relevante maar thans voorbijgestreefde gegevens een reeks ongerechtvaardigde verschillen doen ontstaan tussen bedienaars van verschillende erediensten, tussen bepaalde bedienaars van bepaalde erediensten en afgevaardigden van de vrijzinnigheid en soms zelfs tussen bedienaars van een en dezelfde eredienst.

De Commissie is van oordeel dat de correcte toepassing van artikel 181, §§ 1 en 2, van de Grondwet vereist dat bedienaars van de erediensten en afgevaardigden van de vrijzinnigheid hetzelfde stelsel inzake wedden en pensioenen hebben. Enkel verschillen die gegrond zijn op objectieve criteria, een legitiem doel nastreven, gebruik maken van relevante middelen en in verhouding staan tot het nagestreefde doel, zijn acceptabel. Het door de grondwetgever gewenste beginsel, zowel de oorspronkelijke als die welke de oorspronkelijke regel heeft aangevuld, is immers heel duidelijk: de grondwetgever heeft gewild dat in België de bedienaars van alle erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid een en hetzelfde grondwettelijk stelsel voor de wedden en pensioenen hadden, te weten dat van artikel 181.

Deze opmerking leidt tot een andere. De grondwetgever heeft voornoemde personen een statuut *sui generis* toegekend. Dat is reeds aangegeven in het verslag⁵⁸. De Commissie wijst in dit verband op het statuut *sui generis* voor de magistraten in artikel 154 van de Grondwet, naar luid waarvan “*de wedden van de leden der rechterlijke orde door de wet [worden] vastgesteld*”⁵⁹. De grondwetgever heeft ook een bijzonder statuut toegekend aan de ambtenaren van de federale Staat van wie het statuut en bijgevolg ook de wedde bij ontstentenis van enige andersluidende bepaling in de Grondwet door de Koning worden bepaald (artikelen

⁵⁷ Tenzij misschien het vraagstuk van de temporaliteiten van de vrijzinnige instellingen dat opnieuw zou moeten kunnen onderzocht worden

⁵⁸ *Supra*, 3, 3.2.

⁵⁹ Deze gewaarborgde onafhankelijkheid ten aanzien van de uitvoerende macht houdt dus in dat geen enkele norm van regelgevende aard een element van de wedde van de magistraten kan bepalen. *Supra*, hoofdstuk 4.

37 en 107, tweede lid, van de Grondwet). Hoewel de bedienaars van de erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid – zoals opgemerkt – geen ambtenaren zijn, moet er wel vanuit worden gegaan dat bij ontstentenis van een uitdrukkelijke bepaling tot toewijzing van bevoegdheid aan een ander orgaan, op grond van artikel 181 van de Grondwet de federale wetgever hun wedde en pensioen bepaalt.

De Commissie ijvert ervoor dat de institutionele autonomie van de erediensten ongeschonden blijft, ook al moet deze autonomie wellicht worden geïnterpreteerd in het licht van sommige bepalingen van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden⁶⁰.

De Commissie acht ook de bescherming van het privé- en familie- en gezinsleven essentieel. In die optiek moeten de nieuwe mechanismen die zouden kunnen worden ingevoerd in het recht inzake de financiering van de erediensten en de vrijzinnigheid, vóór de goedkeuring ervan worden beoordeeld in het licht van voornoemde grondwettelijke bepalingen. Artikel 22 van de Grondwet biedt de wetgever immers de mogelijkheid beperkt op te treden. De aan dit optreden verbonden voorwaarden mogen evenwel niet in strijd zijn met artikel 8 van het EVRM en de nauwkeurige en strikte interpretatie die het Europees Hof voor de Rechten van de Mens eraan geeft. Zowel de afdeling wetgeving van de Raad van State, op preventieve wijze, als het Arbitragehof, op repressieve wijze, zijn bevoegd om zich ervan te vergewissen of en hoe deze eis wordt nageleefd.

4.4. Inachtneming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden

Als logisch vervolg van het vorige beginsel verheft de Commissie de noodzaak van maximale bescherming van de rechten en vrijheden van de bedienaars van de erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid tot beginsel. De Commissie is van oordeel dat de wetgever een aantal beginselen kan bepalen die de verschillende instellingen moeten beloven na te leven, inzonderheid in verband met de naleving van de fundamentele rechten. De naleving van de door de Belgische Grondwet en door het EVRM gewaarborgde fundamentele rechten door de religieuze instellingen en de lekenorganisaties kan tot deze beginselen worden gerekend, want een interne procedure in deze instellingen leidt tot het verlies van een door de Staat gewaarborgd burgerlijk recht. Zo kan in een wet - zonder de artikelen 21 en 181 van de Grondwet te schenden - naar men mag aannemen worden bepaald dat de elementaire waarborgen van het recht op verdediging, het recht op een eerlijk proces en het recht op tegenspraak moeten worden in acht genomen in

⁶⁰ *Supra*, 3, 3.3.

geval van een procedure die kan leiden tot het intrekken van een door de Staat bezoldigd ambt⁶¹. Zonder afbreuk te doen aan het beginsel van de erkende autonomie met betrekking tot de benoeming van de bedienaars van de erediensten, kan een dergelijke wet tevens voorzien in de voorwaarden waaronder de wedde van een volledig autonoom benoemde bedienaar ten laste kan worden genomen door de Staat. Deze voorwaarden, die in overleg met de vertegenwoordigers van de verschillende erkende erediensten moeten kunnen worden bepaald, kunnen in de eerste plaats van administratieve aard zijn en verband houden met de bepaling van de bedienaars van de erediensten die in aanmerking komen om door de Staat te worden bezoldigd. Zij kunnen ook van budgettaire aard zijn en bijvoorbeeld betrekking hebben op regels in verband met de cumul of de pensioenleeftijd. Zo bijvoorbeeld moeten de statutaire rechten van de vrouwen worden beschermd die thans bevoegdheden uitoefenen als bedienaars van een eredienst (moederschapsverlof, borstvoedingsverlof, ...). Voor alle bedienaars van de erediensten moet ook nog worden voorzien in betaald jaarlijks verlof, naar het voorbeeld van de regeling voor de afgevaardigden van de vrijzinnigheid. Inzake pensioen is het niet verenigbaar met het gelijkheidsbeginsel dat de anciënniteit niet op dezelfde wijze wordt berekend voor alle erkende erediensten. Ook kan worden verwezen naar de weduwen van gehuwde priesters van de katholieke eredienst die geen overlevingspensioen kunnen ontvangen⁶².

4.5. Breuk en continuïteit: nood aan een nieuw evenwicht inzake financiering

De Commissie is van oordeel dat de grondwettelijke grondslagen waarop de invoering van het Belgische stelsel voor de financiering van de bedienaars van de erediensten en recenter ook van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid berust, thans het best blijven beantwoorden aan eenieders bekommernissen (burgers, bedienaars van de erediensten, alsook afgevaardigden van de vrijzinnigheid en openbare autoriteiten) inzake de bescherming van de fundamentele rechten, inzonderheid de vrijheid van eredienst in het bijzonder, en “*de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten*” (artikel 19 van de Grondwet) in het algemeen. Bij de tenuitvoerlegging van deze grondwettelijke regels hebben historische ontwikkelingen soms aanleiding gegeven tot uiteenlopende interpretaties en tegenstrijdige handelwijzen, wat leidt, zoals is onderstreept, tot ongelijke behandelingen of soms onverantwoorde leemten, precies met betrekking tot de grondwettelijke beginselen. De Commissie heeft opgemerkt dat tal van deze verschillen het gevolg zijn van historische wendingen, want hoewel de katholieke eredienst destijds in België ongetwijfeld een dominante positie innam, is het belang van de andere erediensten ontstaan of toegenomen. Zulks geldt ook voor de erkenning

⁶¹ In die zin, F. Rigaux, o.c. p. 126.

⁶² In verband daarmee, *infra*, 6, 6.4.

van de vrijzinnigheid. Hoewel deze geschiedenis en de negatieve of positieve invloed⁶³, die zij nog steeds heeft niet mag worden ontkend, is de tijd rijp om ermee te breken, enkel omdat deze breuk nodig is om beter tegemoet te komen aan de ontwikkelingen die sedert en zelfs voor 1830 in de Belgische samenleving hebben plaatsgevonden⁶⁴.

In het licht hiervan moeten verscheidene aanbevelingen van de Commissie worden beschouwd als het streven naar een fatsoenlijk evenwicht tussen het naleven van de tradities die eigen zijn aan iedere eredienst⁶⁵, en de nood aan verandering teneinde de grondwettelijke vereisten beter in acht te nemen.

4.6. Noodzaak om financieel beheersbare oplossingen voor te stellen

Tijdens alle hoorzittingen die de Commissie heeft georganiseerd⁶⁶, werden in min of meer duidelijke bewoordingen bijkomende verzoeken geformuleerd inzake de financiering van bedienaars van de erediensten of de afgevaardigden van de vrijzinnigheid, maar ook inzake de financiering van de erediensten als dusdanig⁶⁷. De Commissie heeft van die verzoeken kennis genomen. Sommige leken haar zelfs verantwoord, in ieder geval vanwege de personen die de verzoeken hebben geformuleerd. Niettemin moet de Commissie eveneens rekening houden met de beperkingen van een begroting die niet oneindig is en die nooit kan voldoen aan alle verwachtingen, hoe verantwoord zij ook zijn. Het beginsel waarnaar de Commissie voortdurend heeft verwezen, moet in die zin worden verstaan: het gaat erom financieel beheersbare oplossingen voor te stellen, met andere woorden betaalbare oplossingen. Het is duidelijk dat de gedane aanbevelingen ongetwijfeld tot een verhoging van het tot nog toe daarvoor toegekende overheidsbudget zullen leiden. De Commissie is evenwel van oordeel dat die prijs moet worden betaald, zowel om sommige juridisch onverantwoorde ongelijkheden recht te zetten als om de vrede in de samenleving te bewaren, wetende welke hoge prijs elders soms wordt betaald voor onlusten of gewelddaden die verband houden met godsdienstige of ideologische conflicten.

⁶³ Inzake de vrijheid van eredienst kan de verwijzing naar historische waarden in sommige gevallen de vrede immers bevorderen, met name omdat zulks de mogelijkheid biedt bepaalde evenwichten niet voortdurend opnieuw ter discussie te stellen. De geschiedenis kan op dit vlak evenwel soms tot een last worden en twisten aanwakkeren, wanneer een en ander leidt tot wrevel, tot de wens om evenwichten die sommigen verstoord achten op brutale wijze te herstellen en zelfs tot ideologische conflicten die een gewelddadig verloop kunnen kennen.

⁶⁴ Het is bekend dat een aantal regels inzake de erediensten dateren van tijd dat het Frankrijk van Napoleon België bezette.

⁶⁵ Het gegeven deze tradities in hun geheel te verwerpen kan trouwens in sommige gevallen indruisen tegen het beginsel van de aan de erediensten gewaarborgde autonomie.

⁶⁶ Terzake is het nuttig de verslagen te raadplegen inzake het horen van de verschillende vertegenwoordigers van de bedienaars van de erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid door de Commissie.

⁶⁷ We herinneren eraan dat deze financiering niet gewaarborgd of voorgeschreven wordt door de Belgische Grondwet.

4.7. Transparantiebeginsel

De aanbevelingen van de Commissie zijn uitdrukkelijk geïnspireerd door de noodzaak van respect voor het transparantiebeginsel. De Commissie heeft vastgesteld dat tot de gebreken van het huidige financieringsstelsel voor de bedienaren van de erediensten, en, in mindere mate, ongetwijfeld ook van het stelsel voor de afgevaardigden, het gebrek aan transparantie behoort, op het vlak van diverse administratieve handelwijzen, maar ook op het vlak van de onderlinge betrekkingen tussen de verschillende erediensten en de Staat. Die gebreken aan transparantie hebben een aantal door de Commissie aangeklaagde ongelijkheden gedeeltelijk in de hand gewerkt. Om dit te verhelpen beschouwt zij het streven naar transparantie als een wezenlijk in acht te nemen beginsel. Dit betekent dat maatregelen moeten worden genomen om voortaan duidelijk te maken hoe de financieringsregels worden toegepast, vooral met betrekking tot aangelegenheden waarin dit thans niet duidelijk is. Het is geenszins de bedoeling afbreuk te doen aan de autonomie van de erediensten of de vrijzinnigheid op organisatorisch vlak. Integendeel, de Commissie is ervan overtuigd dat de autonomie van alle partijen in principe beter kan worden beschermd door het transparantiebeginsel voorop te stellen.

4.8. Vereenvoudiging en unificatie van het financieringssysteem

Het grote aantal financieringwijzen voor de bedienaars van de erediensten (vooral te verklaren door de lange geschiedenis ervan) heeft ertoe geleid dat het systeem thans niet alleen heel complex is maar ook, wat nog erger is, daardoor aanleiding geeft tot ongegronde disfuncties en ongelijkheden. De Commissie wil dan ook voorstellen dat het systeem wordt vereenvoudigd door het zo veel mogelijk gelijkvormig te maken.

4.9. Subsidiariteitsbeginsel bij het beheer van de financiering door de Staat

Als logisch vervolg van de voorgaande twee beginselen van transparantie en vereenvoudiging is de Commissie tevens voorstander van de toepassing van het subsidiariteitsbeginsel bij het beheer door de Staat van financiële bijdragen. De verschillende religieuze instellingen moeten meer beheersautonomie krijgen. De Staat kan zich dan beperken tot de uitoefening van gecentraliseerd toezicht op de eengemaakte algemene beginselen die alle erediensten die een financiële bijdrage ontvangen, moeten naleven. De religieuze

instellingen moeten meer verantwoordelijkheid krijgen bij het beheer van het personeel dat als bedienaars van de erediensten door de Staat wordt bezoldigd.

4.10. Verband tussen de financiering van de erediensten en het nastreven van het algemeen belang

De Commissie is na onderzoek en analyse tot de overtuiging gekomen dat de financiering van de erediensten in België geschiedt en nog meer moet geschieden met het oog op doelstellingen van algemeen belang. Die doelstellingen rechtvaardigen - zowel ten aanzien van de subsidiërende overheid als van de begunstigde personen - deze financiering en het behoud, alsook de geleidelijke en redelijke verhoging ervan.

Als doelstelling van algemeen belang onderkent de Commissie onder meer de openbare veiligheid (rechtmatige bekommernis van de subsidiërende overheid, die ook in sommige hoorzittingen, met name door de vertegenwoordigers van het Executief van de Moslims van België, werd verwoord), het streven naar vrede tussen de erediensten onderling en tussen de erediensten en de vrijzinnigheid, en de wettigheid in de zin dat met het oog op transparantie duidelijke en zo eenvoudig mogelijke regels moeten worden opgenomen in eengemaakte wetteksten.

4.11. Financiering van de erediensten en kwaliteitswaarborgen vanwege de begunstigden. De vraag naar de vorming van de bedienaren van de erediensten.

De Commissie is ervan overtuigd dat de financiering van de bedienaars van de erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid moet worden gekoppeld aan de eis dat degenen die een eredienst beoefenen als begunstigde en omdat zij deze financiering ontvangen bepaalde kwaliteiten moeten bezitten. De Commissie is van oordeel dat voorwaarden in verband met de kwaliteit en de bekwaamheid van de bedienaars van de erediensten kunnen worden opgelegd. Zoals bepaald in artikel 181 van de Grondwet, is hier immers sprake van het verlenen van morele diensten (confessionele wat artikel 181, § 1, betreft en niet-confessionele wat artikel 181, § 2, betreft). Deze bepaling biedt de federale wetgever dus de mogelijkheid om met inachtneming van de andere bepalingen van de Grondwet (gelijkheid tussen en binnen de erediensten, recht op privacy, vrijheid van taalgebruik, ...) eisen inzake de “beroepsbekwaamheid” op te leggen aan de bezoldigde bedienaren van de eredienst. In dit verband kan worden verwezen naar de toepassing van artikel 24 van de Grondwet, waarin de vrijheid van onderwijs wordt gehuldigd. Op grond van

dit artikel kan de subsidiëring van de scholen of universiteiten die aanspraak maken op subsidie afhankelijk worden gesteld van de naleving van verscheidene voorwaarden.

In het bijzonder heeft de vraag naar de vorming van de bedienaren van de erediensten en van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid de aandacht van de Commissie getrokken. Uit lectuur van de verslagen van de hoorzittingen blijkt duidelijk dat in België elke gesubsidieerde bedienaar van de erkende erediensten en elke lekenconsulent een vorming krijgt alvorens door de overheid betaald te worden. Het is gebruikelijk dat de Staat wat betreft de bedienaren van de erediensten, uit respect voor art. 21 G.W., nooit heeft gezorgd voor of zich heeft ingelaten met die vorming, omdat zij behoort tot de interne autonomie van de instellingen. Dit verklaart de zeer uiteenlopende oplossingen naargelang van de eredienst voor het vormingsprobleem. Net omdat deze lezing van de Grondwet geen rekening houdt met art. 181, is de Commissie van mening dat niets de Staat belet om regelgevend op te treden m.b.t. de vormingsvoorwaarden van de bedienaren van de erediensten, althans van zodra hun bezoldiging door de publieke machten wordt gerechtvaardigd door de godsdienstige “bijstand” die zij die gelovigen geven die zich tot hun obediëntie bekennen (naar het voorbeeld van de “morele bijstand” waarnaar uitdrukkelijk wordt verwezen in art.181, §2 voor de afgevaardigden van de vrijzinnigheid).

De gesprekken die de Commissie heeft gevoerd sterken haar in de overtuiging dat niet voor alle erediensten een grondige omwenteling van de praktijken is vereist. De meeste onder hen eisen inderdaad nu reeds van de bedienaren die genieten van een overheidswedde of –pensioen dat zij voldoen aan duidelijk gedefinieerde vormingsvoorwaarden, die bovendien het voorwerp zijn van preciseringen in termen van theologische loopbanen. De katholieke eredienst heeft een onderwijsstructuur die reeds zeer lang en stevig is verankerd in België, en desgevallend ook in het buitenland. Dat is ook het geval voor de protestantse eredienst. De anglicaanse, Israëlitische en orthodoxe erediensten hebben de Commissie uitgelegd hoe en waar hun verscheidene bedienaars worden opgeleid. Ook die vorming heeft de publieke gezagdragers wat betreft haar stringentie tot nog toe geen enkele zorg gebaard. De verschillende vertegenwoordigers van de erediensten die de Commissie heeft ontmoet, lijken op dit gebied geen enkele bijzondere maatregel van de Staat te verwachten. De Commissie merkt op dat hier in de praktijk de artikelen 21 en 181, §1 van de Grondwet perfect in harmonie zijn.

Lezing van het verslag van het onderhoud van de Commissie met de vertegenwoordigers van het Executief van de Moslims van België daarentegen laat toe te besluiten dat het voldoen van de imams aan de vormingvoorwaarden vaak onzeker is en, vooral, dat de omstandigheden waarin die vorming gebeurt geheel onbepaald zijn, verscheiden, en, wat erger is, slecht aangepast, volgens onze gesprekspartners zelf, aan de

noden van de moslimgemeenschappen in België. Het lijkt er dus op dat een aanbeveling van de Commissie met het oog op het creëren, in België, van scholen in de moslimtheologie belast met de vorming van imams bedoeld voor de bediening in België, op een gewillig oor zou kunnen rekenen in de moslimgemeenschap. Dergelijke vorming ingericht in de schoot van de Belgische staat zou, zonder dat haar uiteraard enige theologische strekking wordt opgelegd, bovendien toelaten te garanderen dat de bezoldiging door de overheid wordt gekoppeld aan kwaliteitsvoorwaarden, net zoals dat het geval is voor de bedienaren van de andere erkende erediensten en voor de afgevaardigden van de vrijzinnigheid.

5. De regelgeving en de administratieve praktijk met betrekking tot de wedden van de bedienaren van de eredienst en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid

5.1. De relatie tussen de bedienaar van de eredienst of de afgevaardigde van de vrijzinnigheid en de overheid

De bedienaren van de erediensten en de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad hebben een statuut *sui generis*, wat betekent dat zij noch ambtenaren zijn, noch gesalarieerde werknemers. Zo oordeelde de Raad van State dat het niet de burgerlijke overheid toekomt de bedienaren van de erediensten aan te merken als ambtenaar, noch om de rechtsband te bepalen die ontstaat tussen de door de wet erkende organisaties enerzijds en hun bedienaren resp. afgevaardigden anderzijds, noch om te bepalen welk type van bezoldiging of pensioen ze zullen genieten.

Met betrekking tot de afgevaardigden van de georganiseerde vrijzinnigheid is de Raad van State, meer in het algemeen, van mening dat de tenlasteneming van de wedden van de afgevaardigden van de Centraal Vrijzinnige Raad best wordt geregeld in de voormelde wet van 2 augustus 1974 en dit zonder dat zou worden verwezen naar de weddenscalen van de openbare dienst:

“De Staat moet zijn inmenging dus beperken tot het bepalen van de loongrens rekening houdend met de respectieve verantwoordelijkheid van die afgevaardigden en die verantwoordelijkheid moet vooraf worden bepaald door de Centrale Vrijzinnige Raad.(...)”

De Staat is niet gerechtigd om de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad gelijk te stellen met overheidsambtenaren, zelfs indien die gelijkstelling alleen betrekking heeft op de wedde. De Staat moet, zoals in de wet van 2 augustus 1974 betreffende de wedden van de titularissen van sommige openbare ambten en van de bedienaars der erediensten, zich beperken tot het bepalen van loongrenzen overeenkomstig de verantwoordelijkheid van de verschillende vertegenwoordigers van de erkende erediensten, waarbij de titels die zij voeren vooraf zijn vastgesteld door de overheid bevoegd voor een bepaalde eredienst.(...)”

Algemeen is de Raad van State van mening dat de tenlasteneming van de wedden van de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad eveneens geregeld moeten worden in de

*voormelde wet van 2 augustus 1974, door het opschrift en het dispositief ervan aan te passen, zonder dat evenwel nog wordt verwezen naar weddeschalen van de openbare dienst.”*⁶⁸

De federale overheid keert niet alleen de wedden uit van de bedienaren der erediensten op het terrein, maar ook van de stafleden van de secretariaten. Daarover oordeelt de Raad van State dat het niet de taak is van de Staat om de formatie van de secretariaten vast te stellen (ook niet voor de erkende organisatie van de niet-confessionele gemeenschappen). Deze kwestie behoort immers tot de interne organisatie van de betrokken erkende levensbeschouwingen. Aldus oordeelde de Raad van State dat het niet aan de wet staat vooraf een formatie van afgevaardigden die morele diensten verlenen vast te stellen waarbinnen de Koning op voordracht van de betrokken eredienst en naargelang de behoeften, het aantal afgevaardigden zou moeten erkennen. Het aantal afgevaardigden moet worden vastgesteld door het bestuur van de betrokken eredienst naargelang de behoeften van de bevolking die om de betrokken diensten verzoekt.

De Commissie merkt op dat de Raad van State in deze de ruimte voor overheidsinmenging heel restrictief lijkt te interpreteren. De overheid dient zich te beperken tot het bepalen van de loongrenzen overeenkomstig de verantwoordelijkheden van de verschillende vertegenwoordigers van de erkende erediensten en van de georganiseerde vrijzinnigheid, waarbij de titels die zij voeren vooraf zijn vastgesteld door de overheid bevoegd voor de betrokken levensbeschouwing. Verwijzingen naar de weddenschalen van de openbare dienst zijn uit ten boze, op één uitzondering na. Artikel 29^{quater} van de wet van 2 augustus 1974 bepaalt immers dat “*de door deze wet vastgestelde jaarwedden voor de bedienaren der erediensten niet lager mogen zijn dan de door de Koning bepaalde gewaarborgde minimumbezoldiging van het personeel van de ministeries*”. Hierin kan een waarborg worden gezien zoals deze die – bijvoorbeeld – ten aanzien van de ambtenaren van de deelstaten is opgenomen in artikel 29, 1° APKB⁶⁹.

De Commissie vraagt zich ook af – en komt daar in haar aanbevelingen op terug – of de restrictieve interpretatie van de Raad van State m.b.t. de vaststelling van de wedden en pensioenen en van de kaders van de bedienaren van de erediensten en van de lekenafgevaardigden, de uitvoerbaarheid van art. 181 GW niet in de weg staat. Dat grondwetsartikel vereist immers de jaarlijkse inschrijving van een bedrag op de begroting én minstens een (formele) instemming van de wetgever met het in te schrijven bedrag. Demografische evoluties brengen het wereldbeschouwelijke landschap thans echter in beweging. Bij de traditionele erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid doen zich langetermijnverschuivingen voor in hun aanhang. De globalisering en de daaruit voortvloeiende migratiebewegingen hebben eveneens een impact op de levensbeschouwelijke realiteit. De behoeften van de bevolking, waarnaar de Raad van State verwijst,

⁶⁸ Doc. Kamer, 1998-1999, nr. 1966/1.

⁶⁹ APKB: Koninklijke Besluit van 22 december 2000 tot bepaling van de algemene principes van het administratief en geldelijk statuut van de rijksambtenaren die van toepassing zijn op het personeel van de gemeenschaps- en gewestregeringen en van de colleges van de gemeenschappelijke gemeenschapscommissie en van de Franse gemeenschapscommissie, alsook op de publiekrechtelijke rechtspersonen die er van afhangen, B.S. 9 januari 2001.

veranderen dus sneller dan in het verleden. Als men die wijzigingen koppelt aan het gegeven dat de omvang van de middelen beperkt is, dringt zich de vraag op of de strakke interpretatie wel kan worden gehandhaafd en niet strijdig is met de verwachting van de financiële beheersbaarheid van het systeem.

5.2. Wedden en lonen

5.2.1. De begrippen wedden en lonen in het in het ambtenarenrecht en het arbeidsrecht⁷⁰.

De federale overheid is bevoegd voor de wedden en pensioenen van de bedienaren van de eredienst. De precieze inhoud van die bevoegdheid hangt af van wat “wedden” nu eigenlijk zijn. De vraag wat tot de “wedde” behoort is ook van belang voor de beoordeling van eventuele ongelijkheden tussen de erediensten en voor de bepaling van het pensioen.

5.2.2. Het begrip wedde in het (federale) ambtenarenrecht

5.2.2.1. Algemeen

In zijn strikte betekenis refereert het begrip *wedde* aan *loon* of *salaris*⁷¹. Dit begrip wijst dan *sensu stricto* enkel op de (baremieke) wedde. De wedde wordt, wat de federale ambtenaren betreft, berekend op basis van barema's die voor elke weddenschaal het detail geven voor het geheel der graden of functies van het federaal openbaar ambt van de gradatie van de niet-geïndexeerde jaarwedde (aan 100%) in functie van de geldelijke anciënniteit.

Er is ook een ruime betekenis van *wedden*: "*La rémunération du fonctionnaire comprend divers éléments: essentiellement le traitement, ensuite, des allocations, indemnités et accessoires.*" Deze ruime betekenis komt tegemoet aan de opvatting dat "*La rémunération permettait au fonctionnaire de tenir le rang social correspondant à sa fonction*"⁷².

De wedde, zoals hierboven gedefinieerd in zijn strikte betekenis, wordt dus, althans in de ruime zin van het woord, aangevuld met alle toelagen, premies en vergoedingen.

⁷⁰ Het begrip "wedde" of "loon" in de fiscale wetgeving wordt hier buiten beschouwing gelaten.

⁷¹ Het begrip "wedde" volgens www.vandale.be (tweede (Belg.) betekenis).

⁷² J. Sarot, *Précis de Fonction Publique*, Brussel, Bruylant, 1994, 473-474, nr. 763 en 751.

Een *toelage* (*allocation*) is een bedrag dat regelmatig bovenop de normale wedde wordt uitgekeerd, inzonderheid als compensatie voor prestaties die als ongewoon kunnen worden beschouwd (bvb. de toelage voor de uitoefening van een hogere functie).

Daarnaast, is de term *toelage* ook gebruikelijk voor bedragen die worden betaald op grond van de persoonlijke toestand of de gezinstoestand van het personeelslid, of op grond van zijn sociale lasten (bvb. haard- of standplaatstoelage, geboortetoelage)⁷³.

Een *premie* (*prime*) is dan weer de gebruikelijke term om te wijzen op het bedrag dat als een aanmoediging wordt toegekend voor (bijvoorbeeld) verhoogd rendement, voor werkijsver of, nog, voor het verwerven van een bijzondere competentie (bvb. de tweetaligheidspremie) of nog een (gegeerd en/of schaars op de arbeidsmarkt beschikbaar) diploma (bv. ingenieurspremie, informatici, ...)⁷⁴.

Een *vergoeding* (*indemnité*) is dan weer een bedrag dat aan een ambtenaar wordt toegekend als compensatie voor werkelijk te dragen lasten of onkosten die niet als normaal en inherent aan het ambt worden beschouwd (bvb. de reisonkostenvergoeding)⁷⁵.

5.2.2.2. Het begrip wedde in artikel 181 G.W.

Bij gebrek aan nadere gegevens kan men niet met zekerheid uitmaken of het begrip *wedde* in artikel 181 van de Grondwet in de strikte dan wel in de ruime betekenis van het woord moet worden begrepen. Net zo min als bijvoorbeeld in artikel 154 van de Grondwet, verleent de Grondwetgever in artikel 181 een definitie of omschrijving van het begrip "wedde". Overigens hebben beide artikelen een andere draagwijdte.

Met het oog op het garanderen van de onafhankelijkheid van de rechter vereist de Grondwet dat de wedde van de magistraat bij wet wordt bepaald. Artikel 154 van de Grondwet beoogt die onafhankelijkheid van de rechters en vormt een waarborg tegenover de regering "en érigeant en règle constitutionnelle la fixité des traitements". Aldus komt het aan de wetgever en niet aan de Koning toe aan magistraten toelagen, vergoedingen en uitkeringen te verlenen of te weigeren voorzover zij een toebehoren van de wedde vormen⁷⁶.

⁷³<http://www.belgium.be/eportal/application?origin=navigationBanner.jsp&event=bea.portal.framework.internal.refresh&pageid=indexPage&navId=2131>

⁷⁴<http://www.belgium.be/eportal/application?origin=navigationBanner.jsp&event=bea.portal.framework.internal.refresh&pageid=indexPage&navId=2131>

⁷⁵<http://www.belgium.be/eportal/application?origin=navigationBanner.jsp&event=bea.portal.framework.internal.refresh&pageid=indexPage&navId=2144>

⁷⁶ J. Velaers. *De Grondwet en de Raad van State*, Antwerpen, Maklu, 1999, p. 506.

Om die reden heeft de wetgever de wedden (*stricto sensu*) van de magistraten vastgesteld (art. 255 Ger.W. e.v.) en tevens bepaald dat zij in aanmerking komen voor het kraamgeld en de kinderbijslagen aan de bestuursambtenaren toegekend (art. 363 Ger.W.). Ook de andere bij de wedde komende toelagen, vergoedingen en uitkeringen aan de bestuursambtenaren toegekend, worden hen in dezelfde mate en onder dezelfde voorwaarden verleend (art. 363 Ger.W.). Uit het geheel van deze artikelen zou kunnen worden afgeleid dat de begrippen *wedde* enerzijds en "toelagen, vergoedingen en uitkeringen (die bij de wedde komen)" anderzijds van elkaar te onderscheiden begrippen zijn, al vormen zij tesamen de bezoldiging van de magistraat. De hoogte van de wedde (*sensu stricto*) wordt door de wetgever zelf vastgesteld (art. 355 e.v. Ger.W.); de toelagen, uitkeringen en vergoedingen worden aan de magistraten toegekend door het zogenaamde gelijkstellingsmechanisme dat door de wetgever werd verankerd (art. 363 Ger.W.). De voorwaarden en hoogte van deze vergoedingen, uitkeringen en toelagen zijn deze die de federale ambtenaren genieten en voor laatst genoemden – op grond van artikel 107 van de Grondwet - bij koninklijk besluit worden vastgesteld .

De *ratio legis* van artikel 181 van de Grondwet is echter niet dezelfde als deze van artikel 154 van de Grondwet. Immers, precies omwille van de vrijheid van hun interne organisatie komt het enkel de eredienst zelf toe om de wedde van zijn bedienaren te bepalen. Wel aanvaardt de Raad van State dat de wetgever de bovengrens van de wedde ("loongrens") vaststelt. De Raad van State formuleert het aldus : "De Staat moet zijn inmenging dus beperken tot het bepalen van de loongrens rekening houdend met de respectieve verantwoordelijkheid van de afgevaardigden en die verantwoordelijkheid moet vooraf worden bepaald door de "Centraal vrijzinnige Raad". (i.e. door de eredienst zelf).

Het Rekenhof is van mening dat het begrip *wedde* gebruikt door de verschillende wetgevers moet worden begrepen in de ruime betekenis, omdat het begrip « *wedde* » ook toelagen omvat. De Commissie wenst die zienswijze te nuanceren: het Rekenhof heeft zich enkel uitgelaten over de toelagen maar lijkt zich niet uit te spreken over premies noch over vergoedingen. Inzonderheid wat de vergoedingen betreft, kan inderdaad worden betwijfeld of deze door het begrip "*wedde*" in de ruime betekenis worden gedekt en inderdaad tot de "*wedde*" mogen worden gerekend.

Immers, vergoedingen beantwoorden aan *werkelijke kosten* door de ambtenaar of het personeelslid (in het belang van de dienst of naar aanleiding van de betrekking) gedaan en waarvan is aan te nemen dat de ambtenaar-werknemer deze niet zelf ten laste moet nemen en door de werkgever moeten worden vergoed zonder dat zij als een bezoldiging of tegenprestatie voor verleende diensten kunnen worden beschouwd.

5.2.3. De begrippen wedden en lonen in het sociaal recht

5.2.3.1. Algemeen

In het sociaal recht bestaat evenmin een wettelijke algemeen toepasbare definitie van het begrip *lonen* of *wedden*.

Het begrip *wedde* is als dusdanig zelfs niet meer gebruikelijk in de sociale wet- of regelgeving, hoewel het uitzonderlijk nog wel opduikt^{77 78}. Artikel 2 van de loonbeschermingswet geeft een definitie, maar deze geldt alleen voor deze wet en is niet bruikbaar in het arbeidsrecht in het algemeen⁷⁹. De sociaalezekerheidswetgeving verwijst echter wel degelijk naar artikel 2 van de Loonbeschermingswet, waarop deze wetgeving dan zelf het loonbegrip uitbreidt, beperkt en aanpast aan haar eigen noden.

De definitie die vandaag in het arbeidsrecht in het algemeen wordt aanvaard en toegepast, is gegeven door het Hof van Cassatie in meerdere arresten. *Loon* is volgens deze definitie, *de tegenprestatie van arbeid die ter uitvoering van de arbeidsovereenkomst wordt verricht*⁸⁰. Deze definitie wordt vandaag beschouwd als een algemene definitie, althans minstens als een definitie voor het gehele arbeidsrecht en arbeidsovereenkomstenrecht, voorzover er in een specifieke wet geen afwijkende definitie staat⁸¹. Loon kan zowel bestaan uit speciën als uit voordelen in natura (bv. het gebruik van de bedrijfswagen voor privédoeleinden).

5.2.3.2. Het begrip loon volgens artikel 181 GW

Rekening houdend met de formulering en het doel van artikel 181 van de Grondwet meent de Commissie dat in beginsel rekening kan worden gehouden met datgene wat door de algemeen arbeidsrechtelijke definitie van het begrip *loon* zoals die blijkt uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie, geïnterpreteerd wordt. Zulks houdt in dat alle voordelen in geld of *in natura* die in de loop van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst worden verleend, d.i. wanneer er werkelijk arbeid wordt verricht, als wedde of loon

⁷⁷ “Vaste wedde” in art. 89 WAO

⁷⁸ De oude Samengeordende arbeidsovereenkomstenwet Bedienden van 1955 kende wel het begrip “wedde” of “appointment”. Hiermee werd volgens de cassatierechtspraak toen toepasselijk “bezoldiging” bedoeld, die zowel het loon tegenprestatie van arbeid omvatte, als voordelen verworven krachtens overeenkomst. De verschillende termen voor loon, bezoldiging, etc. werden in het verleden trouwens op een verwarrende wijze gebruikt in de wetgeving en een even grote verwarring in de rechtspraak : zie M. De Vos, *Loon naar Belgisch arbeidsovereenkomstenrecht*, Antwerpen, Maklu, 2001, p. 44-53 ; 400-401.

⁷⁹ Cass. 1 april 1985, R.W., 1985-86, 1294.

⁸⁰ Cass. 20 april 1977, R.W., 1977-78, 1871.

⁸¹ M. De Vos, *Loon naar ... o.c.*, p. 275-279.

zouden kunnen worden beschouwd. Zijn geen loon, de voordelen die worden betaald naar aanleiding van de beëindiging van de arbeidsovereenkomst (bv. opzeggingsvergoeding) of naar aanleiding van een arbeidsonderbreking of voordelen toegekend op basis van vrijgevigheid (bv. voordeel naar aanleiding van jubileum van de werkgever).

Niettemin, hiermee is niet alles gezegd. Vooreerst is het in de praktijk niet (steeds) eenvoudig om uit te maken wat als tegenprestatie van verrichte arbeid moet worden beschouwd. Vandaag oordeelt de rechtspraak evenwel dat elke betaling door de werkgever in beginsel gebeurt ter tegenprestatie van de verrichte arbeid, tenzij het tegendeel bewezen is. De arbeidsverhouding tussen werkgever en werknemer is immers economisch gestoeld en is niet gebaseerd op liefdadigheid. Een vrijgevigheid is bijgevolg een uitzondering die moet worden aangetoond.⁸²

Bovendien dekt deze definitie niet de – wettelijke of contractueel verplichte- vergoedingen die worden betaald aan de werknemer wanneer deze buiten zijn wil om geen arbeidsprestaties kan leveren. Sommige auteurs zijn dan ook aanhangers van een bredere loondefinitie, waarin als loon wordt beschouwd alles wat de werknemer wegens het bestaan van zijn arbeidsovereenkomst of wegens zijn functie in de onderneming verwerft.⁸³

Zo zijn, bij wijze van voorbeeld, het enkel en dubbel vakantiegeld geen loon volgens deze definitie maar wel een voordeel verworven krachtens overeenkomst.⁸⁴ Merk op dat sommige auteurs dit onderscheid als dusdanig niet maken, en ook voordelen verworven krachtens de overeenkomst als loon beschouwen.⁸⁵ Zij vinden hiervoor ondersteuning in de rechtspraak die dit subtiële onderscheid ook niet altijd maakt.⁸⁶

De Commissie vraagt zich dus af of de wedde waarvan sprake in artikel 181 van de Grondwet enkel betrekking heeft op loon als tegenprestatie voor arbeid of daarentegen een bredere toepassing heeft en dus ook de voordelen viseert verworven krachtens overeenkomst of krachtens de rechtsband die tussen de afgevaardigde resp. de bedienaar van de eredienst en het representatief orgaan van de eredienst of georganiseerde vrijzinnigheid is ontstaan. Deze vraag is niet onbelangrijk en vereist - inzonderheid ook omwille van zijn budgettaire impact – duidelijkheid en rechtszekerheid.

Hierna volgt een overzicht van wat in de rechtspraak en de doctrine reeds als “loon” werd beschouwd:

- Als loon in de zin van loon *als tegenprestatie voor arbeid* zijn beschouwd:

- Het maandloon
- De dertiende maand
- Premies groepsverzekering

⁸² W. Van Eeckhoutte, *Sociaal compendium Arbeidsrecht*, 2003-2004, Diegem, Kluwer, p. 897.

⁸³ J. Steyaert, C. De Ganck en L. De Schrijver, *Arbeidsovereenkomst*, in A.P.R., 1990, Brussel, Story Scientia, nr. 450, p. 329.

⁸⁴ M. De Vos, *Loon naar ... o.c.*, p. 395-398.

⁸⁵ J. Steyaert e.a., *o.c.*, p. 621.

⁸⁶ Cass. 19 maart 1975, *T.S.R.*, 1975, p. 167.

- Een bonus inclusief uitzonderlijke bonus omwille van goed resultaat
- Vergoeding van kosten die niet inherent zijn aan de uitvoering van de arbeidsovereenkomst (bv. terugbetaling woon-werkverkeer)
- Bijdragen groepsverzekering of pensioenfonds
- Voordeel privé-gebruik van bedrijfswagen⁸⁷
- Enz. ...

- Als voordeel verworven krachtens overeenkomst worden beschouwd:

- Gewaarborgd loon bij ziekte of andere afwezigheden
- Feestdagenloon
- Enkel en dubbel vakantiegeld
- Schadevergoedingen, beëindigingsvergoedingen en ontslag-beschermingsvergoedingen
- Voordelen verworven als vakbondslid
- Enz. ...

- Als geen van beide worden beschouwd:

- Vergoeding van effectief gemaakte kosten die inherent zijn aan de uitvoering van de arbeidsovereenkomst
- Wettelijke socialezekerheidsbijdragen
- Gift
- Uitkeringen van de sociale zekerheid
- Uitkeringen door de bovenwettelijke sociale zekerheid (bv. aanvullend pensioen of aanvullende invaliditeitsuitkering).

5.2.4. Het APKB als inspiratiebron voor de toepassing van het begrip wedde in artikel 181 G.W.

Het APKB bepaalt in artikel 30 onder de hoofding “geldelijk statuut van de bij arbeidsovereenkomst in dienst genomen personen”:

“De personen die bij arbeidsovereenkomst in dienst worden genomen hebben recht op de weddenschaal, het gewaarborgd minimumloon, het vakantiegeld, de eindejaarstoelage en de

⁸⁷ In dit verband is het interessant te wijzen op de specifiek voor de managementfuncties geldende regeling zoals vervat in artikel 15 van het Koninklijk besluit van 29 oktober 2001 betreffende de aanduiding en de uitoefening van de managementfuncties dat stelt als volgt :

“§1. Op basis van het resultaat van de functieweging voor een in dezelfde groep geklasseerde functie genieten de houders van een managementfunctie een gelijk bruto jaarlijks beloningspakket. Het functiewegingsysteem, de objectieve criteria die aan de basis liggen van dit systeem en de beloningsmethodiek worden bepaald bij koninklijk besluit waarover in de Ministerraad werd beraadslaagd.

§2. Het bruto jaarlijks beloningspakket van de houders van een managementfunctie bevat : 1° een maandelijks brutowedde; 2° deelname aan een aanvullende pensioenregeling, gefinancierd door persoonlijke en werkgeversbijdragen;

§3. Bovenop de in de §§ 1 en 2 vermelde bezoldigingen, kan het beloningspakket in een forfaitaire terugbetaling voorzien voor gemaakte onkosten en het ter beschikking stellen van een dienstvoertuig dat voor privé-doeleinden mag gebruikt worden.”

vergoedingen, toelagen en premies gelijkwaardig aan die van een ambtenaar met hetzelfde of een gelijkwaardig ambt”.

Het verslag aan de Koning bespreekt artikel 30 als dusdanig niet. Wel wordt er gesteld dat onder het begrip “wedde” niet alle mogelijke vergoedingen begrepen zijn⁸⁸. Blijkbaar worden hiermee dan bedoeld weddesupplementen zoals staf- of managementstoelagen en functioneringstoelagen.

Het artikel 30 en meer bepaald de opsomming erin vervat kan wel een interessante inspiratiebron vormen voor de interpretatie met het oog op een invulling van het begrip “wedden” in artikel 181 van de Grondwet. Het gaat dan om al hetgeen wordt verworven als tegenprestatie voor de geleverde arbeid (en hetgeen wordt verworven krachtens de rechtsband die de betrokkene met zijn eredienst verbindt), ook wanneer het betrokken voordeel *in natura* wordt verleend.

5.2.5. Het begrip wedde in de pensioenwetgeving

Overeenkomstig artikel 8 van de wet van 21 juli 1844 op de burgerlijke en kerkelijke pensioenen (onder de hoofding “Rustpensioenen in het algemeen”) is de referentiewedde voor de berekening van het pensioen de gemiddelde wedde van de laatste vijf jaar van de loopbaan. De gemiddelde wedde wordt, steeds volgens artikel 8, bepaald op basis van de wedden zoals deze zijn vastgelegd in de weddenscalen verbonden aan het ambt waarin de rechthebbende vast was benoemd.

Bepaalde wedden*bijslagen*, die uitdrukkelijk en *limitatief* werden opgesomd in § 2 van voormeld artikel 8, worden eveneens door het begrip “referentiewedde” gevat. Het betreft, bijvoorbeeld de vergoeding toegekend aan de rector, de vice-rector of secretaris van de academische raad, sommige loodstoelagen, bepaalde toelagen aan sommige ambtenaren (o.m. BBI); de weddenbonificatie toegekend aan sommige personeelsleden, enz.

Andere toelagen die een (overheids)werkgever zou toekennen aan zijn personeel zijn weliswaar “vrij”, d.w.z. dat zij binnen de *grenzen* van de aan die autonome overheid toekomende beleidsvrijheid aan het personeel kunnen worden toegekend; d.w.z. voor zover daarvoor de budgettaire ruimte bestaat.

Dergelijke toelagen die bovenop de wedde komen, kunnen evenwel niet in rekening worden genomen voor het berekenen van het pensioenbedrag behoudens wanneer ze expliciet zijn vermeld in artikel 8, § 2, van de wet van 21 juli 1844.

⁸⁸ Verslag aan de Koning onder de artt. 26 tot 30, van het K.B. van 22 december 2000 tot bepaling van de algemene principes van het administratief en geldelijk statuut van de rijksambtenaren die van toepassing zijn op het personeel van de diensten van de Gemeenschaps- en Gewestregeringen en van de Colleges van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en van de Franse Gemeenschapscommissie, alsook op de publiekrechtelijke rechtspersonen die ervan afhangen, B.S., 9 januari 2001.

Verder dient opgemerkt dat uit artikel 8 van hoger vermelde pensioenwet ook volgt dat de eindejaarstoelage(n) en het vakantiegeld niet in aanmerking worden genomen voor de berekening van het pensioen.

5.2.6. De wedden van de bedienaren van de erediensten: de wettelijke regeling

5.2.6.1. De vastlegging van het toegekende bedrag

De wettelijke tenuitvoerlegging van het in artikel 181 van de Grondwet vervatte beginsel, is te vinden in de wet van 2 augustus 1974 houdende de wedden van de titularissen van sommige openbare ambten en van de bedienaren van de erediensten en van de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad.

i. De wedde

Het bedrag van de jaarwedden (*stricto sensu*) van de bedienaren van de katholieke, protestantse, orthodoxe, anglicaanse, Israëlitische erediensten, de imams van de Islamitische eredienst, alsook van de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad worden bepaald door de artikelen 26 tot 29 ter van de wet van 2 augustus 1974.

Deze tegemoetkoming vanwege de overheid wordt ten laste gelegd van de begroting van de FOD Justitie.

De jaarlijkse wedden worden als volgt bepaald:

EREDIENST	WEDDEN (tegen 100%)
Bedienaren van de katholieke eredienst (artikel 26 en 26bis (parochieassistenten))	a) Aartsbisschop: 68.371,77 b) Bisschop: 55.127,56 c) Vicaris-generaal van het aartsbisdom of van het bisdom: 20.418,57 d) Kanunnik van het aartsbisdom of van het bisdom: 14.830,68 e) Secretaris van het aartsbisdom of van het bisdom: 14.830,68 f) Pastoor: 13.409,11 g) Kerkbedenaar: 13.409,11 h) Kapelaan: 13.409,11 i) Onderpastoor: 13.409,11 Parochieassistenten (leken) die benoemd worden op vacante plaatsen van onderpastoor: 13.409,11 (programmawet van 27 december 2004)
Bedienaren van de protestantse eredienst (artikel 27)	a) Predikant-voorzitter van de Synode: 43.228,00 b) Eerste predikant: 18.652,70 c) Tweede predikant, predikant en secretaris bij het voorzitterschap van de synode: 15.840,77 d) Hulppredikant: 13.409,11

Bedienaren van de orthodoxe eredienst (artikel 27bis)	a) Metropoliët-aartsbisschop: 31.234,69 b) Aartsbisschop: 20.418,57 c) Bisschop: 18.652,70 d) Vicaris-generaal: 15.840,77 e) Secretaris: 14.830,68 f) Pastoor-deken: 13.409,11 g) Bedienaar: 13.409,11 h) Onderpastoor: 13.409,11
Bedienaren van de anglicaanse eredienst (artikel 28)	a) Kapelaan van de kerken te Antwerpen en te Elsene (Geunifieerde Anglikaanse kerk): 15.840,77 b) Kapelaan van de andere kerken: 14.397,74
Bedienaren van de Israëlitische eredienst (artikel 29)	a) Groot Rabbijn van België: 31.234,69 b) Groot Rabbijn: 20.418,57 c) Secretaris van het centraal Israëlitisch consistorie: 15.840,77 d) Rabbijn: 14.397,74 e) Officiërend bedienaar: 13.409,11
Imams van de islamitische eredienst (artikel 29bis)	a) Secretaris-generaal van de Moslimexecutieve van België: 43.228,00 b) Secretaris van de Moslimexecutieve van België: 20.500,33 c) Adjunct-secretaris van de Moslimexecutieve van België: 16.994,30 d) Eerste imam in rang: 18.652,70 e) Tweede imam in rang: 15.840,77 f) Derde imam in rang: 13.409,11
Afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad (artikel 29ter. Het eerste bedrag geeft het minimum, het volgende het maximum dat mogelijk is na tussentijdse verhogingen)	a) Secretaris-generaal: 38.735,08 – 53.304,25 ⁸⁹ b) Adjunct- secretaris-generaal: 35.408,45 – 49.997,62 ⁹⁰ c) Moreel consulent-hoofd van dienst: 27.647,32 – 42.216,49 ⁹¹ d) Moreel consulent-eerste klasse: 25.254,60 – 37.550,15 ⁹² e) Moreel consulent: 20.500,33 – 31.846,67 ⁹³ f) E.a. assistent-moreel consulent: 17.812,32 – 26.897,38 ⁹⁴ g) adjunct-moreel consulent-eerste klasse: 17.677,51 – 24.962,47 ⁹⁵ h) adjunct-moreel consulent: 15.537,47 – 22.822,43 ⁹⁶ i) assistent-moreel consulent-eerste klasse: 15.537,47 – 23.352,26 ⁹⁷ j) assistent-moreel consulent: 13.409,11 – 21.788,59 ⁹⁸

Op deze bedragen moet de indexering worden toegepast. Sinds 1 september 2005 bedraagt de indexeringindex 1,3728, wat betekent dat een Aartsbisschop van de katholieke eredienst bijvoorbeeld een wedde van 93.860,77 euro krijgt (of 68.371,77 x 1,3728).

Artikel 29^{quater} van de wet van 2 augustus 1974 bepaalt nog dat de door deze wet vastgestelde jaarwedden niet lager mogen zijn dan de door de Koning bepaalde gewaarborgde minimumbezoldiging van het personeel van de ministeries.

⁸⁹ 11 verhogingen, om de twee jaar, met 1.324,47 elk.

⁹⁰ Idem

⁹¹ Idem

⁹² 3 verhogingen, elk jaar met 618,08 en 11 verhogingen, om de twee jaar, met 949,21

⁹³ 3 verhogingen, elk jaar met 618,08 en 10 verhogingen, om de twee jaar, met 949,21

⁹⁴ 3 verhogingen, elk jaar met 264,66; 2 verhogingen, om de twee jaar, met 352,81; 2 verhogingen om de twee jaar met 705,58 en 10 verhogingen, om de 2 jaar, met 617,43

⁹⁵ 3 verhogingen, elk jaar, met 309,00 en 12 verhogingen, om de twee jaar, met 529,83

⁹⁶ 3 verhogingen, elk jaar, met 309,00 en 12 verhogingen, om de twee jaar, met 529,83

⁹⁷ 3 verhogingen, elk jaar, met 309,00 en 12 verhogingen, om de twee jaar, met 529,83

⁹⁸ 3 verhogingen, elk jaar, met 264,66; 1 verhoging, na 2 jaar, met 264,66; 1 verhoging, na 2 jaar, met 352,81; 2 verhogingen, om de 2 jaar, met 705,58 en 9 verhogingen, om de 2 jaar, met 617,43.

Er moet voorts worden opgemerkt dat er in de wet van 2 augustus 1974 een verschil in wedde bestaat, afhankelijk van de betrokken eredienst, waarbij, bij wijze van voorbeeld, voor de katholieke eredienst andere bedragen gelden dan bijvoorbeeld voor de protestanse eredienst. De wedden (*stricto sensu*) van de lekenafgevaardigden zijn de hoogste (behalve in vergelijking met de twee hoogste katholieke ambten) en zijn als enige aan baremieke verhogingen onderworpen. Ze worden bepaald met verwijzing naar de wedden van rijksambtenaren. Voor de bedienaren van de erediensten wordt er daarentegen geen rekening gehouden met de anciënniteit en ook niet meer verwezen naar de wedden van de ambtenaren. Noch voor hen, noch voor de lekenafgevaardigden wordt rekening gehouden met opleiding of de behoeften van een gezin, hoewel bepaalde erediensten het huwelijk van hun bedienaren toelaten.

Ten slotte moet met de bijzondere situatie van de parochieassistenten van de katholieke godsdienst rekening worden gehouden. Ook zij worden bezoldigd als bedienaren van de erediensten. Hun statuut wordt in het algemeen immers als *sui generis* gekwalificeerd en uitgewerkt door de voor de betrokken eredienst bevoegde overheid. Ook het directoraat-generaal Wetgeving en Fundamentele Rechten en Vrijheden heeft er op gewezen dat de inhoud van de ambten die binnen de eredienst worden uitgeoefend, net als de benoeming in deze ambten, niet aan de Staat toekomt en dat enkel de kerkelijke overheid ter zake bevoegd is ⁹⁹.

ii. De andere toelagen

Krachtens artikel 30 van de wet van 2 augustus 1974 wordt aan de bedienaren van de erediensten en de afgevaardigden van de CVR een haard – of standplaatstoelage, kinderbijslag en kraamgeld, een eindejaarstoelage en vakantiegeld toegekend onder de voor het personeel van de rijksbesturen vastgestelde voorwaarden. De Commissie wijst er ook op dat de vraag rijst naar het dubbel vakantiegeld en de juridische kwalificatie van de Copernicuspremie.

Hoe dan ook rijst de vraag of uit artikel 30 van de wet van 2 augustus 1974 moet worden afgeleid dat de wetgever het begrip *wedde* bedoeld in artikel 181 van de Grondwet aldus heeft gedefinieerd (of geïnterpreteerd) dat onder het grondwettelijke begrip *wedde* – naast de (baremieke) jaarwedde (als bedoeld in artikelen 26-29) - ook moet worden begrepen de in artikel 30 bedoelde toelagen.¹⁰⁰ In voorkomend geval zou dan kunnen worden geargumenteed dat het begrip *wedde* in de grondwettelijke betekenis refereert aan het begrip *wedde* in de ruime betekenis en zich niet beperkt tot de (baremieke) jaarwedde. Het logische

⁹⁹ Zie ook K.Martens, "Bedienaren van de eredienst en parochieassistenten", *N.J.W.*, 2005 (november), p 1228

¹⁰⁰ J.Dujardin en E. Vandenbossche, "De regionalisering van de bestuursinstellingen van de erkende erediensten", *T.B.P.*, 2002, p 451.

gevolg zou dan moeten zijn dat er in hoofde van de Staat een plicht is om ook deze toelagen ten laste te nemen met dien verstande dat ook daar een bovengrens kan worden ingebouwd.

De vraag is niet onbelangrijk omdat hiervoor is aangegeven dat het begrip *wedde* geen strikt omljnde betekenis heeft noch in het ambtenarenrecht noch in het sociaal recht. Daarbovenop is er nog de kwestie dat het hoe dan ook aan de voor de eredienst bevoegde overheid toekomt de rechtsband te bepalen die de bedienaars verbindt met de eredienst, zodat deze derhalve kunnen kiezen voor een bepaald type verloning of pensioen op grond van een statuut *sui generis* of via het contractueel arbeidsrecht.

Worden daarentegen niet als "wedde" beschouwd – *althans niet door de wet van 2 augustus 1974* -, de vervoer-, reis- en verblijfkosten¹⁰¹ waarop het rijkspersoneel aanspraak kan maken. Het betreft hier immers kosten die logischerwijze door de "werkgever" moeten worden gedragen. In het arbeidsrecht worden dergelijke kostenvergoedingen ook niet beschouwd als loon.

Verder wordt er in de wet van 2 augustus 1974 betreffende de wedden aan deze bedienaren een vergoeding wegens begrafenis kosten toegekend, in overeenstemming met artikel 31bis van de voormelde wet.

iii. De weddebijslag voor de pastoor en de onderpastoor

In de huidige stand van zaken zijn de oude budgetmodellen van de kerkfabrieken nog steeds van toepassing, en mag een fabriek in zijn budget een "weddebijslag voor de pastoor, onderpastoor" aan zijn gewone uitgaven toevoegen omdat dergelijke post voorzien is onder de diverse uitgaven. Het gaat evenwel om facultatieve uitgaven waarvoor de Bestendige Deputatie de kredieten enkel zou aanvaarden na gunstig advies van de Gemeenteraad¹⁰².

De bedienaren van de katholieke eredienst ontvangen – blijkens de vigerende wetgeving - nog specifieke – niet in de wet van 2 augustus 1974 voorziene – toelagen. Het betreft opbrengsten ingevolge de toediening van de sacramenten. Men noemt dit deel van de aldus verkregen opbrengst van het verlenen van sacramenten "het casueel"¹⁰³.

¹⁰¹ Idem

¹⁰² Krachtens artikel 1 van de wet van 4 maart 1870 betreffende het tijdelijke der erediensten wordt de begroting van de kerkfabriek overgemaakt aan de gemeenteraad die erover beraadslaagt. Vervolgens, wordt overeenkomstig artikel 3 van voormelde wet de begroting ter goedkeuring voorgelegd aan de bestendige deputatie". Tevens is in dit verband te wijzen op een besluit van de Waalse regering tot vastlegging van het model van huishoudelijk reglement van de comités belast met het beheer van de temporalien van de erkende islamitische gemeenschappen (B.S., 27 oktober 2005). In de modelbegroting is onder de hoofding "Diverse uitgaven" een rubriek opgenomen "loontoeslag imam 1e rang en loontoeslag imam 2e rang"

¹⁰³ Artikel 69 van de wet van 8 april 1802 betreffende de organisatie van de eredienst bepaalt: "De bisschoppen zullen ontwerpen van reglementen opstellen betreffende de offerandes die de bedienaren van de erediensten mogen ontvangen voor het toedienen van de sacramenten. De ontwerpen van reglementen die de bisschoppen opstellen mogen noch worden gepubliceerd, noch anderzijds worden uitgevoerd voor ze door de regering werden goedgekeurd." Zie ook het koninklijk besluit van 31 mei 2001

Het gaat hier ontegensprekelijk – al betreft het dan geen wedde - om een bijkomende inkomensbron voor de bedienaren van de katholieke eredienst. Het is dan wel niet de Staat die deze inkomsten draagt, maar dit element (of, in voorkomend geval, soortgelijke elementen) versterken, gebeurlijk het verschil tussen de bedienaren van de erediensten aangezien deze diensten voor de andere erediensten hetzij gratis (kunnen) zijn, hetzij er te weinig beroep wordt op gedaan om een aanvullend inkomen te genereren dat vergelijkbaar is met dat van de bedienaren van de katholieke eredienst.

Deze inkomsten worden door de belastingsadministratie behandeld als *baten* in de zin van het artikel 27 van het Wetboek Inkomstenbelasting (WIB). De Commissie heeft niet kunnen nagaan of, en indien ja, in welke mate de betrokken circulaire effectief wordt toegepast.

iv. De vergoeding voor huisvesting

Artikel 255 van de Nieuwe Gemeentewet¹⁰⁴ verplicht de gemeenten om een woning (die ze bezit of huurt) of een vergoeding voor huisvesting toe te kennen aan de bedienaren van de erkende erediensten die een erkende plaatselijke lokale gemeenschap dienen¹⁰⁵. Deze plicht is door zijn formulering van toepassing op alle erkende erediensten die op lokaal niveau georganiseerd zijn, dus de katholieke, protestantse, anglicaanse en Israëlitische eredienst¹⁰⁶.

Artikel 19bis, alinea 7 van de wet van 4 maart 1870 over de temporeliën van de eredienst, legt ook dergelijke plicht op ten bezware van de provincies en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wat betreft de bedienaren van de orthodoxe en islamitische erediensten¹⁰⁷.

Er moet worden benadrukt dat de bedienaren van de erediensten terzake een subjectief recht genieten¹⁰⁸. De woning die op deze wijze ter beschikking wordt gesteld, wordt beschouwd als een voordeel in natura. De vergoeding voor huisvesting of de kosteloze beschikking van een woning zou een logisch gevolg zijn van de

betreffende het tarief der kerkdiensten van de katholieke eredienst, ingesteld bij beschikking onder de levenden of bij testamentsbeschikking (B.S., 12 juli 2001).

¹⁰⁴ "De gemeenteraad is verplicht elk jaar op de begroting van uitgaven te brengen alle uitgaven die door de wetten aan de gemeente zijn opgelegd, en inzonderheid de volgende:

12° de vergoeding voor huisvesting van de bedienaren van de erediensten, overeenkomstig de geldende bepalingen, wanneer geen woning wordt verschaft;" (vergelijk met artikel 151, § 2, 3° Vlaams Gemeentedecreet)

¹⁰⁵ J.Dujardin, *Kerkbesturen*, Brugge, Die Keure, 2003, p 151

¹⁰⁶ L.M.Bataille en C.Sägesser, "Atelier 1: Rôle et responsabilités des pouvoirs locaux", in J.F. Husson, *Le financement...*, o.c. (2005), p.106

¹⁰⁷ Artikel 19bis, alinea 7 van de wet van 4 maart 1870: "De geldelijke tegemoetkomingen van de gemeenten ten voordele van de bedienaars en de besturen der erediensten bepaald in de vorige artikelen, komen ten laste van de provincies en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wat de islamitische en orthodoxe erediensten betreft."

¹⁰⁸ En geen subjectief recht van de beheerinstelling van de temporeliën van de eredienst. L.M.Bataille en C.Sägesser, o.c., p 106; J.Dujardin, *Kerkbesturen*, Brugge, Die Keure, 2003, p 152

wedde van de bedienaren van de en sommigen leiden erediensten daaruit af dat deze kwestie federaal¹⁰⁹ moet blijven, maar er is geen unanimité¹¹⁰ over dit punt en de regionalisering van de organieke wetgeving van provincies en gemeenten lijkt tot gevolg te hebben dat de gewesten vanaf heden bevoegd zijn om deze kwestie te regelen¹¹¹. Dat is trouwens wat hoger vermeld Vlaams gemeentedecreet lijkt te hebben gedaan door namelijk zelf het beginsel van de verplichte tegemoetkoming door de lokale overheid te blijven verzekeren al moet niettemin worden vastgesteld dat het decreet daarbij uitdrukkelijk verwijst naar de terbeschikkingstelling van een in natura of bij equivalent overeenkomstig de geldende bepalingen hetgeen er nochtans (ook) op zou kunnen wijzen dat de normatieve bevoegdheid van de federale overheid ter zake blijft erkend.

In dit verband moet nog worden benadrukt dat deze plicht van de gemeenten enkel geldt voor één bedienaar van de eredienst per parochie of gemeenschap en dat de gemeente bijgevolg gehouden is om evenveel woningen ter beschikking te stellen of evenveel vergoedingen voor huisvesting toe te kennen als er parochies of plaatselijke gemeenschappen op zijn grondgebied zijn¹¹².

De Commissie heeft vragen bij de ongelijkheid die kan ontstaan indien geen enkel fiscaal gevolg zou worden gegeven aan deze woonstvergoeding en bij de eventuele uniforme fiscale behandeling ervan over het hele territorium.

Een verplichting gelijkaardig aan die voorzien in artikel 255 van de nieuwe gemeentewet is opgelegd geworden aan de provincies ten aanzien van de bisschop van de katholieke eredienst¹¹³. De opmerking betreffende de gevolgen van de regionalisering van de organieke gemeentelijke en provinciale wetgeving hogerop is natuurlijk ook geldig op dit punt.

Behalve dat sommigen die tussenkomst beschouwen als een integraal onderdeel van de wedde, merkt de Commissie ook op dat de wedde van de lekenafgevaardigden werd bepaald, rekening houdend met het feit dat er geen recht op huisvesting voor hen bestaat,¹¹⁴ hetgeen in hoofdte van de wetgever lijkt in te houden dat

¹⁰⁹ L.M. Bataille en C.Sägesser, o.c., p. 106

¹¹⁰ J.Dujardin, E. Vandenbossche, "De regionalisering van de bestuursinstellingen van de erkende erediensten", *T.B.P.*, 2002, p. 453: "Behoudens de voormelde federale aangelegenheden behoort alles tot de bevoegdheid van de gewesten."

¹¹¹ F.Amez, "Un aspect oublié.", o.c., p. 529 e. v.

¹¹² J.Dujardin, *Kerkbesturen*, Brugge, Die Keure, 2003, p. 152; L.M.Bataille en C.Sägesser, o.c., p. 106.

¹¹³ Artikel 69 van de Provinciewet: "De provincieraad is verplicht elk jaar op de begroting van uitgaven te brengen alle uitgaven die door de wetten en decreten aan de provincie zijn opgelegd en inzonderheid de volgende: 9° De uitgaven betreffende de kathedralen, kerken, de bisschopshuizen en de bisschoppelijke seminaries overeenkomstig de decreten van 18 germinal jaar XI en 30 september 1809". Deze bepaling is vervangen door:

- artikel 147, §5 van het (Vlaams) Provinciedecreet van 9 december 2005, *Belg.Staatsblad*, 29 december; 2005; zie ook F.Amez, o.c., p. 529 e. v.
- artikel 42 van de decreet van 12 februari 2004 op de organisatie van de Waalse provincies.

Die twee bepalingen breiden de verplichting van een woonstvergoeding uit tot de islamitische en de orthodoxe erediensten.

¹¹⁴ Parl.Doc., *Kamer*, Verslag in naam van de Commissie van Justitie, 17 april 2002, nr. 50 1556/3, p. 11:

deze woonstvergoeding als een deel van de wedde of op zijn minst als een bezoldiging moet worden beschouwd.

5.2.6.2. De specifieke problemen

*i. De cumulatie van twee bezoldigde bedieningen*¹¹⁵

Houdende een akkoord tussen het Bestuur erediensten en vrijzinnigheid van de FOD Justitie en de kerkelijke overheid wordt de bezoldiging voor de bedienaren van de erediensten bij cumulatie van ambten beperkt tot 150% van de wedde voor een voltijds ambt,¹¹⁶ wat erop neerkomt dat de cumulmogelijkheden tot twee ambten worden beperkt. Dezelfde bedienaar kan dan nog optreden als onbezoldigd bedienaar in een ander ambt naast de twee bezoldigde.

Dit akkoord¹¹⁷ is echter niet opgenomen in een bindende reglementering. Het Rekenhof merkte op dat het door de administratie gehanteerde onderscheid betreffende cumulatie tussen katholieken en niet-katholieken door geen enkele wettelijke grondslag kan worden verantwoord. Een aantal kritische beschouwingen lagen aan de basis van dit standpunt:

- de ontwikkeling van wetgevingsfragmenten werd in het verleden dikwijls meer ingegeven door veeleer budgettaire dan door louter inhoudelijk-organisatorische argumenten. Bovendien kunnen vragen worden gesteld bij de consistentie en het consequent coördinatiegehalte van een dergelijke rechtscreatie;
- de betreffende historische evolutie van de wetgeving inzake cumulatie heeft in hoofdzaak betrekking op de katholieke eredienst;
- er wordt voorbijgegaan aan de essentie inzake legistiek, namelijk dat het artikel 18, § 1, 2^e, van de wet van 6 maart 1925 werd vervangen door het artikel 14 van de wet van 30 juli 1928, dat derhalve, zonder onderscheid van religie, de enige ter zake toepasselijke rechtsgrond is;

"Voorzitter Fred Erdman (SP.A) vindt dat het verschil in behandeling tussen de leken afgevaardigden en andere vergelijkbare werknemerscategorieën moet worden onderzocht in het licht van alle voordelen die de werknemers van de andere categorieën genieten. De spreker citeert bij wijze van voorbeeld de materiële voordelen die de wet aan de bedienaren van de erediensten verleent."

¹¹⁵ In het kader van haar opdracht heeft de Commissie het vraagstuk van de cumulatie van bezoldigde functies alleen onderzocht in de mate waarin het gaat om functies als bedienaar van de eredienst.

¹¹⁶ *Vragen en antwoorden, Senaat, 2003-2004, Bulletin 3-11, vraag nr.3-613*

¹¹⁷ Meegedeeld in het verslag van het Rekenhof (dossier nr. 2.319.730)

- er is heel veel goede wil nodig om de legitimiteit, voor het invoeren van het exclusieve toepassingsgebied van de wet van 6 maart 1925, tot de andere erediensten te ontleen aan het begrip “établissements charitables”.

Het Rekenhof is derhalve van mening dat, daar het artikel 18, §1, 2e, van de wet van 6 maart 1925 werd vervangen door het artikel 14 van de wet van 30 juli 1928, dat laatste de enige vigerende rechtsnorm is.

Ook de Commissie deelt de mening dat de praktijk van het bij mondelinge overeenkomst beperken van bezoldigingen van cumulaties van bedieningen der erediensten tot 150%, wegens haar restrictief karakter alsook met het oog op een algemene draagwijdte en toepassing, een juridische basis dient te vinden in positiefrechtelijke regels. Vermits zij ten opzichte van de thans vigerende regelgeving een aantal beperkingen aan de rechten van de betrokkenen inhoudt, kan deze praktijk immers door elke betrokkene, indien zij niet in de wetgeving wordt geïntegreerd, worden betwist.

Een actualisering van de wetgeving inzake cumulatie onder de vorm van een consistente en consequente coördinatie zou inhoudelijk ongetwijfeld refereren naar een sociologische context die niet langer de uitzondering, maar veeleer de meerderheidstoepassing uitmaakt. De hierboven geciteerde regelgeving dateert immers uit een tijd dat haar inhoudelijke referentie de uitzondering was. Binnen de algemene sociologische situatie van het begin van de twintigste eeuw was het cumuleren van kerkelijke bedieningen immers door een hoge beschikbaarheid van bedienaren van de erediensten eerder uitzonderlijk.

De actuele trend vertoont, door de daling van het aantal roepingen, echter een evolutie naar een meerderheidstoepassing. Zo voorziet de verantwoording van de algemene uitgavenbegroting voor het begrotingsjaar 2006 voor de lagere geestelijkheid van de room-katholieke eredienst 6772 plaatsen in het kader. Daarvan zijn er 2447 (36 %) voltijds bezet en 1572 (23%) deeltijds¹¹⁸. Dit betekent dat 64% van de lagere katholieke geestelijkheid geniet van de cumulregeling. Uit de cijfers blijkt dat het bestaande reglementaire arsenaal aan deze evolutie dient te worden aangepast. Men dient zich overigens ook de vraag te stellen naar de zinvolheid van het behoud van een theoretisch kader dat slechts voor 36% door voltijdsen wordt bezet (59% als men de plaatsen meerekent waarvoor wordt gecumuleerd).

Uit de verschillende antwoorden naar aanleiding van de raadpleging van de erkende erediensten meent de Commissie te kunnen opmaken dat de afschaffing van de cumulatiemogelijkheid zou kunnen worden aanvaard als daar een voldoende hoge weddecompensatie tegenover staat.

¹¹⁸ Belg. Kamer van Volksvertegenwoordigers. Gewone zitting 2005-2006. Verantwoording voor de algemene uitgavenbegroting voor het begrotingsjaar 2006 (Globale verantwoordingen). Bijlage, p. 89.

ii. De parochieassistenten van de katholieke eredienst

Op vraag van de Belgische bisschoppenconferentie heeft de Minister van Justitie in een akkoord van 18 mei 1995 het principe aanvaard van de aanduiding van lekenparochieassistenten, belast met de verantwoordelijkheden van onderpastors op het vlak van de cathechese, jeugdpastoraal, en zieken- en armenbijstand. Een kader van 260 eenheden werd voorzien. Inschrijvingen van bezoldigingen voor parochieassistenten komen voor op de weddestaten van de FOD Justitie sinds 1997. Naar aanleiding van opmerkingen van het Rekenhof¹¹⁹ is de juridische toestand van 261 benoemde parochieassistenten geregulariseerd in het kader van de programmawet van 27 december 2004, met dien verstande dat het over een uitdovend kader zou gaan. De Minister van Justitie heeft bij die gelegenheid ook te kennen gegeven de deur niet te willen sluiten voor een erkenning van parochieassistenten als bedienaren van de katholieke eredienst¹²⁰. Het uitdovende kader is in de programmawet van 11 juli 2005 trouwens m.i.v. 1 juli 2005 uitgebreid met 40 nieuwe plaatsen.

De Commissie is van oordeel dat uit de grondwettelijk gewaarborgde vrijheid van eredienst en de daaraan gekoppelde scheiding van Kerk en Staat, samen met recente rechtspraak inzake de rechtspositie van de bedienaars van de eredienst, enkele algemene beginselen kunnen worden afgeleid. De grondwettelijk gewaarborgde scheiding tussen Kerk en Staat gaat wel uit van het principe dat de Staat niet het recht heeft zich te bemoeien met de benoeming of de installatie der bedienaren van de eredienst. Daaruit mag echter niet worden afgeleid dat de kerkelijke overheid onbeperkt benoemingen mag doen binnen het vastgestelde kader. Het voorbeeld van de erkenning van het recht op wedde van een permanente diaken was veel minder omstreden. De Algemene Vergadering van het Rekenhof van 19 augustus 1987 besliste inderdaad om het

¹¹⁹ Het Rekenhof merkte dd. 5 november 2004, het daarover volgende op (met kenmerk A2-2.319.730 B2):

“Het Rekenhof merkt op dat, in de wet van 2 augustus 1974 betreffende de wedden van de titularissen van sommige openbare ambten en van de bedienaars der erediensten, de door de kerkelijke overheid vastgestelde titels alsook de aan deze verantwoordelijkheden verbonden loongrens exhaustief en expliciet worden vastgelegd. Tot op heden is dit voor de parochieassistent evenwel niet het geval.

Bovendien blijft de status van de parochieassistent qua juridische onderbouw vatbaar voor kritiek. Volgens de geconsulteerde literatuur heeft het “statuut sui generis” van de parochieassistent als interne regelgeving blijkbaar canoniek geen formeel wettelijk karakter omdat ze niet door de bevoegde autoriteiten werd uitgevaardigd. De discretionaire diocesane toepassing van deze kerkelijke normen (bijvoorbeeld op het gebied van cumulatie) is evenmin bevorderlijk voor het respect van de algemene rechtsbeginselen voor de betrokken parochieassistenten.

Het zou derhalve wenselijk zijn dat deze onderscheiden interne documenten op diocesaan niveau zouden worden vervangen door één reglement, uitgevaardigd door de terzake bevoegde overheid. Bij de ontwikkeling van deze juridische onderbouw dient maximaal rekening te worden gehouden met organieke en budgettaire aspecten.

Zijn college benadrukt evenwel dat het Bestuur Erediensten en Vrijzinnigheid door interne kerkelijke regelgeving op hetzelfde juridische hiërarchische niveau als een wet te brengen de essentie van de opmerking van het Rekenhof negeert, namelijk dat de Staat, zoals in de exhaustieve opsomming in de wet van 2 augustus 1974 betreffende de wedden van de titularissen van sommige openbare ambten en van de bedienaars der erediensten, expliciet in positiefrechtelijke regels de wedde van de door de kerkelijke overheid vastgestelde titel van parochieassistent moet vastleggen.”

¹²⁰ Belgische Senaat, Handelingen 3-90. Namiddagvergadering van 22 december 2004.

recht op pensioen voor diakens te erkennen, zich bij deze redenering baserend op uittreksels uit de Pandecten.

Het statuut van de parochieassistent is door de kerkelijke overheid vastgelegd in een hybride document, een soort “arbeidscontract” of een “statuut sui generis”. Volgens de geraadpleegde literatuur heeft die interne regelgeving een problematisch karakter op het canonieke vlak¹²¹.

Het is zeker zo dat de hoedanigheid van bedienaar van de eredienst niet wettelijk geregeld is. Zij is enkel terug te vinden in de interne regeling van de betrokken eredienst. Zo is het getuigschrift van priesterwijding door de diocesane bisschop het bewijs van de hoedanigheid van katholiek priester, en overeenkomstig het grondwettelijke beginsel dat het de bevoegde geestelijke overheid toekomt te bepalen wie bedienaar van de eredienst is, kunnen bestendige diakens eveneens als bedienaar van de eredienst in aanmerking genomen worden.

De Commissie is niet van oordeel dat het criterium van de wijding zoals dat voorkomt in de Pandecten¹²² nog als enig criterium kan worden gebruikt in een eigentijds beleid m.b.t. de erediensten. De imams van de islamitische eredienst bijvoorbeeld ontvangen geen “wijding” in de hierboven gebruikte betekenis. Dit geldt in het bijzonder ook voor vrouwelijke gebedsvoorgangers die zij ten gepaste tijde zouden willen laten erkennen. Uit gesprekken van de Commissie met de vertegenwoordigers van de erkende erediensten blijkt dat ook andere categorieën bedienaren geen wijding hebben of kunnen ontvangen, maar dat zij toch een belangrijke rituele functie hebben in het kader van de eredienst (b.v. de zangers in de Israëlitische eredienst).

¹²¹ In verband met de parochieassistenten werd vanuit juridisch-theologische hoek de kritiek (Alphonse Borrás in “Parochieassistenten. Een canonieke benadering” (Scripta Canonica, 1998, “Parochieassistenten, leken als bedienaar van de eredienst”, gebundeld door Prof. Dr. Rik Torfs, p. 18-19) geformuleerd dat: *“noch de interne regelgeving van 1995, noch de kerkelijke normen van 1996, canoniek gesproken een formeel wettelijk karakter hebben, en zulks omdat ze niet door een bevoegde overheid werden uitgevaardigd. Strikt genomen zouden deze zogezegde normen administratieve maatregelen kunnen zijn in de zin van algemene uitvoeringsbesluiten of minstens van instructies. Maar hoe kunnen zij van kracht zijn als ze van geen enkele kerkelijke wet afhangen? Bij het sluiten van de overeenkomst had de kerkelijke overheid deze normen kunnen uitvaardigen via een decreet van de bisschoppenconferentie. Klaarblijkelijk werd echter de keuze gemaakt om ieder ‘wetgevend’ initiatief over te laten aan de afzonderlijke diocesane bisschoppen. (...)”*

In zijn synthese merkt R. Torfs (“Parochieassistenten, leken als bedienaar van de eredienst”, Scripta Canonica, 1998, pp. 97 en 99) op dat volgens hem: *“als algemene omkadering een goede juridische cultuur belangrijk lijkt. Hoe is het mogelijk dat het aartsbisdom MECHELEN-BRUSSEL het statuut dat geldt voor de parochieassistent of aspirant parochieassistent als een intern document beschouwt en derhalve niet publiek wil maken? Dit betekent alvast dat het niet werd gepromulgeerd en geen kracht van wet kan hebben..”(...*

Er is op gewezen dat de opmerking dat “de interne regelgeving geen formeel wettelijk karakter zou hebben (..) pertinent onjuist (is)”, met o.a. als argument dat elke bisschop voor zijn bisdom een diocesaan statuut als kerkelijke wetgeving kan afkondigen (K. Martens, “Bedienaars van de eredienst en parochieassistenten”, NJW 129 (november 2005), pp. 1226-1232). Dit argument neemt de basis van het bezwaar van R. Torfs niet weg: wat niet gepromulgeerd is, kan geen kracht van wet hebben. De uiteenlopende diocesane toepassingen van deze kerkelijke normen zijn ook allerminst bevorderlijk voor de rechtszekerheid van de parochieassistenten. De status van de parochieassistent blijft qua juridische onderbouw vatbaar voor ernstige kritiek.

¹²² De Pandecten geciteerd in de brief van het Rekenhof.

Er is ook geen dwingende reden a priori om parochieassistenten niet te erkennen als bedienaren van de eredienst. Gegeven de belangrijke rol die de parochieassistenten spelen als bedienaren van de eredienst en zonder afbreuk te doen aan de verder geformuleerde aanbevelingen (die meer bepaald rekening houden met budgettaire beperkingen), beveelt de Commissie de overheid aan te heroverwegen of het kader wel uitdovend moet blijven¹²³.

Bijgevolg stelt de Commissie zelfs voor dat het bedrag van de bezoldiging van de parochieassistenten bij wet zou worden vastgesteld. De Staat moet, zoals in de exhaustieve opsomming in de wet van 2 augustus 1974 betreffende de wedden van de titularissen van sommige openbare ambten, van de bedienaars van de erkende erediensten en van de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad, de loongrenzen bepalen overeenkomstig de verantwoordelijkheid van de verschillende vertegenwoordigers van de erkende erediensten, waarbij de titels die zij voeren vooraf zijn vastgesteld door de overheid bevoegd voor een bepaalde eredienst. M.a.w. de parochieassistent dient met zijn overeenkomstige maximumwedde in de vermelde wet te worden geïncorporeerd.

De Commissie acht het ook wenselijk dat deze onderscheiden “statuten sui generis” als diocesane vertolking van de betrokken kerkelijke normen zouden worden vervangen door één wetgevend initiatief dat wordt uitgevaardigd door de ter zake bevoegde kerkelijke overheid (en dat eventueel door de publiekrechtelijke overheid zou worden bekrachtigd).

iii. Bijkomende opmerkingen.

Op grond van de wet van 21 juni 2002 kunnen de afgevaardigden van de vrijzinnigheid genieten van een vergoeding voor reis- en verblijfkosten (artikel 49) en van de verloven voorzien voor het rijkspersoneel (artikel 54). De Commissie heeft geen gelijkaardige bepalingen gevonden voor de bedienaren van de erediensten.

Er zijn ook problemen op het vlak van de moederschapsbescherming.

Het tijdstip waarop het recht op wedde van toepassing op de afgevaardigden van de vrijzinnigheid (uitbetaling vanaf de datum van de aanstelling) ontstaat, verschilt van dat voor de bedienaren van de erediensten (recht op wedde op de eerste dag van de maand volgend op de benoeming). De Commissie is

¹²³ Zie *infra*, 6.3 en 8.2.5

van mening dat gelijkaardige bepalingen van toepassing moeten zijn op alle bedienaren van de erediensten en afgevaardigden van de vrijzinnigheid.

Ten slotte merkt de Commissie op dat de autoriteit die als werkgever de reden van het ontslag op het C4-document vermeldt, ook zelf het document dient te ondertekenen, wat momenteel niet gebeurt, noch voor de bedienaren, noch voor de afgevaardigden.

6. De huidige regelgeving en praktijk met betrekking tot de pensioenen van de bedienaren van de eredienst en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid

6.1. Inleiding

Tot de aanleidingen voor het instellen van de Commissie behoren ook de opmerkingen van het Rekenhof m.b.t. de pensioenen van de bedienaars van de erkende erediensten en van de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad. Deze bemerkingen van het Rekenhof zijn het gevolg van vragen om advies vanwege de Pensioendienst voor de overheidssector of van het nazicht van individuele pensioendossiers, en niet van een systematische doorlichting van het “systeem in zijn geheel”. Dat verklaart waarom er in het verleden vaker opmerkingen werden geformuleerd naar aanleiding van dossiers van de bedienaars van de katholieke eredienst dan naar aanleiding van dossiers van andere erkende erediensten. Er zijn namelijk veel meer katholieke bedienaren en dus ook veel meer pensioendossiers¹²⁴.

Om dezelfde reden was de controle tot dusver in essentie een regelmatigheidscontrole (toetsing van de correcte uitvoering van de regelgeving) en niet volgens de beginselen van “zuinigheid, doeltreffendheid en doelmatigheid” volgens de wet van 29 oktober 1846.

Conform de opdracht van de Commissie om de “(ongeoorloofde) ongelijkheden” die momenteel bestaan tussen de vertegenwoordigers van de verschillende godsdiensten te expliciteren en voorstellen te formuleren voor de remediëring, beperkt onderhavige tekst zich niet tot de occasionele opmerkingen van het Rekenhof. Ook de opportuniteit van de regelgeving en haar conformiteit aan de grondwet (het gelijkheidsbeginsel bijvoorbeeld) worden onderzocht.

6.2. De kerkelijke pensioenen: algemeen

6.2.1. De wijze van berekening en de oorsprong van de kerkelijke pensioenen

Een schematische voorstelling van de voornaamste regels betreffende het recht op en de berekening van het pensioen voor de bedienaars der (erkende) erediensten en voor de afgevaardigden van de vrijzinnigheid is ondergebracht in onderstaand tekstkader.

¹²⁴ Zo werd bijvoorbeeld tot dusver nog maar één pensioendossier van een afgevaardigde van de vrijzinnigheid ter goedkeuring voorgelegd.

Overzicht van de pensioenreglementering voor de bedienaars van de (erkende) erediensten en voor de afgevaardigden van de Centrale Raad voor de Vrijzinnigheid

	PENSIOEN WEGENS LEEFTIJD		
	RECHT	BEREKENING	WAARBORG?
ROOMS KATHOLIEKE EREDIENST (W 21/7/1844, ART. 20 – 26)	65 JAAR OUD; 30 JAAR <u>KERKELIJKE</u> DIENSTEN	PENSIOEN = $\frac{3}{4}$ V.D. GEMIDDELDE WEDDE	PENSIOEN = WEDDE INDIEN NORMALE BEREKENING LAGER IS DAN WEDDE “LAGE” GEESTELIJKHEID
ANDERE ERKENDE EREDIENSTEN (W 21/7/1844, ART. 27 – 30)	70 JAAR OUD; 35 JAAR DIENSTEN	PENSIOEN = $\frac{3}{4}$ V.D. GEMIDDELDE WEDDE	PENSIOEN = WEDDE INDIEN NORMALE BEREKENING LAGER IS DAN WEDDE “LAGE” GEESTELIJKHEID
VRIJZINNIGHEID (W 21/6/2002)	65 JAAR OUD; 20 JAAR DIENSTEN	PENSIOEN = GEMIDDELDE WEDDE X DIENST/60 (MAX. $\frac{3}{4}$)	NEEN

	“VERVROEGD” PENSIOEN		
	RECHT	BEREKENING	WAARBORG?
ROOMS KATHOLIEKE EREDIENST (W 21/7/1844, ART. 20 – 26)	60 JAAR OUD 5 DIENSTJAREN	<u>> 20 DIENSTJAREN:</u> KERK. DIENST À 1/30 <u>< 20 DIENSTJAREN:</u> KERK. DIENST TOT 10 J À 1/50; KERK. DIENST > 10 J À 1/60	NEEN
ANDERE ERKENDE EREDIENSTEN (W 21/7/1844, ART. 27 – 30)	60 JAAR OUD 5 DIENSTJAREN	<u>> 20 DIENSTJAREN:</u> KERK; DIENST À 1/50; <u><20 DIENSTJAREN:</u> KERK.DIENST À 1/50	NEEN
VRIJZINNIGHEID (W 21/6/2002)	60 JAAR OUD; 5 DIENSTJAREN	PENSIOEN = GEMIDDELDE WEDDE X DIENST/60 (MAX. $\frac{3}{4}$)	NEEN

	PENSIOEN WEGENS “DEFINITIEVE ONGESCHIKTHEID”		
	RECHT	BEREKENING	WAARBORG?
ROOMS KATHOLIEKE EREDIENST (W 21/7/1844, ART. 20 – 26)	ONGEACHT LEEFTIJD OF DIENSTJAREN	<u>> 20 DIENSTJAREN:</u> KERK. DIENST À 1/30 <u>< 20 DIENSTJAREN:</u> KERK. DIENST TOT 10 J À 1/50; KERK. DIENST > 10 J À 1/60	PENSIOEN = WEDDE INDIEN: - MINSTENS 30 J KERK. DIENSTEN - NORMALE BEREKENING LAGER DAN WEDDE “LAGE” GEESTELIJKHEID
ANDERE ERKENDE EREDIENSTEN (W 21/7/1844, ART. 27 – 30)	ONGEACHT LEEFTIJD OF DIENSTJAREN	<u>> 20 DIENSTJAREN:</u> KERK. DIENST À 1/50; <u><20 DIENSTJAREN:</u> KERK. DIENST À 1/50	NEEN
VRIJZINNIGHEID (W 21/6/2002)	GEEN RECHT (?)	NIET VAN TOEPASSING	NIET VAN TOEPASSING

Toelichtingen bij de tabel:

- KERKELIJKE DIENSTEN:	DIENTEN ALS KERKBEDIENAAR OF ALS GODSDIENSTLERAAR (ZIE ARTIKEL 22, DERDE LID) OF DIENSTEN DIE ERKEND WERDEN ALS ZIJNDE NODIG VOOR DE EREDIENST (ARTIKEL 22, EERSTE LID) ALLE DIENSTEN BEZOLDIGD DOOR DE SCHATKIST (INCLUSIEF AANNEEMBARE VERLOVEN); DUS NIET ENKEL KERKELIJKE DIENSTEN MAAR OOK ONDERWIJSDIENSTEN (ALLE VAKKEN), DIENSTEN ALS AMBTENAAR , ... HET PENSIOEN VOOR EEN “BIJAMBT” (TWEDE PAROCHIE) ALS GEESTELIJKE WORDT EXACT HETZELFDE BEREKEND; ALLEEN IS DE WEDDE DE HELFT VAN DE GEWONE WEDDE. DE ANDERE, NIET – KERKELIJKE DIENSTEN WORDEN STEEDS AAN HET EIGEN BREUKDEEL AANGEREKEND (BIJVOORBEELD: ONDERWIJS 1/55, ...)
- DIENSTJAREN:	
- HOOFDAMBT / BIJAMBT	
- BREUKDELEN	

Uit deze schets blijkt dat er ernstige ongelijkheden in het systeem zijn ingebouwd, vooral op het vlak van de berekening, waarbij niet zomaar kan worden vastgesteld waardoor deze ongelijke behandeling ook vandaag nog zou kunnen worden gerechtvaardigd.

In de “*Traité des pensions*”¹²⁵, vindt men een viertal passages over de oorsprong van de *ongelijke* pensioenreglementering, meer bepaald met betrekking tot de gunstigere breukdelen gebruikt voor de berekening van het pensioen van de bedienaren van de katholieke eredienst:

¹²⁵ Demarteau et Fortin, *Traité des pensions*, Brussel, Larcier, 1903.

(1) *“Par l’article 28 de la loi du 21 juillet 1844, les pensions des ministres des cultes autres que le culte catholique romain sont soumises aux règles concernant les fonctionnaires et employés de l’Etat. Cette disposition a été motivée comme suit : ””Les traitements qui servent de base au règlement de ces pensions sont fixés de manière que, d’après la disposition du projet, les pensions de ces ministres des cultes seraient non seulement beaucoup plus élevées que celles des ministres du culte catholique, mais surtout, proportionnellement, beaucoup plus fortes que celles des fonctionnaires civils en général.” (Rapport fait par M. MALOU au nom de la section centrale chargée de l’examen du projet de loi sur les pensions civils et ecclésiastiques.”*

(2) *“Un second motif¹²⁶ se présentait pour leur faire accorder une pension plus favorable, c’est que leur pension est réglée, non pas d’après tous les avantages que leur procurait la position qu’ils doivent abandonner, mais uniquement d’après le taux de traitement. Or, l’on sait que le traitement fixe des ecclésiastiques est assez ordinairement le moindre des avantages de leur position ; le casuel le dépasse très souvent. Il y avait là un motif d’équité à leur accorder, non pas beaucoup plus, mais un peu plus que ce qui résulterait de l’application de la règle générale.”*

(3) *“Ces dispositions en apparence plus favorables que celles applicables aux employés civils de l’Etat, sont justifiées par la modicité des traitements ecclésiastiques, qui sont réglés en considération des émoluments qui augmentent ces traitements, mais qui n’entrent pas en ligne de compte dans la fixation de la pension”*

(4) *(uit een antwoord van de minister van Justitie) “Les ecclésiastiques qui arrivent à l’âge de la pension perdent une série d’avantages particuliers, dont ils jouissaient auparavant, notamment l’avantage du logement, l’avantage du supplément de traitement, l’avantage du casuel. Cette situation toute spéciale a commandé les dispositions de l’article 21 de la loi du 21 juillet 1844, qui accordent la pension entière ou l’éméritat. “*

De (ogenschijnlijk) meer gunstige pensioenregeling van de leden van de katholieke geestelijkheid werd dus historisch gerechtvaardigd doordat via de toekenning van een gunstiger breukdeel voor de berekening van het pensioen (enkel) de “slechtere” gemiddelde wedde werd rechtgetrokken. De leden van de katholieke

¹²⁶ De bewuste passage handelt eigenlijk over de verschillende berekening voor verschillende categorieën van pensioenen toegekend wegens definitieve ongeschiktheid, maar het hier overgenomen “motief” voor een ongelijke behandeling was ook van toepassing op alle andere redenen van pensionering.

geestelijkheid verliezen bij de pensionering immers huisvestingstoelagen, voordelen in natura en inkomsten uit het casueel, die tijdens hun loopbaan bovenop de wedde in de strikte zin komen.

De Commissie merkt hierbij meteen op dat het veel logischer is dat men naar een “gelijk pensioen” tussen de bedienaren van de verschillende erediensten zou streven door te zorgen voor een “gelijke gemiddelde wedde” dan via de omweg van het tantième.

De vandaag nog steeds gevolgde werkwijze past zelfs historisch niet in het geheel van de pensioenregelgeving. Een voordelig breukdeel werd namelijk toegekend om te beletten dat bepaalde groepen “staatsambtenaren” zelden of nooit een volledig pensioen konden bereiken. De grote groepen gerechtigden op een voordelig tantième waren daarom zij die pas laat in dienst konden treden wegens de aard van de functie (magistraat, gouverneur, hoogleraar, ...) en zij die wegens de aard van de functie hun loopbaan vroeger (moesten) beëindig(d)en (onderwijzend personeel, zware beroepen, ...). De toepassing op de geestelijkheid van het voordelig breukdeel is daarom geen evidentie.

Dergelijk systeem van *compensatie* langs de omweg van gunstiger breukdelen leidt daarenboven onvermijdelijk tot problemen wanneer bepaalde “onderdelen” van het systeem worden gewijzigd zonder dat het geheel wordt herbekeken. Wijzigingen zijn er in de loop der jaren zeker geweest: de regelgeving van vandaag is niet meer dezelfde als die van 1844 hoewel die laatste nog steeds de basis vormt. Als men naar het huidige resultaat van de pensioenreglementering kijkt, merkt men het volgende:

- wanneer de bedienaars meer dan 35 jaar kerkelijke dienst hebben gepresteerd is er geen verschil: zij hebben dan allen recht op het volle pensioen;
- wanneer er minstens twintig jaar kerkelijke dienst werd gepresteerd is het pensioen van de leden van de katholieke geestelijken gunstiger: hun breukdeel is dan, samengevat, één dertigste; het breukdeel van de leden van de andere erediensten één vijftigste;
- wanneer er meer dan tien maar minder dan twintig jaar kerkelijke dienst werd gepresteerd is de berekening van de leden van de katholieke geestelijkheid minder voordelig: elk jaar tussen het tiende en het twintigste wordt dan aan een zestigste geteld, voor de andere bedienaars is dit één vijftigste.

De minister van Pensioenen gaf dit trouwens zelf, vrij uitgebreid zelfs, aan in een antwoord op een parlementaire vraag¹²⁷ d.d. 17 december 1998 in verband met het onderscheid tussen de berekening van het

¹²⁷ Vragen en Antwoorden, 1998-1999, Kamer, nr. 49/0138, B162, p. 21801 e.v.

pensioen van enerzijds de katholieke bedienaars en anderzijds de bedienaars van de andere erkende erediensten¹²⁸:

“Zoals reeds hoger gesteld werd en zoals verduidelijkt werd in de memorie van toelichting bij de wet van 25 maart 1965 die in de wet van 21 juli 1844 een afdeling III “Bedienaars van andere erediensten dan de rooms-katholieke” heeft ingevoegd, lag de voornaamste beweegreden om het volle pensioen aan een lid van de katholieke geestelijkheid toe te kennen op de leeftijd van 65 jaar en na dertig jaren kerkelijke dienst en aan de bedienaars van de andere erkende erediensten op de leeftijd van 70 jaar en na vijfendertig jaar in het feit dat de wedde van de leden van de katholieke eredienst lager lag dan de wedde van sommige bedienaars van andere erediensten. Aangezien evenwel de laagste wedde van de bedienaars van de bedienaars van de katholieke eredienst in de loop van de laatste jaren opgetrokken is tot een identiek peil als dat van de andere erediensten, kan de vraag worden gesteld of de preferentiële berekeningswijze van de pensioenen van de leden van de katholieke eredienst tegenover die van de leden van de andere erediensten heden ten dage nog verantwoord is. In het algemeen zou trouwens de vraag kunnen worden gesteld of, gelet op de weddeverhogingen van de leden van de katholieke eredienst alsook van de leden van de andere erediensten, de bijzondere berekeningswijze van de pensioenen van de bedienaars van de erediensten in het algemeen nog wel verantwoord is

De Commissie is van oordeel dat, door de toekenning van (slechts) het “gewone ambtenarenpensioen” (namelijk geen gunstig breukdeel) aan de lekenafgevaardigden van de vrijzinnigheid door de wet van 21 juni 2002 deze vaststelling zeker nog aan betekenis heeft gewonnen¹²⁹. Voor deze groep rechthebbenden start de pensioenberekening weliswaar met een hogere wedde, maar de diensten worden enkel – ongeacht hun duur of hoedanigheid – meegerekend aan breukdeel één zestigste. Bovendien hebben de lagere “graden” in het kader van de lekenafgevaardigden geen recht op de “pensioenwaarborg” (die inhoudt dat het pensioen nooit lager mag zijn dan de wedde van de laagste graad van de betrokken eredienst¹³⁰). Ook blijven zij verstoken van recht op pensioen wegens definitieve ongeschiktheid.

De Commissie is van oordeel dat om onevenwichten tussen de lopende en de nieuwe pensioenen te vermijden en om het systeem van de perequatie toepasbaar te houden vanzelfsprekend

¹²⁸ Wedden of pensioenen voor afgevaardigden van de vrijzinnigheid waren destijds nog niet aan de orde.

¹²⁹ De Commissie wijst er op dat de “rechtvaardiging” in de Memorie van Toelichting bij art. 55 van deze wet de verschillen met de pensioenregeling voor de bedienaren wel verklaart als zijnde van “historische aard”, maar op het juridische vlak zeker niet rechtvaardigt dat de ongelijkheid thans nog voorkomt. (Zie Doc. Kamer 2001-2002, 1556/001, pp. 30-31.)

¹³⁰ Zie ook verder, punt 6.5.

overgangsmaatregelen moeten worden voorzien. De wetgever kan hiervoor volgens de Commissie in de eerste plaats inspiratie vinden in de regelgeving die werd uitgewerkt naar aanleiding van de hervorming van het statuut van de lokale mandatarissen¹³¹, of eventueel ook nog in de regelgeving betreffende de eenmaking van de politiediensten¹³² of in de wetsaanpassing ten gevolge van de gelijkschakeling van de wedden van kleuteronderwijzer en onderwijzer met de wedden van regent¹³³.

6.2.2. De gemiddelde wedde als grondslag voor de pensioenberekening.

De wijze van vaststellen van het gemiddelde inkomen, dat dient voor de berekening van een overheidspensioen, is vastgelegd in de wet van 21 juli 1844, meer bepaald in artikel 8, §1. Het laatste lid van die paragraaf bepaalt het volgende:

“Voor het bepalen van de in het tweede lid bedoelde referentiewedde:

1° worden de voordelen in natura niet in aanmerking genomen, met uitzondering evenwel van deze toegekend aan personen die vast benoemd of aangesteld werden in de hoedanigheid van conciërge voor wie deze voordelen in aanmerking komen overeenkomstig de door de Koning bepaalde nadere regels;

2° ... ”

Anderzijds bevat paragraaf 2 van hetzelfde wetsartikel een exhaustieve lijst¹³⁴ van de weddebijslagen die wel in aanmerking mogen worden genomen bij de vaststelling van het pensioen. Die lijst is beperkt tot alle weddebijslagen die op 1 juli 1991 geacht werden te beantwoorden aan de notie *inherent aan het ambt* een omschrijving die vóór die datum officieus werd gehanteerd om uit te maken of een *wedde-aanvulling* al dan niet mocht opgenomen worden in de pensioenberekening.

¹³¹ Wet van 4 mei 1999 tot verbetering van de bezoldigingsregeling en van het sociaal statuut van de lokale verkozenen, art. 6 (B.S. 28 juli 1999) en de wet van 24 december 1999 houdende sociale en diverse bepalingen, art. 107 (B.S. 31 december 1999).

¹³² Wet van 30 maart 2001 betreffende het pensioen van het personeel van de politiediensten en hun rechthebbenden (B.S. 18 april 2001).

¹³³ Wet van 13 mei 1999 betreffende de berekening van het rustpensioen van het onderwijzend en bestuurspersoneel van het kleuter- en lager onderwijs (B.S. 12 juni 1999), zoals gewijzigd bij de wet van 12 augustus 2000 en het K.B. van 11 december 2001.

¹³⁴ Deze lijst had duidelijk de bedoeling om paal en perk te stellen aan de aangroei van weddecomplementen die op basis van niet al te duidelijke criteria in aanmerking werden genomen bij de pensioenberekening. De wet bepaalde verder dat een uitbreiding van de lijst enkel nog kon bij in ministerraad overlegd K.B. en dat ook verhogingen van de bestaande complementen (toestand 31/12/1998 gold als basis) enkel nog konden mits eenzelfde uitvoeringsbesluit.

Zoals de Commissie hogerop reeds heeft vermeld, krijgt een aantal bedienaars van de erediensten naast zijn baremieke wedde een bijkomend voordeel. De leden van de lagere geestelijkheid van de verschillende erkende erediensten die hoofdverantwoordelijke zijn binnen hun gebiedsomschrijving mogen namelijk óf (gratis) in een pastorie wonen, óf ze krijgen (gratis) een andere woonst ter beschikking gesteld, óf ze ontvangen een vergoeding ter compensatie van het ontbreken van een woonst¹³⁵. Dit voordeel kan, zoals hierboven aangegeven, volgens de huidige regelgeving niet in aanmerking worden genomen bij de berekening van de pensioenen¹³⁶.

Nochtans wordt het onderscheid tussen de wedden van enerzijds de bedienaars en anderzijds de lekenafgevaardigden deels gerechtvaardigd door te verwijzen naar dit voordeel. Deze situatie is dubbelzinnig en leidt hoe dan ook tot een ongelijkheid: ofwel is het voordeel deel van de wedde en dan hoort het thuis in de pensioenberekening (de regelgeving van de pensioenen moet dan worden aangepast), ofwel is het geen wedde en dan is de verantwoording voor het aangehaalde weddeverschil ongeldig¹³⁷.

Terloops wijst de Commissie er op dat de “huisvestingsvergoeding” in de personenbelasting wordt gekwalificeerd als onderdeel van de bezoldiging. In de administratieve commentaar bij het WIB’92 wordt immers vermeld dat:

“De belastbare bezoldigingen van de parochiale geestelijkheid (pastoors, onderpastoors en kapelaans) omvatten:

1° de door de Staat betaalde wedde;

2 de huisvestingsvergoeding, toegekend door de gemeente en eventueel door de kerkfabriek, of de waarde van het voordeel van alle aard wegens de kosteloze beschikking over een huis; die waarde wordt bepaald op de in 36/92 e.v. uiteengezette wijze;

3° het casueel en de rechten, d.w.z. het deel dat aan de betrokkenen toekomt in de opbrengst van enigerlei dienst (missen, doopsels, huwelijken, lijkdiensten en andere kerkelijke diensten);

4° de opbrengst van andere speciaal bezoldigde bezigheden (aalmoezenier in een klooster, hospitaal of gevangenis, predikant in andere kerken of instellingen, leraar in een openbare of privé- onderwijsinstelling enz.)

¹³⁵ De volgorde is van belang: de pastorie was de regel, de woonstvergoeding de uitzondering.

¹³⁶ In dit verband las men al in de Pandecten: “Ni le supplément de traitement, ni le casuel, ni l’émolument du chef de logement n’entrent en ligne de compte dans la supputation de la pension des dits ecclésiastiques qui en ont la jouissance.” Parlementaire annalen, Kamer van volksvertegenwoordigers, zittingsperiode 1899-1900, vergadering maart 1900, toespraak van de Minister van Justitie, p. 755, 2de kolom)

¹³⁷ Deze verantwoording roept hoe dan ook vragen op, want ze houdt totaal geen rekening met het feit dat niet elke bedenaar (zie hoger) recht heeft op gratis woonst of een vervangende vergoeding.

De geestelijken mogen er zich van onthouden in hun aangifte de opbrengst te vermelden van giften, liberaliteiten of geldinzamelingen, indien die bedragen niet de rechtstreekse of onrechtstreekse bezoldiging van een bewezen of te bewijzen dienst zijn.”

6.2.3. Enkele specifieke ongelijkheden

6.2.3.1. Het pensioenrecht wegens definitieve lichamelijke ongeschiktheid

In de regelgeving van toepassing op de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad is bepaald dat deze functionarissen bij (langdurige) ziekte terugvallen op de regeling van de privé-sector (uitkering in het kader van de ziekte- en invaliditeitsverzekering) en dus niet kunnen rekenen op de regeling voorzien voor de (statutaire) staatsambtenaren (opbouw ziektedagen per jaar dienstanciënniteit – wachtgeld bij “disponibiliteit wegens ziekte”, na het “opgebruiken” van de stock aan ziektedagen). Deze regeling heeft, volgens de vertegenwoordigers van de vrijzinnigheid, twee zeer nadelige gevolgen voor hun pensioen:

- de periodes van ziekte waarvoor ze een ziekte-uitkering hebben gekregen worden geweerd uit de staatspensioenberekening¹³⁸;
- de betrokkenen kunnen geen aanspraak maken op een pensioen “wegens definitieve ongeschiktheid”.

Het eerste gevolg is duidelijk, het tweede roept een vraag op. Volgens de regelgeving (artikel 55, tweede lid van de wet van 21 juni 2002) is immers onder andere artikel 2 van de wet van 21 juli 1844 (het artikel dat ingeval van definitieve arbeidsongeschiktheid pensioenrechten toekent aan gewone ambtenaren) van toepassing op de lekenafgevaardigden “wiens dienstbetrekking een einde neemt”. De stelligheid waarmee deze vaststelling is opgenomen in het rapport aan de Commissie ingediend door de vertegenwoordigers van de georganiseerde vrijzinnigheid laat nochtans vermoeden dat de Administratie der Pensioenen¹³⁹ al daadwerkelijk een dergelijk pensioen heeft geweigerd. Waarschijnlijk heeft de administratie zich hiervoor gebaseerd op een zinsnede verder in de wettekst die stelt dat de bepalingen van de ambtenaren “slechts” van toepassing zijn “voor zover zij verenigbaar zijn met het specifieke statuut dat de lekenafgevaardigden genieten.” Wat er ook van zij, de beide hierboven vermelde gevolgen van de ziekteregeling houden hoe dan

¹³⁸ Er is immers niet voldaan aan één van de basisvoorwaarden van artikel 6 van de wet van 21 juli 1844: er is geen bezoldiging ten laste van de Schatkist.

¹³⁹ Deze administratie werd per 1 januari 2006 omgevormd tot een parastatale van categorie A zoals bedoeld in de wet van 16 maart 1954. De nieuwe naam is PDOS (Pensioendienst voor de overheidssector).

ook een discriminatie ten opzichte van de bedienaars van de erkende erediensten in. Geen enkele specifieke bepaling is immers op hen van toepassing in geval van ziekte. De bedienaren worden immers gewoon doorbetaald, ook bij langdurige ziektes. Zij kunnen wel worden gepensioneerd wegens definitieve ongeschiktheid nadat deze ongeschiktheid werd vastgesteld door de bevoegde controledienst. De Commissie meent dat deze ongelijkheid onrechtvaardig is en dus moet verdwijnen¹⁴⁰.

6.2.3.2. De vroegere diensttijd

Bij de vaststelling van een pensioen in de openbare sector worden in principe enkel diensten “bezoldigd ten laste van ’s lands Schatkist” in aanmerking genomen^{141 142}. Het moet bovendien gaan om een “rechtstreekse bezoldiging” van de personeelsleden¹⁴³.

In de recente regelgeving van toepassing op de leden van de georganiseerde vrijzinnigheid wordt hierop een uitzondering gemaakt¹⁴⁴. Artikel 55, lid 3, van de wet van 21 juni 2002 bepaalt:

“De dienstjaren die een afgevaardigde van de Centrale Vrijzinnige Raad heeft gepresteerd bij de “Unie Vrijzinnige Verenigingen” en het “Centre d’Action laïque” voor de inwerkingtreding van onderhavige wet, worden mee in aanmerking genomen voor de berekening van de pensioenanciënniteit ten laste van de Staat, voorzover dat de afgevaardigde door de Centrale Vrijzinnige Raad wordt overgenomen”.

De afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad kunnen bij hun pensioen dus een aantal diensten laten meetellen die zij hebben gepresteerd vooraleer de Staat hun wedde als dusdanig ten laste nam.

Deze regelgeving kan mogelijk een discriminatie inhouden ten opzichte van bedienaars van andere (vrij recent erkende) erediensten die nog niet erg lang worden bezoldigd door de schatkist. Tijdens de hoorzitting met de vertegenwoordigers van de orthodoxe eredienst bleek zo dat de Metropolië, die binnen relatief korte

¹⁴⁰ Voor wat het recht op pensioen wegens ongeschiktheid voor de afgevaardigden van de vrijzinnigheid betreft spreekt de Commissie zich niet uit over de vraag of er een wetswijziging nodig is, dan wel of een gewijzigde administratieve jurisprudentie kan volstaan. Maar het toekennen van eenzelfde “ziekteregeling” als deze die geldt voor ambtenaren aan alle bedienaars van alle erkende erediensten zou beide problemen oplossen.

¹⁴¹ Zie artikel 6 van de wet van 21 juli 1844 houdende burgerlijke en kerkelijke pensioenen.

¹⁴² Via latere wetten, vooral via de wet van 10 januari 1974, is het wel mogelijk dat allerhande verlopen en afwezigheden worden meegeteld hoewel er geen wedde werd genoten.

¹⁴³ Zo komen bijvoorbeeld periodes tijdens dewelke iemand bij een vrije universiteit werd bezoldigd ten laste van het eigen vermogen of via de subsidie van een onderzoeksproject niet in aanmerking; zo ook tellen diensten gepresteerd als tewerkgestelde werkloze of in het kader van het derde arbeidscircuit niet mee.

¹⁴⁴ Zie de wet van 21 juni 2002 betreffende de Centrale Raad der niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen van België, de afgevaardigden en de instellingen belast met het beheer van de materiële en financiële belangen van de erkende niet-confessionele gemeenschappen.

tijd een pensioen zal aanvragen, (terecht) bezorgd was over zijn pensioentoestand: indien hij enkel de “bezoldigde diensten” kan laten gelden, zou hij een zeer beperkt pensioen hebben, hoewel hij al sinds 1958 in ons land actief is. Een zelfde probleem zou zich binnen enkele jaren op grotere schaal kunnen stellen voor de imams van de islamitische eredienst. Daardoor zouden bedienaren van deze pas erkende erediensten geneigd kunnen zijn om tot op hoge leeftijd in functie te blijven.

De regelgeving van de erkende erediensten bevat wel een artikel waarop mogelijk beroep zou kunnen worden gedaan om een discriminatie te vermijden, namelijk artikel 22 van de wet van 21 juli 1844 houdende burgerlijke en kerkelijke pensioenen¹⁴⁵. Dit artikel laat toe om ook als dienstjaren te aanzien *“de jaren gedurende welke de titularis geestelijke betrekkingen waargenomen heeft die niet door de Schatkist bezoldigd zijn maar door de regering erkend worden als zijnde nodig geweest voor de behoeften van de eredienst; ...”*. Tot dusver werd dit artikel vermoedelijk enkel gebruikt om diensten gepresteerd in de vroegere Belgische kolonie en diensten als leraar aan het Grootseminarie te valideren. Zelfs indien de draagwijdte van dit artikel zou worden uitgebreid, blijft er natuurlijk nog steeds een verschil ten opzichte van de regelgeving van de lekenafgevaardigden. De basiswet van 1844 geeft immers een soort van “appreciatieright” aan de regering; de regelgeving met betrekking tot de lekenafgevaardigden kent gewoon een recht toe.

In dit verband merkt de Commissie op dat artikel 295 van de programmawet van 27 december 2004 voor de parochieassistenten van de katholieke eredienst 1 januari 1991 heeft vermeld als datum van uitwerking voor het recht op wedde, hoewel in concreto de eerste parochieassistenten pas op de weddestaten van de FOD Justitie werd ingeschreven vanaf 1997. Deze “terugwerkende kracht” heeft schijnbaar tot doel om de diensten vanaf 1 januari 1991 te laten meetellen voor het kerkelijk pensioen van de parochieassistenten van de katholieke eredienst, zonder dat er een beroep moet worden gedaan op het voornoemde artikel 22.

6.2.3.3. De diplomabonificatie

In de reglementering van de pensioenen van de statutaire ambtenaren is voorzien dat bij de pensioenberekening een tijdsbonificatie kan worden toegekend gelijk aan de studieduur nodig voor het behalen van een diploma van hoger onderwijs met volledig leerplan op voorwaarde dat dit diploma nodig is geweest tijdens de loopbaan van de betrokkene, hetzij bij de aanwerving, hetzij bij een bevordering¹⁴⁶. Sinds

¹⁴⁵ Krachtens artikel 30 van diezelfde wet is dit artikel, afkomstig van de reglementering voor de leden van de katholieke eredienst, ook van toepassing op de leden van andere (erkende) erediensten.

¹⁴⁶ Deze materie wordt geregeld door de wet van 9 juli 1969 (burgerlijke pensioenen) en door de wet van 16 juli 1970 (onderwijzend personeel)

een vrij recente aanpassing¹⁴⁷ wordt dit voordeel enkel toegekend wanneer het pensioen geen breukdeel bevat dat voordeliger is dan 1/48^e. Tot dusver werd nooit een tijdsbonificatie wegens diplomabezit toegekend aan een bedienaar van een eredienst¹⁴⁸, wat logisch is vermits geen enkele erkende eredienst een strikte regeling heeft op het vlak van vereiste opleidingen of studies.

Tijdens de hoorzitting met de vertegenwoordigers van de georganiseerde vrijzinnigheid bleek echter dat er voor bijna alle graden van de afgevaardigden van de Centrale Raad der Vrijzinnigen een diplomavorwaarde geldt. Het zou dan ook logisch zijn dat voor deze gevallen daadwerkelijk een tijdsbonificatie wordt toegekend. Die diplomavereiste kan worden aangetoond op basis van documenten die de “interne” regeling weergeven.

Dezelfde opmerking geldt uiteraard voor alle andere erkende erediensten,¹⁴⁹ voor zover zij met stukken uit hun interne regelgeving kunnen aantonen dat voor alle of voor bepaalde graden een hoger diploma een *conditio sine qua non* is. De huidige toestand schept immers een ongelijkheid ten opzichte van de gewone ambtenaren¹⁵⁰. Dergelijke regeling kan bovendien een stimulans vormen om de representatieve organen van de erediensten aan te zetten tot het “verplicht stellen” van bepaalde opleidingen.

6.2.3.4. De bijzondere berekening ingevolge arbeidsongeval of beroeps-ziekte

De artikelen 26 en 29 van de wet van 21 juli 1844 op de burgerlijke en kerkelijke pensioenen poogden, respectievelijk voor de leden van de katholieke geestelijkheid en voor de bedienaars van andere erediensten, voor een bijzondere berekening van de pensioenen te zorgen “indien de opruststelling voortvloeit uit een arbeidsongeval, een ongeval op de weg naar of van het werk of een beroepsziekte” door te verwijzen naar artikel 9 van dezelfde wet (dat een dergelijke speciale berekening toekende aan gewone ambtenaren). Dit laatste artikel werd door de wet van 3 februari 2003 echter opgeheven (omdat het nooit meer toepassing kent, sinds de inwerkingtreding van de wet van 3 juli 1967 op de arbeidsongevallen). Aansluitend werd door de wet van 11 april 2005 houdende aanpassing van de Franse tekst en vaststelling van de Nederlandse tekst

¹⁴⁷ Door de wet van 3 februari 2003 houdende diverse wijzigingen aan de wetgeving betreffende de pensioenen van de openbare sector.

¹⁴⁸ Het Rekenhof besliste expliciet in een dossier van een gewezen predikant/ voorzitter van de synode van de protestantsevanangelische eredienst dat er geen tijdsbonificatie kon worden toegekend omdat het diploma van protestantse godgeleerdheid geen vereiste is voor het bekleden van het kerkelijke ambt.

¹⁴⁹ Zoals al aangegeven is het, door een recente wijziging van de regelgeving op de diplomabonificatie, wel zo dat éénieder die in de pensioenberekening aanspraak kan maken op een breukdeel gunstiger dan 1/48e (en een volledig pensioen kan hebben na een relatief korte loopbaan) geen tijdsbonificatie wegens diplomabezit krijgt. Concreet: de meeste bedienaars van de katholieke eredienst zouden uit de boot vallen.

¹⁵⁰ Mocht de berekening van het pensioen van de bedienaren van de erediensten, na een eventuele verhoging van de wedden, worden “herleid” tot de berekening voor de ambtenaren (breukdeel 60), zou deze opmerking uiteraard een groter belang krijgen.

van de algemene wet van 21 juli 1844 op de burgerlijke en kerkelijke pensioenen de verwijzing in de artikelen 26 en 29 naar voormeld artikel 9 terecht geschrapt.

De Commissie is daarbij van oordeel dat ook artikel 25 van dezelfde wet beter kan worden geschrapt. Dit artikel voert, enkel voor de leden van de katholieke geestelijkheid, een preferentiële pensioenberekening in “wanneer de gebrekkigheden, ..., erkend worden als voortkomende van de waarneming van zijn ambtsbetrekkingen”.

6.3. De situatie van de parochieassistenten van de katholieke eredienst

De Administratie der Pensioenen legde meer dan twee jaar geleden voor het Rekenhof een rustpensioen voor “toegekend aan een lid van de katholieke geestelijkheid” terwijl de titularis een vrouw was. Uit meerdere documenten in het dossier bleek dat deze persoon de functie van “parochieassistent op de plaats van onderpastoor” uitoefende. Het pensioen werd berekend volgens de regels die eigen zijn aan de kerkelijke pensioenen van de katholieke geestelijkheid (b.v. qua breukdeel) en op basis van de wedde van (onder)pastoor. De vraag stelde zich of er in dergelijk geval op basis van de artikelen 20 e.v. van de wet van 21 juli 1844 houdende burgerlijke en kerkelijke pensioenen recht op een (kerkelijk) rustpensioen kon worden toegekend.

Enkele jaren voordien had de toenmalige staatssecretaris voor Pensioenen nog officieel aan het Rekenhof gevraagd *“of de permanente diakens, aan wie de minister van Justitie een bezoldiging toekent, gerangschikt kunnen worden onder de leden van de rooms-katholieke clerus en in die hoedanigheid rechten kunnen laten gelden op een pensioen op grond van artikel 20 van de wet van 21 juli 1844”*.

Zowel de minister van Justitie als het Rekenhof oordeelde dat moest/kon onderzocht worden of de betrokkene “deel uitmaakte van de rooms-katholieke geestelijkheid”. Bij de parochieassistenten was het zeker niet duidelijk of er voldaan was aan de hierboven aangehaalde voorwaarde, en zelfs niet op zij recht hadden op een wedde. Sindsdien vormen de programmawetten van 27 december 2004 (art. 293, art. 295) en van 11 juli 2005 de (tijdelijke) rechtsgrond voor de toekenning van zowel een wedde als (daarna) een pensioen aan de 301 personen die momenteel werkzaam zijn als parochieassistent¹⁵¹.

De Commissie onderstreept dat er nog steeds nood is aan een volwaardige, duurzame oplossing. Zelfs wanneer men ervan uitgaat dat de vrijheid van de rooms-katholieke eredienst bij het aanduiden van de bedienaars onbeperkt is (en de kerk dus perfect kan opteren voor iemand die, volgens hun interne regels, niet

¹⁵¹ Voor het bepalen van het recht op en de berekening van deze pensioenen door de PDOS lijkt het noodzakelijk dat er door de FOD Justitie (of door de kerkelijke overheid) een lijst wordt opgesteld waarop de 301 bedoelde parochieassistenten vermeld staan. Uit de “weddenaudit” blijkt immers dat het niet steeds evident is om te weten of een bepaalde persoon een parochieassistent, dan wel een “gewone” bedienaar van de eredienst is.

echt lid van de geestelijkheid is), is het immers onontbeerlijk dat de wedde van de betrokkenen per “graad” of “hoedanigheid” is vastgesteld en dat er een correcte nomenclatuur is.

Bovendien is het duidelijk dat deze leken, doordat ze als volwaardige bedienaars van deze eredienst worden beschouwd, meteen een “betere” pensioenregeling krijgen dan de lekenafgevaardigden. Zo kunnen ze aanspraak maken op een voordelig breukdeel, een “gewaarborgd” kerkelijk minimumpensioen, een pensioen wegens ongeschiktheid. Daardoor wordt meteen een nieuwe ongelijkheid ingevoerd in het pensioenstelsel voor de bedienaren en de lekenafgevaardigden.

6.4. De financiering van de pensioenen van de bedienaren van de erediensten

De rustpensioenen van de statutaire ambtenaren van de openbare sector zijn in principe *gratispensioenen*: tijdens de loopbaan van de ambtenaar gebeuren er geen afhoudingen die dienen voor de vorming van een rustpensioen. Nochtans wordt er op de wedde van alle statutaire ambtenaren wel een persoonlijke bijdrage van 7,5% ingehouden die moet dienen voor de financiering van de overlevingspensioenen¹⁵². De terzake geldende regelgeving vinden we terug in de wet van 15 mei 1984 houdende maatregelen tot harmonisering in de pensioenregelingen. In artikel 59 van deze wet, dat het toepassingsveld van de verdere wetgeving bepaalt, wordt aangegeven dat “*de bedienaars van de erediensten die niet in het huwelijk mogen treden en die een wedde ten laste van de Openbare Schatkist genieten*” niet onderworpen worden aan de verplichte inhouding.

Tot een aantal jaren geleden kon men misschien nog oordelen dat deze afwijking een “geoorloofde ongelijkheid” vormde: één volledige groep met een duidelijk gemeenschappelijk kenmerk (ze mochten niet huwen en konden derhalve nooit aanspraak geven op een weduwen- of wezenpensioenpensioen)¹⁵³ werd “vrijgesteld” van afhoudingen. Daarbij kon wel worden opgemerkt dat het principe van de “solidariteit” hoe dan ook door de regelgeving werd aangetast (ambtenaren-vrijgezellen betalen de afhouding uiteraard wel).

¹⁵² Deze afhoudingen kwamen tot voor kort terecht in het orgaan “Fonds voor de Overlevingspensioenen” (vanaf 2006 worden het inkomsten van de pas opgerichte PDOS, maar dit verandert niets aan het systeem) en vormden dus toegewezen ontvangsten voor de betaling van de overlevingspensioenen. In de praktijk heeft dit fonds echter overschotten en wordt een deel van de ontvangsten wel degelijk gebruikt voor de financiering van de rustpensioenen van de openbare sector.

¹⁵³ In de loop van 2002 oordeelde het Rekenhof, in reactie op een adviesvraag van de Administratie der Pensioenen, nog dat eventuele weduwen en wezen van bedienaren die niet mogen huwen in de huidige stand van de wetgeving op geen enkel pensioen aanspraak kunnen maken. Vermits de bedienaars in kwestie nooit bijdragen hebben betaald, kan er immers ook geen overdracht naar de privé-sector gebeuren en is er dus geen recht op overlevings- of wezenpensioen in de werknemersregeling. Bij de maatschappelijke gevolgen van deze situatie kan men zich wel vragen stellen.

Tijdens de hoorzittingen met de vertegenwoordigers van de orthodoxe eredienst dook nog een bijkomend tegenargument op: voor de leden van de “hogere geestelijkheid” van de orthodoxe eredienst is het ook verboden om in het huwelijk te treden, zodat zich de vraag stelt waarom zij wel afhoudingen moeten betalen. Sinds er ook “bedienaren van de katholieke erediensten” zijn die recht hebben op een rustpensioen en in het huwelijk mogen treden (met name de parochieassistenten en de lekensecretarissen van de bisdommen) is het duidelijk dat zij behalve op een rustpensioen ook aanspraak kunnen maken op een overlevingspensioen (zowel weduwen- als wezenpensioen)¹⁵⁴.

Terwijl de bedienaren van de erediensten die niet in het huwelijk mogen treden, vrijgesteld zijn van bijdragen voor de overlevingspensioenen, worden ze daarentegen wel geïsoleerd door de egalisatiebijdrage voor pensioenen die werd ingevoerd door artikel 39^{quater} van de wet van 17 september 2005¹⁵⁵ houdende invoering van een egalisatie bijdrage voor pensioenen¹⁵⁶

Het gaat om de enige uitdrukkelijke bepaling betreffende een bijdrage die de inkomsten van de bedienaren van de erediensten wordt aangerekend. In de mate waar er niet uitdrukkelijk van afgeweken wordt, moet echter worden besloten dat elke bijdrage die normaliter ten laste van arbeiders, loontrekkenden of ambtenaren wordt gelegd, naar aanleiding van het genot van een vorm van sociale zekerheid, ook door de bedienaren van de erediensten moet worden gedragen.

De Commissie is van oordeel dat het, mede met het oog op de transparantie van de wedden, omwille van de administratieve vereenvoudiging en om te remediëren aan de slechte maatschappelijke positie van overlevende partners en van wezen van gewezen katholieke bedienaren¹⁵⁷, aangewezen is om deze “uitzondering” in de reglementering te schrappen en de afhoudingen gewoon te veralgemenen (eventueel gecombineerd met een verhoging van de basiswedde met eenzelfde fractie).

¹⁵⁴ Artikel 1 van de wet van 15 mei 1984 houdende maatregelen tot harmonisering in de pensioenstelsels is op dit vlak voldoende duidelijk. Ook uit documentatie van de PDOS blijkt dat deze administratie van oordeel is dat ook de partners van diakenen en parochieassistenten aanspraak kunnen maken op overlevingspensioenen. Hetzelfde geldt trouwens voor de partners van de twee “echte” bedienaars van de katholieke eredienst (pastors, dus) die al in het huwelijk waren getreden op het ogenblik van hun (katholieke) priesterwijding.

¹⁵⁵ Belgisch Staatsblad van 6 oktober 2005.

¹⁵⁶ Dit artikel bepaalt: § 1. Een inhouding die gelijk is aan het totaal van de in artikel 38, § 2, vastgelegde bijdragevoeten wordt verricht voor de vastbenoemde personeelsleden van de in artikel 39ter bedoelde diensten en machten. Hetzelfde geldt voor de provinciegouverneurs, de burgemeesters, de schepenen, de voorzitters van de Openbare Centra voor maatschappelijk welzijn en de bedienaars van de eredienst. Deze inhouding wordt geheven:

- a) op het vakantiegeld toegekend aan de in het eerste lid bedoelde personeelsleden;
- b) op de Copernicuspremie toegekend aan sommige personeelsleden van de rijksbesturen bedoeld in het eerste lid;
- c) op de herstructureringspremie toegekend aan sommige militairen bedoeld in het eerste lid.

§ 2. De opbrengst van de inhouding bedoeld in paragraaf 1, wordt toegewezen aan het Fonds voor het evenwicht van de pensioenstelsels.”

¹⁵⁷ Het veralgemenen van het recht op overlevingspensioen zorgt trouwens voor een volwaardige oplossing vanaf de datum van inwerkingtreding van dergelijke maatregel, daar bij de eigenlijke berekening onmiddellijk alle diensten, ook diegene waarvoor geen weddeafhouding gebeurde, in aanmerking kunnen worden genomen.

6.5. De toepassing van de beperking tot het “relatief maximum”

In overeenstemming met de bepalingen van de wet van 5 augustus 1978¹⁵⁸ houdende economische en budgettaire hervormingen mogen de rustpensioenen van de openbare sector niet meer bedragen dan 75% van de wedde die als grondslag voor de berekening heeft gediend (het zogenaamde “relatief maximum”). Deze regelgeving bevat echter een afwijking op het principe: de beperking tot 3/4 mag niet tot gevolg hebben dat een kerkelijk pensioen lager wordt dan de wedde van de betrokken “laagste graad” (ofwel onderpastoor, ofwel hulppredikant, ofwel kapelaan, ofwel derde imam in rang, etc.). Deze “waarborgclausule” werd in het wetsontwerp ingevoegd na een amendement ingediend door twee volksvertegenwoordigers¹⁵⁹. De verantwoording luidde:

*“De wedden en pensioenen van de bedienaars der erediensten op het laagste niveau van de kerkelijke hiërarchie zijn erg gering. Het is dan ook passend de bestaande toestand ongemoeid te laten.”*¹⁶⁰

In een vraag om advies in 1994 aan het Rekenhof stelde de Administratie der Pensioenen echter voor om deze waarborg op een andere wijze te gaan interpreteren dan tot op dat ogenblik was gebeurd. Deze administratie constateerde dat steeds meer bedienaren aanspraak konden maken op meer dan één (kerkelijk) pensioen, doordat zij werden aangesteld in meerdere parochies. De pensioendienst stelde daarom voor dat de waarborg voortaan zou worden toegepast op de totaliteit van hun kerkelijke pensioenen en niet meer voor elk kerkelijk pensioen afzonderlijk. Het Rekenhof stemde in met dit voorstel maar stelde wel voor dat de regelgeving duidelijk in die zin zou worden aangepast. Alle lopende pensioenen werden in deze zin herzien vanaf de datum waarop werd beslist om de interpretatie te hanteren.

In de loop van de volgende jaren werd deze interpretatie nog tweemaal verder verengd: eerst werd beslist dat de beperking ook moest gelden wanneer het *tweede* pensioen een ander overheidspensioen was (meestal een onderwijspensioen), later werd beslist om de beperking toe te passen bij eender welk “tweede” pensioen (dus ook een “tweede” pensioen uit de privé-sector).

Deze nieuwe interpretaties van de waarborgbepaling van de wet van 5 augustus 1978 werden herhaaldelijk aangevochten door gepensioneerd bedienaren van de erediensten, zowel via de rechtbank als via een tussenkomst van de Ombudsdienst Pensioenen. Bij arrest d.d. 28 oktober 2003 besliste één van de hoven van

¹⁵⁸ Deze wet wordt meestal aangeduid als “de wet Wijninckx”.

¹⁵⁹ Meer bepaald de heren Plasman en Verhaegen.

¹⁶⁰ I.e. het pensioen is gelijk aan de wedde.

Beroep dat de nieuwe, beperktere interpretatie van de wet (het ging in casu om de uitbreiding tot “alle andere pensioenen”) niet strookte met de tekst van de wet. Begin 2005 oordeelde ook de Ombudsman der Pensioenen in zijn jaarverslag dat de interpretatie dat de waarborg “persoon per persoon” moest worden bekeken indien het om twee kerkelijke pensioenen gaat niet in overeenstemming is met de wet. Volgens dit jaarverslag zou de Administratie der Pensioenen dit standpunt onderschrijven. Verder zijn hierover geen gegevens bekend. Geen enkel betrokken dossier werd sindsdien nog ter visum voorgelegd aan het Rekenhof. De Commissie is van mening dat de bewuste waarborg, die een afwijking is op de pensioenregelgeving van alle andere categorieën van rechthebbenden, volledig zou moeten verdwijnen wanneer de wedde van de bedienaren van de erediensten substantieel zou worden verhoogd. Indien de waarborg toch zou blijven bestaan, moet hij, bij vergelijkbare weddes voor de bedienaars van de erkende erediensten en de lekenafgevaardigden, voor deze laatste groep worden ingevoerd.

De Commissie wijst er nog op dat het een eeuw geleden alvast onmogelijk was om twee pensioenen te krijgen bij een cumulatie van twee kerkelijke betrekkingen.

6.6. De berekening van kerkelijke rustpensioenen met diensten na de normale leeftijdsgrens van 65 jaar

Voorafgaand merkt de Commissie op dat artikel 21 van de Grondwet ogenschijnlijk niet toelaat dat een wet een leeftijdsgrens van toepassing op de bedienaren van alle erediensten zou opleggen. De leeftijd vanaf dewelke iemand pensioengerechtigd is, en die de Staat bij wet mag vastleggen, mag immers niet worden verward met de leeftijd vanaf dewelke men ontslag dient te nemen uit een functie, en die op autonome wijze mag worden bepaald door de erediensten. In dit verband kan men twijfelen aan de grondwettelijkheid van artikel 55 van de wet van 21 juni 2001 van toepassing op de afgevaardigden van de vrijzinnigheid, dat verwijst naar de bepalingen van toepassing op de ambtenaren, mocht men het begrijpen als zou het een leeftijdsgrens opleggen waarboven de afgevaardigden verplicht zijn zich terug te trekken uit een bezoldigde betrekking.

6.6.1. Pensioen wegens definitieve ongeschiktheid

In de loop van 1994 stelde de Administratie der Pensioenen in een dienstorder dat *“een bedienaar van de katholieke eredienst die na de leeftijd van 65 jaar zijn ambt blijft verderzetten, geen pensioen wegens gebrekkigheid meer kan krijgen. Hij moet gepensioneerd worden wegens anciënniteit met toepassing van artikel 20 of van artikel 24 van de wet van 21 juli 1844, naargelang hij al dan niet dertig aanneembare*

dienstjaren telt.” Deze stelling was ingegeven door het feit dat personen die op hoge leeftijd “bedienaar van de eredienst” werden en die weinige jaren later werden gepensioneerd wegens ziekte in die omstandigheid aanspraak konden maken op een gunstigere berekening van hun basispensioen (gunstiger breukdeel) én op het minimumpensioen voorzien voor gepensioneerden wegens lichamelijke ongeschiktheid, daar waar zij omwille van hun gering aantal dienstjaren (d.w.z.: veel minder dan de hiervoor vereiste 20) nooit aanspraak hadden kunnen maken op een minimumpensioen wegens leeftijd. De administratie zag met andere woorden met lede ogen aan hoe hoogbejaarde personen ondanks het feit dat zij gedurende hooguit enkele jaren als bedienaar fungeerden toch nog een aanzienlijk pensioen ten laste van de Schatkist opbouwden.

Het Rekenhof verwierp dit voorstel van de pensioendienst omdat het fundamenteel inging tegen de bestaande regelgeving waarin nergens enige beperkende clausule bestaat die het mogelijk maakt om het recht op een pensioen wegens lichamelijke ongeschiktheid te beperken tot mensen van minder dan 65 jaar oud. Deze leeftijdsgrens bestaat immers enkel voor “gewone” ambtenaren¹⁶¹ maar is niet van toepassing op bedienaars van de erediensten.¹⁶² Daarbij betreunde het Rekenhof wel nadrukkelijk dat de bestaande regelgeving de poort openzette voor misbruiken, maar concludeerde dat enkel een wetswijziging hieraan kon verhelpen.

Inmiddels heeft de wetgever, middels de wet van 3 februari 2003, gepoogd om aan de geschetste toestand te verhelpen. Het minimumpensioen toegekend in geval van definitieve lichamelijke ongeschiktheid wordt nu geproratiséerd wanneer de rechthebbende minder dan 20 jaar telt. Het probleem van de veel gunstigere basisberekening blijft echter onverminderd bestaan.

6.6.2. Het pensioencomplement wegens leeftijd

Bij wet van 12 augustus 2000 houdende sociale, budgettaire en andere bepalingen werd een “pensioencomplement wegens leeftijd” ingevoerd voor de rechthebbenden op een overheidspensioen. De bedoeling was om de ambtenaren er, via een financiële stimulans in hun pensioen, toe aan te zetten om hun loopbaan nog niet op het “vroegste” ogenblik, de leeftijd van 60 jaar, te beëindigen. De jaren gepresteerd na die leeftijd geven recht op een pensioenbonus die - tenminste dat was de bedoeling - kon oplopen tot 9% van het pensioenbedrag.

Bij het nazicht van de rustpensioenen door het Rekenhof werd kort na de inwerkingtreding van deze wet bijzondere aandacht besteed aan de dossiers waarin bij de berekening toepassing werd gemaakt van de wettelijke bepalingen in verband met dit “(pensioen)complement wegens leeftijd”. Vooral de pensioenen

¹⁶¹ Deze leeftijdsgrens resulteert ten andere enkel uit een koninklijk besluit (van 12 mei 1927 betreffende de ouderdom van de oppensioenstelling van de ambtenaren, de beampten en het dienstpersoneel van den staat.).

¹⁶² Voor bedienaren bestaat er gewoon geen grensleeftijd, ook voor bijvoorbeeld hoge magistraten is er een hogere grensleeftijd.

toegekend na een erg korte en op late leeftijd aangevatte loopbaan werden nader bekeken. Daarbij sprongen vooral een aantal kerkelijke pensioenen in het oog.

Tijdens het nazicht werd weliswaar vastgesteld dat de toepassing van de in de wetteksten gestelde voorwaarden¹⁶³ geen problemen opleverde. Toch bleek al snel dat de toepassing van de wetteksten in de hierboven geschetste gevallen leidde tot een “complement” waarvan het bedrag niet in logische verhouding stond tot de grootte van het nominale pensioenbedrag. Eens de wet zijn volle uitwerking zal hebben (m.a.w. eens het merendeel van de pensioendiensten zich zal situeren na 1 januari 2001) zal de “aanvulling” bij deze soort rustpensioenen bijna uitgroeien tot een tweede volwaardig pensioenbedrag.

Bij raadpleging van de memorie van toelichting bleek tevens dat de oorspronkelijke bedoelingen van de wetgever niet nauwkeurig genoeg waren omgezet in wetsbepalingen. Een paar “uitgangspunten” zijn niet (meer) in de eigenlijke wettekst terug te vinden. Zo is er nergens voor gezorgd dat het complement enkel wordt toegekend aan de *“personeelsleden van de openbare sector die de leeftijd van 60 jaar hebben bereikt en derhalve de voorwaarden vervullen om hun rustpensioen te verkrijgen, ...”* en is het voordeel ook nergens beperkt tot diegenen die *“hun loopbaan verder (willen) zetten”*. Ten slotte lijkt de huidige tekst van de wet (in tegenstelling tot de memorie van toelichting) niet volledig te “passen” in het globale kader van de pensioenreglementering van de openbare sector. In andere recente pensioenwetten (die chronologisch zowel voor als na de besproken wet kunnen worden geplaatst) werden immers meermaals bepalingen opgenomen die tot doel hadden de bedragen te beknotten van de rustpensioenen die na een slechts beperkte loopbaan worden toegekend in de openbare sector. Het is onwaarschijnlijk dat het “pensioencomplement wegens leeftijd ” een zo groot effect in omgekeerde richting zou hebben willen teweegbrengen. Het gaat hier dus ongetwijfeld om een ongewild neveneffect van de maatregel. Deze problematiek zal in de dossiers van gewezen parochieassistenten van de katholieke eredienst vaak aan de orde zijn, want de betrokkenen hebben vaak hun loopbaan als bedienaar pas op hogere leeftijd aangevat en krijgen vaak een pensioen voor een beperkte loopbaan.

¹⁶³ Deze voorwaarden (vnl. artikelen 5 en 6) zijn:

- enkel complement bij breukdelen minder voordelig dan 1/48^e;
- totaal pensioenbedrag mag door toepassing complement nooit groter dan 3/4^e van de gemiddelde wedde worden;
- complement mag enkel worden toegekend voor de werkelijke diensten.

6.7. Besluit

De pensioenregeling van toepassing op de bedienaars van de erkende erediensten en op de lekenafgevaardigden bevat overduidelijk een aantal ongeoorloofde of minstens onvoldoende verantwoorde ongelijkheden. Deze ongelijkheden vindt men terug bij elk van de drie belangrijke “bestanddelen” van de pensioenberekening: het tantième (of breukdeel), de gemiddelde wedde, de diensten.

1. Vooreerst is het onbegrijpelijk dat de pensioenen van de katholieke geestelijken, van de bedienaars van de andere erkende erediensten en van de lekenafgevaardigden telkens worden vastgesteld op basis van verschillende breukdelen. De historische verklaring die werd aangevoerd om dit verschil tussen de katholieke bedienaars en de bedienaren van de andere erkende erediensten te rechtvaardigen (te weten: het op pensioenvlak compenseren van ongelijke gemiddelde weddes) is alleszins achterhaald door de evolutie van de weddes en wordt ook stevig doorkruist door algemene wijzigingen aan de pensioenregeling van de overheid¹⁶⁴.

2. Bovendien is de samenhang achter de bepalingen in verband met de vaststelling van de gemiddelde wedde zoek. Enerzijds is het, volgens de toepasselijke wetteksten, duidelijk dat de “andere voordelen” die een aantal bedienaars van de erediensten naast hun baremieke wedde genieten (woonstvergoeding, casueel) niet meetellen voor de vaststelling van het vijfjaarlijkse gemiddelde inkomen, anderzijds wordt het onderscheid tussen de wedden van de “katholieke bedienaars”, van de “bedienaren van de andere erkende erediensten” en van de “lekenafgevaardigden” (deels) gemotiveerd door te verwijzen naar deze voordelen.

3. Ook op het vlak van de ontvankelijkheid van de diensten zijn er merkwaardige verschillen vast te stellen. Zo komen de periodes van langdurige ziekte voor de lekenafgevaardigden niet in aanmerking bij de vaststelling van het pensioen (hun wedde wordt niet verder betaald door de Staat) en is het zelfs onduidelijk of ze aanspraak kunnen maken op een pensioen bij definitieve arbeidsongeschiktheid.

4. Het is tevens discriminerend dat in de regelgeving van de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad is voorzien dat de dienstjaren gepresteerd vóór de inwerkingtreding van voormelde wet wel meetellen als pensioenanciënniteit, terwijl er geen vergelijkbare bepaling bestaat voor de bedienaars van andere recent erkende erediensten. Zal hiervoor een beroep worden gedaan op artikel 22 van de wet van 21 juli 1844 dat

¹⁶⁴ In antwoord op een parlementaire vraag heeft de minister van Pensioenen zich in 1998 trouwens al afgevraagd “*of de bijzondere berekeningswijze van de pensioenen van de bedienaars der erediensten in het algemeen nog wel verantwoord is*». Deze uitspraak heeft zeker nog aan betekenis gewonnen nu aan de afgevaardigden van de vrijzinnigheid (slechts) recht op het gewone ambtenarenpensioen (zonder gunstig tantième) werd toegekend.

het mogelijk maakt dat bepaalde onbezoldigde diensten toch meetellen mits zij *“door de regering worden erkend als zijnde nodig geweest voor de eredienst”*?

5. Het lijkt daarenboven gepast dat de bedienaars van de erkende erediensten en de lekenafgevaardigden aanspraak zouden kunnen maken op de toekenning van een tijdsbonificatie wegens diplomabezit telkens wanneer de vereiste van het bezit van een diploma kan worden aangetoond, op basis van de “interne” regeling van de betrokken “eredienst”. Op dit ogenblik lijkt dit weliswaar enkel een optie te zijn voor de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad, maar de voorziening van die mogelijkheid kan een stimulans vormen om de (andere) erkende erediensten ertoe aan te zetten om bepaalde (hogere) opleidingen “verplicht” te stellen in hun interne regelgeving.

6. De sociale situatie van de parochieassistenten van de katholieke eredienst moet een volwaardige, duurzame oplossing krijgen. Het is ook onontbeerlijk dat de wedde van de betrokkenen per “hoedanigheid” wordt vastgelegd en dat er een correcte burgerlijke nomenclatuur komt. Daarbij lijkt het onredelijk dat deze “leken”, doordat ze als volwaardige “bedienaars van de eredienst” worden beschouwd, een meer gunstige pensioenregeling zouden krijgen dan de lekenafgevaardigden of de bedienaars van de andere erkende erediensten (voordeliger *tantième*, ...).

7. Momenteel ontsnappen de *“bedienaars van de erediensten die niet in het huwelijk mogen treden en die een wedde ten laste van de Openbare Schatkist genieten”* (i.e. de katholiekebedienaren) aan de weddeafhoudingen (persoonlijke bijdrage van 7,5%) die principieel dienen voor de vorming van een overlevingspensioen (waarvan in de praktijk een deel wordt gebruikt om de rustpensioenen van de openbare sector te financieren). Vermits er recent binnen deze eredienst een aantal leken en gehuwde priesters van de katholieke eredienst werden aangeduid als bedienaar, lijkt het aangewezen om deze “uitzondering” in de regelgeving te schrappen. Deze maatregel zou tevens zorgen voor administratieve vereenvoudiging en vooral remediëren aan de ronduit slechte maatschappelijke positie van de overlevende partners en wezen van voormalige katholieke bedienaren. Deze nabestaanden kunnen vandaag op geen enkel pensioen aanspraak maken, noch vanwege de Staat, noch vanwege de privé-sector.

8. De cumulatie van betrekkingen als bedienaar zorgt ook voor moeilijkheden bij de toepassing van het zogenaamde relatief maximum bedoeld in artikel 39 van de wet van 5 augustus 1978 (de beperking van de pensioenen tot 3/4 van de wedde die als grondslag voor de berekening heeft gediend). Deze regelgeving bevat namelijk een afwijking ten bate van de “lagere geestelijkheid”: een (volledig) kerkelijk pensioen mag nooit lager zijn dan de wedde van de “laagste graad” van de betrokken eredienst. Deze “waarborgclausule”

werd ingebouwd in de wetgeving om aan de bedienaars op het laagste niveau toch een voldoende groot pensioeninkomen te garanderen. Omdat steeds meer bedienaren echter functies gingen cumuleren, besliste de pensioenadministratie halverwege de jaren '90 om die waarborg toe te passen op de totaliteit van de kerkelijke pensioenen die één titularis geniet en niet op elk kerkelijk pensioen afzonderlijk. Later werd deze interpretatie nog verengd: er werd nu rekening gehouden met alle pensioenen van één en dezelfde titularis, ongeacht de oorsprong ervan. Na een gerechtelijke uitspraak en na enkele tussenkomsten van de Ombudsdienst der Pensioenen in concrete dossiers, is de correcte invulling van de regel zeer onduidelijk geworden. De Commissie dringt dan ook aan op een duurzame, éénduidige interpretatie van de bewuste wettekst door de wetgever zelf.

9. Ten slotte levert ook het feit dat er geen “leeftijdsgrens” bestaat voor bedienaars van de erediensten moeilijkheden op bij de toepassing van een paar pensioenbepalingen. Vooreerst stelde de pensioenadministratie vast dat personen die pas op hoge leeftijd “bedenaar” werden en die weinige jaren later werden gepensioneerd wegens ziekte aanspraak kunnen maken op een wel erg gunstige berekening van hun basispensioen (zeer gunstig tantième). Hun pensioen staat daardoor niet meer in logische verhouding tot de duur van hun loopbaan. De Commissie stelt vast dat de bestaande regelgeving de poort openzet voor misbruiken, maar dat enkel een wetswijziging hieraan kan verhelpen.

Ook de toekenning van het vrij recent ingevoerde “pensioencomplement wegens leeftijd” leidt bij een aantal kerkelijke pensioenen tot een pensioenaanvulling die bijna uitgroeit tot een tweede volwaardig pensioenbedrag. Bedienaren kunnen immers op elke leeftijd een loopbaan aanvatten, zodat in een aantal gevallen (bijna) alle diensten ook een complement zullen opleveren. Deze regelgeving staat zeker in dergelijke gevallen haaks op een aantal andere recente pensioenwetten die precies tot doel hadden om de pensioenen toegekend na een beperkte loopbaan te beknotten. Het gaat hier duidelijk om een “onbedoeld” neveneffect van de algemene maatregel, dat bovendien vaak zal opduiken in de dossiers van parochieassistenten van de katholieke eredienst.

De Commissie besluit dat de pensioenreglementering van toepassing op de bedienaars van de erediensten en op de lekenafgevaardigden het best fundamenteel herschreven zou moeten worden. Daarbij zouden niet alleen de verschillen tussen de erediensten onderling en tussen de erkende erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid, maar ook de uitzonderingen ten opzichte van het pensioenstelsel van de gewone ambtenaren maximaal moeten worden uitgevlakt.

Kernpunt in een globale oplossing is de toekenning van een correcte, afgewogen verloning, op basis waarvan een evenredig pensioen kan worden bekomen. Door de afschaffing van de cumulatiemogelijkheid – thans de realiteit voor de meerderheid van de bedienaren der erediensten – zou een deel van de financiering voor die hogere basiswedde kunnen worden bekomen. Een dergelijke regeling zal ook zorgen voor meer transparantie, voor een aantal administratieve vereenvoudigingen, voor een betere sociale bescherming van bepaalde groepen en zal makkelijker in te passen zijn in het geheel van de regelgeving van de “overheidspensioenen”.

7. Diverse problemen in verband met financierings-, erkennings- en verdeelcriteria voor de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid

Het principe dat de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid mogen worden gesubsidieerd door de overheid staat in België niet echt ter discussie. Zowel uit politieke als uit mediadebatten blijkt wel dat er bedenkingen zijn bij de wijze van verdeling van de financiële middelen, het voorwerp van de financiering, en eventueel de onderliggende kwantitatieve overwegingen. Dit hoofdstuk geeft eerst een bondig overzicht van de verschillende subsidiëringsbronnen en –sommen vanwege de overheden voor de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid. Daarna wordt de aandacht toegespitst op de federale bevoegdheden: (1) de vraag naar de verhouding tussen de federale overheid en de representatieve organen van de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid; (2) de vraag naar de plaats van het Belgische financieringssysteem t.o.v. buitenlandse Europese modellen en hun eventuele bruikbaarheid voor hervormingen; (3) de vraag naar het bestaan, respectievelijk de tendens van kwantitatieve gegevens waarop alternatieve verdeelwijzen kunnen worden gebaseerd.

7.1. Overzicht financiering erediensten

De overheidsfinanciering van de erediensten en de vrijzinnigheid gebeurt op verscheidene bestuursniveaus en neemt verschillende vormen aan. Het is ook moeilijk bepaalde overheidsbijdragen te beschouwen als een eigenlijke financiering van de erediensten of de vrijzinnigheid. In deze inleiding wordt de gehele overheidsfinanciering kort samengevat om de federale financiering van de wedden en pensioenen van bedienaars van erediensten en vrijzinnige afgevaardigden in een ruimere context te plaatsen.

7.1.1. Federale financiering

7.1.1.1. Wedden en subsidies (organisatieafdeling 59)

De organisatieafdeling 59 van de begroting van de FOD Justitie omvat drie programma's, te weten financiering van andere erkende erediensten dan de islam, financiering van de georganiseerde vrijzinnigheid en financiering van de islamitische eredienst. Onderstaande tabel biedt een samenvatting.

Tabel 1. Financiering door de FOD Justitie van de erediensten en de vrijzinnigheid (OA 59)
Initiële begroting 2006 – in duizend euro

	Wedden (a)	Andere subsidies	Totaal	Percentage
Katholieke eredienst	76.370	7 (b)	76.377	77,8%
Protestantse eredienst	3.295	-	3.295	3,4%
Israëlitische eredienst	777	-	777	0,8%
Anglicaanse eredienst	360	-	360	0,4%
Islamitische eredienst	5.185	981 (c)	6.166	6,3%
Orthodoxe eredienst	1.109	-	1.109	1,1%
Vrijzinnigheid	8.049	1.985 (d)	10.034	10,2%
Totaal	95.145	2.973	98.118	

(a) Voor andere erediensten dan de islamitische, verdeling van de BA 59 1 11 3 op basis van de specificatie van de verantwoording van de algemene uitgavenbegroting; (b) BA 59 1 11 5 en 59 1 12 1, die zelden worden opgebruikt; (c) subsidie voor de erkenning van de islamitische eredienst; (d) subsidie voor de erkenning van de vrijzinnigheid (opvallend is dat in begrotingsdocumenten steeds naar de wet van 23 januari 1981 wordt verwezen).

Bij deze tabel moeten twee belangrijke opmerkingen worden gemaakt:

1. het betreft begrotingsinschrijvingen en geen realisaties. Deze opmerking is vooral belangrijk voor de islamitische eredienst;
2. de groei in vergelijking met het corresponderende bedrag in de initiële begroting van 2000, te weten 92.467.000 euro, is heel beperkt en ligt lager dan de indexering (6% in 7 begrotingsjaren). De vermindering van de middelen voor de katholieke eredienst compenseerde de toekenning van middelen aan andere religieuze en levensbeschouwelijke overtuigingen.

7.1.1.2. Pensioenen

De begroting van de pensioenen van de bedienaars van de erediensten is gestegen van 20,4 miljoen euro in 1990 tot 30,7 miljoen in 2000 en tot 35,4 miljoen in 2005.

7.1.2. Financiering door lokale besturen

7.1.2.1. Grondslagen en aard van de financiering

De financiering door lokale besturen is voornamelijk gegrond op het keizerlijk decreet van 30 december 1809, het decreet van 5 mei 1806 en de wet van 4 maart 1870. Zij is overgenomen in art. 255 van de nieuwe gemeentewet en in art. 69 van de provinciewet, en in de daaropvolgende gewestelijke decreten en ook in de gewestelijke bepalingen in verband met de erediensten.

Krachtens deze teksten komen de tekorten van religieuze instellingen, de grove herstellingen van gebouwen van erediensten en de terbeschikkingstelling van een woning aan de bedienaar – voor de katholieke, protestantse, Israëlitische en anglicaanse eredienst – ten laste van de gemeenten. Voor de islamitische en orthodoxe eredienst, alsmede voor de kathedrale kerkfabrieken en de diocesane seminaries¹⁶⁵ komen deze uitgaven ten laste van de provincie of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (indien op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

Krachtens de wet van 21 juni 2002 is in de provinciewet een artikel ingevoegd dat dezelfde verplichte uitgaven (met uitzondering van die met betrekking tot de woning) oplegt aan de provincies, en dit ten behoeve van de provinciale instellingen voor morele dienstverlening en de daaronder ressorterende lokale diensten. Daarnaast waren er soms nog bepalingen op gewestelijk niveau die de gemeentelijke financiering van vrijzinnige organisaties als “niet facultatief” beschouwden.

¹⁶⁵ De meeste diocesane seminaries genieten geen overheidsfinanciering meer. Zo voorzien nog slechts twee Vlaamse provincies in hun financiering.

7.1.2.2. Betrokken bedragen

De financiering van de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid bedraagt ongeveer 1% van de gewone uitgaven¹⁶⁶ van de gemeenten. Na integratie van verschillende elementen werd de nettolast van de gemeentelijke financiering van de erediensten en de vrijzinnigheid geraamd op 100 miljoen euro, of ongeveer 10 euro per inwoner per jaar¹⁶⁷. Ter vergelijking: dezelfde nettolast bedroeg 88,5 miljoen euro in 1999. In het Vlaams en Waals Gewest vormen de subsidies voor de instellingen voor de cultus de belangrijkste post, gevolgd door de leninglasten. Er kan tevens worden geraamd dat 96% van deze financiering voor de katholieke eredienst is bestemd.

Rekenschap geven van de buitengewone begroting (kort gesteld, deze waarin de investeringen zijn opgenomen) brengt verscheidene moeilijkheden mee. Niet alleen is de buitengewone begroting onderhevig aan schommelingen en heeft zij een relatief lage realisatiegraad, maar ook zijn er allerlei risico's op dubbeltellingen met de gewone uitgaven (waarin de leninglasten zijn opgenomen) en met de gewestelijke uitgaven (waaronder de subsidies)¹⁶⁸. De zelffinanciering, die vooral van de Vlaamse gemeenten afkomstig is, wordt op 5 miljoen euro geraamd.

Op het niveau van de provincies en het BHG bedraagt de gewone financiering 9,7 miljoen euro (begrotingen van 2005), wat een verdubbeling is in vergelijking met de begrotingen van 2000. Deze sterke groei is voornamelijk het gevolg van de wet van 21 juni 2002. De georganiseerde vrijzinnigheid ontvangt 63,5% van het totaal¹⁶⁹, de katholieke eredienst 28,4% en de andere erediensten 8,1%¹⁷⁰.

¹⁶⁶ De gewone uitgaven omvatten de werkings-, overdrachts- en personeelsuitgaven, alsmede de schulduitgaven.

¹⁶⁷ Voor bijzonderheden over de berekeningswijze, zie J.F. Husson, "Le financement des cultes et de la laïcité organisée en Belgique", in J.F. Husson (ed.), "Le financement des cultes et de la laïcité : comparaison internationale et perspectives", Namen, 2005, p. 34 e.v. Kort samengevat worden de gegevens van Dexia verbeterd, rekening houdend met de schulduitgaven en -ontvangsten van de Vlaamse gemeenten die sedert 2001 niet meer worden opgenomen onder de hoofding "erediensten en vrijzinnigheid", maar als "algemene schuld".

¹⁶⁸ Voor een uitvoerige toelichting, zie J.F. Husson, "Le financement des cultes, de la laïcité organisée et des cours philosophiques", *Courrier hebdomadaire du CRISP*, 2000, nr. 1703-1704, p. 62 e.v.

¹⁶⁹ Dit totaal omvat zowel de financiering van de provinciale instellingen voor morele dienstverlening als de financiering van de andere vrijzinnige organisaties. In het Waalse Gewest bijvoorbeeld ontvingen de instellingen 1,9 miljoen euro op een totaal van 2,4 miljoen euro. Het overblijvende gedeelte was bestemd voor de Maisons de la Laïcité (Vrijzinnige Huizen) en andere vrijzinnige initiatieven.

¹⁷⁰ Waaronder de in 2005 niet-geconcretiseerde financiering van de islamitische eredienst.

7.1.3. Financiering van gesubsidieerde werkzaamheden en patrimonium

7.1.3.1. Gesubsidieerde werkzaamheden

In 2005 bedroeg de gewestelijke financiering¹⁷¹ van gesubsidieerde werkzaamheden 7,8 miljoen euro vastleggingskredieten (actiemiddelen), wat overeenkwam met 7,5 miljoen euro ordonnanceringskredieten (betaalmiddelen). Deze bedragen zijn grosso modo van dezelfde grootte-orde als die in de begrotingen van 2000¹⁷².

In het Vlaamse Gewest heeft een basisallocatie (BA) betrekking op de erediensten en een andere op vrijzinnige gebouwen. Laatstgenoemde BA is tussen 2000 en 2005 overigens gestegen van 5% naar 9% van eerstgenoemde. In het Waalse Gewest is de gehele financiering opgenomen in een zelfde basisallocatie en kan alleen via een grondig onderzoek een uitsplitsing worden gegeven. De resultaten van de uitsplitsing zijn onderhevig aan schommelingen. De georganiseerde vrijzinnigheid ontving 12% van de financiering in 1989-2003, waarbij de Vrijzinnige Huizen in één periode (1998-2000) 30% van de financiering ontvingen, en in andere periodes (2000-2003 en 1989-1994) 7%. De katholieke eredienst ontving in dezelfde periode 1989-2003 gemiddeld 85% van de financiering, waarbij eveneens schommelingen worden vastgesteld tussen 62,4% (1998-2000) en 92% (1989-1994).

7.1.3.2. Patrimonium

Er is regelmatig gedebatteerd over de vraag of wel of niet rekening moet worden gehouden met de patrimoniumuitgaven¹⁷³.

Daarom worden de betrokken bedragen voor 2005¹⁷⁴ louter vermeld. Het betreft 19,8 miljoen euro vastleggingskredieten (waarvan bijna $\frac{3}{4}$ in Vlaanderen), wat overeenkomt met 16,7 miljoen euro ordonnanceringskredieten.

¹⁷¹ Exclusief het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar geen aparte onderscheiding wordt gemaakt voor de financiering van eredienstplaatsen en waar de bedragen van secundair belang zijn.

¹⁷² Behalve een verhoging van de ordonnanceringskredieten in het Waals Gewest voor vastleggingen die in de loop van de voorbije jaren zijn aangegaan.

¹⁷³ Zie inzonderheid Husson, "Le financement...", o.c. (2000), p.55 e.v. en Husson, 'Le fiancement .. », o.c. (2005).

¹⁷⁴ Exclusief de financiering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Duitstalige Gemeenschap en de Federale Staat (Regie der Gebouwen en samenwerkingsakkoord met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

7.1.4. Gespecialiseerde morele en religieuze diensten en radio- en tv-uitzendingen

Er is in financiering voorzien voor morele en religieuze diensten in omgevingen waar de vrijheid van eredienst zonder aalmoezeniers of moreel consultants slechts moeilijk kan worden uitgeoefend¹⁷⁵. Opnieuw verschillen de organisatie- en financieringsvormen enorm.

Op federaal niveau zijn er formaties van aalmoezeniers en moreel consultants bij de Krijgsmacht en in de strafinrichtingen. De betrekkingen van aalmoezenier en moreel consultant bij de Regie voor Maritiem Transport en bij de Rijkswacht zijn in de loop van de tijd verdwenen. Ook bij de Regie der Luchtwegen was dit het geval (BIAC nam deze betrekkingen evenwel over op adhoc-basis).

De gemeenschappen en gewesten treden verder op in het kader van de morele en religieuze diensten ten behoeve van geïmmigreerde bevolkingsgroepen¹⁷⁶ en in de jeugdbeschermingsinstellingen.

Bij de administratie van de Visserijproducten van het voormalige Ministerie van Landbouw is er niet alleen een betrekking van katholiek aalmoezenier, maar sinds kort ook een van moreel consultant.

In de ziekenhuizen kunnen de aan morele en religieuze diensten verbonden kosten worden gefinancierd in het kader van deel B1 van de door Volksgezondheid gefinancierde dagprijs. De situatie is echter zeer verschillend van instelling tot instelling. Hetzelfde geldt voor de organisatie van morele en religieuze diensten in de door de lokale besturen beheerde rust- en verzorgingstehuizen (rvt's).

In het laatste desbetreffende overzicht¹⁷⁷, op basis van de gegevens voor 2000-2001, werd het totaal van deze financiering op 6,8 miljoen euro geraamd, waarvan 5,2 miljoen euro voor de katholieke eredienst en 1,1 miljoen euro voor de georganiseerde vrijzinnigheid. De sedertdien genomen beslissingen, vooral bij Defensie en in de strafinrichtingen, strekten ertoe de vertegenwoordiging van de minderheidserediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid te vergroten.

Tenslotte vermeldt de Commissie pro memoria de financiering door de gemeenschappen van levensbeschouwelijke radio- en tv-uitzendingen. In 2000/2001 was er sprake van een bedrag dat op 1,5

¹⁷⁵ Het is overigens daarom dat Frankrijk, dat geen enkele eredienst erkent of bezoldigt, toch over aalmoezeniers beschikt in de strijdmachten, ziekenhuizen en gevangenissen.

¹⁷⁶ Sedert 2000 heeft dit evenwel geen betrekking meer op Vlaanderen.

¹⁷⁷ J.F. Husson, „Le financement ...“, o.c., (2000), blz. 24 e.v.

miljoen euro werd geraamd. Dit bedrag had voornamelijk betrekking op Vlaanderen. Over het algemeen genomen ontvangen de katholieke eredienst en de georganiseerde vrijzinnigheid financiering van dezelfde orde van grootte.

7.1.5. Fiscale maatregelen

Het belangrijkste element is de vrijstelling van onroerende voorheffing die de eredienstplaatsen en de vrijzinnige gebouwen¹⁷⁸ genieten. In het kader van de personenbelasting wordt het kadastraal inkomen van de “onroerende goederen of delen van onroerende goederen die een belastingplichtige of een bewoner zonder winstoogmerk heeft bestemd voor het openbaar uitoefenen van een eredienst of van de vrijzinnige morele dienstverlening, (...)” immers vrijgesteld¹⁷⁹. Deze vrijstelling – die tevens betrekking heeft op de niet-erkende erediensten – werd in 1999 op 11,9 miljoen euro geraamd, rekening houdend met de provinciale en gemeentelijke opcentiemen. De Hoge Raad van Financiën is van oordeel dat deze vrijstelling geen belastinguitgave is want “door ze een dergelijke bestemming te geven, verliest de eigenaar praktisch het genot van de aldus bestede goederen”¹⁸⁰.

Daarnaast zijn er nog verscheidene andere fiscale maatregelen (verminderde schenkings- en successierechten, enz.), die niet werden becijferd¹⁸¹.

Ten slotte kunnen schenkers giften aan de organisaties die samen de Centrale Vrijzinnige Raad vormen (UVV en CAL) aftrekken. Dit geldt evenwel niet voor giften aan de andere representatieve organen.

¹⁷⁸ Voor de georganiseerde vrijzinnigheid zijn de betrokken gebouwen de centra voor Morele Dienstverlening van de UVV en het CAL, de centra van de Stichting Morele Bijstand Ziekenhuizen, de centra van de Stichting Morele Bijstand aan Gevangenen en de beschikbaar gestelde Vrijzinnige Huizen en Gebouwen voor de vrijzinnige morele dienstverlening (, *Gedr. St.*, Senaat ,1-20/1 van 27 juni 1995 en 1-20/3 van 20 december 1995).

¹⁷⁹ Zie inzonderheid J.F. Husson, „Le financement...“, o.c. (2000), p. 67 e v.; J.F. Husson, „Le financement...“, o.c. (2005), p. 44; V. Sepulchre, “Le financement des cultes et de la laïcité : aspects fiscaux”, in Husson J.F. (ed.), “Le financement des cultes et de la laïcité : comparaison internationale et perspectives”, Namen: Editions namuroises, 2005, pp. 215-241, p. 234 e v.

¹⁸⁰ Rijksmiddelenbegroting voor het begrotingsjaar 1999, bijlage, inventaris 1998 van de vrijstellingen, aftrekken en verminderingen die de ontvangsten van de Staat beïnvloeden, (*Gedr. St.*, Kamer, 1783/6 (1998-1999), blz. 8.

¹⁸¹ Voor een beschrijving, zie V. Sepulchre, *Le financement...*, o.c., p. 234 e.v., en J.F. Husson, “Le financement...”, o.c. (2000), pp. 45-48.

7.1.6. Levensbeschouwelijke vakken in het verplicht onderwijs

Zoals in een dossier van het CRISP¹⁸² is onderstreept, “houdt dit onderwerp wel verband met de algemene problematiek van de erediensten en de vrijzinnigheid, maar vertoont het een zekere autonomie en specifieke kenmerken in vergelijking met het stelsel van de erkende erediensten”.

Daarop wordt niet verder ingegaan. De Commissie wijst er alleen op dat de kostprijs van de vakken godsdienst en niet-confessionele zedenleer in het onderwijs in 2000/2001 werd geraamd op 290 miljoen euro¹⁸³.

7.1.7. Conclusies

Het werkingsgebied van de Commissie komt overeen met federale begrotingsmiddelen in de grootte-orde van 133,5 miljoen euro. De betaling van de wedden van de bedienaars van de erediensten en de vrijzinnige afgevaardigden, alsmede de subsidies voor bepaalde representatieve organen, te weten 98,1 miljoen euro, vormen een van de belangrijkste financieringskanalen voor de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid.

De belangrijkste andere post wordt gevormd door de financiering vanwege de lokale besturen, i.e. provincies en gemeenten, met een nettolast van bijna 110 miljoen euro, naast zo’n 5 miljoen euro zelffinanciering van werkzaamheden door de Vlaamse gemeenten.

Verscheidene andere subsidies tenslotte vertegenwoordigen uitgaven van bijna 21 miljoen euro, zonder rekening te houden met de patrimoniumuitgaven (bijna 17 miljoen euro) of met de vrijstelling van onroerende voorheffing (11,9 miljoen, niet-geactualiseerd bedrag). De return voor de overheidsfinanciën in de vorm van personenbelasting, verschillende bijdragen of btw werd niet berekend.

¹⁸² C. Sägesser en V. de Coorbyter, “Cultes et laïcité en Belgique”, Dossier du CRISP, 2000, nr. 51, pp. 29 e.v..

¹⁸³ J.F. Husson, „Le financement...“, o.c. (2000), pp. 71-78 en blz. 82.

7.2. Huidige toestand van de representatieve organen

De representatieve organen zijn een onmisbaar onderdeel in de verhoudingen met de overheid, maar toch bestaat er geen enkele regelgeving die hun rol, de voorwaarden voor de erkenning ervan of financieringswijze nader omschrijft.

7.2.1. De noodzaak van representatieve organen

Het huidig artikel 181 van de Grondwet voorziet dat de Staat de wedde en het pensioen van de bedienaren van de erediensten en de afgevaardigden betaalt, hetgeen impliceert dat de erkende erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid zich moeten structureren en moeten beschikken over een orgaan dat als gespreks- en onderhandelingspartner kan optreden ten opzichte van de overheid. Recent werd het feit “gestructureerd te zijn”, en dus een representatief orgaan te hebben, regelmatig vermeld als één van de vijf officiële erkenningscriteria voor een eredienst.

De verplichting van “structurering” vormde geen probleem voor de katholieke eredienst¹⁸⁴, die sterk gecentraliseerd is, maar voor de andere erkende erediensten, die traditioneel “gedecentraliseerd” zijn, ligt dit anders. De verschillende onderdelen van laatstgenoemde hebben zich verenigd of hebben verscheidene “administratieve” organisatievormen gedefinieerd (b.v. de orthodoxe eredienst of de ARPEE), teneinde aan die eis van de overheid te voldoen. Voor de FOD Justitie moet “het representatief orgaan van de betrokken eredienst bestaan uit zoveel mogelijk hoofdverenigingen die gestructureerd zijn”.

De noodzaak van het bestaan van een representatief orgaan is essentieel omdat hij het is die de verzoeken om toekenning van de betrekkingen van de bedienaars van de eredienst en om erkenning van de plaatselijke gemeenschappen indient.

De moeilijkheden bij de concretisering van de officiële erkenning van de islamitische eredienst heeft het belang van een dergelijk orgaan onderstreept. In een Staat zoals Frankrijk, die geen enkele eredienst erkent en bezoldigt, ontstaan bijvoorbeeld geregeld moeilijkheden om een gesprekspartner aan te wijzen. Zo dient de overheid er bij de aanwijzing van aalmoezeniers zelf uit te maken wie een bedenaar is van een gevestigde eredienst en derhalve kan optreden als aalmoezenier.

¹⁸⁴ Veelal wordt ervan uitgegaan dat die vorm van katholieke centralisatie in zekere zin aan de andere erediensten en aan de vrijzinnigheid is opgelegd.

7.2.1.1. Erkenning van de representatieve organen

In het samenwerkingsakkoord van 27 mei 2004 tussen de federale overheid en de gewesten is gesteld dat de erkenning van de erediensten en van hun representatieve organen geschiedt door de federale overheid.

Onderstaande tabel is een samenvatting van de situatie voor de verschillende erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid.

Tabel 1 Representatieve organen: wettelijke grondslagen en benoemingswijzen

Eredienst	Representatief orgaan	Wettelijke grondslag	Benoeming van de leden door de overheid	Opmerkingen
Katholieke	Aartsbisschop en bisschoppen	Wet van 18 germinal jaar X, keizerlijk decreet van 30 december 1809 en wet van 4 maart 1870 (a)	Neen	De aartsbisschop en de bisschoppen zijn verenigd in een vzw
Protestants-evangelische	Administratieve Raad van de Protestants-evangelische Eredienst	Synode (brief van 1839 en KB van 7 februari 1876) en ARPEE (ministeriële brief van 26 mei 2003)	Neen	Verenigd in een vzw
Israëlitische	Centraal Israëlitisch Consistorie van België	<i>De facto</i> en KB van 23 februari 1871 en 7 februari 1876	Neen	Verenigd in een vzw
Anglicaanse	Centraal Comité van de Anglicaanse Eredienst in België	KB van 17 januari 1875	De drie leden van het centraal comité worden benoemd door de minister van Justitie (art. 14 van het KB van 17 januari 1875 en KB van 11 juli 1923).	
Islamitische	Executief van de Moslims van België	KB van 3 mei 1999	Bij KB, na screening (met bekendmaking in het BS)	Er bestaat een vzw "Beheer van Financiën van de Executieve van de Moslims van België"
Orthodoxe	Metropoliet-aartsbisschop van het Oecumenisch Patriarchaat van Konstantinopel	KB van 15 maart 1988	Neen	Aartsbisdom verenigd in een vzw
Georganiseerde vrijzinnigheid	Centrale Raad der Niet-Confessionele Levensbeschouwelijke Gemeenschappen van België	Wet van 21 juni 2002	Neen	Verenigd in een vzw, net zoals het CAL en de UVV

Zoals kan worden vastgesteld, lopen de wijzen van erkenning sterk uiteen aangezien het zowel gaat om koninklijke besluiten, als om wetteksten, als zelfs om een gewone brief. De leden van de organen van twee

erediensten worden benoemd door de minister van Justitie, wat niet het geval is bij de andere erediensten of bij de vrijzinnigheid.

Ten slotte onderstreept de Commissie nog dat:

- de bepalingen m.b.t. de rol van de katholieke, protestantse en Israëlitische representatieve organen hoofdzakelijk berusten op regelgeving waarvoor de gewesten tegenwoordig bevoegd zijn; de KB's tot erkenning van de orthodoxe en islamitische representatieve organen werden genomen overeenkomstig de wet van 4 maart 1870, waarvan de materie ondertussen eveneens geregionaliseerd is;
- voor de katholieke eredienst de verschillende bisschoppen de gesprekspartners van de overheid zijn, elk op het niveau van hun bisdom. In het kader van een hervorming zou het logisch zijn dat de katholieke eredienst een "federaal" representatief orgaan zou voorstellen, (zoals in andere landen, waar de conferentie van bisschoppen deze rol uitoefent).

7.2.1.2. Financieringswijze

Alle erkende erediensten, met uitzondering van de anglicaanse eredienst, krijgen een aantal betrekkingen van "bedienaars van de erediensten", die worden toegewezen aan staffuncties; het gaat meestal om de "hogere geestelijkheid" (met uitzondering van de Israëlitische eredienst, waarvoor de betrekkingen van grootrabbin worden toegewezen aan synagogen en niet aan staffuncties).

Zij krijgen geen werkingssubsidies, met uitzondering van de islamitische¹⁸⁵ en de katholieke eredienst. Laatstgenoemde eredienst ontvangt hulp van de provincies voor de bisschoppen (huisvesting, bureau) en bescheiden reis- en secretariaatskosten voor de bisschoppen.

De Centrale Vrijzinnige Raad ontvangt werkingssubsidies op grond van de wet van 21 juni 2002, ondanks de opmerkingen van de Raad van State.¹⁸⁶ Die subsidies worden toegevoegd aan de middelen die bestemd zijn voor het federaal secretariaat.

¹⁸⁵ De islamitische eredienst ontvangt "subsidies" sinds 1994 in afwachting van de erkenning van de moskeeën en de betaling van de wedden van de imams; de vraag over de duurzaamheid van dergelijke subsidies blijft echter actueel.

¹⁸⁶ Zie J.F. Husson en C. Sägesser, "La reconnaissance et le financement de la laïcité", *Courrier Hebdomadaire, CRISP*, 2002, nr. 1760, blz. 13-14.

Overheidsfinanciering van de representatieve organen - 2005

Eredienst/vrijzinnigheid	Wedden die door de overheid worden betaald	Werkingsubsidies	Totaal
Katholieke eredienst	Kader: 156 (1 aartsbisschop, 7 bisschoppen, 26 vicarissen-generaal, 68 kanunniken, 54 secretarissen) Bezetting: 140 voltijdse en 2 halftijdse betrekkingen Kostprijs : 4,0 miljoen euro	5000 euro voor de werkelijke uitgaven van de bisschoppen belast met de controle van hun bisdom – besluit van de Regent van 10 oktober 1945 (OA 59 – FOD Justitie) +/- 70 000 euro voor huisvesting en kantoren van de bisschoppen (provincies en BHG) Totaal: +/- 75 000 euro	4,1 miljoen euro
Protestants-evangelische eredienst	Kader: 9 (2 medevoorzitters van de ARPEE, 7 secretarissen) Bezetting: 6 voltijdse en 2 halftijdse betrekkingen Kostprijs : 0,2 miljoen euro	-	0,2 miljoen euro
Israëlitische eredienst	Kader: 7,5 (1 grootabbijn van België, 4 grootabbijnen, 2,5 secretarissen) Bezetting: 5 voltijdse en 2 halftijdse betrekkingen Kostprijs : 0,2 miljoen euro	-	0,2 miljoen euro
Anglicaanse eredienst	-	-	-
Islamitische eredienst	1 secretaris-generaal, 1 plaatsvervangend secretaris-generaal, 1 vertaler, 1 boekhouder Kostprijs : niet van toepassing in 2005	1 180 000 euro (OA 59 – FOD Justitie), inzonderheid bestemd om de personeelskosten te dekken	1,2 miljoen euro
Orthodoxe eredienst	Kader: 7 (1 metropoliet-aartsbisschop, 2 aartsbisschoppen, 1 bisschop, 1 vicaris-generaal en 2 secretarissen) Bezetting: 6 voltijdse en 1 halftijdse betrekkingen Kostprijs : 0,2 miljoen euro	-	0,2 miljoen euro
Georganiseerde vrijzinnigheid	Kader: 50 (2 secretarissen-generaal en 48 afgevaardigden die morele diensten verlenen voor het federaal secretariaat van de CVR) In de begroting van 2005 is in totaal rekening gehouden met een bezetting van 68,4%, vandaar de geschatte kostprijs van 1,1 miljoen euro ¹⁸⁷ .	1 956 000 euro (OA 59 – FOD Justitie)	3,1 miljoen euro

Bron: geactualiseerde versie van J.F. Husson., "Le financement public des cultes et de la laïcité organisée en Belgique", in J.F. Husson (2006), *Le financement des cultes et de la laïcité : comparaison internationale et perspectives*, actes du colloque organisé le 8 octobre 2004 à Namur à l'initiative du Conseil provincial de Namur, Les éditions namuroises.

¹⁸⁷ Dit bedrag werd berekend door op het totale bedrag dat in de begroting is ingeschreven (7,4 miljoen euro) de (afgeronde) ratio van 50/354 toe te passen.

Ten alle nutte moet worden opgemerkt dat de belastingbetalers fiscale aftrekbaarheid krijgen voor giften aan de twee organisaties die samen de Centrale Vrijzinnige Raad vormen, maar niet voor giften aan de erediensten.

7.2.2. Conclusies en voorstellen

Gelet op het gegeven van de nieuwe bevoegdheidsverdeling suggereert de Commissie de instelling van een nieuwe federale wet die de erkenningmechanismen van de representatieve organen zou bepalen. Vanuit dit opzicht raadt de commissie aan dat deze wet gemeenschappelijk zou zijn voor de erkenning van de representatieve organen van de erediensten en de vrijzinnigheid.

Het representatief orgaan zou met het oog op de financiering van de bedienaren en de afgevaardigden een juridische vorm met rechtspersoonlijkheid moeten hebben. De overheidsfinanciering en de kaderwerking zouden via dit orgaan moeten gebeuren.

Tevens zouden specifieke fiscale bepalingen kunnen worden voorgesteld (aftrekbaarheid van de giften,...). Die zouden in elk geval gelijk moeten zijn voor alle representatieve organen.

De Grondwet voorziet in de betaling van de wedden en pensioenen van de bedienaars van de erediensten en van de lekenafgevaardigden, maar niet in een financiering van de erediensten. Overeenkomstig het advies van de Raad van State over de wet van 21 juni 2002 met betrekking tot de werkingssubsidies voor de Centrale Vrijzinnige Raad, is de commissie van oordeel dat de federale overheid zich zou moeten beperken tot de betaling van een aantal wedden die worden aangewend voor het personeel van het representatief orgaan dat de gesprekspartner is van de federale overheid inzake het beleid van de bedienaars van de erediensten.

De commissie vraagt zich evenwel af of de wetgever bereid zal zijn om terug te komen op de subsidies toegekend aan de Centrale Vrijzinnige Raad. Het lijkt eveneens onwaarschijnlijk dat het Executief van de Moslims van België zonder een dergelijke subsidie bepaalde kosten kan betalen, inzonderheid de huur van een kantoor. De katholieke eredienst beschikt overigens over gebouwen die ter beschikking worden gesteld aan de bisschoppen. In die context mag dan ook een zekere vorm van hulp worden uitgewerkt, die niet via de betrekkingen van de “bedienaars van de erediensten” verloopt, teneinde de representatieve organen de mogelijkheid te bieden hun rol van gesprekspartner van de federale overheid uit te oefenen voor de

benoeming van de bedienaars van de erediensten of van de lekenafgevaardigden en teneinde te voorkomen dat, in bepaalde gevallen, een beroep wordt gedaan op andere inzonderheid buitenlandse financieringskanalen.

Bij de erkende erediensten is het representatief orgaan tevens de gesprekspartner van de gewesten (en van de Duitstalige Gemeenschap) geworden. Zij mogen in voorkomend geval hun toestemming geven voor bijkomende financiering, via de plaatselijke godsdienstige gemeenschappen. Een en ander onderstreept eens te meer de ongelijkheid tussen de erkende erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid, die als enige gesprekspartner de federale overheid heeft.

7.3. Het nut van een internationale vergelijking

De commissie heeft in het kader van haar werkzaamheden bepaalde buitenlandse situaties onderzocht met het oog op haar beschouwingen over het Belgische stelsel. Onderstaand overzicht maakt dan ook deel uit van die benadering en mag in geen geval worden beschouwd als een rechtsvergelijkende analyse.

7.3.1. *Belangrijkste financieringsmodellen*

In Europa kunnen drie grote vormen van overheidsfinanciering van erediensten (en eventueel van vrijzinnige organisaties) worden onderscheiden:

- financiering via belastingen, ofwel een door de overheid voor rekening van de kerken geheven kerkbelasting (Duitsland), ofwel een soort fiscaal referendum (Italië);
- financiering via subsidies, meestal in de vorm van algemene financiering van de representatieve organen, maar dit kan ook gepaard gaan met specifieke financiering van plaatsen van erediensten of bepaalde specifieke aangelegenheden (bv. aalmoezeniersdiensten);
- geen financiering, hetzij omdat, zoals in Frankrijk, de Republiek geen enkele eredienst erkent noch bezoldigt, hetzij omdat, zoals in Engeland, de Kerk van Engeland aanzienlijke inkomsten ontvangt uit haar roerende en onroerende goederen.

7.3.2. *Verantwoording voor financiering*

Het sociaal nut is een criterium dat vooral in Duitsland en België wordt gehanteerd¹⁸⁸. Dat vertaalt zich niet alleen in hulp aan lokale gemeenschappen, maar ook in financiering van verschillende aalmoezeniersdiensten en in bepaalde gevallen zelfs van sociale werken.

In de meeste landen gaat financiële hulp naar onroerende goederen, i.e. naar beschermde plaatsen van erediensten. Voor plaatsen van erediensten die eigendom (gebleven) zijn van de overheid bestaat eventueel andere financiële hulp, zoals voor de meeste katholieke kerken van voor 1905 in Frankrijk.

Ten slotte zijn er nog bepaalde restanten van de confiscatie van goederen van de katholieke kerk ten tijde van de Franse Revolutie (cf. stortingen in Nederland en Duitsland). De anglicaanse kerk daarentegen krijgt, zoals reeds vermeld, geen overheidssteun, hoewel het een erkende kerk betreft. Zij geniet immers inkomsten uit haar financiële en onroerende activa.

7.3.3. *Specificiteit van het Belgische model*

Het Belgische stelsel wordt vooral gekenmerkt door:

- de afwezigheid van een concordaat of andere overeenkomst met de katholieke kerk, hoewel de financieringskanalen rechtstreeks zijn overgenomen uit het concordaatstelsel van Napoleon;
- specifieke betalingen (wedden, tekorten van religieuze en vrijzinnige instellingen, enz.) voor zedelijke en religieuze basishulp en geen beperkt aantal algemene betalingen waarover representatieve organen vrij kunnen beschikken;
- rechtstreekse betaling van de wedden van bedienaars van erkende erediensten en van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid.

In de buurlanden lijkt het stelsel in de regio Elzas-Moezel het meest vergelijkbaar met het Belgische. Dat stelsel heeft evenwel nog steeds duidelijke concordaatkenmerken want de Franse regering beslist over de benoemingen aan het hoofd van de erediensten. In de rapporten Trocmé (1996) en Stasi (2003) werd overigens aanbevolen de specifieke eigenschappen van het stelsel in de regio Elzas-Moezel aan te wenden

¹⁸⁸ J.F. Boudet, "Etats et religions en Europe – Perspectives financières", *RIDC* 4-2005, blz. 1003 e.v.

om de erkenning van de islamitische eredienst op gang te brengen. Naast de scheiding van kerk en staat bestaan ook heel wat specifieke stelsels, waarvan sommige zelfs hun oorsprong vinden in de wet van 1905, zoals aalmoezeniersdiensten.

Het Duitse stelsel van kerkbelasting heeft twee grote nadelen: enerzijds is de bescherming van de persoonlijke levenssfeer niet gewaarborgd, aangezien zowel de werkgever als de belastingadministratie de religieuze overtuiging van de belastingbetaler kennen; anderzijds is de kerkbelasting, net als de aanvullende gemeentebelasting in België, afhankelijk van het inkomen van de belastingbetaler en ontvangt een kerk met “rijke” volgelingen *per capita* dan ook meer dan een eredienst met “arme” volgelingen.

Het Italiaanse stelsel vertoont ontegensprekelijk aantrekkelijke elementen, maar heeft volgende eigenschap: het bedrag dat elke eredienst ontvangt, mag voor verschillende doeleinden worden gebruikt, zoals ontwikkelingssamenwerking, scholen of ziekenhuizen. Er werden trouwens maatregelen genomen om de wedden van bedienaars van erediensten veilig te stellen. Volgens de Commissie is het Belgische stelsel beter afgestemd op de doelstelling de sociale dienstverlening aan de bevolking te financieren via de financiering van de belangrijkste aan deze dienstverlening verbonden instrumenten, te weten de wedde van de bedenaar van de eredienst (of van de afgevaardigde) en de financiering van het tekort van de religieuze of vrijzinnige instelling waarvoor de bedenaar werkt.

7.3.4. Specifieke vragen

De Commissie wijst nog op vijf vragen.

7.3.4.1. Erkenning van nieuwe erediensten

De situatie varieert sterk, afhankelijk van het ene financieringsmodel tot het andere. In de meeste Europese landen liet het financieringsmodel toe om in te spelen op maatschappelijke ontwikkelingen en nieuwe erediensten te erkennen, maar dat was niet overal het geval. In de regio Elzas-Moezel bijvoorbeeld zijn thans uitsluitend dezelfde erediensten erkend als bij aanvang van het Concordaat van 1801. In dit verband moet worden opgemerkt dat het Belgische model, ondanks de elders genoemde problemen, toeliet op een pragmatische wijze te evolueren.

7.3.4.2. Representatieve organen

De erkenning van representatieve organen leidt tot heel wat problemen. In Frankrijk waar, zoals reeds vermeld, geen enkele eredienst wordt erkend, bestaan grote problemen om gesprekspartners aan te wijzen. Daarom werden de opeenvolgende ministers bevoegd voor binnenlandse zaken betrokken bij de oprichting van de Franse Raad voor het Islamitisch Geloof (CFCM – Conseil Français du Culte Musulman).

In andere gevallen maakt de veelheid aan gesprekspartners het beheer van de eredienst er niet noodzakelijk gemakkelijker op. De Commissie verwijst bij wijze van voorbeeld naar de grote verscheidenheid aan protestantse denominaties in heel wat Europese landen (bv. in Nederland) of de verschillende organisaties die aanspraak maken op de vertegenwoordiging van de moslimgemeenschap.

De Commissie is niet van oordeel dat een ander bestaand model beter is dan het Belgische, waar het erop gericht is een representatief orgaan aan te wijzen waarin een ruim spectrum van de betrokken overtuiging is vertegenwoordigd.

7.3.4.3. Juridische vormen van godsdienstige groeperingen

In een aantal landen, bijvoorbeeld Duitsland, wordt aan erkende erediensten een publiekrechtelijk statuut toegekend, vergelijkbaar met dat van Belgische overheidsinstellingen. Andere landen maken gebruik van het gemene recht (vzw, privaatrechtelijke vereniging).

7.3.4.4. Financieringswijze

De openbare financiering van de wedden van de bedienaars van erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid maakt het tevens mogelijk de facto een zekere controle uit te oefenen of bepaalde eisen te stellen ten aanzien van bedienaars van erediensten. In verschillende landen, waaronder Nederland en België vormt het ontbreken van loopbaanperspectieven een rem voor in het bijzonder op initiatief van de overheid georganiseerde opleidingen voor imams.

Wat betreft de privé-financiering is België daarentegen één van de weinige landen waar giften niet fiscaal worden aangemoedigd (behalve voor vrijzinnige organisaties en bepaalde aan erediensten gerelateerde vzw's).

7.3.4.5. Vorming van bedienaars van erediensten

Het probleem van de vorming, in het bijzonder van imams, kreeg de laatste jaren veel aandacht en lag aan de basis van heel wat rapporten in verschillende landen. De aanbevelingen omvatten meestal twee delen: een eerste gericht op een betere kennis van taal en maatschappij; een tweede gericht op de organisatie van theologische opleidingen op universitair niveau¹⁸⁹.

Naast die hoofdbekommernissen staan er in die studies nog andere aanbevelingen, namelijk in verband met de immigratie van bedienaren uit het buitenland, hun verblijfs- en/of werkvergunningen en het respect van die bedienaren voor de openbare orde van het gastland.

Sommige Staten zien heil in de samenwerking met het land van oorsprong (cf. Duitsland en de Diyanet), terwijl andere landen (bv. Nederland) dergelijke denksporen uitdrukkelijk verwerpen.

7.4. Criteria voor het bepalen van aantallen “gelovigen” en “aanhangers”

De commissie heeft reeds herhaaldelijk gewezen op de bezwaren en problemen die rijzen bij pogingen om de behoeften van de bevolking aan de diensten geleverd door de erediensten te meten. Metingen van de behoeften, en dus van het aantal aanhangers van de erediensten en van de georganiseerde vrijzinnigheid, zijn belangrijk om de rechtvaardigheid van de verdeling van de middelen tussen de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid te toetsen. Zij zijn ook nodig om in het kader van om het even welk financieringstype eventuele afwijkingen van de huidige verdeling te rechtvaardigen.

De huidige verdeling van het aantal plaatsen voor bedienaren / afgevaardigden is gebaseerd op onderling incoherente kwantitatieve criteria. Zo is voor de katholieke eredienst het aantal inwoners van de

¹⁸⁹ Voor een volledig overzicht, zie J.F. Husson (2006), “Naar een opleiding voor imams in België. Referentiepunten in België en Europa”, Brussel: Koning Boudewijnstichting, blz. 41 e.v.

circonscription – onafhankelijk van hun geloof - richtinggevend (circonscriptiongrootte afhankelijk van de landelijke, stedelijke of gemengde aard van de parochie), terwijl voor de andere erediensten het aantal “gelovigen” of “aanhangers” in aanmerking wordt genomen. Voor de Centraal Vrijzinnige Raad is door de KB’s van 4 april 2003 dan weer geen enkele kwantitatieve band bepaald tussen het (forfaitaire) kader en het aantal “aanhangers”. De criteria van het Vlaams Decreet van 20 september 2005 zijn weliswaar talrijker, maar alle samen genomen nog vager dan die van de federale overheid¹⁹⁰.

De commissie is nochtans van mening dat kwantitatieve criteria nodig en ook, mits bepaalde voorwaarden in acht worden genomen, geoorloofd zijn. Zij is echter ook van mening dat er *thans geen betrouwbare gegevens zijn waarop de bestaande verdeling of een alternatief ervoor kunnen worden gebaseerd*. Volgt een onderzoek van de mogelijkheden terzake.

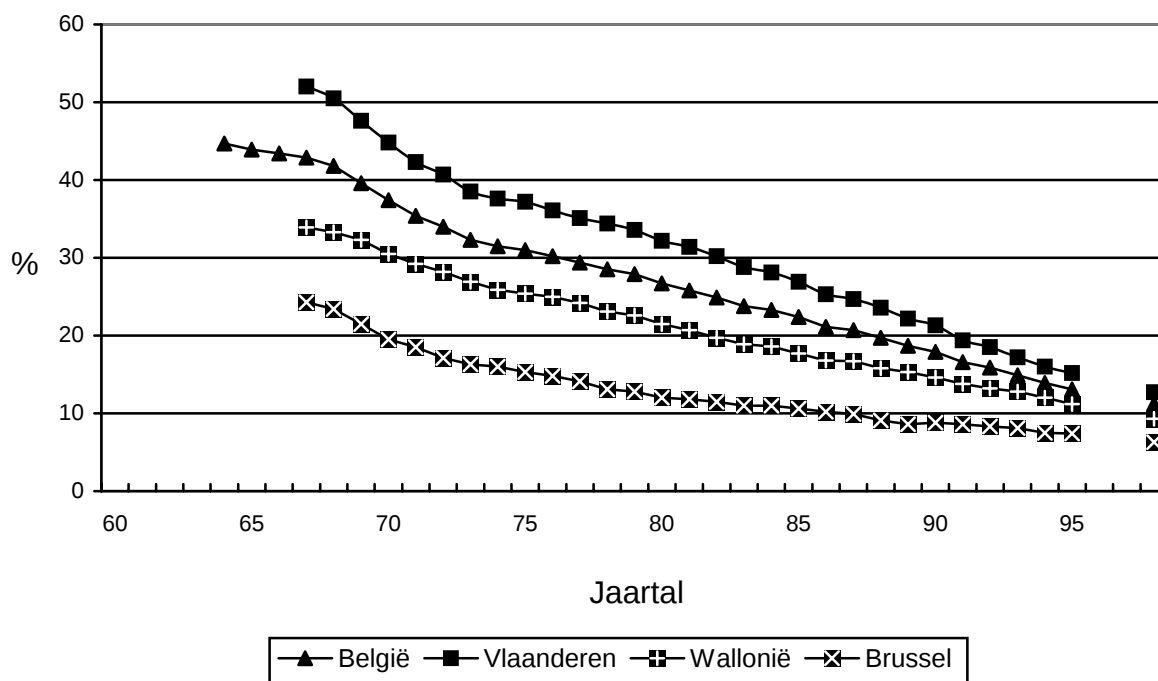
7.4.1. Geloofspraktijk

Het is evident dat alle “inheemse” erediensten kampen met de gevolgen van de secularisering van de maatschappij. Dat effect vertaalt zich in dalende participatiecijfers aan de geloofspraktijk. De gegevens over de rooms-katholieke eredienst zijn het best gekend en, door haar aandeel in het totale federale budget voor de erediensten, ook het meest relevant:

¹⁹⁰ Zie L.L. Christians, “Le financement des cultes en droit belge: bilan et perspectives”, o.c., p. 90.

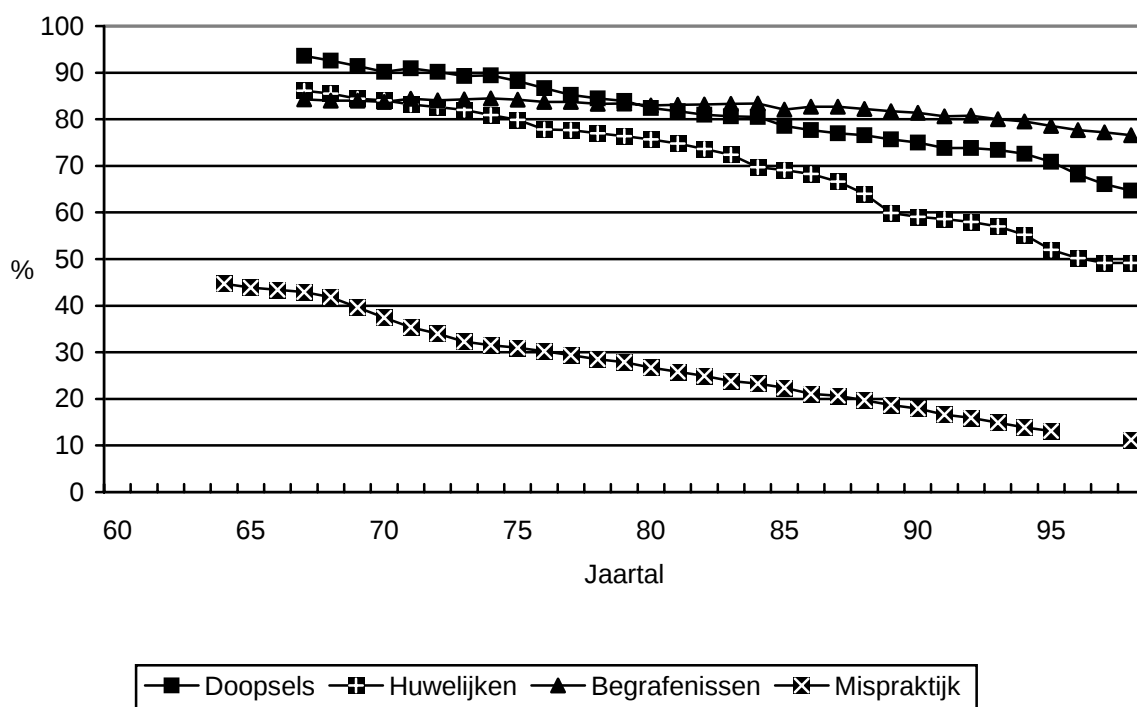
Frequentie van de wekelijkse mispraktijk in België, Brussel, Vlaanderen en Wallonië in relatie tot. het aantal inwoners van 5 tot 69 jaar (in percenten)

(Bron: Dienst voor Kerkelijke Statistieken, Brussel)

Frequentie van doopsels (berekend op levend geboren), katholieke huwelijksinzegeningen (berekend op het aantal burgerlijke huwelijken), katholieke begrafenissen (berekend op het totaal aantal overledenen) en van de deelname aan de wekelijkse mispraktijk (berekend op het aantal inwoners van 5 tot 59 jaar) in percenten (België)

(Bron: Dienst voor Kerkelijke Statistieken, Brussel)

Volgens alle indicatoren is er dus een sterke daling van de geloofspraktijk. Men dient zich dan ook af te vragen of die daling geen gevolgen dient te hebben voor de omvang van de financiering en/of voor de financieringswijze van de erediensten. Wat betreft de participatiecijfers stellen zich echter twee fundamentele problemen: (1) er zijn momenteel wat betreft om het even welke eredienst onvoldoende gegevens om er betrouwbare conclusies op te baseren; (2) zelfs indien ze beschikbaar waren, is de relevantie van betrouwbare gegevens over de geloofspraktijk betwistbaar.

(1) Er zijn onvoldoende gegevens

Een mogelijk kanaal om de omvang van de geloofspraktijk te meten bestaat uit kerkstellingen. Zo hield tot 1998 de (katholieke) Dienst voor Godsdienststatistiek de gegevens bij over kerkpraktijk op basis van systematische kerkstellingen (waarop de grafieken hierboven zijn gebaseerd). Net zoals de

overheidsadministraties geaggregeerde statistische gegevens overmaken aan het Nationaal Instituut voor Statistiek, zouden ook de erediensten dat in principe kunnen doen. Wat niet gebeurt, omdat de gegevens niet langer worden verzameld. Zij kunnen er ook niet toe verplicht worden. Voor de overige erediensten zijn er vanwege de eredienst zelf nog minder gegevens dan voor de katholieke. Een mogelijke uitzondering vormt de georganiseerde vrijzinnigheid, waar de rapporten aan de provinciebesturen over de morele dienstverlening een bron van informatie (zouden kunnen) zijn.

Er is ook de mogelijkheid om gegevens te bekomen op basis van reeds verricht wetenschappelijk onderzoek. Helaas dient de commissie hier het volgende te onderschrijven:

“Terwijl er relatief gemakkelijk gesteld wordt dat België evolueert naar een religieus pluralisme, weten we in werkelijkheid niets over het daadwerkelijk bereik van de verschillende godsdiensten en levensbeschouwingen”¹⁹¹.

De Commissie wenst dan ook aan te bevelen dat het onderzoek van de geloofspraktijk in België als een prioriteit zou worden opgenomen in de programma's voor beleidsgericht onderzoek (diensten van het Belgische Federale Wetenschapsbeleid).

Overigens dient opgemerkt dat ondanks het ontbreken van gegevens over de geloofspraktijk de reële omvang ervan wel degelijk een correctief effect heeft op de verdeling van de budgettaire middelen voor de wedden en pensioenen van de bedienaren en afgevaardigden. De secularisering zet zich immers door in een daling van het aantal roepingen, wat zich op zijn beurt vertaalt, wat de katholieke eredienst betreft, in een stelselmatige daling van haar aandeel in het totale budget, een daling die zich wellicht ook in de toekomst nog zal doorzetten. Tussen 2000 en 2005 daalde het aandeel van de katholieke eredienst in het federale weddebudget met 5,9 miljoen euro van 95,5% tot 82%¹⁹². Die daling aan de zijde van het aanbod van de erediensten, hoewel gerelateerd aan de dalende vraag, kan echter op zich geen argument zijn om een theoretisch kader te herzien. Dergelijke herziening moet worden gebaseerd op een herziening van de grondslagen van dat theoretisch kader zelf. Zij moet m.a.w. uitgaan van een kwantitatieve inschatting van de behoeften van de Belgische bevolking aan de diensten van de katholieke eredienst.

¹⁹¹ M. Hooghe, E. Quintelier, T. Reeskens, “Kerkpraktijk in Vlaanderen. Trends en extrapolaties: 1967-2004”, *Ethische Perspectieven* 16 (2), 2006, 113-123, aldaar p. 122.

¹⁹² J.-F. Husson, “Le financement des cultes ...”, o.c. (2005à, p. 33

(2) De relevantie van cijfers m.b.t. de geloofspraktijk

De commissie is overigens van mening dat het onjuist is de aandacht te sterk toe te spitsen op participatiecijfers in de strikte zin. Het bereik van de levensbeschouwelijke organisaties mag niet worden verengd tot de deelname aan de cultus (of in het geval van de georganiseerde vrijzinnigheid aan activiteiten): het geregeld bijwonen van de eredienst, of het beroep doen op bedienaren / consultants bij specifieke gelegenheden, zoals overlijdens, huwelijken, geboorten, etc. De reden waarom de overheid de bedienaren van de erediensten financiert is hun inzet bij het voldoen aan een maatschappelijke behoefte. De organisatie van de cultus is slechts één aspect, en wel het meest uiterlijke en opvallende, van die behoefte.

Levensbeschouwing bepaalt echter op een minder zichtbaar niveau voor een groot deel tot welke gemeenschappen mensen zichzelf rekenen, althans voor zover zij dat nog doen. Dit betekent dat hun culturele identiteit er mee samenhangt.

“Een overtuiging is meer dan een intellectuele keuze. Het is een mening die gevoeligheid impliceert en waarbij het gehele menselijke wezen is betrokken.

Het is een subjectieve zekerheid die door vele mensen wordt gedeeld, een zekerheid die geen aanspraak kan maken op een statuut van universele waarheid, maar een levende bron van bestaan, delen en uitstraling vormt.”¹⁹³

De maatschappelijke rol van de bedienaren van de erediensten ligt dan ook vooral op het vlak van de ondersteuning van de identiteit van die gemeenschappen. Vanuit hun levensbeschouwelijke achtergrond zijn de bedienaren en consultants ook op een diffuse manier betrokken bij allerlei vormen van zorg naast de cultus zelf: jeugdwerk, bejaarden- en ziekenzorg, persoonlijke raadgeving, bemiddeling bij conflicten, buurtopbouw door de parochie- of gemeentewerking, raadgeving bij problemen tussen partners, tussen ouders en kinderen, existentiële hulp aan stervenden, deelname aan en organisatie van het verenigingsleven, opvoeding van jongeren op het vlak van normen en waarden en op het vlak van godsdienstbeleving, vertegenwoordiging – voor migranten – van de thuiscultuur, etc.

Als vertegenwoordigers van hun culturele gemeenschappen hebben de bedienaren en afgevaardigden ook een taak op het vlak van de bevordering van de vreedzame co-existentie van die gemeenschappen en op het vlak van hun integratie in één nationale burgerlijke gemeenschap. De commissie is van mening dat de

¹⁹³ R. Debray, *Ce que nous voile le voile*. Gallimard (Folio), 2004, p. 46.

bedoeling die de napoleontische staat had met het financieren van de erediensten niet achterhaald is, maar integendeel actueler dan ooit. Tegenover de seculariseringstendens, voor een deel ook merkbaar bij langer geïmmigreerde groepen, staat immers een duidelijk zichtbare religieuze identificatie bij nieuwe migranten of een tendens naar fundamentalisme bij ontevreden. In die context is de bedienaar van de eredienst een element in de sociale mantelzorg, die zich niet alleen uitstrekt tot de gelovigen in strikte zin, maar ook tot hun culturele achterban, in welke mate die ook betrokken is bij de geloofspraktijk in de strikte zin. De vraag hoe de omvang van dergelijke diensten aan de hele gemeenschap te meten, is intrinsiek moeilijk te beantwoorden.

7.4.2. *Geloofsidentificatie*

Behalve naar de eigenlijke geloofspraktijk zou men ook kunnen kijken naar de geloofsidentificatie: hoeveel mensen rekenen zichzelf tot een bepaalde levensbeschouwing? Die groepen zijn ongetwijfeld groter dan de corresponderende groepen deelnemers aan de geloofspraktijk.

Dat er een gebrek is aan studies over de geloofspraktijk betekent niet dat er weinig gegevens zijn over de levensbeschouwelijke attitudes en de inhoud van het geloof van de Belgen. De belangrijkste betrouwbare populatiestudies voor heel België zijn afkomstig van de zogenaamde European Values Studies Study Group, die een drietal grootschalige longitudinale studies heeft gedaan voor een aantal Europese landen, respectievelijk in 1981, 1990 en 1999/2000.¹⁹⁴

Uit deze studies blijkt duidelijk dat b.v. het aantal personen dat zich “katholiek” noemt een heel stuk hoger ligt dan het aantal katholieken met enige mate van geloofspraktijk. Alleen de European Values Studies-bevraging van 1999/2000 heeft vragen gesteld die toelaten de relatieve aandelen van de grote levensbeschouwelijke groepen in België te schatten. Zo peilden de vroegere bevragingen wel naar het aantal “ongelovigen”, maar er werd geen verschil gemaakt tussen “ongelovigen”, “vrijzinnigen” en “levensbeschouwelijk onverschilligen”. Die gegevens zijn dus onbruikbaar. De EVS-databank van 1999/2000 gebruikt meer categorieën en levert de volgende gegevens:

¹⁹⁴ De resultaten van de studies voor België zijn te vinden in: J. Kerkhofs, R. Reszohazy, *De stille ommekeer. Oude en nieuwe waarden in het België van de jaren tachtig*, Tielt, Lannoo, 1983; J. Kerkhofs, K. Dobbelaere, L. Voyé, B. Bawin-Legros, *De versnelde ommekeer. De waarden van Vlamingen, Walen en Brusselaars in de jaren negentig.*, Tielt, Lannoo, 1992; J. Kerkhofs, K. Dobbelaere, M. Elchardus, L. Voyé, *Verloren zekerheid. De Belgen en hun waarden, overtuigingen en zekerheden.*, Tielt, Lannoo, 2001.

Tot welke strekking rekent u zich op levensbeschouwelijk vlak?

Strekking	Frequentie	%	Geldig %
Ongelovig	164	8,6	8,8
Vrijzinnig	159	8,3	8,5
Christelijk maar niet katholiek of protestant	285	14,9	15,3
Protestant	22	1,2	1,2
Katholiek	887	46,4	47,4
Andere en/of geen van de hiervoor vermelde	241	12,7	12,9
Geloof laat mij onverschillig	111	5,8	5,9
Totaal	1869	97,8	100,0
Missing	43	2,2	
Totaal	1912	100,0	

Tot welke kerk/geloofsgemeenschap behoort u?

Denominatie	Frequentie	%	Geldig %
Rooms-katholieke Kerk	1087	56,9	57,3
Verenigde Protestantse Kerk van België	11	0,6	0,6
Evangelische christenen	21	1,1	1,1
Joodse gemeenschap	1	0,1	0,1
Islamitische gemeenschap	34	1,8	1,8
Orthodoxe Kerk	5	0,3	0,3

Andere	39	2,0	2,1
Geen religieuze denominatie	697	36,5	36,8
Totaal	1896	99,2	100,0
Missing	16	0,8	
Totaal	1912	100,0	

Kruising van beide tabellen

	<i>Ongelovig</i>	<i>Vrijzinnig</i>	<i>Christelijk maar niet prot of kath</i>	<i>Katholiek</i>	<i>Geen van de hiervoor genoemde</i>	<i>Het geloof laat mij onverschillig</i>	<i>Totaal</i>
Rooms katholiek	18 (11%)	37 (24%)	161 (57%)	804 (91%)	29 (16%)	17 (15%)	1070(58 %)
Geen denominatie	144 (89%)	111 (71%)	96 (34%)	69 (8%)	145 (81%)	92(83%)	677(37%)
Andere	-	(5%)	(9%)	(1%)	(3%)	(2%)	(5%)
Totaal	162 (100%)	157 (100%)	283 (100%)	879 (100%)	179 (100%)	111 (100%)	1852 (100%)

(57 cases missing)

Een opmerking vooraf hierbij is dat de EVS-studie niet specifiek is ontworpen met het oog op het betrouwbaar detecteren van kleine levensbeschouwelijke groepen. Aan de gegevens over joden, orthodoxen, evangelisten, protestanten en moslims mag dus geen bijzonder belang worden gehecht.

De verhouding tussen “zelfbenoeming” (de bovenste rij in de tabel) en “denominatie” (de eerste kolom) vormt in principe de sleutel tot een schatting van aantallen van de grote gemeenschappen in België (katholieken en vrijzinnigen).

Het is opmerkelijk dat de katholieke groep op de vraag naar denominatie (kolom) 10-percentpunten méér scoort dan op de rechtstreekse vraag naar levensbeschouwelijke strekking. Dat ligt daaraan dat een meerderheid (57%) van diegenen die zich liever “christelijk” noemen dan “protestant” of “katholiek” zich

anderzijds toch rekent tot de rooms-katholieke *denominatie*. Ook een kleine groep “ongelovigen” rekent zichzelf tot de rooms-katholieke denominatie. Zelfs een deel (24%) van diegenen die zich “vrijzinnig” noemen behoort tot de rooms-katholieke denominatie (anders bekeken: 3,5 % van alle rooms-katholieken noemt zichzelf ook “vrijzinnig”). Het is verder de vraag of alleen diegenen die behoren tot de rooms-katholieke denominatie als “rooms-katholiek” mogen worden beschouwd. Ook een deel van diegenen die géén denominatie hebben aangegeven, beschouwt zichzelf toch als “katholiek” (8% van de groep “katholieken” volgens zelfbenoeming).

Volgens de gunstigste berekening komt het procentuele aandeel van de “rooms-katholieken” (met inbegrip van de ongelovigen, onverschilligen, en vrijzinnigen die zich tot de rooms-katholieke kerk rekenen én de niet-denominatieel gebonden “katholieken”) uit op 62% van de Belgische bevolking. Met heel veel goede wil zou men daar nog de groep kunnen aan toevoegen van de *christenen* die zichzelf niet als protestants of katholiek beschouwen, niet tot een denominatie behoren en ook niet tot een andere godsdienst dan het rooms-katholicisme. Als men die groep christenen, die zichzelf overigens uitdrukkelijk niet beschouwt als katholiek in enige zin, erbij voegt, komt men uit op 67% van de Belgische bevolking.

De berekening van de proportie “vrijzinnigen” stelt méér problemen. De groep van de vrijzinnigen die niet tot een denominatie behoren, valt hier zeker onder (6 % van de bevolking). Van de hele groep van de vrijzinnigen is er trouwens 14% lid van het Humanistisch Verbond of één van zijn deelverenigingen. Door eliminatie vallen dan weg uit de groep van de niet-denominatieel gebonden: de christenen die noch protestant noch katholiek zijn; de katholieken, de groep “geen van de hiervoor genoemde”; diegenen die “onverschillig” staan tegenover geloof. Men komt dan uit op 14% van de Belgische bevolking. Een vraag is of de EVS-studie, door onverschilligheid tegenover *geloof* in de vraagformulering op te nemen, niet leidt tot een onderschatting van het aantal vrijzinnigen. Een vraag naar onverschilligheid tegenover *levensbeschouwing* zou hier een ondubbelzinnig antwoord hebben opgeleverd. Telt men die twijfelachtige groep eveneens op bij de groep van de vrijzinnigen komt men tot het allergunstigste totaalcijfer van 19%.

Men zou zich ook de vraag kunnen stellen of men wel alle niet-denominatiele ongelovigen tot de groep van de (georganiseerde) vrijzinnigheid mag rekenen. Zeker is dat niet, maar de EVS-databank bevat gegevens waaruit de gelijkgezindheid van deze twee groepen blijkt. Bij de ongelovigen is 31% “overtuigd atheïst”; bij de vrijzinnigen is dat 35%. Bij de ongelovigen is 65% “geen religieus persoon”, bij de vrijzinnigen 50%. De rest verklaart zichzelf “religieus”. Bij dergelijke groepen verwijst deze religiositeit zeker niet naar een vorm van christianisme.

Bij wijze van indicatie kan men zich afvragen welke verschuivingen deze schattingen zouden teweeg brengen indien ze worden toegepast op het huidige budget. Thans gaat 89,41 % (87.840.416 euro) van het

totale budget 2006 (98.239.000 euro) (inclusief islam¹⁹⁵) naar de katholieke eredienst en de georganiseerde vrijzinnigheid. Als men er van uit gaat dat de gangbare schattingen van de aantallen gelovigen van de erediensten anders dan de katholieke eredienst en de georganiseerde vrijzinnigheid correct zijn, kan op basis van de EVS-gegevens de volgende tabel worden opgesteld.

Weerslag berekening aandelen katholieke eredienst / vrijzinnigheid volgens EVS op actuele budgetverdeling (na eliminatie minoritaire erediensten)

	Resultaat	Huidig	Verschil tov huidig (%)
Hypothese 1*			
Vrijz: 18,42%	16.180.205	10.090.000	+ 6.090.205 (+ 60%)
RK: 81,58%	71.660.211	77.750.416	- 6.090.205 (- 7,8 %)
Hypothese 2**			
Vrijz: 22,09%	19.403.948	10.090.000	+ 9.313.948 (+ 92 %)
RK: 77,91%	68.436.468	77.750.416	- 9.313.848 (- 12%)

* Hypothese 1: 62% katholiek versus 14 % vrijzinnig

** Hypothese 2: 67% katholiek versus 19% vrijzinnig

Onder Hypothese 1 zijn meegeteld:

- voor de katholieke eredienst: al wie behoort tot de katholieke denominatie en al wie zich beschouwt als katholiek, ook in de niet-denominatiele zin (totaal: 62 % bevolking)
- Voor de vrijzinnigheid: alle niet-denominatiele die zich als vrijzinnig of ongelovig beschouwen (totaal: 14% bevolking)

¹⁹⁵ Niet-inge vulde plaatsen

Onder Hypothese 2:

- Voor de katholieke eredienst: de groep onder hypothese 1 + de christenen die zichzelf niet beschouwen als protestant of katholiek, niet tot een denominatie behoren en ook niet tot een andere eredienst dan de rooms-katholieke
- Voor de vrijzinnigheid: de groep onder hypothese 1 + de groep die onverschillig staat tegenover geloof én zichzelf niet beschouwt als denominationeel gebonden.

De verschuivingen zijn substantieel. Aangestipt dient echter dat de reeds vaststelbare dalende trend van het aandeel van de katholieke eredienst zich in de toekomst wellicht verder zal zetten, waardoor de realiteit vanzelf dichter zal komen te liggen bij verdelingen gebaseerd op aantallen gelovigen / aanhangers.

De commissie wenst deze cijfers ook te relativiseren. De gegevens uit de EVS-studie laten wel degelijk schattingen toe van de aantallen aanhangers van de grote levensbeschouwelijke groepen. Toch zijn zij onvoldoende betrouwbaar, zoals uit de discussie hierboven is gebleken. Om te beginnen is het riskant zich te baseren op één enkele studie, hoe representatief die ook is uitgevoerd. Verder is het duidelijk dat de wijze van vraagstelling in de EVS-studie niet voldoet aan de doeleinden die de commissie voor ogen heeft. Ook hier dient dus een aanbeveling te komen dat een degelijke wetenschappelijke studie terzake zou moeten worden uitgevoerd.

Voor de minderheidsgodsdiensten is het overigens gepast de schattingen afkomstig van de erediensten zelf te aanvaarden. Hun lokale organisatiewijze staat er voor garant dat er geen te grote overschattingen van de aantallen zullen gebeuren. De kwantitatieve aandelen van de huidige erkende erediensten zijn aangenomen in de volgende tabel (die de huidige consensus met de FOD Justitie, Bestuur der Erediensten weergeeft, maar zeker discutabel is).

Kwantitatieve verdeling aanhang minderheidserediensten België

eredienst	aantal gelovigen	% t.o.v totale bevolking
Islam	400.000	0,4
Protestantisme	140.000	0,14
Orthodoxe godsdienst	70.000	0,07
Israëlitische	55.000	0,06
Anglicanisme	11.000	0,01

De Commissie wijst er op dat een poging tot vaststelling, op basis van wetenschappelijk onderzoek, van de proporties aanhangers van de erediensten / georganiseerde vrijzinnigheid een tweesporenbeleid kan volgen: (1) uitgaan van de geaccepteerde verdeling voor de minderheidserediensten; (2) empirisch vaststellen van de proporties katholieken en vrijzinnigen op basis van een anonieme bevraging met representatieve steekproef.

7.4.3. Alternatieve peilingsmethodes

De Commissie herinnert er aan dat elke peilingsmethode die het toelaat een verband te leggen tussen de identiteit van de verstrekker en informatie naar Belgisch recht verboden is. De nadruk die de commissie legt op de maatschappelijke functie van de erediensten laat nog een andere piste open. De berekening op basis van gegevens uit bevragingen dient te worden gecorrigeerd met andere gegevens. Het is zo dat de burgers in de maatschappelijke praktijk vaak de keuze hebben tussen levensbeschouwelijk gebonden diensten, aangeboden door onderwijs- en gezondheidszorgverstrekkers. Het is juist dat dergelijke door de overheid ondersteunde diensten vaak ook worden geconsumeerd door personen van andere levensbeschouwelijke strekking dan de aanbieder van de diensten. Toch dient er soms expliciet te worden gekozen en kan men het resultaat behoedzaam gebruiken als wereldbeschouwelijke indicator. Een voor de hand liggend voorbeeld is de keuze voor godsdienst-zedenleer in het leerplichtonderwijs. Vrij en openbaar onderwijs, lager en secundair samen bedroeg in het schooljaar 2004-2005 het percentage leerlingen in België dat in het gewone onderwijs opteert voor de katholieke godsdienst 77 %, voor de niet-confessionele zedenleer 16%.¹⁹⁶

Een voor de hand liggend bezwaar tegen een berekening die openbaar en vrij onderwijs samenvoegt, is evenwel dat levensbeschouwelijkheid niet mag worden verward met de historische resultaten van de verzuiling in België. De keuze voor het vrij onderwijs, waar onderwijs in de katholieke godsdienst verplicht is, wordt immers niet door iedereen in de eerste plaats gedaan op levensbeschouwelijke grond. Beperkt men zich tot het openbare onderwijs, waar er een keuzemogelijkheid bestaat tussen de erkende erediensten en de niet-confessionele zedenleer, dan bedroeg het aandeel in 2004-2005 van de katholieke eredienst 43%, dat van de niet-confessionele gemeenschap 41%. Deze cijfers wijken sterk af van de berekening waarin vrij en openbaar onderwijs worden gecombineerd. De beperking tot het openbaar onderwijs stelt evenwel

¹⁹⁶ Berekend op basis van het Statistisch Jaarboek van het Vlaams Onderwijs 2004-2005 en op basis van gegevens verstrekt door de statistische dienst van ETNIC (Entreprise des Technologies Nouvelles de l'Information et de la Communication). Met bijzondere dank aan de heer Jean-Marie Dupierreux van ETNIC.

omgekeerd het probleem dat het aantal katholieken wellicht wordt onderschat, doordat zij vaak wél op levensbeschouwelijke grond opteren voor vrij katholiek onderwijs.

De geldigheid van een berekening op basis van de keuze voor godsdienst of niet-confessionele zedenleer over het lager en secundair onderwijs heen wordt verder gerelativeerd door de vaststelling dat in het openbare onderwijs het aantal keuzes voor niet-confessionele zedenleer sterk stijgt bij de overgang van lager naar secundair onderwijs, terwijl die voor de katholieke godsdienst correlatief afneemt. In 2004-2005 volgde 54% van de Belgische kinderen in het lager openbaar onderwijs katholieke godsdienst en 29% niet-confessionele zedenleer. In het secundair onderwijs waren de verhoudingen omgekeerd: 57% volgde niet-confessionele zedenleer en 28% katholieke godsdienst. Welk onderwijsniveau dient dan als indicator te worden beschouwd voor de levensbeschouwelijke oriëntatie van de bevolking?

Verder dient ook opgemerkt dat de diensten geleverd door het onderwijs, de gezondheidszorg, enzoverder reeds gesubsidieerd worden door de overheden. Er ook een basis van maken voor de bestending van de instituten die oorspronkelijk achter de uitbouw van de verzuiling staken, maar thans een zekere achteruitgang kennen, komt neer op een omkering van de logica.

De Commissie besluit dat de huidige verdeling van de middelen voor de bedienaren van de erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid niet kan worden gerechtvaardigd wegens de diversiteit en incoherentie van de onderliggende kwantitatieve beschouwingen. Er zijn momenteel ook onvoldoende gegevens om een alternatieve verdeling voor te stellen. De Commissie stelt voor dat periodiek wetenschappelijke onderzoeksopdrachten zouden worden gegeven aan een consortium van terzake competente onderzoeksgroepen, met het oog op de bepaling van de omvang van de “aanhangers” van de levensbeschouwingen in België. Zij stelt ook voor dat de aldus bekomen resultaten zouden worden gebruikt als input bij de deliberaties over een rechtvaardige verdeelsleutel van de middelen voor de wedden en pensioenen over de erkende erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid. Voor de bepaling van de verdeelsleutel kunnen, naast de sociologische indicator, ook andere indicatoren die wijzen op objectieve verschillen in de vraag of het aanbod van de levensbeschouwingen in aanmerking worden genomen.

8. Aanbevelingen van de Commissie

Het achterhaalde karakter en de talrijke incoherenties van de regelgeving met betrekking tot de erediensten en de vrijzinnigheid kunnen worden geremedieerd op verscheidene manieren, met verschillende mate van diepgang. De Commissie heeft zich dan ook niet beperkt tot één enkel globaal voorstel. De aanbevelingen worden ingedeeld in drie delen. Het eerste deel bevat algemene aanbevelingen die niettemin onafhankelijk van elkaar kunnen worden uitgevoerd. Het tweede deel bevat meer specifieke aanbevelingen m.b.t. verschillende materies, die eveneens stuksgewijs kunnen worden uitgevoerd. Het derde deel tenslotte doet verscheidene voorstellen met het oog op een systematische hervorming van de regelgeving m.b.t. de erediensten en de vrijzinnigheid.

8.1. Algemene aanbevelingen

8.1.1. Een efficiënt personeelsbeheer

Het onderzoek van het Rekenhof naar het personeelsbeheer van de FOD Justitie heeft uitgewezen dat de informatieverwerking met betrekking tot de persoonlijke dossiergegevens van de betrokken bedienaren niet volgens de regels van een sluitend en adequaat personeelsbeheer gebeurt. Afhankelijk van het uitgeoefende ambt en de periode bestaan er al dan niet geschreven of geautomatiseerde persoonlijke dossiers die niet steeds overeenstemmen tussen de betrokken diensten (FOD Justitie, Centrale Dienst voor de Vaste Uitgaven, de representatieve organen).

Er dringen zich in ieder geval gerichte aanpassingen van het huidige “geïnformatiseerd fichebestand” op, om de overzichtelijkheid en de gebruiksvriendelijkheid te bevorderen. Aan de hand van de actuele bestanden is geen onmiddellijke en volledige reconstructie van de individuele loopbanen mogelijk.

Tot een snel en doeltreffend personeelsbeheer zou substantieel worden bijgedragen door het systematisch aanleggen van persoonlijke dossiers waarin alle gegevens worden bewaard die van doorslaggevend belang zijn voor de administratieve context van de uitgeoefende bedieningen. Deze aanpak verdient de voorkeur boven enerzijds de actuele chronologische archivering van de collectieve maandelijkse mutaties (en hun verantwoording) en anderzijds de eerder occasionele aanleg van personeelsdossiers naar aanleiding van een specifiek voorval bij de betrokken bedienaar.

Tenslotte vraagt de Commissie zich af of het niet wenselijk is dat de administratielast die thans volledig berust op de FOD Justitie voor een deel wordt overgenomen door de representatieve organen van de erediensten en de CVR zelf.

8.1.2 Transparantie m.b.t. de uitgaven ten laste van de overheden en m.b.t. de componenten van de inkomsten van de bedienaren en van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid

Wanneer men de wedden van de bedienaren van de erediensten vergelijkt¹⁹⁷ vallen, samenvattend, de volgende ongelijkheden op:

- De basiswedde van de lagere clerus is grosso modo vergelijkbaar tussen de diverse erediensten;
- De katholieke eredienst is bevoordeeld op het vlak van de wedde van de hogere functies in de hiërarchie;
- De bedienaren van de eredienst genieten geen anciënniteit in tegenstelling tot de lekenafgevaardigden, die ook een hogere wedde genieten (zowel aan de basis als eindeloopbaan waar zij enkel worden overtroffen door de katholieke bisschoppen, de predikant-voorzitter van de protestantse synode en de secretaris-generaal van de islamitische eredienst);
- Weddecumulatie is toegelaten bij de bedienaren van de erediensten, maar niet bij de lekenafgevaardigden;
- Bedienaren van de erediensten hebben soms inkomsten uit andere bronnen dan de overheid. De pastoors en de kerkbedienaren van de katholieke eredienst (maar niet alle katholieke bedienaren) genieten van een aantal andere financiële voordelen: een gratis woning of een woonstvergoeding, het ten laste nemen van bepaalde onderhoudskosten aan hun woonst door de gemeente en andere extra-inkomsten. Ook is er financiële hulp vanuit de kerkfabriek en vanuit het casueel.

Het valt de Commissie moeilijk om te oordelen over het objectief gerechtvaardigde karakter van sommige ongelijkheden bij gebrek aan (1) eenvormigheid van de situatie (sommige bedienaren krijgen toelagen of voordelen in natura, andere niet; soms zijn er hogere, soms minder hoge inkomsten uit het casueel; etc.); (2) transparantie m.b.t. de componenten van de inkomsten van de bedienaren.

¹⁹⁷ Zie supra en in extenso, 5.2.6

Opgemerkt wordt verder dat deze tussenkomsten vanuit diverse overheden (federaal, gewesten & gemeenschappen, provincies en gemeenten) naar de betrokkenen worden geventileerd zonder dat het geheel van de kosten overzichtelijk kan worden gepresenteerd.

De Commissie dringt dan ook aan op een kwalitatieve en kwantitatieve inventarisatie van de inspanningen geleverd door de openbare overheden. Dan zou ook duidelijk worden in welke mate eventuele ongelijkheden al dan niet door objectieve of objectiveerbare omstandigheden kunnen worden verantwoord.

8.1.3. De vorming van de imams van de islamitische eredienst

De Commissie stelt vast dat de meeste representatieve organen van de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid van hun personeel dat geniet van een overheidswedde of –pensioen, eisen dat zij voldoen aan duidelijk gedefinieerde vormingsvoorwaarden. De verschillende vertegenwoordigers van de erediensten en van de vrijzinnigheid die de Commissie heeft ontmoet, lijken op dit gebied geen enkele bijzondere maatregel van de Staat te verwachten. De Commissie merkt op dat hier in de praktijk de artikelen 21 en 181, §1 van de Grondwet perfect in harmonie zijn.

De Commissie is echter wel van mening dat het voldoen van de imams aan de vormingvoorwaarden vaak onzeker is en, vooral, dat de omstandigheden waarin hun vorming gebeurt slecht aangepast zijn aan de noden van de moslimgemeenschappen in België. De Commissie beveelt dus aan dat in België scholen in de moslimtheologie belast met de vorming van imams bedoeld voor de bediening in België zouden worden gecreëerd. Dergelijke vorming ingericht in de schoot van de Belgische Staat zou, zonder dat haar uiteraard enige theologische strekking wordt opgelegd, bovendien toelaten te garanderen dat de bezoldiging door de overheid wordt gekoppeld aan kwaliteitsvoorwaarden, net zoals dat het geval is voor de bedienaren van de andere erkende erediensten en voor de afgevaardigden van de vrijzinnigheid.

De organisatie van die vorming behoort tot de bevoegdheden van de federale Staat in de mate waarin zij verbonden is met de financiering van de wedden en pensioenen van de bedienaren en afgevaardigden, die een federale bevoegdheid is. Dezelfde regels kunnen worden toegepast als op de vorming van magistraten en van militairen. Niets belet nochtans dat terzake samenwerkingsakkoorden worden gesloten met de Gemeenschappen.

8.1.4. Verzameling van gegevens voor de bepaling van een faire verdeling van de budgettaire middelen

De Commissie beveelt aan dat via de Diensten voor Wetenschappelijke en Technologische Coördinatie opdracht zou worden gegeven aan een consortium van terzake competente wetenschappelijke onderzoeksgroepen om op basis van een grootschalig en anoniem bevragingsonderzoek de wereldbeschouwelijke identificaties van de burger in kaart te brengen, met alle waarborgen op representativiteit en bovendien rekening houdend met zowel nationale gegevens als hun ventilatie naar gewesten en provincies. Dit zou toelaten op een nuttige en relevante wijze een verdeelsleutel te bepalen voor de financieringsmiddelen van de federale overheid op het vlak van de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid. Eventueel kan het onderzoek zich beperken tot de belangrijkste strekkingen. Dergelijk onderzoek zou periodiek (b.v. om de 10 jaar) moeten worden verricht.

De Commissie beveelt ook aan dat gesprekken worden gestart met de betrokkenen met het oog op de identificatie van mogelijke alternatieve verdeelcriteria en hun verwerking in een globale verdeelsleutel, zodat eventuele verschillen in de wijze van financiering van de levensbeschouwelijke strekkingen op een objectieve wijze kunnen worden verantwoord.

8.2. Bijzondere aanbevelingen

8.2.1. Structuur en financiering van de representatieve organen

De Commissie is van mening dat moet worden voorzien in een voor de erediensten en de vrijzinnigheid gelijkwaardig instrument voor de erkenning van de representatieve organen.

Het representatief orgaan zou rechtspersoonlijkheid moeten hebben, waarvan de vorm aan de keuze van de eredienst of van de vrijzinnigheid wordt overgelaten.

De Commissie meent dat aangezien art. 181 van de Grondwet geen financiering van de erediensten of van de georganiseerde vrijzinnigheid als zodanig oplegt, maar enkel van de wedden en pensioenen van hun bedienaren en afgevaardigden, de financiering van de secretariaatswerking (bovenop de bezoldiging van het

stafpersoneel) tot een “grijze zone” behoort. Zij stelt voor dat tot dergelijke financiering enkel zou worden besloten op basis van objectieve verschillen tussen de levensbeschouwelijke strekkingen.¹⁹⁸

Meer bepaald meent de Commissie dat artikel 14 van het KB van 17 januari 1875, zoals gewijzigd door het KB van 11 juli 1923 houdende de benoeming van de vertegenwoordigers van de drie leden van het centraal comité van de anglicaanse eredienst door de Minister van Justitie, dient te worden geschrapt. Die asymmetrie in de behandeling van de erediensten is niet aanvaardbaar.

De “screening” van alleen de leden van het Executief van de Moslims van België heeft een asymmetrie in de behandeling van de erediensten als gevolg. “Screening” op zich kan slechts worden gerechtvaardigd mits is voldaan aan voldoende zwaarwichtige veiligheidsoverwegingen, die voor iedereen op dezelfde wijze gelden. De Commissie herinnert er in dit verband aan dat de verenigbaarheid van de activiteiten van een levensbeschouwelijke strekking met de openbare orde één van de erkenningscriteria voor een levensbeschouwelijke strekking is.

8.2.2. De wedden van de bedienaren en de afgevaardigden

De Commissie is van oordeel dat voor de bedienaren van de erediensten, zoals voor de afgevaardigden van de vrijzinnigheid, tenminste het beginsel van een loopbaan met verrekening van geldelijke anciënniteit en met baremieke verhogingen moet worden voorzien.

De wedden van de bedienaren van de erediensten op het terrein zijn onaangepast en dienen te worden verhoogd tot een niveau dat overeenkomt met hun opleidingsniveau, verantwoordelijkheden en de levensduurte, en dit ongeacht de familiale toestand van de betrokkenen.

Zelfs indien de wedden van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid op het huidige niveau zouden worden behouden, is minimaal een verhoging en egalisering vereist van de wedden van de meeste bedienaren van de verschillende erediensten.

Onderstaande tabel biedt een overzicht van de nomenclatuur van de bedienaars van de erediensten en de afgevaardigden van de Centraal Vrijzinnige Raad volgens weddeniveau:

¹⁹⁸ De Commissie verwijst naar 7.2.2. voor meer toelichtingen bij deze aanbeveling.

Terreinfuncties							
Niet-geïndex jaarwedde	Katholieke	Protestantse	Anglicaanse	Orthodoxe	Israëlitische	Islamitische	Afgevaardig- den CVR
25.254 – 37.550	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Moreel consulent eerste klasse
20.500-31.846	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Moreel consulent
20.113	Lagere geestelijkheid cumul	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil
18.652	Nihil	Eerste predikant	Nihil	(Bisschop)	Nihil	Imam 1ste rang	Nihil
17.812 – 26.897	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	E.a. assistent moreel consulent
17.677 – 24.962	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Adjunct- moreel consulent 1ste klasse
15.840	Nihil	Predikant / 2de predikant (Secretaris)	Kapelaan Elsene / Antwerpen	(Vicaris- generaal)	(Consistorie- secretaris)	Imam 2de rang	Nihil
15.537 – 22.822	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Adjunct- moreel consulent
14.397	Nihil	Nihil	Kapelaan andere kerken	Nihil	Rabijn	Nihil	Nihil
13.409	Lagere geestelijk-heid	Hulp- predikant	Nihil	Bedienaar- onder-pastoor	Officiërend bedienaar	Imam 3de rang	Nihil

Staffuncties							
68.371	Aartsbisschop	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil
55.127	Bisschop	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil
43.228	Nihil	Predikant-voorzitter	Nihil	Nihil	Nihil	Secretaris-generaal	Nihil
38.735 – 53.304	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Secretaris-generaal
35.408-49.997	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Adjunct secretaris-generaal
31.234	Nihil	Nihil	Nihil	Metropoliet-aartsbisschop	Groot-rabbijn van België	Nihil	Nihil
27.647 – 42.216	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Moreel-consulent-hoofd van dienst
20.418	Vicariss-generaal	Nihil	Nihil	Aartsbisschop	Groot-Rabbijn	Secretaris van het executief	Nihil
16.994	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Nihil	Adjunct-secretaris executief	Nihil
15.840	Nihil	Secretaris (Predikant / 2de pred.)	(Kapelaan Elsene / Antwerpen)	Vicariss-generaal	Secretaris	(Imam 2de rang)	Nihil
14.830	Kanunnik en Secretaris	Nihil	Nihil	Secretaris	Nihil	Nihil	Nihil

De opvallende verschillen tussen in het bijzonder de terreinbedienaren zijn niet te rechtvaardigen.¹⁹⁹ Voorbeelden zijn hogere wedden voor eerste predikanten en voor eerste imams dan voor de lagere katholieke geestelijkheid²⁰⁰, hogere wedden voor de kapelaans van de Anglicaanse kerken van Elsene en Antwerpen dan voor die van andere Anglicaanse kerken, etc. Hoewel de gesignaleerde weddeverschillen bij

¹⁹⁹ Wat betreft de verschillen tussen de weddes voor de hogere functies merkt de Commissie op dat gelijke benamingen niet noodzakelijk gelijke verantwoordelijkheid impliceren.

²⁰⁰ Voor een deel, maar zeker niet voor alle bedienaren, objectief te verantwoorden door de frequentie van cumulatie bij de katholieke geestelijkheid.

de terreinbedienaren in absolute bedragen eerder klein zijn, zoals hogerop gesteld, dringt zich toch een harmonisering op.

Wat betreft de (eventuele) weddebijlagen voor de pastoor en kerkbedenaar van de katholieke eredienst uit het casueel dringt de Commissie, behalve op een inventarisering (zie hierboven 8.1.2), aan – mocht dit nog niet het geval zijn - op effectieve toepassing van de circulaire van de belastingadministratie, die oplegt die weddebijlagen fiscaal te behandelen als baten in de zin van art. 27 van het Wetboek Inkomstenbelasting.

Het recht op uitbetaling van de wedde (en dus haar hoegrootheid) begint voor afgevaardigden van de vrijzinnigheid op de datum van aanstelling en voor bedienaren van de erediensten op de eerste dag van de maand volgend op de benoeming. Die ongelijkheid dient te worden weggewerkt.

De Commissie stelt de vraag of de bedienaren van de erediensten en de lekenafgevaardigden, conform de logica van de toekenning van een haard- of standplaatstoelage, kindergeld en kraamgeld, een eindejaarstoelage en kraamgeld krachtens artikel 30 van de wet van 2 augustus 1974, geen opgewaardeerd vakantiegeld moeten ontvangen.

8.2.3. Vergoedingen en toelagen voor de bedienaren van de erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid

De Commissie is van mening dat het probleem van de ongelijkheid die ontstaat door de woonstvergoeding (of de terbeschikkingstelling van een woonst) niet oplosbaar is op het federale niveau alleen en overleg vereist met de gewesten, met het oog op de uitwerking van een uniforme regeling (zie 5.2.6.1, iv). Zij dringt er in ieder geval op aan dat de FOD Financiën de woonstvergoeding fiscaal uniform zou behandelen over het hele Belgische territorium, mocht zulks nog niet het geval zijn.

Op het vlak van de vergoedingen voor vervoerskosten is de Commissie van mening dat de bedienaren van de erediensten, net als de afgevaardigden van de vrijzinnigheid, moeten kunnen genieten van een vergoeding voor reis- en verblijfskosten.

8.2.4. Cumulatie van meerdere bezoldigde bedieningen door de bedienaren van de erediensten

De Commissie is van mening dat de tot nog toe informele praktijk van het beperken van bezoldigingen van cumulaties van functies tot 150% minstens zou moeten berusten op positiefrechtelijke regels. Omdat echter thans de meerderheid van de leden van de lagere geestelijkheid geniet van de cumulatieregeling, en die dus niet meer correspondeert aan een minderheidstoepassing, stelt de Commissie voor de cumulatiemogelijkheid voor de bedienaren van de erediensten af te schaffen, op voorwaarde dat daar een voldoende hoge weddecompensatie tegenover staat.

8.2.5. Het kader en de wedden van de parochieassistenten

De Commissie is van oordeel dat in een eigentijds beleid ten overstaan van de erediensten het criterium van de wijding niet meer als enig criterium kan worden gebruikt voor de toekenning van de kwaliteit van “bedienaar van een eredienst”. Meerdere onder hen zijn voor hun bediening gedeeltelijk, of in het geval van de islam zelfs exclusief, aangewezen op “leken”. Gegeven de belangrijke rol die de parochieassistenten spelen als bedienaren van de katholieke eredienst en zonder afbreuk te doen aan het beginsel dat het financieringsstelsel voor de levensbeschouwelijke strekkingen financieel beheersbaar moet zijn, beveelt de Commissie de federale Staat aan te heroverwegen of het kader voor deze assistenten wel uitdovend moet zijn. De Commissie stelt verder voor dat, onverminderd de mogelijkheid van meer ingrijpende wijzigingen in het organieke kader van de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid, het maximale bedrag van de bezoldiging van de parochieassistenten bij wet zou worden vastgelegd.

De Commissie vraagt ten slotte dat de overheid bij de vertegenwoordigers van de katholieke eredienst zou aandringen op een kerkrechtelijk initiatief uitgevaardigd door de ter zake bevoegde overheid.

8.2.6. Elementen van rechtsbescherming

De bedienaren van de erediensten zouden net als de afgevaardigden van de Centraal Vrijzinnige Raad (wet van 21 juni 2002, art. 54) moeten kunnen genieten van de verloven voorzien voor het rijkspersoneel.

De moederschapsbescherming van vrouwelijke bedienaren van de eredienst dient te worden gegarandeerd, omdat niet alle erediensten hun bedieningen voorbehouden aan mannen en sommige het huwelijk toelaten.

De autoriteit die als werkgever de reden van het ontslag op het C4-document vermeldt, dient ook zelf het document te ondertekenen, wat momenteel niet gebeurt, noch voor de bedienaren, noch voor de afgevaardigden.

8.2.7. De pensioenen van de bedienaren en de lekenafgevaardigden

De Commissie is van mening dat de pensioenreglementering van toepassing op de bedienaars van de erediensten en op de afgevaardigden van de vrijzinnigheid fundamenteel herzien moet worden. De pensioenregeling bevat immers een aantal ongelijkheden (voor een tabel zie 6.2.1), waarvan de rechtvaardiging is achterhaald door de sociologische realiteit, de evolutie van de wedden en door algemene wijzigingen aan de pensioenregeling van de overheid. Deze ongelijkheden vindt men terug bij elk van de drie belangrijke “bestanddelen” van de pensioenberekening: het tantième (of breukdeel), de gemiddelde wedde, de in rekening genomen diensten. Daarbij zouden niet alleen de verschillen tussen de erediensten onderling en tussen de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid, maar ook de uitzonderingen ten opzichte van het pensioenstelsel van de gewone ambtenaren moeten worden uitgevlakt.

De Commissie wijst in dit verband vooraf op de samenhang tussen de pensioen- en de weddestelsels. De verschillen op het vlak van de pensioenregelingen zijn immers voor een deel gebaseerd op de overweging dat verschillen in de verloning van de bedienaren van de verscheidene erediensten dienen te worden gecompenseerd door de breukdelen toegekend in de pensioenstelsels. De bedienaren van de katholieke eredienst haalden immers traditioneel een groot deel van hun inkomsten uit het casueel, die niet in aanmerking worden genomen bij de pensioenberekening, maar wel een rol hebben gespeeld bij het in stand houden van de lage weddeschalen voor deze categorie. Een voordelig tantième bij de pensioenberekening compenseerde voor hen dit weddenadeel. De Commissie is echter van oordeel dat niet het pensioenstelsel de ongelijkheden in het stelsel van de wedden dient te corrigeren, maar dat die wedden zelf vooraf moeten worden geëgaliseerd. Bovendien resulteert de dalende geloofpraktijk zeker in een globale daling van de inkomsten uit het casueel, zodat daaruit geen automatische compensatie van de wedden van de bedienaren meer mag worden verwacht. De enige globale oplossing ligt derhalve in de toekenning van een correcte en afgewogen verloning, op basis waarvan een evenredig pensioen kan worden berekend.

De Commissie beveelt aan dat de richtlijnen voor de berekening van de pensioenen van de afgevaardigden van de georganiseerde vrijzinnigheid, i.e. die van de gewone ambtenarenpensioenen (breukdeel 1/60), algemeen zouden worden gehanteerd. Die richtlijnen zouden dus moeten worden toegepast op de bedienaren van de erediensten, op voorwaarde dat daar een voldoende hoge weddecompensatie voor de bedienaren tegenover staat.

Voorgesteld wordt dat de periodes van langdurige ziekte voor de afgevaardigden van de vrijzinnigheid (periodes waarin hun wedde niet verder wordt betaald door de Staat) in aanmerking worden genomen bij de vaststelling van hun pensioen. De Commissie vraagt ook dat zij, zoals de bedienaren van de erediensten, bij definitieve arbeidsongeschiktheid, aanspraak zouden kunnen maken op een pensioen.

De Commissie stelt voor dat de discriminatie in de regelgeving zou worden afgeschaft waardoor voor de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad de dienstjaren gepresteerd vóór de inwerkingtreding van de wet van 2002 wel meetellen als pensioenanciënniteit, terwijl er geen vergelijkbare bepaling bestaat voor de bedienaars van andere recent erkende erediensten. De Commissie is zich ervan bewust dat voor de bedienaren weliswaar een beroep kan worden gedaan op artikel 22 van de wet van 21 juli 1844, dat het mogelijk maakt om bepaalde onbezoldigde diensten toch mee te tellen mits zij *“door de regering worden erkend als zijnde nodig geweest voor de eredienst”*. De Commissie acht het wenselijk dat dit gunstregime voor de bedienaren wordt omgezet in een recht, zoals voor de lekenafgevaardigden.

Het is daarenboven gepast dat de bedienaars van de erkende erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid desgevallend aanspraak zouden kunnen maken op de toekenning van een tijdsbonificatie wegens diplomabezit. De toekenning van de tijdsbonificatie is momenteel alleen toepasbaar, maar nog niet voorzien, voor de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad. Het voorzien van die mogelijkheid kan een wel stimulans vormen om de andere erediensten ertoe aan te zetten om bepaalde (hogere) opleidingen te eisen in hun interne regelgeving.

Wat betreft de parochieassistenten is het onredelijk dat ze, doordat ze als bedienaars van de katholieke eredienst worden beschouwd, een gunstiger pensioenregeling zouden hebben dan de afgevaardigden van de vrijzinnigheid of de bedienaars van de andere erediensten. De beschouwingen die hebben geleid tot de toekenning van een gunstiger tantième aan de gewijde bedienaren van de katholieke eredienst zijn op de parochieassistenten zeker niet van toepassing (die geen inkomsten uit het casueel hebben). Evenwel dient erop te worden gelet dat de verloning voor de parochieassistenten voldoende hoog ligt om hen een “normaal” pensioen te garanderen.

De Commissie beveelt aan de uitzondering in de wetgeving te schrappen, waardoor bij de “*bedienaars van de erediensten die niet in het huwelijk mogen treden en die een wedde ten laste van de Openbare Schatkist genieten*” (i.e. de katholieke bedienaren) geen weddeafhouding van 7,5% gebeurt, die principieel dient voor de vorming van een overlevingspensioen, maar waarvan in de praktijk een deel wordt gebruikt om de rustpensioenen van de openbare sector te financieren. Ook binnen deze eredienst zijn er immers recent een aantal leken en gehuwde priesters als bedienaar. De maatregel zou tevens zorgen voor administratieve vereenvoudiging en vooral remediëren aan de slechte maatschappelijke positie van de overlevende partners en de wezen van voormalige katholieke bedienaars. Deze nabestaanden kunnen vandaag op geen enkel pensioen aanspraak maken.

De Commissie dringt ook aan op een duurzame, éénduidige interpretatie van artikel 39 van de wet van 5 augustus 1978 (de beperking van de pensioenen tot 3/4 van de wedde die als grondslag voor de berekening heeft gediend) door de wetgever zelf. Deze regelgeving bevat namelijk een afwijking ten bate van de “lagere geestelijkheid”: een (volledig) kerkelijk pensioen mag nooit lager zijn dan de wedde van de “laagste graad” van de betrokken eredienst. Omdat steeds meer bedienaren echter functies gingen cumuleren, besliste de pensioenadministratie halverwege de jaren '90 om die waarborg toe te passen op de totaliteit van de kerkelijke pensioenen die één titularis geniet en niet op elk kerkelijk pensioen afzonderlijk. Later werd deze interpretatie nog verengd: er werd nu rekening gehouden met alle pensioenen van één en dezelfde titularis, ongeacht de oorsprong ervan. Na een gerechtelijke uitspraak en na enkele tussenkomsten van de Ombudsdienst der Pensioenen in concrete dossiers, is de correcte invulling van de regel zeer onduidelijk geworden. De Commissie beveelt overigens, met het oog op transparantie, aan dat de pensioenen uit een “hoofd-“ en een “bijambt” als bedienaar zouden worden gepooled en dus niet langer beschouwd als twee verschillende pensioenen voor één en dezelfde bedienaar.

Ten slotte wijst de Commissie ook op enkele maatregelen die zich lenen tot misbruik of die onbedoelde neveneffecten hebben. Zo stelde de pensioenadministratie vast dat personen die pas op hoge leeftijd “bedienaar” werden en die weinige jaren later werden gepensioneerd wegens ziekte, aanspraak kunnen maken op een wel erg gunstige berekening van hun basispensioen (zeer gunstig tantième). Hun pensioen staat daardoor niet meer in logische verhouding tot de duur van hun loopbaan. De Commissie is van oordeel dat een wetswijziging hieraan dient te verhelpen. De Commissie herinnert er daarbij evenwel aan dat artikel 21 van de Grondwet ogenschijnlijk niet toelaat dat een wet een leeftijdsgrens van toepassing op de bedienaren van alle erediensten zou opleggen.

Ook de toekenning van het vrij recent ingevoerde “pensioencomplement wegens leeftijd” leidt bij een aantal kerkelijke pensioenen tot een pensioenaanvulling die bijna uitgroeit tot een tweede volwaardig pensioenbedrag. Bedienaren kunnen immers op elke leeftijd een loopbaan aanvatten, zodat in een aantal gevallen (bijna) alle diensten ook een complement zullen opleveren. Deze regelgeving staat zeker in dergelijke gevallen haaks op een aantal andere recente pensioenwetten die precies tot doel hadden om de pensioenen toegekend na een beperkte loopbaan te beknotten. Het gaat hier duidelijk om een onbedoeld neveneffect van een algemene maatregel, dat bovendien vaak zal opduiken in de dossiers van parochieassistenten.

8.3. Aanbevelingen voor een hervorming van het stelsel van de erediensten en de vrijzinnigheid

Meerdere methodes kunnen worden toegepast met het oog op de uitvoering van het geheel van de aanbevelingen van de Commissie. Het is denkbaar dat de door haar vastgestelde gebreken stuksgewijs of per “probleemgebied” zouden worden opgelost. De Commissie is echter voorstander van een meer systematische en fundamentele wijziging van de regelgeving en de vigerende praktijken. Zij doet daartoe het voorstel dat twee wetten de federale materies m.b.t. de erediensten en de vrijzinnigheid zouden regelen. Wat betreft in het bijzonder de vaststelling van de wedden van de bedienaren en afgevaardigden, de loopbaanstructuren en de financieringsregels ziet de Commissie twee mogelijkheden: ofwel behoud van het huidige systeem van kostprijsfinanciering (evenwel met creatie van de ruimte voor budgettaire programmering op langere termijn), ofwel vervanging van het stelsel van kostprijsfinanciering door één van enveloppefinanciering.

De opmerkingen van de Raad van State over de beperking van de overheidsbevoegdheid tot het bepalen van loongrenzen van de bedienaren en het vaststellen van de behoeften van de bevolking die om de betrokken diensten verzoekt, lijken op het eerste gezicht alleen verenigbaar met een stelsel van kostprijsfinanciering. De noden van de erediensten worden jaarlijks vastgelegd op basis van overleg tussen de vertegenwoordigers van de erediensten en de Centrale Vrijzinnige Raad en het Bestuur Erediensten en Vrijzinnigheid op de FOD Justitie. Er wordt gewerkt met een theoretisch kader, dat de principiële omvang van de noden zou weerspiegelen, maar om praktische redenen (beperkte budgetten zowel als beperkte aantallen beschikbare bedienaren) oningevuld blijft. In de loop der jaren is de afstand tussen het theoretische en het praktische kader wat betreft de overgrote meerderheid van de bedienaren van de erediensten, met name die van de katholieke eredienst, stelselmatig toegenomen.

De Commissie stelt zich de vraag of het wel zin heeft om de dubbele omkadering te behouden, zelfs indien verder zou worden gewerkt in het raam van een kostprijsfinanciering. Het is immers duidelijk dat de katholieke eredienst het onbezette deel van het kader niet meer zal kunnen opvullen met de nodige gewijde bedienaren van de eredienst. De katholieke hiërarchie heeft in de gesprekken met de Commissie zelf bedenkingen geuit bij de bezetting van het kader met een te groot aantal leken.

Naast dat praktische argument staat er ook een ander, van meer principiële aard. Het is duidelijk (zie supra 7.4) dat het aandeel van de katholieke gelovigen in de totale Belgische bevolking in vergelijking met om het even welk referentiejaar sinds 1830 de jongste dertig jaar is gedaald. De bepaling van een theoretisch kader op grond van een naar de geest volledige dekking van het Belgische territorium door parochies, correspondeert niet meer aan de reële noden van de bevolking. De Commissie stelt overigens ook vast dat de kaderwet voor de financiering van de georganiseerde vrijzinnigheid niet refereert aan aantallen “aanhangers”, en dus aan de kwantitatieve bepaling van noden, maar klaarblijkelijk de uiting is van een beperkte budgettaire realiteit. Die wet stapt daarmee de facto af van het beginsel van een behoefte- en kostprijsfinanciering.

De Commissie meent derhalve dat het beter zou zijn het principe van het theoretische kader af te schaffen, in ieder geval in zijn huidige vorm. Aansluitend wijst de Commissie erop dat, in het kader van de kostprijsfinanciering, de techniek van de jaarlijkse budgettering ontoereikend is en dat het wenselijk is, zelfs al mocht het bestaande theoretische kader worden behouden, om te komen tot een stelsel dat zowel meerjarenplanning als kostenbeheersing toelaat. Dit zou dan een stelsel van beperkte enveloppefinanciering zijn, waarbij bijvoorbeeld maximale jaarlijkse budgetstijgingen worden bepaald. Dergelijke financiering zou op meerjarenbasis de ruimte voor wijzigingen in het feitelijk bezette kader bepalen. Zij zou de FOD Justitie toelaten adequater in te spelen op de door de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid geformuleerde vragen, die de betrokken instanties dan in de vorm van meerjarenplannen zouden moeten indienen. In ruil zouden de betrokkenen meer zekerheid krijgen over het op langere termijn voorziene invulbare kader.

De Commissie is echter ook van mening dat de techniek van de kostprijsfinanciering, met vaststelling van de behoeften op basis van ad hoc onderhandelingen, een onvoldoende objectief instrument is en bovendien de autonomie van de erediensten onnodig beperkt.

Vanuit juridisch oogpunt rijst daarbij meteen de vraag of de Raad van State, gezien zijn restrictieve stellingname over staatsinmenging, überhaupt wel ruimte zou zien - binnen een ongewijzigd artikel 181 van de Grondwet en de daaruit voortvloeiende plicht van tenlasteneming - voor een enveloppefinanciering. De Commissie is van oordeel dat het denkbaar is dat zowel de Raad van State als het Arbitragehof zich niet

tegen die mogelijkheid zouden verzetten. De jaarlijkse inschrijving van een bedrag op de begroting zoals bepaald door artikel 181 van de Grondwet vereist immers hoe dan ook minstens een (formele) instemming van de wetgever met het in te schrijven bedrag. In een sociologisch sneller dan voorheen wijzigend werelddeschouwelijk landschap dient ook rekening te worden gehouden met de beschikbare middelen. De overheid zou kunnen volstaan met het bepalen van een totaalbudget, een verdeelsleutel, en het vastleggen van loongrenzen en algemene benoemingsvoorwaarden (inclusief wat betreft opleiding) voor een aantal bezoldigingscategorieën.

Los van de vraag naar het financieringsmodel beveelt de Commissie ook aan dat de structuur van het kader zou worden herzien.

Paragraaf 8.3.1 hieronder behandelt de voorstellen en bedenkingen van de Commissie m.b.t. de egalisering van de statuten van de bedienaren van de erediensten / lekenafgevaardigden in het kader van het bestaande kostprijsfinancieringssysteem; 8.3.2 bevat suggesties voor de herziening van de structuur van het kader; 8.3.3 gaat in op wat een enveloppefinanciering zou kunnen inhouden.

8.3.1. Weddeniveaus en loopbaanstructuren

Hoewel het statuut van de bedienaren en de afgevaardigden sui generis is en hoewel het niet hoeft te corresponderen aan dat van bijvoorbeeld de ambtenaren, is de Commissie van oordeel dat de terreinbedienaren van de erediensten, gegeven hun verantwoordelijkheden, opleidingsniveau, en de levensduurte, bijzonder laag worden verloond. Ook de vlakke loopbaanstructuur, zonder mogelijke verrekening van de anciënniteit of baremieke verhogingen, is een merkwaardigheid in het actuele arbeidslandschap. Die toestand is des te vreemder, omdat de afgevaardigden van de georganiseerde vrijzinnigheid wél genieten van aangepaste wedden, zowel wat hoogte als loopbaanstructuur betreft.

Opheffing of vermindering van de ongelijkheden tussen de statuten van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid en de bedienaren van de erediensten kan alleen door de regelingen voor beide dichterbij elkaar te brengen. De coördinatie van beide stelsels dient klaarblijkelijk te gebeuren door de weddeniveaus van de bedienaren van de erediensten op die van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid te brengen. Het laatste stelsel beantwoordt immers het beste aan de normen van een eigentijds verloningsbeleid: het houdt stelselmatig rekening met opleidingsniveau en verantwoordelijkheidsklasse, en weerspiegelt ook het principe van een loopbaanopbouw.

Hieronder doet de Commissie bij wijze van voorbeeld een voorstel van verloning en loopbaanopbouw voor de bedienaren van de erediensten. De normen voor de bepaling van de hoogte van de begin- en eindwedden en van het aantal en de hoogte van de baremieke verhogingen zijn gemodelleerd op de regelingen voor de afgevaardigden van de vrijzinnigheid.

8.3.1.1. Modellen

Vijf modellen zijn gemaakt:

1. Model *Huidige toestand*: een simulatie van de toestand voor het budgettaire jaar 2006 (zonder rekening te houden met de islam, waarvoor wel budgetten zijn ingeschreven in de begroting, maar het kader nog niet is ingevuld)
2. Model *Egalisering met behoud van cumulatie*: een simulatie van de toestand wanneer de functies van de bedienaren van de eredienst op de ambtelijke niveaus A, B en C worden gebracht (i.e. de norm die is gehanteerd voor de afgevaardigden van de vrijzinnigheid). Er is in dit model géén correctie gemaakt voor de effecten van de afschaffing van de cumulatiemogelijkheid.
3. Model *Egalisering met behoud van cumulatie na 5 jaar*: idem als de voorgaande simulatie, maar met toekenning van een geldelijke anciënniteit van 5 jaar.
4. Model *Egalisering met afschaffing van cumulatie*: idem als voorgaande, maar met afschaffing van de cumulatiemogelijkheid (waardoor een deel van de verhoogde wedden kan worden gefinancierd uit de afschaffing van de cumulatievergoedingen)
5. Model *Egalisering met afschaffing van cumulatie en voorafgaande gelijkschakeling van de aanvangsanciënniteit voor de bedienaren van de erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid*: idem als voorgaande, maar met gelijkschakeling van de initiële anciënniteit voor iedereen (cfr. de anciënniteit van de afgevaardigden is beginnen lopen in 2002)

Een gedetailleerde beschrijving van de modellen, en dus ook meer informatie over hun beperkingen en geldigheidsbereik, kan de lezer vinden in bijlage 1 bij dit hoofdstuk.

De resultaten van de modellen zijn als volgt:

1. Model *Huidige toestand*

Eredienst	Full Time Equivalent (FTE)	Totale geïndexeerde bezoldiging	Vakantiegeld	Eindejaarstoelage	Kindergeld
Kath.	3517,5	67.750.625,43	4.195.291,23	2.787.708,14	453.600,00
Vrijz.	250	7.846.930,11	331.521,23	273.923,25	190.810,32
Protest.	113	2.714.333,57	140.690,33	103.001,34	393.636,00
Orth.	46	940.033,53	55.458,09	37.806,84	97.524,00
Isra.	29	608.272,31	35.134,78	24.225,81	192.636,00
Angl.	11,5	245.749,03	13.982,67	9.720,23	34.812,00
Islam.	3	111.310,17	4.166,87	3.715,75	0,00
Totaal	3.970,00	80.217.254,16	4.776.245,20	3.240.101,35	1.363.018,32

Eredienst <i>Vervolg tabel</i>	Geboortepremie	Begrafenispremie	Patronale bijdrage (Z.I.V.)	Totale budgettaire kost	Budget 2006
Kath.	3.091,19	27.292,31	2.532.808,32	77.750.416,61	0,00
Vrijz.	12.292,13	0,00	301.332,60	8.956.809,65	10.090.000,00
Protest.	754,89	0,00	101.705,07	3.454.121,20	0,00
Orth.	0,00	0,00	34.809,30	1.165.631,76	0,00
Isra.	1.773,35	0,00	22.590,65	884.632,90	0,00
Angl.	0,00	0,00	9.067,33	313.331,26	81.911.000,00
Islam.	0,00	0,00	4.269,34	123.462,13	6.238.000,00
Totaal	17.911,56	27.292,31	3.006.582,61	92.648.405,51	98.239.000,00

Onderstaande tabel geeft de returns voor de overheid weer van bovenstaande uitgaven.

Bedrijfsvoorheffing	Z.I.V.	Fonds voor overlevingspensioenen
18.150.000,00	2.569.124,35	368.991,34
2.310.000,00	296.317,87	611.401,09
440.000,00	101.616,45	208.464,03
132.000,00	35.185,90	71.882,37
49.500,00	22.787,35	46.587,82
35.200,00	9.139,62	18.690,50
0,00	4.168,76	8.623,72
21.116.700,00	3.038.340,30	1.334.640,86

2. Model Egalisering met behoud van cumulatie

Eredienst	FTE	Totale geïndexeerde bezoldiging	Vakantiegeld	Eindejaarstoelage	Kindergeld
Rooms-kath	3.517,50	99.916.968,67	4.549.121,01	3.591.866,72	453.600,00
Vrijz.	250,00	7.998.790,35	333.191,69	277.719,76	190.810,32
Protest.	113,00	3.785.081,00	152.468,55	129.770,03	393.636,00
Orth.	46,00	1.350.281,60	59.970,82	48.063,04	97.524,00
Isra.	29,00	872.961,05	38.046,35	30.843,03	192.636,00
Angl.	11,50	352.835,95	15.160,63	12.397,40	34.812,00
Islam.	3,00	111.310,17	4.166,87	3.715,75	0,00
Totaal	3.970,00	114.388.228,78	5.152.125,92	4.094.375,72	1.363.018,32

Eredienst <i>Vervolg tabel</i>	Geboortepremie	Begrafenispremie	Patronale bijdrage (Z.I.V.)	Totale budgettaire kost
Rooms-kath	3.091,19	27.292,31	3.850.230,87	112.392.170,76
Vrijz.	12.292,13	0,00	307.179,22	9.119.983,47
Protest.	754,89	0,00	145.835,73	4.607.546,20
Orth.	0,00	0,00	52.030,67	1.607.870,12
Isra.	1.773,35	0,00	33.637,26	1.169.897,03
Angl.	0,00	0,00	13.595,39	428.801,37
Islam.	0,00	0,00	4.269,34	123.462,13
Totaal	17.911,56	27.292,31	4.406.778,47	129.449.731,08

Onderstaande tabel geeft de returns voor de overheid weer:

Bedrijfsvoorheffing	Z.I.V.	Fonds voor overlevingspensioenen
18.150.000,00	2.569.124,35	368.991,34
2.310.000,00	296.317,87	611.401,09
440.000,00	101.616,45	208.464,03
132.000,00	35.185,90	71.882,37
49.500,00	22.787,35	46.587,82
35.200,00	9.139,62	18.690,50
0,00	4.168,76	8.623,72
21.116.700,00	3.038.340,30	1.334.640,86

3. Model Egalisering met behoud van cumulatie na 5 jaar:

Eredienst	FTE	Totale geïndexeerde bezoldiging	Vakantiegeld	Eindejaarstoelage	Kindergeld
Rooms-kath.	3517,5	113.312.111,48	4.696.467,58	3.926.745,29	453.600,00
Vrijz.	250	8.831.265,48	342.348,92	298.531,64	190.810,32
Protest.	113	4.225.132,72	157.309,12	140.771,32	393.636,00
Orth.	46	1.525.370,49	61.896,80	52.440,26	97.524,00
Isra.	29	983.823,50	39.265,84	33.614,59	192.636,00
Angl.	11,5	397.088,23	15.647,40	13.503,71	34.812,00
Islam.	3	120.286,31	4.265,61	3.940,16	0,00
Totaal	3.970	129.395.078,22	5.317.201,26	4.469.546,96	1.363.018,32

Eredienst <i>Vervolg tabel</i>	Geboortepremie	Begrafenispremie	Patronale bijdrage (ZIV)	Totale budgettaire kost
Rooms-kath.	3.091,19	27.292,31	4.365.943,87	126.785.251,71
Vrijz.	12.292,13	0,00	340.247,33	10.015.495,82
Protest.	754,89	0,00	162.777,72	5.080.381,76
Orth.	0,00	0,00	58.771,59	1.796.003,14
Isra.	1.773,35	0,00	37.905,46	1.289.018,74
Angl.	0,00	0,00	15.299,10	476.350,44
Islam.	0,00	0,00	4.633,95	133.126,03
Totaal	17.911,56	27.292,31	4.985.579,02	145.575.627,64

Onderstaande tabel geeft de returns voor de overheid weer:

Bedrijfsvoorheffing	Z.I.V.	Fonds voor overlevingspensioenen
18.150.000,00	4.287.333,69	8.850.643,43
2.310.000,00	331.873,65	686.056,85
440.000,00	158.855,86	328.683,14
132.000,00	57.639,64	119.045,05
49.500,00	37.138,90	76.731,70
35.200,00	14.978,53	30.955,17
0,00	4.492,91	9.304,33
21.116.700,00	4.892.313,17	10.101.419,67

4. Model *Egalisering met afschaffing van cumulatie*

Eredienst	FTE	Totale geïndexeerde bezoldiging	Vakantiegeld	Eindejaarstoelage	Kindergeld
Rooms-kath.	2854	79.014.603,34	3.668.420,92	2.862.959,08	453.600,00
Vrijz.	250	7.998.790,35	333.191,69	277.719,76	190.810,32
Protest.	113	3.784.960,50	152.467,23	129.767,01	393.636,00
Orth.	46	1.350.280,01	59.970,80	48.063,00	97.524,00
Isra.	29	872.957,08	38.046,31	30.842,93	192.636,00
Angl.	11	338.005,70	14.507,08	11.871,14	34.812,00
Islam.	248	5.573.871,05	304.555,94	216.474,78	0,00
Totaal	3.551	98.933.468	4.571.160	3.577.698	1.363.018

Eredienst <i>Vervolg tabel</i>	Geboortepremie	Begrafenispremie	Patronale bijdrage (Z.I.V.)	Totale budgetaire kost
Rooms-kath.	3.091,19	27.292,31	3.044.843,27	89.074.810,11
Vrijz.	12.292,13	0,00	307.179,22	9.119.983,47
Protest.	754,89	0,00	145.831,09	4.607.416,72
Orth.	0,00	0,00	52.030,60	1.607.868,42
Isra.	1.773,35	0,00	33.637,11	1.169.892,77
Angl.	0,00	0,00	13.023,94	412.219,86
Islam.	0,00	0,00	214.835,70	6.309.737,46
Totaal	17.912	27.292	3.811.381	112.301.929

Onderstaande tabel geeft de returns voor de overheid weer:

Bedrijfsvoorheffing	Z.I.V.	Fonds voor overlevingspensioenen
18.150.000,00	3.003.976,15	6.184.457,14
2.310.000,00	301.801,95	622.915,89
440.000,00	142.960,05	295.307,08
132.000,00	51.316,65	105.768,81
49.500,00	33.135,21	68.325,25
35.200,00	12.817,13	26.438,46
0,00	213.889,02	438.410,20
21.116.700	3.759.896	7.741.623

5. Model Egalisering met afschaffing van cumulatie en voorafgaande gelijkschakeling van de aanvangsanciënniteit voor de bedienaren van de erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid

Eredienst	FTE	Tussentijdse verhoging	Totale geïndexeerde bezoldiging	Vakantiegeld	Eindejaarstoelage	Kindergeld
Rooms-kath.	2854	21.705,72	86.326.169,12	3.748.848,14	3.045.748,23	453.600,00
Vrijz.	250	94.908,22	7.998.790,35	333.191,69	277.719,76	190.810,32
Protest.	113	11.946,66	4.074.856,82	155.656,08	137.014,42	393.636,00
Orth.	46	16.467,54	1.470.706,67	61.295,49	51.073,67	97.524,00
Isra.	29	10.860,64	950.595,07	38.900,33	32.783,88	192.636,00
Angl.	11	3.708,48	366.006,20	14.815,09	12.571,16	34.812,00
Islam.	248	7.971,24	5.842.652,33	307.512,54	223.194,31	0,00
Totaal	3551	167.568,50	107.029.776,55	4.660.219,36	3.780.105,41	1.363.018,32

Eredienst <i>Vervolg tabel</i>	Geboortepremie	Begrafenispremie	Patronale bijdrage (Z.I.V.)	Totale budgettaire kost
Rooms-kath.	3.091,19	27.292,31	3.326.338,55	96.931.087,53
Vrijz.	12.292,13	0,00	307.179,22	9.119.983,47
Protest.	754,89	0,00	156.992,10	4.918.910,31
Orth.	0,00	0,00	56.667,03	1.737.266,86
Isra.	1.773,35	0,00	36.626,17	1.253.314,79
Angl.	0,00	0,00	14.101,96	442.306,40
Islam.	0,00	0,00	225.183,77	6.598.542,94
Totaal	17.911,56	27.292,31	4.123.088,80	121.001.412,31

Onderstaande tabel geeft de returns voor de overheid weer:

Bedrijfsvoorheffing	Z.I.V.	Fonds voor overlevingspensioen
18.150.000,00	3.268.016,53	6.738.856,61
2.310.000,00	301.801,95	622.915,89
440.000,00	153.428,99	317.288,47
132.000,00	55.665,58	114.900,16
49.500,00	35.938,93	74.212,15
35.200,00	13.828,30	28.561,60
0,00	223.805,93	459.235,24
21.116.700,00	4.052.486,22	8.355.970,13

8.3.1.2. Commentaar

De eenvoudige gelijkschakeling van de wedden van de bedienaren van de erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid, zonder andere maatregelen, zou wat betreft aanvangssituatie een verhoging van het budget van ongeveer 98 mio euro naar 129 mio euro vergen (een verhoging met 31,6 %). Na 5 jaar dient het budget verhoogd met nog eens 16,5 mio euro tot 145,5 (verhoging met 58,5 % t.o.v. het jaar 2006). Het bedrag van 145,5 mio euro houdt echter geen rekening met toekomstige indexeringsbewegingen. Als men aanneemt dat de indexering 2% bedraagt om de 18 maanden, stijgt het na 5 jaar vereiste budget tot 154 mio euro. Bij een jaarlijks indexeringsritme van 2 % is 160 mio euro nodig.

Het is duidelijk dat de modellen voor egalisering zonder begeleidende maatregelen op de korte termijn leiden tot budgettaire ontsporing.

Het model met afschaffing van cumulatie – een maatregel waarvan de Commissie voorstander is – vergt wat betreft de beginsituatie ongeveer 112 miljoen euro (stijging met 14,3 % t.o.v. budget 2006). De afschaffing van de cumulatieregeling (corresponderend aan deeltijdse kaderbetrekkingen) en de integratie van de bijbehorende wedden in de bezoldiging van het personeel dat de cumulatietaken reeds waarneemt bespaart ongeveer 17 mio euro. Een belangrijke begeleidende maatregel in dit model is verder ook de

onderwerping van de bedienaren van de katholieke eredienst aan de bijdragen tot het fonds voor overlevingspensioenen. De Commissie is, met het oog op de gelijkheid tussen alle bedienaren en afgevaardigden en met het oog op de bescherming van de rechten van wezen en weduwen, ook voorstander van deze maatregel. Opgemerkt wordt dat zij een return oplevert van 7,74 mio voor het Fonds door Overlevingspensioenen, tegenover de actuele 1,33 mio euro (verschil van 6,41 mio euro). De reële stijging voor het aanvangsbudget zou dus 8% bijdragen. Er dient wel op gewezen dat het meest rechtvaardige model dat met gelijkschakeling van de anciënniteit is voor de bedienaren van de erediensten met de afgevaardigden van de vrijzinnigheid is. De budgettaire kost ligt op 121 mio euro, met een return voor het overlevingspensioenfonds van 8,35 mio euro.

8.3.1.3. Evolutie van de uitgaven volgens het model egalisering met afschaffing cumulatie

De vraag rijst of een egaliseringsmodel met afschaffing van de cumulatie budgettair beheersbaar is. Uit de simulaties die hieronder worden gepresenteerd, blijkt dat op langere termijn de gelijkschakeling van de wedden van de bedienaren met die van de lekenafgevaardigden wel tot een gevoelige stijging van de uitgaven zou leiden, maar dat de impact binnen redelijke proporties blijft. Vooraf merkt de Commissie evenwel op dat previsions op langere termijn misleidend kunnen zijn. Momenteel ontbreken de gegevens over de leeftijdsopbouw en pensioenvoornemens van het personeel om schattingen te kunnen maken van de termijn en het budgettaire niveau waarop een evenwichtspunt zou kunnen worden bereikt tussen toenemende anciënniteit (stijging van budget) en vervangingen van op rust gaand personeel door personeel beginnend aan de aanvangswedde (daling van het budget). De tabellen hieronder weerspiegelen de budgettaire behoeften volgens het egaliseringsmodel op termijnen van 2, 4, 6 en 8 jaar, bij de volgende veronderstellingen:

1. constantie van het kader na afschaffing van de cumulatibetrekkingen;
2. geen voorafgaande gelijkschakeling van de anciënniteit van de bedienaren aan die van de lekenafgevaardigden;
3. 2% indexverhoging elke 18 maanden;
4. geen pensionering tot de termijn van de eindsituatie en dus lineaire stijging van de totale anciënniteit.

Situatie na 2 jaar:

Eredienst	FTE	Totale geïndexeerde bezoldiging	Vakantiegeld	Eindejaarstoelage	Kindergeld
Kath.	2854	85.496.938,85	3.739.726,61	3.025.017,47	453.600,00
Vrijz.	250	8.450.974,93	338.165,72	289.024,37	190.810,32
Protest.	113	4.056.540,43	155.454,60	136.556,51	393.636,00
Orth.	46	1.456.878,08	61.143,38	50.727,95	97.524,00
Isra.	29	941.046,34	38.795,29	32.545,16	192.636,00
Angl.	11	363.806,15	14.790,89	12.516,15	34.812,00
Islam.	248	5.865.232,10	307.760,91	223.758,80	0,00
Totaal	3.551	106.631.416,89	4.655.837,41	3.770.146,42	1.363.018,32

Eredienst	Geboortepremie	Begrafenispremie	Patronale bijdragen	Totale budgettaire kost
Kath.	3.091,19	27.292,31	3.294.413,18	96.040.079,61
Vrijz.	12.292,13	0,00	324.577,67	9.605.845,15
Protest.	754,89	0,00	156.286,92	4.899.229,35
Orth.	0,00	0,00	56.134,63	1.722.408,04
Isra.	1.773,35	0,00	36.258,54	1.243.054,68
Angl.	0,00	0,00	14.017,26	439.942,45
Islam.	0,00	0,00	226.053,10	6.622.804,91
Totaal	17.911,56	27.292,31	4.107.741,30	120.573.364,20

Returns voor de overheid:

Bedrijfsvoorheffing	Z.I.V.	Fonds voor overlevingspensioenen
18.150.000,00	3.237.912,03	6.675.644,83
2.310.000,00	318.121,74	657.182,03
440.000,00	152.767,54	315.899,63
132.000,00	55.166,19	113.851,61
49.500,00	35.594,10	73.488,12
35.200,00	13.748,85	28.394,78
0,00	224.602,16	460.906,81
21.116.700,00	4.037.912,61	8.325.367,82

Situatie na 4 jaar:

Eredienst	FTE	Totale geïndexeerde bezoldiging	Vakantiegeld	Eindejaarstoelage	Kindergeld
Kath.	2854	89.813.746,35	3.787.211,49	3.132.937,66	453.600,00
Vrijz.	250	8.931.697,09	343.453,67	301.042,43	190.810,32
Protest.	113	4.239.481,03	157.466,95	141.130,03	393.636,00
Orth.	46	1.530.123,22	61.949,08	52.559,08	97.524,00
Isra.	29	988.999,11	39.322,77	33.743,98	192.636,00
Angl.	11	380.792,85	14.977,74	12.940,82	34.812,00
Islam.	248	6.078.695,48	310.109,01	229.095,39	0,00
Totaal	3.551	111.963.535,13	4.714.490,71	3.903.449,38	1.363.018,32

Eredienst <i>Vervolg tabel</i>	Geboortepremie	Begrafenispremie	Patronale bijdrage (Z.I.V.)	Totale budgettaire kost
Kath.	3.091,19	27.292,31	3.460.610,27	100.678.489,27
Vrijz.	12.292,13	0,00	343.064,91	10.122.360,54
Protest.	754,89	0,00	163.330,13	5.095.799,03
Orth.	0,00	0,00	58.954,57	1.801.109,94
Isra.	1.773,35	0,00	38.104,72	1.294.579,94
Angl.	0,00	0,00	14.671,24	458.194,66
Islam.	0,00	0,00	234.271,44	6.852.171,31
Totaal	17.911,56	27.292,31	4.313.007,28	126.302.704,69

Returns voor de overheid:

Bedrijfsvoorheffing	Z.I.V.	Fonds voor overlevingspensioenen
18.150.000,00	3.393.641,68	7.002.624,66
2.310.000,00	335.462,95	693.592,72
440.000,00	159.374,02	329.771,10
132.000,00	57.811,27	119.405,42
49.500,00	37.325,80	77.124,14
35.200,00	14.362,29	29.682,79
0,00	232.291,32	477.051,32
21.116.700,00	4.230.269,32	8.729.252,16

Situatie na 6 jaar:

Eredienst	FTE	Totale geïndexeerde bezoldiging	Vakantiegeld	Eindejaarstoelage	Kindergeld
Kath.	2854	97.365.864,18	3.870.284,79	3.321.740,60	453.600,00
Vrijz.	250	9.605.072,14	350.860,79	317.876,80	190.810,32
Protest.	113	4.577.395,17	161.184,01	149.577,88	393.636,00
Orth.	46	1.658.692,43	63.363,34	55.773,31	97.524,00
Isra.	29	1.071.810,64	40.233,70	35.814,27	192.636,00
Angl.	11	411.692,28	15.317,64	13.713,31	34.812,00
Islam.	248	6.445.235,90	314.140,95	238.258,90	0,00
Totaal	3.551	121.135.762,73	4.815.385,21	4.132.755,07	1.363.018,32

Eredienst <i>Vervolg tabel</i>	Geboortepremie	Begrafenispremie	Patronale bijdrage (Z.I.V.)	Totale budgettaire kost
Kath.	3.091,19	27.292,31	3.751.366,81	108.793.239,87
Vrijz.	12.292,13	0,00	368.947,46	10.845.859,65
Protest.	754,89	0,00	176.339,83	5.458.887,77
Orth.	0,00	0,00	63.904,48	1.939.257,56
Isra.	1.773,35	0,00	41.292,97	1.383.560,92
Angl.	0,00	0,00	15.860,87	491.396,10
Islam.	0,00	0,00	248.383,24	7.246.018,99
Totaal	17.911,56	27.292,31	4.666.095,66	136.158.220,86

Returns voor de overheid:

Bedrijfsvoorheffing	Z.I.V.	Fonds voor overlevingspensioenen
18.150.000,00	3.670.383,55	7.583.745,34
2.310.000,00	359.741,26	744.568,82
440.000,00	171.577,01	355.393,44
132.000,00	62.454,25	129.154,18
49.500,00	40.316,35	83.403,33
35.200,00	15.478,15	32.025,74
0,00	245.506,74	504.799,15
21.116.700,00	4.565.457,31	9.433.090,01

Situatie na 8 jaar:

Eredienst	FTE	Totale geïndexeerde bezoldiging	Vakantiegeld	Eindejaarstoelage	<u>Kindergeld</u>
Kath.	2854	103.440.229,29	3.937.102,80	3.473.599,73	453.600,00
Vrijz.	250	10.117.647,71	356.499,12	330.691,19	190.810,32
Protest.	113	4.838.914,95	164.060,72	156.115,87	393.636,00
Orth.	46	1.759.953,55	64.477,21	58.304,84	97.524,00
Isra.	29	1.136.959,94	40.950,34	37.443,00	192.636,00
Angl.	11	435.751,84	15.582,29	14.314,80	34.812,00
Islam.	248	6.708.594,34	317.037,90	244.842,86	0,00
Totaal	3.551	128.438.051,61	4.895.710,39	4.315.312,29	1.363.018,32

Eredienst <i>Vervolg tabel</i>	Geboortepremie	Begrafenispremie	Patronale bijdrage (Z.I.V.)	Totale budgettaire kost
Kath.	3.091,19	27.292,31	3.985.229,87	115.320.145,19
Vrijz.	12.292,13	0,00	388.880,35	11.396.820,82
Protest.	754,89	0,00	186.408,34	5.739.890,78
Orth.	0,00	0,00	67.803,04	2.048.062,63
Isra.	1.773,35	0,00	43.801,22	1.453.563,84
Angl.	0,00	0,00	16.787,16	517.248,09
Islam.	0,00	0,00	258.522,54	7.528.997,64
Totaal	17.911,56	27.292,31	4.947.432,51	144.004.728,99

Returns voor de overheid:

Bedrijfsvoorheffing	Z.I.V.	Fonds voor overlevingspensioenen
18.150.000,00	3.889.660,40	8.044.154,76
2.310.000,00	378.434,98	783.821,99
440.000,00	181.021,19	375.223,18
132.000,00	66.111,06	136.832,31
49.500,00	42.669,07	88.343,27
35.200,00	16.347,01	33.850,06
0,00	254.996,94	524.725,23
21.116.700,00	4.829.240,65	9.986.950,79

De simulaties tonen kort samengevat aan dat het huidige budget wat betreft de wedden voor de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid tegen 2014 met ongeveer de helft zou moeten worden verhoogd. Opgemerkt dient evenwel dat ook het huidige budget de indexeringsbewegingen dient te respecteren. Onderstaande tabel geeft in de tweede kolom de verwachte evolutie van het huidige budget weer. De derde kolom geeft de evolutie van het budget weer volgens het egaliseringsmodel, gemeten aan de huidige index. In bijlage 3 bij dit hoofdstuk kan de lezer de simulaties vinden op basis van dit model. De bijlage laat toe in te schatten in welke proportie het budget op langere termijn verhoogt door de voorgestelde weddeverhoging en de tussentijdse verhogingen voor de bedienaren, en dit los van de verhoging veroorzaakt door de indexering van de loonmassa. De laatste kolom geeft de evolutie weer op basis van de gecombineerde effecten van de loopbaanwijziging en de indexering.

Evolutie uitgaven

Jaartal	Budget huidig kader*	Budget model egalisering zonder cumulatie (HI)**	Budget model egalisering zonder cumulatie (TI)***
2006	98.239.000	112.301.928	112.301.928
2008	100.206.928	118.330.294	120.573.364
2010	102.216.637	121.638.246	126.302.704
2012	106.339.710	126.259.887	136.158.220
2014	108.465.073	131.012.230	144.004.728

* evolutie van het huidige budget op basis van indexering van 2% elke 18 maand

** evolutie van het budget volgens het model egalisering zonder cumulatie (geen voorafgaande gelijkschakeling met afgevaardigden van de CVR) aan de huidige index (HI).

*** evolutie van het budget volgens het model egalisering zonder cumulatie (geen voorafgaande gelijkschakeling met afgevaardigden van de CVR), op basis van een indexering van 2% elke 18 maand (toekomstige index, TI).

8.3.1.4. Budgettaire weerslag van de modellen op de huidige pensioenuitgaven

De verhoging van de wedden heeft ook een weerslag op de pensioenuitgaven, zowel van de lopende als van de toekomstige.

Wat betreft de uitgaven van de toekomstige pensioenen is het effect moeilijk meetbaar, omdat niet één factor in de berekening wijzigt (de wedde), maar ook heel wat andere elementen (tantième, duur der diensten, diplomabonificatie, ...). Als de aanbevelingen van de Commissie worden gevolgd wat betreft de gelijkschakeling van de pensioenbepalingen zal er de eerste jaren waarschijnlijk geen of slechts een lichte aangroei van de budgetten voor de pensioenen van de bedienaren en de afgevaardigden zijn. Het effect van het voorgestelde tantième is immers groter dan dat van de stijging van de wedden. Het effect is zo sterk dat er waarschijnlijk zelfs waarborgbepalingen zullen nodig zijn om “de pensioenverwachtingen van de toekomstige gepensioneerden niet te beknotten”. De Commissie merkt ook op dat de inkomsten voor de pensioenen zullen verhogen door de invoering van 7,5% afhoudingen voor het “Fonds voor overlevingspensioenen”.

Wat betreft de weerslag op de lopende pensioenen wijst een grove schatting uit dat een volle perequatie in het model met behoud van de cumulatie (de huidige structuur) de huidige pensioenmassa met 42.907.767 euro zou verhogen tot 74.421.289 euro. Art 12, § 3 van de wet van 9 juli 1969 laat echter de mogelijkheid open om de perequatie uit te betalen in jaarlijkse schijven die met weddeverhogingen van 5 % overeenkomen. In de simulatie van de Commissie werd de refertewedde van de perequatie verhoogd van de aanvangswedde van de schaal van opsteller (huidige wedde van de bedienaren) naar de maximumwedde van adjunct-adviseur, wat overeenkomt met een stijging van 237,5 %, die in totaal in 28 jaarlijkse schijven zouden worden uitbetaald. De verhoging met 42.907.767 zou dus in 28 stappen van 5 % kunnen gebeuren. De budgetverhoging zou dan 1.610.407 bedragen in jaar 1, oplopen tot 17.323.765 in bijvoorbeeld jaar 11 en in jaar 28 het volle bedrag van de perequatie bedragen.

De Commissie is evenwel van mening dat dit resultaat dient te worden gerelativeerd en slechts kan gelden als een benadering van wat het model Egalisering met behoud van cumulatie budgettair zou betekenen. Er is hoger reeds op gewezen dat dit model wat betreft de wedden op korte termijn tot budgettaire ontsporing leidt. Dat is ook het geval, zoals blijkt, wat betreft de pensioenen. Bij de berekening van de weerslag op de lopende pensioenen liggen de gecumuleerde ambten immers aan de basis van een hoofd- en een bijpensioen, die, als de cumulatie niet wordt afgeschaft, beide zouden moeten worden geperequateerd..

Verder dient het uitgangspunt dat een aanvangswedde die thans, als berekeningsbasis voor het pensioen geldt, omdat de bedienaren geen anciënniteit kunnen opbouwen, kan worden vervangen door de eindwedde in de nieuwe schaal te worden betwist. Om onevenwichten tussen de lopende en de nieuwe pensioenen te vermijden en om het perequatiesysteem toepasbaar te houden, dienen duidelijk overgangsmaatregelen te worden voorzien. De Commissie heeft er hoger reeds op gewezen dat de wetgever hiervoor inspiratie kan vinden in de regelgeving die werd uitgewerkt naar aanleiding van de hervorming van het statuut van de lokale mandatarissen, in de regelgeving over de éénmaking van de politiediensten, en in de wetsaanpassing ten gevolge van de gelijkschakeling van de wedden van kleuteronderwijzer en onderwijzer met de wedden van regent.

Tenslotte stelt zich de vraag of een berekening van de kostprijs van de perequatie volgens het vigerende systeem nog wel nut heeft. De Ministerraad van 14 juli 2006 heeft immers een voorontwerp van wet houdende aanpassing van de regelgeving betreffende de perequatie goedgekeurd. Dit voorontwerp zou nog in de loop van 2006 uitmonden in een wet en per 1 januari 2007 van kracht worden. Het nieuwe concept van perequatie houdt in dat de pensioenaanpassing in de toekomst zal gebeuren op basis van de “loonsverhoging op het einde van de loopbaan” die gemiddeld per grote onderhandelingssector werd bekomen in de loop van een referteperiode van twee jaar. De evolutie van het maximum van de individuele weddeschaal zou dus niet langer normgevend zijn voor de perequatie. De bedienaren van de erediensten zouden in de korf van de sector federale overheid terecht komen. Een stijging van de wedden van de bedienaren tussen 2007 en 2009 zou daardoor op 1 januari 2009 slechts een miniem effect hebben op de volledige groep pensioenen van de federale overheid en niet langer een groot effect op enkel die van de gepensioneerde bedienaren.

8.3.1.5. Slotopmerkingen bij de egaliseringssimulaties

De Commissie formuleert nog de volgende opmerkingen in verband met de egaliseringssimulaties:

- (1) hoewel de wedden van de hogere functies in de simulaties eveneens zijn aangepast aan actuele loopbaanmodellen, situeert het probleem van de te lage verloningen zich in werkelijkheid duidelijk bij de leden van de lagere clerus.
- (2) omdat het kader voor de bedienaren en de afgevaardigden *sui generis* is, verhindert niets dat de hoge norm van de vergelijkbaarheid met de wedden van de afgevaardigden van de vrijzinnigheid voor iedereen iets lager zou worden ingesteld dan op het huidige niveau van de afgevaardigden.

- (3) de gelijkschakeling van de wedden van de bedienaren aan die van de afgevaardigden, in een model met afschaffing van de cumulatie, kan op middellange termijn in stappen worden gerealiseerd.
- (4) de veronderstelling van de constantie van het kader voor de Islam op langere termijn is niet realistisch.
- (5) de lineaire stijging van de totale anciënniteit is een niet-realistische veronderstelling.
- (6) versnelling van de indexbewegingen heeft een gevoelige impact op de totale benodigde budgetten.
- (7) men dient rekening te houden met de returns voor de federale overheid, in het bijzonder die voor het Fonds voor Overlevingspensioenen.

8.3.2. De herstructurering van het kader

De Commissie stelt vast dat meerdere elementen wijzen op de nood tot het herzien van de structuur van het kader voor de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid:

- uit gesprekken van de Commissie met vertegenwoordigers van in het bijzonder de erediensten is gebleken dat er een behoefte is aan een kader met méér onderscheiden functies (zie bijlage 2 bij dit hoofdstuk: overzicht van de vragen). De Commissie wijst er op dat de mogelijkheid om nieuwe functies officieel te laten erkennen thans een wetswijziging vergt en derhalve leidt tot de inschaling van bedienaren onder niet-geëigende noemers (cfr, ten overvloede, de parochieassistenten als onderpastoor).
- egalisering van de weddestatuten van de bedienaren en de afgevaardigden leidt binnen het bestaande kader (met de bijhorende weddebepalingen) tot een probleem op het vlak van de budgettaire beheersbaarheid van het stelsel.
- het kader van de terreinafgevaardigden voor de georganiseerde vrijzinnigheid wordt als zwaar ervaren.
- het actuele kader laat geen differentiatie toe van de verloning voor éénzelfde functie op basis van verschillen in opleidingsniveaus.

Daarom stelt de Commissie wat betreft het kader de volgende algemene werkwijze voor:

- (1) de bepaling, door de publieke overheden, van een kader *sui generis* (zonder verwijzing naar de ambtenarenwedden) met drie hoofdcategorieën (alfa, beta, gamma) en met subcategorieën (b.v. alfa

- 1, 2 en 3) die corresponderen aan verantwoordelijkheids- en opleidingsniveaus waaraan bovengrenzen voor de bezoldiging van de bedienaren zijn gekoppeld.
- (2) de afzonderlijke bepaling, door de overheid, van de bovenste loongrenzen voor de topfuncties
- (3) de bepaling, door de overheid van mogelijke loopbanen binnen elke categorie, inclusief, voor elke levensbeschouwing, baremieke verhogingen.
- (4) de vastlegging door de vertegenwoordigers van de erediensten / de georganiseerde vrijzinnigheid van een nomenclatuur van “bedienaren van de eredienst” / “afgevaardigden”, met onderscheiding van twee subkaders: een subkader “terreinfuncties” en een subkader “staffuncties”
- (5) de vastlegging door de publieke overheden van de voorwaarden waaronder een “bedienaar” / “afgevaardigde” kan genieten van een maximumloongrens vastgelegd binnen een hoofdcategorie en een subcategorie.
- (6) de bepaling van de band tussen de in het kader onderscheiden categorieën en de door de representatieve organen van erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid gewenste functies op basis van profielbeschrijvingen, op te stellen door deze en goed te keuren door de burgerlijke overheid.

De Commissie achtte het niet aangewezen de grondgedachte van een *sui generis* organiek kader in concreto uit te werken. Wat betreft de budgettaire beheersbaarheid van dergelijk kader wijst zij er op dat het in dergelijke termen kan worden bepaald, op het vlak aanvangswedden en tussentijdse verhogingen, dat de totale kosten lager liggen dan of gelijk zijn aan die in het Model Egalisering met afschaffing van cumulatie.

8.3.3. Enveloppefinanciering

Het systeem van enveloppefinanciering dat de Commissie voor ogen staat, houdt het volgende in:

- (1) de vastlegging van het totale budget voor de wedden (exclusief de pensioenen) van de bedienaren van de erediensten en de afgevaardigden van de georganiseerde vrijzinnigheid.
- (2) de bepaling van objectieve criteria voor een verdeling van de beschikbare middelen over de betrokken instellingen.²⁰¹
- (3) de toekenning van een aantal basiseenheden (BE's) aan elke erkende levensbeschouwing.

²⁰¹ Twee systemen zijn denkbaar: één met behoud van de administratie op de FOD Justitie; één met verschuiving van de administratie naar de representatieve organen zelf.

- (4) de inbouw van een berekeningswaarborg die slechts beperkte jaarlijkse schommelingen van het budget toelaat (b.v. maximaal 2 of 3%).
- (5) de bepaling, door de overheid, van het kader, inclusief werkwijze m.b.t. de invulling ervan, zoals vermeld supra 8.2.2.
- (6) de vastlegging door de overheid van de waarde van elke subcategorie in termen van BE's (b.v. niveau Beta 2 = 1,7 BE; niveau Alfa 3 = 3,5 BE)
- (7) de bepaling van programmatienormen voor de invulling van het kader (b.v. max. 40 % in klasse alfa, 45% in klasse beta, de rest in gamma).
- (8) de jaarlijkse vastlegging door de representatieve organen van de eredienst en de georganiseerde vrijzinnigheid van een personeelsformatie op basis van de toegekende BE's. In de optiek van de enveloppefinanciering zouden deze eraan gehouden zijn de overheid de nodige transparantie te garanderen over de besteding van de middelen aan de wedden van de bedienaren (verantwoordingsprocedure)

Dergelijke werkwijze zou niet in strijd zijn met de grondwettelijke plicht tot respect voor de autonomie van de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid. Zij laat de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid inderdaad een ruime vrijheid op het vlak van de kwalificaties van de bedienaren en de lekenafgevaardigden en laat de inschaling van beter gekwalificeerde personeelsleden, voor dezelfde functies, in hogere schalen toe. De invoering van nieuwe functies zou kunnen gebeuren op basis van onderhandelingen over profielen met de FOD Justitie. Het systeem laat elk representatief orgaan ook de vrijheid van beslissing over haar organisatiewijze doordat het stelsel van financiering van de wedde van de bedienaar / afgevaardigde los staat van territoriale criteria (zoals parochie/gemeente, bisdom/provincie). Voor de overheid heeft het stelsel het voordeel dat het, dank zij de profielbeschrijvingen en de programmatienormen, kwaliteitswaarborgen biedt.

Een stelsel van enveloppefinanciering kan bovendien een verschuiving realiseren van de administratielast van het FOD Justitie naar de representatieve organen van de erediensten / de georganiseerde vrijzinnigheid zelf. In de mate waarin dit wordt gerealiseerd is het ook denkbaarder dat de financiering van de secretariaatswerking van de representatieve organen van de erediensten / de georganiseerde vrijzinnigheid een onmisbaar onderdeel wordt van de financiering van de wedden van de bedienaren en afgevaardigden.

Een centraal probleem voor de invoering van een stelsel van enveloppefinanciering is het ontbreken van gegevens waarop een betrouwbare verdeelsleutel kan worden gebaseerd (zie 7.4 hierboven). De Commissie is van oordeel dat dit probleem oplosbaar is (zie afzonderlijke aanbevelingen, m.b.t. de verzameling van

gegevens voor de bepaling van een faire verdeling van de budgettaire middelen). In een overgangsperiode kan de huidige verdeling tijdelijk bevroren worden en de relatieve aandelen vastgesteld op basis van de feitelijke aandelen dd. 2006, met eventuele correcties voor voorspelbare wijzigingen. De overgang van de aldus bevroren feitelijke toestand naar een toestand bekomen op basis van een objectieve verdeelsleutel zal over meerdere jaren heen gradueel moeten gebeuren.

8.3.4. Goedkeuring van twee wetten in verband met de financiering van de bedienaars van de erediensten en van de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad (of van de niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen)

Teneinde onzekere handelwijzen en vage en soms tegenstrijdige regels te verduidelijken en tevens te trachten de wetgeving zo eenvormig mogelijk te maken met het oog op de naleving van de beginselen van gelijkheid en non-discriminatie, beveelt de Commissie aan dat twee wetten worden goedgekeurd, de ene met betrekking tot de bedienaars van de erediensten en de andere met betrekking tot hetzij de Centrale Vrijzinnige Raad, hetzij de niet-confessionele levensbeschouwingen in het algemeen.

Dergelijke wet zou een innovatie zijn wat betreft de financiering van de wedden en pensioenen van de bedienaars van de erediensten. Met betrekking tot de erkenning en de financiering van de niet-confessionele gemeenschappen is daarentegen onlangs wetgevend opgetreden, te weten in de wet van 21 juni 2002. Ook aan die wet schijnen evenwel een aantal aanpassingen nodig te zijn, als men rekening wil houden met de als beginselen geformuleerde opmerkingen van de Commissie.

Omwille van de financiering van zowel de bedienaren van de erediensten als de afgevaardigden van de “door de wet erkende organisaties die morele diensten verlenen op basis van een niet-confessionele levensbeschouwing” op basis van één en hetzelfde grondwetsartikel (artikel 181 van de Grondwet) is de Commissie van oordeel dat het gelijkheidsbeginsel niet alleen van toepassing dient te zijn op de bedienaren van de verschillende erkende erediensten onderling, maar ook tussen die bedienaren en de afgevaardigden van de georganiseerde vrijzinnigheid. Zij is dus van mening dat één wet in beginsel kan volstaan. In de mate nochtans dat zij het onwaarschijnlijk acht dat het recente wetgevende werk voor de georganiseerde vrijzinnigheid ten gronde wordt herzien, stelt zij voor dat twee verschillende wetten zouden worden goedgekeurd. Zij is wel van mening dat de twee wetten dienen te worden getoetst aan het gelijkheidsbeginsel, niet alleen wat betreft de statuten van de bedienaren en de afgevaardigden, maar ook wat betreft de (eventuele) financiering van de representatieve organen.

De Grondwet laat de mogelijkheid open dat naast de Centrale Vrijzinnige Raad andere organisaties worden erkend als verleners van morele diensten op basis van een niet-confessionele levensbeschouwing. Bij eventuele erkenning van een dergelijke organisatie²⁰² zou een wetgeving met een wet voor de erediensten en één voor de georganiseerde vrijzinnigheid ontoereikend blijken.

8.3.4.1. Wet betreffende de erkenning en de financiering van de bedienaars van de erediensten

De Commissie stelt voor dat deze wet de hiernavolgende aangelegenheden behandelt.

Titel I. Algemene bepalingen

Onder deze hoofding zouden de grondwettelijke bepalingen komen op grond waarvan de wet wordt goedgekeurd.

Titel II. Erkende erediensten

De Commissie is van oordeel dat het verstandiger zou zijn enkel de erkende erediensten op te noemen, zonder de algemene voorwaarden verbonden aan de erkenning nader te bepalen. Zo zou het hoger vermelde gevaar voor een verbintenis zonder echte gevolgen²⁰³ vanwege de wetgever kunnen worden voorkomen, en zou tevens, indien nodig, de lijst van erkende erediensten kunnen worden aangevuld wanneer nieuwe aanvragen tot erkenning worden goedgekeurd.

Titel III. Representatieve organen van de erediensten

Allereerst zou de rol van de representatieve organen als gesprekspartner van de federale overheid worden omschreven (hoofdstuk I), vervolgens zou voor alle in titel II erkende erediensten het representatief orgaan worden opgenoemd (hoofdstuk II). Misschien kan men het eens worden over de basisregels betreffende de procedure voor de aanwijzing van deze representatieve organen in de toekomst (hoofdstuk III). Bij wijze van overgangsmaatregel lijkt het niet wenselijk, noch noodzakelijk de organen die thans de verschillende erkende erediensten vertegenwoordigen te wijzigen, op voorwaarde dat deze organen in de nieuwe wet worden aangegeven en dat deze wet de nadere regels voor de aanwijzing in geval van een nieuw te erkennen

²⁰² De Commissie herinnert er aan dat de boeddhistische gemeenschap van België erkenning onder die noemer laat onderzoeken.

²⁰³ *Supra*, 3.1

eredienst bepaalt, alsook de regels die zouden moeten kunnen worden overwogen bij wijziging ervan. Tevens moet worden vermeld dat de Staat een bepaalde eredienst geen representatief orgaan kan opleggen. Krachtens artikel 21 van de Grondwet maakt deze keuze immers deel uit van de voor de erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid erkende institutionele autonomie. De Staat kan wel opleggen dat alle erkende instanties een representatief orgaan moeten hebben om de opdrachten te vervullen die in hoofdstuk I worden toegekend.

Titel IV. Financiering van de wedde van de bedienaars van de erediensten

Daarna zou de titel over de financiering van de wedden van de bedienaars van de erediensten volgen. Deze titel zou drie hoofdstukken kunnen bevatten:

Hoofdstuk I. Voorwaarden voor de financiering van de bedienaars van de erediensten

Hier zou de wet op tamelijk algemene wijze kunnen bepalen onder welke voorwaarden de federale Staat de financiering van een bedienaar van de erediensten op zich neemt.

Er zou bijvoorbeeld moeten worden gepreciseerd dat mannen en vrouwen volgens dezelfde barema's worden gefinancierd wanneer zij een gelijkwaardige dienst vervullen.

Tevens zou als voorwaarde kunnen worden opgelegd dat de basisregels van de sociale wetgeving worden toegepast op de bedienaars van de erediensten van wie de wedde wordt betaald door de Staat (moederschapsverlof, opzeggingstermijnen, ...).

Afhankelijk van het financieringsmodel dient een techniek te worden vermeld voor de koppeling van de door de Staat betaalde ambten aan de van de bedienaren vereiste bekwaamheden. In dit verband zou kunnen worden gewezen op een beginsel, te weten dat elke representatief orgaan van de eredienst de opleidingen en opleidingswijzen kiest die zij daartoe nuttig acht. Niets belet de wetgever evenwel aan te geven dat een representatief orgaan van de eredienst de Staat kan vragen een opleiding te organiseren voor zijn toekomstige bedienaars, volgens in overleg met het representatief orgaan nader te bepalen regels. De Commissie verwijst naar de bezorgdheid die het representatief orgaan van de islamitische eredienst hieromtrent heeft geuit. Zij wenst tevens erop te wijzen dat de organisatie van een opleiding, die aldus gekoppeld is aan de financiering van de bedienaars van de erediensten, ook een federale bevoegdheid vormt, net als de beroepsopleiding van de magistraten bijvoorbeeld.

Hoofdstuk II. Financieringsregels

Dit hoofdstuk dient de financieringsregels vast te leggen, in functie van regels voor de bepaling van het organiek kader van de erediensten.

Hoofdstuk III. Controle op de financiering

De Commissie is van oordeel dat, wanneer het beheer van de middelen wordt overgedragen aan de representatieve organen van de erediensten middels een enveloppefinanciering, enkele basisregels moeten worden bepaald met betrekking tot hoe inzonderheid preventieve controle moet worden uitgeoefend op de wijze waarop de verschillende representatieve organen van de erediensten zorgen voor het beheer van hun enveloppe. Zo zou kunnen worden overwogen een soort “regeringscommissaris” als waarnemer te laten deelnemen aan het beheer van deze enveloppen (bijvoorbeeld in het stadium van de verdeling van de verschillende geplande posten). De Commissie denkt hierbij aan het systeem dat in de verschillende universiteiten bestaat, hoewel in dit geval het optreden van de “commissaris” beperkter zou zijn. Dit optreden zou veeleer moeten worden opgevat als een vorm van technische bijstand, om correcties achteraf te voorkomen, wat altijd delicaat is. Een andere mogelijkheid is de instelling van een inspectiedienst.

Titel V. Financiering van de pensioenen van de bedienaars van de erediensten

Na een titel over de financiering van de wedden zouden in titel V de voorwaarden en nadere regels voor de betaling van de pensioenen van de bedienaars van de erediensten moeten worden geregeld. Ook de pensioenen komen immers ten laste van de Staat.

Hoofdstuk I. Voorwaarden voor de financiering van de pensioenen

De Commissie beveelt aan dat in de wet gemeenschappelijke basisbeginselen inzake pensioenen voor alle bedienaars van de erediensten zouden worden bepaald, zodat de doelstelling van transparantie kan worden bereikt.

Allereerst zouden gemeenschappelijke regels moeten worden bepaald voor de berekening van de pensioenen (in aanmerking te nemen elementen van de wedde, anciënniteit, ...).

Voorts moet worden gedacht aan de vraag naar de pensioenen van de weduwen (en weduwnaars) van de bedienaars van de erediensten.

Hoofdstuk II. Nadere regels voor de uitbetaling van de pensioenen

Ook in dit geval moet de wet voorzien in enkele algemene regels voor de betaling van de pensioenen van de bedienaars van de erediensten en zelfs verwijzen naar de wetgeving die geldt voor ambtenaren.

8.3.4.2. Wet betreffende de erkenning en de financiering van de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad of van niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen

Naar het voorbeeld van de bedienaars van de erediensten zou een wet voor de afgevaardigden van de niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen moeten worden goedgekeurd (wellicht met aanpassing van verscheidene elementen van de wet van 21 juni 2002). Deze wet moet met betrekking tot de wedde en het pensioen om alle in de hiervoor omschreven beginselen door de Commissie uiteengezette redenen de wet voor de bedienaars van de erediensten zo dicht mogelijk benaderen.

Bijlage 1 Uitgangspunten en conventies van de modellen

Model 1: huidige situatie (budgettair jaar 2006):

Algemeen:

- het model is (wat betreft de uitgaven) niet gebaseerd op informatie over reëel verrichte hoofdelijke uitgaven, maar op door de FOD Justitie verwachte uitgaven, voor een totaalbedrag van ongeveer 93 mio euro, voor ongeveer 4000 FTE betrekkingen.

Aantal rechthebbenden:

- Het budgettair krediet bedraagt iets meer dan 98 mio euro. Het verschil tussen het krediet en de verwachte uitgaven is voor het overgrote deel te wijten aan de niet-invulling van het kader voor de Islam. Zijn voorzien: 248 betrekkingen. In het model van de huidige toestand is alleen rekening gehouden met de bezoldigde leden van de Executieve (in het model van de previsions is het aantal betrekkingen constant gehouden op 248).
- De bedienaren van de katholieke eredienst zijn omgerekend in FTE, cumulbetrekkingen inbegrepen (b.v. 3 FT kanunniken die bovendien halftijds werken als pastoor zijn geteld als 3 FTE als kanunnik en 1,5 FTE als pastoor).
- Alle functies van de katholieke eredienst die behoren tot de lagere clerus zijn gegroepeerd onder de noemer “kerkbedenaar”, omdat zij allen dezelfde bezoldiging genieten. Voor de andere erediensten is op dezelfde manier tewerk gegaan wanneer het om gelijke bezoldigingen gaat. De parochieassistenten – 251 FTE - zijn opgenomen als afzonderlijke categorie bij de katholieke eredienst, hoewel ook zij de wedde van een “kerkbedenaar” genieten.

Anciënniteit:

is op nul gezet voor de bedienaren van de erediensten en op de gemiddelde waarde voor elke afgevaardigde van de vrijzinnigheid

Vergoedingen:

- Wedde: actuele barema's

- Haard- en standplaatsvergoeding: toepassing van het KB van 26 september 1997 (met de bepalingen voor de wedden tussen 16.099,84 en 18.329,27 is geen rekening gehouden, gezien het kleine aantal betrokkenen).
- Vakantiegeld: toepassing van het KB van 30 januari 1979
- Eindejaarstoelage: toepassing van het KB van 23 oktober 1979.

Deze vergoedingen zijn geïndexeerd aan de huidige index van 1,3728 (constant gehouden in de previsions)

Sociale lasten

- Sociale werkgeversbijdragen: 3,85 % (ziekteverzekering) op de wedde en op 25,31 euro van de eindejaarstoelage.
- Werknemersbijdragen:
 - o Fonds de Overlevingspensioenen: 7,5% (niet van toepassing op de katholieke bedienaren, uitgezonderd de parochieassistenten)
 - o Ziekte- en invaliditeitsverzekering: 3,55% op de wedde en op 25,31 euro van de eindejaarstoelage
 - o Heffing van 13,07% op het vakantiegeld.

Bedrijfsvoorheffing:

Het model hanteert de voorheffing van mei 2006 x 12 en is, rekening houdend met het vakantiegeld en de eindejaarstoelagen, vermeerderd met 10% (opmerking: de bedragen zijn slechts benaderend, omwille van de vele factoren die de hoogte van de bedrijfsvoorheffing bepalen)

Verscheidene:

- er is geen rekening gehouden met de regularisaties van sociale bijdragen noch met ontslagvergoedingen voor ontslagen afgevaardigden van de vrijzinnigheid

Model 2: Egalisering met behoud van cumulatie:

Hypothesen: (1) overgang van de bedienaren van de katholieke, protestants-evangelische en anglicaanse erediensten en van de Israëlitische naar niveau 1; (2) toepassing van de bijdragen aan het Fonds voor Overlevingspensioenen op de bedienaren van de katholieke eredienst.

Opmerkingen:

- Omdat de benoemingsvoorwaarden voor de imams nog niet gekend zijn, is hun actueel geldelijk statuut ongewijzigd gelaten, behalve wat betreft de toepassing van tussentijdse verhogingen.
- Omdat de afgevaardigden van de vrijzinnigheid reeds beschikken over barema's aangepast aan hun functie, is hun huidig statuut niet herzien.

Voorgestelde barema's:

Anglicaanse eredienst

Kapelaan van de kerken van Antwerpen en Elsene: verhoging met 50% en toekenning van de tussentijdse verhogingen van schaal 10A

Kapelaan van de andere kerken: idem.

Katholieke eredienst

Aartsbisschop en bisschop: geen verandering van het barema, maar invoering van 11 biënnales, van respectievelijk de schalen 17A en 16 B

Vicaris-generaal: toekenning van schaal 13A

Kanunnik en Secretaris: verhoging van de actuele barema's met 50% en toekenning van 11 biënnales van 949,21 euro

Lagere clerus: overgang van de aanvangswedde van de huidige schaal 20A naar aanvangswedde van schaal 10A (een verhoging van 53%)

Israëlitische eredienst

Groot-rabbiijn van België: toekenning van schaal 13F

Groot-rabbiijn: toekenning van schaal 13A

Rabbiijn: verhoging van de huidige schaal met 50%

Officiërend bedienaar: overgang van schaal 20A naar schaal 10A

Orthodoxe eredienst:

Metropoliet-Aartsbisschop: toekenning van schaal 13F

Aartsbisschop: toekenning van schaal 13A

Bisschop: toekenning van schaal 10C

Vicaris-generaal: verhoging met 50% en de tussentijdse verhogingen van schaal 10A

Secretaris: verhoging met 50% en toekenning van 11 biënnales van 949,21 euro

Lagere clerus: overgang van schaal 20A naar schaal 10A

Protestantse eredienst:

Predikant-voorzitter van de Synode: behoud van barema, maar toekenning van 11 biënnales van 1337,73 euro.

Eerste predikant: toekenning van de schaal 10C

Predikant, Tweede predikant en secretaris van de synode: verhoging met 50%

Hulppredikant: overgang van schaal 20A naar schaal 10A.

Model 3 Egalisering met behoud van cumulatie na 5 jaar

Hypothese: Model 2 na 5 jaar

Opmerking: er is in dit model geen rekening gehouden met de indexering in de toekomst

Model 4: Egalisering met afschaffing van cumulatie

Hypothesen: (1) er wordt geen rekening meer gehouden met gecumuleerde functies; (2) de parochieassistenten worden behouden in schaal 20A (niveau C); (3) er wordt rekening gehouden met 100 imams van rang 1; 60 van rang 2; en 85 van rang 3 (in hun huidige schalen).

Model 5: Egalisering met afschaffing van cumulatie en voorafgaande gelijkschakeling van de aanvangsanciënniteit voor de bedienaren van de erediensten en de afgevaardigden van de vrijzinnigheid

Hypothese: (1) idem als model 4; (2) toekenning van een anciënniteit van 4 jaar aan alle bedienaren van de erediensten (reden: gelijke behandeling met afgevaardigden van de vrijzinnigheid die in 2007 reeds 4 jaar anciënniteit genieten en dus ook tussentijdse verhogingen hebben gekregen)

Bijlage 2 Overzicht van de vragen van de erkende erediensten en de georganiseerde vrijzinnigheid m.b.t. functies in het kader

Opmerking: waar geen bijkomende vragen zijn gesteld, is de bestaande toestand overgenomen

katholiek	protestants	anglicaans	orthodox	israëlitisch	Islam	vrijzinnigheid
<i>Terreinfuncties</i>						
Pastoor	universitair predikant	bedienaar	bedienaar- onderpastoor	rabin	imam 1 ^{ste} rang = Imam Khatib (1ste verantwoordelijke moskee) en Verkondigster (koranieke instructie en ziekenbezoek)	moreel consulent eerste klasse
Kerkbedienaar	predikant Hoger Onderwijs NU	bijzonder bedienaar		ministre officiant	imam 2de rang = Imam Ratib (spirituele leiding moskee)	moreel consulent
Vicar	predikant kerkelijke vorming				imam 3de rang = imam Moadin (assistent imam)	e.a. assistent moreel consulent
Kapelaan					Imam 4 ^{de} rang = imam Mohafid (psalmodiëring en lectuur)	adjunct-moreel consulent 1ste klasse
Parochie-assistent						adjunct-moreel consulent
			diaken			
		(bedienaar = pastor, vicar, priest-in-charge, chaplain, associate chaplain, deacon-in-charge, lay pastor, incumbent, rector, parish priest, incumbent				

katholiek	protestants	anglicaans	orthodox	israëlitisch	Islam	vrijzinnigheid
		bijz bedienaar = assistant pastor, assistant curate, assistant chaplain, deacon, port chaplain, army chaplain, hospital chaplain, prison chaplain, lector, lay pastor licensed lay worker, lay assistant, pastoral assistant, teacher of religious education)				

Stafffuncties

Aartsbisschop	co-voorzitter van ARPEE	bisschop	metropoliet-aartsbisschop	Groot-Rabbin van België	Groot-Imam van België (Mufti)	secretaris-generaal
Bisschop		vicaris-generaal	aartsbisschop	groot-rabbin	secretaris van de eredienst (adjunct) en adjunct-Mufti (3)	adjunct secretaris-generaal
vicaris-generaal		bischoppelijk vicaris	vicaris-generaal			moreel-consulent-hoofd van dienst
Kannunik	secretaris diensthoofd	residerend kannunik				
Secretaris bisdom	administratief secretaris (en andere voorzitters denominaties en/of districten) boekhouder archivist	secretaris		secretaris		

Bijlage 3 Evolutie van de budgettaire uitgaven aan de huidige index**Situatie na 2 jaar:**

Eredienst	FTP	Totale geïndexeerde bezoldiging	Vakantiegeld	Eindejaarstoelage	Kindergeld
Kath.	2854	83.820.528,28	3.721.286,09	2.983.107,21	453.600,00
Vrijz.	250	8.288.515,63	336.378,67	284.962,89	190.810,32
Protest.	113	3.977.000,42	154.579,66	134.568,01	393.636,00
Orth.	46	1.428.311,84	60.829,15	50.013,80	97.524,00
Isra.	29	922.594,45	38.592,32	32.083,86	192.636,00
Angl.	11	356.672,70	14.712,42	12.337,82	34.812,00
Islam.	248	5.750.227,55	306.495,86	220.883,69	0,00
Totaal	3.551	104.543.850,88	4.632.874,18	3.717.957,27	1.363.018,32

Eredienst <i>Vervolg tabel</i>	Geboortepremie	Begrafenispremie	Patronale bijdrage (Z.I.V.)	Totale budgettaire kost
Kath.	3.091,19	27.292,31	3.229.871,38	94.238.776,46
Vrijz.	12.292,13	0,00	318.343,16	9.431.302,80
Protest.	754,89	0,00	153.224,63	4.813.763,61
Orth.	0,00	0,00	55.034,83	1.691.713,62
Isra.	1.773,35	0,00	35.548,15	1.223.228,13
Angl.	0,00	0,00	13.742,62	432.277,56
Islam.	0,00	0,00	221.625,42	6.499.232,52
Totaal	17.911,56	27.292,31	4.027.390,17	118.330.294,70

Returns voor de overheid:

Bedrijfsvoorheffing	Z.I.V.	Fonds voor overlevingspensioenen
18.150.000,00	3.177.531,07	6.548.866,40
2.310.000,00	312.273,49	644.902,84
440.000,00	149.895,13	309.868,51
132.000,00	54.134,59	111.685,57
49.500,00	34.927,75	72.089,01
35.200,00	13.491,25	27.853,88
0,00	220.468,22	452.227,13
21.116.700,00	3.962.721,50	8.167.493,34

Situatie na 4 jaar:

Eredienst	FTP	Totale geïndexeerde bezoldiging	Vakantiegeld	Eindejaarstoelage	Kindergeld
Kath.	2854	86.326.169,12	3.748.848,14	3.045.748,23	453.600,00
Vrijz.	250	8.591.460,74	339.711,07	292.536,52	190.810,32
Protest.	113	4.074.856,82	155.656,08	137.014,42	393.636,00
Orth.	46	1.470.706,67	61.295,49	51.073,67	97.524,00
Isra.	29	950.595,07	38.900,33	32.783,88	192.636,00
Angl.	11	366.006,20	14.815,09	12.571,16	34.812,00
Islam.	248	5.842.652,33	307.512,54	223.194,31	0,00
Totaal	3.551	107.622.446,94	4.666.738,74	3.794.922,17	1.363.018,32

Eredienst <i>Vervolg tabel</i>	Geboortepremie	Begrafenispremie	Patronale bijdrage (Z.I.V.)	Totale budgettaire kost
Kath.	3.091,19	27.292,31	3.326.338,55	96.931.087,53
Vrijz.	12.292,13	0,00	330.006,54	9.756.817,32
Protest.	754,89	0,00	156.992,10	4.918.910,31
Orth.	0,00	0,00	56.667,03	1.737.266,86
Isra.	1.773,35	0,00	36.626,17	1.253.314,79
Angl.	0,00	0,00	14.101,96	442.306,40
Islam.	0,00	0,00	225.183,77	6.598.542,94
Totaal	17.911,56	27.292,31	4.145.916,12	121.638.246,16

Returns voor de overheid:

Bedrijfsvoorheffing	Z.I.V.	Fonds voor overlevingspensioenen
18.150.000,00	3.268.016,53	6.738.856,61
2.310.000,00	323.213,65	667.873,66
440.000,00	153.428,99	317.288,47
132.000,00	55.665,58	114.900,16
49.500,00	35.938,93	74.212,15
35.200,00	13.828,30	28.561,60
0,00	223.805,93	459.235,24
21.116.700,00	4.073.897,92	8.400.927,89

Situatie na 6 jaar:

Eredienst	FTP	Totale geïndexeerde bezoldiging	Vakantiegeld	Eindejaarstoelage	Kindergeld
Kath.	2854	89.951.008,27	3.788.721,37	3.136.369,21	453.600,00
Vrijz.	250	8.886.530,64	342.956,84	299.913,27	190.810,32
Protest.	113	4.228.805,59	157.349,52	140.863,14	393.636,00
Orth.	46	1.532.375,41	61.973,85	52.615,39	97.524,00
Isra.	29	990.187,36	39.335,84	33.773,68	192.636,00
Angl.	11	380.340,03	14.972,76	12.929,50	34.812,00
Islam.	248	5.954.401,71	308.741,78	225.988,04	0,00
Totaal	3.551	111.923.649,01	4.714.051,96	3.902.452,23	1.363.018,32

Eredienst <i>Vervolg tabel</i>	Geboortepremie	Begrafenispremie	Patronale bijdrage (Z.I.V.)	Totale budgettaire kost
Kath.	3.091,19	27.292,31	3.465.894,86	100.825.977,20
Vrijz.	12.292,13	0,00	341.366,73	10.073.869,93
Protest.	754,89	0,00	162.919,13	5.084.328,26
Orth.	0,00	0,00	59.041,28	1.803.529,92
Isra.	1.773,35	0,00	38.150,47	1.295.856,70
Angl.	0,00	0,00	14.653,81	457.708,10
Islam.	0,00	0,00	229.486,13	6.718.617,65
Totaal	17.911,56	27.292,31	4.311.512,40	126.259.887,79

Returns voor de overheid:

Bedrijfsvoorheffing	Z.I.V.	Fonds voor overlevingspensioenen
18.150.000,00	3.402.936,27	7.022.196,68
2.310.000,00	333.869,42	690.247,33
440.000,00	158.988,50	328.961,63
132.000,00	57.892,60	119.576,19
49.500,00	37.368,71	77.214,24
35.200,00	14.345,94	29.648,46
0,00	227.859,04	467.745,70
21.116.700,00	4.233.260,49	8.735.590,24

Situatie na 8 jaar:

Eredienst	FTP	Totale geïndexeerde bezoldiging	Vakantiegeld	Eindejaarstoelage	Kindergeld
Kath.	2854	93.689.002,64	3.829.839,31	3.229.819,07	453.600,00
Vrijz.	250	9.179.869,23	346.183,56	307.246,73	190.810,32
Protest.	113	4.382.754,36	159.042,96	144.711,86	393.636,00
Orth.	46	1.594.044,15	62.652,21	54.157,10	97.524,00
Isra.	29	1.029.779,64	39.771,36	34.763,49	192.636,00
Angl.	11	394.673,86	15.130,43	13.287,85	34.812,00
Islam.	248	6.076.180,58	310.081,35	229.032,51	0,00
Totaal	3.551	116.346.304,48	4.762.701,17	4.013.018,61	1.363.018,32

Eredienst <i>Vervolg tabel</i>	Geboortepremie	Begrafenispremie	Patronale bijdrage (Z.I.V.)	Totale budgettaire kost
Kath.	3.091,19	27.292,31	3.609.807,64	104.842.452,16
Vrijz.	12.292,13	0,00	352.860,03	10.389.262,00
Protest.	754,89	0,00	168.846,15	5.249.746,22
Orth.	0,00	0,00	61.415,52	1.869.792,99
Isra.	1.773,35	0,00	39.674,77	1.338.398,62
Angl.	0,00	0,00	15.205,66	473.109,81
Islam.	0,00	0,00	234.174,61	6.849.469,06
Totaal	17.911,56	27.292,31	4.481.984,40	131.012.230,85

Returns voor de overheid:

Bedrijfsvoorheffing	Z.I.V.	Fonds voor overlevingspensioenen
18.150.000,00	3.537.925,34	7.305.630,11
2.310.000,00	344.646,87	712.878,87
440.000,00	164.548,00	340.634,80
132.000,00	60.119,63	124.252,23
49.500,00	38.798,50	80.216,33
35.200,00	14.863,57	30.735,32
0,00	232.256,81	476.979,58
21.116.700,00	4.393.158,71	9.071.327,23

Bijlagen

BIJLAGE 1

De Commissie

1. COVOORZITTERS EN LEDEN VAN DE COMMISSIE:

Covoorzitters:

- De heer Freddy MORTIER, decaan van de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Universiteit Gent
- Mevrouw Marie-Françoise RIGAUX, hoogleraar aan de Facultés Universitaires Saint-Louis, referendaris bij het Arbitragehof

Leden:

- De heer Jonny DRIJKONINGEN, eerste referendaris bij de Raad van State
- De heer Jean-François HUSSON, secretaris-generaal van het Interuniversitair Centrum voor Permanente Vorming, coördinator van ORACLE
- Mevrouw Kaat LEUS, gewoon hoogleraar aan de Vrije Universiteit Brussel
- De heer Noël SMETS, eerste auditeur bij het Rekenhof

2. GERAADPLEEGDE DESKUNDIGEN

- De heer Philippe BEAUTRIX, attaché dienst PMO, diensten van de voorzitter FOD Justitie
- De heer Eric GHYSSELINCKX, waarnemend adviseur, FOD Justitie, Directoraat-generaal Wetgeving en Fundamentele Rechten en Vrijheden, Dienst Erediensten en vrijzinnigheid
- De heer Henri JAMAR, attaché van Financiën, FOD Budget en Beheerscontrole
- De heer Johan JANSSENS, directeur Communicatie en Kennismanagement, Pensioendienst voor de overheidssector
- De heer Carlos OTTE, eerste auditeur bij het Rekenhof
- Mevrouw Sandra THYS, attaché van financiën bij de PDOS

3. GEHOORDE VERTEGENWOORDIGERS VAN DE ERKENDE EREDIENSTEN EN DE COVOORZITTERS VAN DE CENTRALE VRIJZINNIGE RAAD

Vertegenwoordigers van de Protestants-Evangelische eredienst

- De heer Guy LIAGRE, covoorzitter van de Administratieve Raad van de Protestants-Evangelische Eredienst (ARPEE), voorzitter van de Verenigde Protestantse Kerk in België (VPKB)
- De heer John VAN DER DUSSEN, covoorzitter van de Administratieve Raad van de Protestants-Evangelische Eredienst (ARPEE), voorzitter van de Federale Synode van de Protestants-Evangelische Kerken in België (FS)

Vertegenwoordigers van de Israëlitische eredienst

- De heer Julien KLENER, voorzitter van het Centraal Israëlitisch Consistorie van België
- De heer Albert GUIGUI, groot-rabbin van Brussel

Vertegenwoordigers van de Orthodoxe eredienst

- Monseigneur PANTELEIMON, metropoliet-aartsbisschop van het Oecumenisch Patriarchaat van Constaninopel
- Monseigneur ATHENAGORAS, hulpbisschop van het Orthodoxe Aartsbisdom België
- De heer TRIANTAFYLLOU, vicaris-generaal

Vertegenwoordigers van de Anglicaanse eredienst

- Monseigneur Dirk VAN LEEUWEN, voorzitter van het Centraal Comité van de Anglicaanse eredienst in België, vicaris-generaal, bedienaar te Antwerpen
- Mevrouw Th. Ann TURNER-SMITH, lid van de Generale Synode van de Kerk van Engeland, afgevaardigde door de gelovigen van het Bisdom in Europa

Vertegenwoordigers van de Rooms-katholieke eredienst

- Monseigneur Guy HARPIGNY, bisschop van Doornik, voorzitter van het bisschoppelijk comité voor de contacten met de overheid, belast door de Bisschoppenconferentie voor de problematiek van het statuut van de bedienaren van de eredienst
- Kanunnik Armand BEAUDUIN, voormalig directeur-generaal voor het Katholiek Onderwijs
- Kanunnik Etienne QUINTIENS, secretaris van de Bisschoppenconferentie en directeur van het secretariaat

Vertegenwoordigers van de Islamitische eredienst

- De heer Coskun BEYAZGÜL, voorzitter van het Executief van de Moslims van België
- De heer Imran AKHTAR, lid van het Executief van de Moslims van België, verantwoordelijk voor het departement communicatie

Covoorzitters van de Centrale Vrijzinnige Raad

- De heer Philippe GROLLET, covoorzitter van de Centrale Vrijzinnige Raad, voorzitter van het Centre d'Action Laïque, advocaat bij de Brussels balie
- De heer Michel MAGITS, covoorzitter van de Centrale Vrijzinnige Raad, voorzitter van de Unie Vrijzinnige Verenigingen, gewoon hoogleraar aan de faculteit der rechtsgeleerdheid van de VUB en vice-rector studentenbeleid

4. SECRETARISSEN VAN DE COMMISSIE

- De heer Wouter CEULEMANS, attaché FOD Justitie, Directoraat-generaal Wetgeving en Fundamentele Rechten en Vrijheden, Dienst Erediensten en vrijzinnigheid
- De heer Eric GHYSSELINCKX, waarnemend adviseur, FOD Justitie, Directoraat-generaal Wetgeving en Fundamentele Rechten en Vrijheden, Dienst Erediensten en vrijzinnigheid

5. MEDEWERKERS VERTAALDIENST

- Mevrouw Martine PERPET, adviseur FOD Justitie, cel vertalingen, diensten van de voorzitter
- Mevrouw Karlien DE BROUWER, attaché FOD Justitie, cel vertalingen, diensten van de voorzitter
- Mevrouw Hélène DECKER, attaché FOD Justitie, cel vertalingen, diensten van de voorzitter
- Mevrouw Evi DE CUYPER, attaché FOD Justitie, cel vertalingen, diensten van de voorzitter
- De heer Pascal DELPORTE, attaché FOD Justitie, cel vertalingen, diensten van de voorzitter
- Mevrouw Caroline GANCARCZYK, attaché FOD Justitie, cel vertalingen, diensten van de voorzitter
- De heer Vincent PECRIAUX, attaché FOD Justitie, cel vertalingen, diensten van de voorzitter
- Mevrouw Linda RAEYEN, attaché FOD Justitie, cel vertalingen, diensten van de voorzitter
- De heer Paul STEYAERT, attaché FOD Justitie, cel vertalingen, diensten van de voorzitter
- De heer Stefan VAN BEUREN, attaché FOD Justitie, cel vertalingen, diensten van de voorzitter
- De heer Didier VANDER GUCHT, attaché FOD Justitie, cel vertalingen, diensten van de voorzitter
- De heer Alfons HEYVAERT, technisch medewerker FOD Justitie, cel vertalingen, diensten van de voorzitter

BIJLAGE 2

K.B. van 10 november 2005 en M.B. van 27 januari 2006

PUBLICATIE : 2005-12-07

FEDERALE OVERHEIDSDIENST JUSTITIE

10 NOVEMBER 2005. - Koninklijk besluit houdende oprichting van een Commissie « belast met het onderzoek van het statuut van de bedienaars van de erkende erediens ten »

ALBERT II, Koning der Belgen,

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.

Gelet op de artikelen 37, 107 en 181, §§ 1 en 2 van de Grondwet;

Gelet op het advies van de Inspecteur van Financiën, gegeven op 28 juli 2005;

Gelet op de akkoordbevinding van Onze Minister van Ambtenarenzaken, gegeven op 30 augustus 2005;

Gelet op de akkoordbevinding van Onze Minister van Begroting, gegeven op 10 oktober 2005;

Gelet op het protocol nr 295 van 26 oktober 2005 van het sectorcomité III-Justitie;

Gelet op de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, inzonderheid op artikel 3, § 1, vervangen bij wet van 4 juli 1989 en gewijzigd bij wet van 4 augustus 1996;

Gelet op de dringende noodzakelijkheid;

Overwegende dat Onze Minister van Justitie tijdens de begrotingscontrole 2005 een begrotingskennisgeving heeft ingediend waarin melding wordt gemaakt van de oprichting van een « Commissie van Wijzen » belast met het onderzoek van verschillende aangelegenheden met betrekking tot het statuut van de bedienaars van de erkende erediens ten;

Overwegende dat deze commissie aan onze Minister van Justitie inzonderheid een verslag moet bezorgen over het huidige statuut van de bedienaars van de erediens ten waarin de nadruk wordt gelegd op de ongelijkheden van de toepasselijke stelsels, vooral met betrekking tot de pensioenleeftijd, de cumulatie van de wedden en de integratie van leken in de nomenclaturen opgenomen in de wet van 2 augustus 1974 betreffende de wedden van de titularissen van sommige openbare ambten, van de bedienaars van de erkende erediens ten en van de afgevaardigden van de Centrale Vrijzinnige Raad;

Overwegende dat in dit verslag eveneens concrete voorstellen tot hervorming moeten worden geformuleerd teneinde de grondwettelijke beginselen van gelijkheid en non-discriminatie in acht te nemen en deze verschillende stelsels zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen;

Overwegende dat de werkzaamheden van deze commissie zullen aanvangen vanaf 1 november 2005 en zij zal haar voorstellen formuleren voor 1 september 2006;

Overwegende dat voor de verwezenlijking van de hierboven omschreven opdrachten een commissie met specialisten inzake de erediens ten en de grondwettelijke vraagstukken met betrekking tot het administratief en geldelijk statuut, de pensioenen en de begrotingsaspecten moet worden samengesteld;

Op de voordracht van Onze Minister van Justitie,

Hebben Wij besloten en besluiten Wij :

Artikel 1. Bij de Federale Overheidsdienst Justitie wordt een « Commissie belast met het onderzoek van het statuut van de bedienaars van de erkende erediens ten » opgericht.

Art. 2. De taak van de commissie bestaat erin een uitvoerig verslag op te stellen over het stelsel dat van toepassing is op de bedienaars van de erediens ten, inzonderheid op het gebied van de pensioenen, op sociaal gebied en op het gebied van de wedden en van de cumulatie van functies.

Dit verslag moet eveneens voorstellen tot hervorming bevatten over deze aangelegenheden teneinde ongelijkheden te voorkomen en de rechtszekerheid te verhogen.

De commissie moet op 31 augustus 2006 een eindverslag in twee talen over haar werkzaamheden bezorgen aan de Minister van Justitie, hierna de minister genoemd.

Art. 3. De commissie bestaat uit maximaal 6 leden uit de academische wereld, uit de magistratuur, van het Rekenhof dan wel uit terzake gespecialiseerde kringen en wordt ondersteund door een secretariaat dat door de minister wordt aangewezen.

Voornoemde personen worden aan de Minister voorgedragen overeenkomstig de regels die hun respectieve statuten regelen.

De minister benoemt uit de leden twee medevoorzitters.

Art. 4. De medevoorzitters regelen de werkzaamheden van de commissie.

Zij vertegenwoordigen tevens de commissie bij de minister.

Art. 5. Het secretariaat van de commissie wordt verzorgd door twee personeelsleden van niveau A van het directoraat-generaal Wetgeving, Fundamentele Rechten en Vrijheden van de FOD Justitie.

De leden van het secretariaat hebben niet de hoedanigheid van lid van de commissie.

Art. 6. De leden van de commissie hebben recht op presentiegelden per vergadering met een minimumduur van 3 uur.

Het bedrag van de presentiegelden wordt bepaald als volgt :

medevoorzitters : 70 euro;

leden : 60 euro.

Voor een vergadering van minder dan 3 uur wordt het bedrag van het presentiegeld met de helft verminderd.

De leden van het secretariaat hebben recht op recuperatie van de buiten de diensturen verrichte prestaties.

De leden van de commissie hebben recht op de terugbetaling van hun reis- en verblijfskosten onder de voorwaarden die respectievelijk zijn vastgesteld in het koninklijk besluit van 18 januari 1965 houdende algemene regeling inzake reiskosten en in het koninklijk besluit van 24 december 1964 tot vaststelling van de vergoedingen wegens verblijfskosten toegekend aan de leden van het personeel der ministeries.

Voor de toepassing van deze regelgeving worden zij die geen deel uitmaken van het personeel van een administratie of van een openbare dienst gelijkgesteld met de ambtenaren van klasse A3.

Het door één van de medevoorzitters gedagtekende, ondertekende en goedgekeurde verzoek tot betaling van het presentiegeld en tot terugbetaling van de reis- en verblijfskosten wordt elk kwartaal via het secretariaat aan de FOD Justitie gericht. In het verzoek wordt melding gemaakt van de hoedanigheid van betrokkene, de datums en duur van de prestaties en eventueel het traject waarvoor om terugbetaling wordt verzocht.

Art. 7. In de begroting van de FOD Justitie is voorzien in de nodige kredieten voor de werking, inzonderheid de reis- en verblijfskosten, van de commissie.

Art. 8. Dit besluit heeft uitwerking met ingang van 1 november 2005 en houdt op uitwerking te hebben op 1 september 2006.

Art. 9. Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering van dit besluit.

Gegeven te Brussel, 10 november 2005.

ALBERT

Van Koningswege :

De Minister van Justitie,

Mevr. L. ONKELINX

PUBLICATIE : 2006-02-01

FEDERALE OVERHEIDSDIENST JUSTITIE

27 JANUARI 2006. - Ministerieel besluit houdende aanduiding van de leden van de Commissie belast met het onderzoek van het statuut van de bedienaars van de erkende erediensten

De Minister van Justitie,

Gelet op het Koninklijk besluit van 10 november 2005 houdende oprichting van een Commissie « belast met het onderzoek van het statuut van de bedienaars van de erkende erediensten », inzonderheid op de artikelen 3 en volgende,

Besluit :

Artikel 1. De volgende personen worden aangewezen als leden van de Commissie :

1. DRIJKONINGEN Jonny;
2. HUSSON Jean-François;
3. LEUS Kaat;
4. MORTIER Freddy;
5. RIGAUX Marie-Françoise;
6. SMETS Noël.

Art. 2. Uit deze leden worden de volgende twee personen tot medevoorzitters benoemd :

1. RIGAUX Marie-Françoise;
2. MORTIER Freddy.

Art. 3. Dit besluit heeft uitwerking met ingang van 1 november 2005 en houdt op uitwerking te hebben op 1 september 2006.

Brussel, 27 januari 2006.

Mevr. L. ONKELINX

BIJLAGE 3

Vragenlijst en notulen van de hoorzittingen met de vertegenwoordigers van de erkende erediensten en de covoorzitters van de Centrale Vrijzinnige Raad

Vragenlijst:

1. Maatschappelijk belang

- a) Hoe zou U de diensten omschrijven die Uw eredienst levert op het maatschappelijke vlak?
- b) Op welke wijze past elke door de overheid te bezoldigen functie van bedienaar van Uw eredienst in die maatschappelijke dienstverlening?

2. De Burgerlijke nomenclatuur

- a) Heeft U, aansluitend bij de maatschappelijke dienstverleningsfuncties van Uw eredienst, suggesties voor de bepaling van een nomenclatuur ten behoeve van de overheid?
- b) Hoe zou U Uw intern kader / de geestelijke nomenclatuur laten corresponderen aan de door U voorgestelde burgerlijke nomenclatuur? Waar plaatst u meer bepaald de staf/terrein -functies van Uw eredienst binnen deze burgerlijke nomenclatuur?

3. Vorming

- a) Bent U van mening dat de Belgische overheid die aan de burgerlijke nomenclatuur een wedde verbindt, binnen het grondwettelijk kader een bepaalde opleiding of opleidingsniveau, respectievelijk degelijke kennis van één der landstalen, kan eisen van de bedienaren?
- b) Welke opleiding, respectievelijk kennis van één der landstalen, acht U in voorkomend geval gewenst voor de bedienaren van Uw eredienst, en dit rekening houdende met de burgerlijke nomenclatuur?

4. Pecuniair en sociaal statuut

- a) Welke sociale en geldelijke voordelen acht U aangewezen bij een nieuw statuut?
- b) Hoe dient een mogelijke cumulatie van functies binnen Uw eredienst vergoed te worden?

5. Gelijkheid

- a) Hoe ziet U het respect voor de norm van de gelijke behandeling tussen de bedienaren binnen Uw eredienst?
- b) Hoe ziet U het respect voor de norm van de gelijke behandeling van Uw eredienst ten opzichte van de andere erkende erediensten of de georganiseerde Vrijzinnigheid?

Commissie belast met het onderzoek van het statuut van de bedienaars van de erkende erediensten

Hoorzitting met de vertegenwoordigers van de **Protestants-Evangelische eredienst** op vrijdag 6 januari 2006 van 14.00 tot 16.00 u. op de FOD JUSTITIE, zaal 739.

AANWEZIG :

Leden van de Commissie: Marie-Françoise RIGAUX, Freddy MORTIER, Jonny DRIJKONINGEN, Jean-François HUSSON, Kaat LEUS, Noël SMETS.

Secretarissen van de Commissie: Wouter CEULEMANS, Eric GHYSSELINCKX

Vertegenwoordigers van de Protestants-Evangelische eredienst:

De heer Guy LIAGRE, Covoorzitter van de Administratieve Raad van de Protestants-Evangelische Eredienst (ARPEE), Voorzitter van de Verenigde Protestantse Kerk in België (VPKB)

De heer John VAN DER DUSSEN, Covoorzitter van de Administratieve Raad van de Protestants-Evangelische Eredienst (ARPEE), Voorzitter van de Federale Synode van de Protestants-Evangelische Kerken in België (FS)

1. Verwelkoming

De heer MORTIER heet de heer LIAGRE en de heer VAN DER DUSSEN namens de Commissie van harte welkom, stelt de leden voor en licht het doel en taak van de Commissie toe.

Mevrouw RIGAUX dankt beide covoorzitters voor hun uitgebreid en grondig verslag en hun nota met het algemene kader dat zij de Commissie op 04.01.2006 per mail bezorgden.

De heer LIAGRE bezorgt de leden van de Commissie een nota betreffende de opleiding van de predikanten van de Verenigde Protestantse Kerk in België (VPKB) en de Unie van de Baptisten in België (UBB)

2. Hoe staan de heer LIAGRE en heer VAN DER DUSSEN t.o.v. de vragenlijst die de Commissie hen toezond?

De heer LIAGRE legt uit dat de vraag van de Commissie naar het sociaal of maatschappelijk belang de eredienst in dit verband voor een dilemma plaatst. De eredienst is erkend vanwege zijn specifiek godsdienstige karakter. Onkosten van sociale aard worden bij het indienen van rekeningen en begroting door de gemeentelijke overheden niet aanvaard. Het uitgangspunt van de gemeentebesturen is dat de uitgaven wel degelijk voor de eredienst als zodanig moeten zijn gebeurd. De protestantse eredienst ervaart dit als een moreel dilemma, omdat de eredienst sociaal is en op zich doordrongen van het sociale. De heer LIAGRE geeft het voorbeeld van een koffieruimte waarvan het sociale aspect van ontmoeting na de kerkdienst in de protestantse eredienst een integraal onderdeel is.

Mevrouw RIGAUX legt uit dat de vraag geïnspireerd is op het feit dat de Belgische staat dient tussen te komen wat betreft de wedden van de bedienaren omdat zij juist geacht worden een sociale rol te vervullen.

De heer VAN DER DUSSEN stelt dat de bedienaren inderdaad een sociale rol hebben, gezien de Protestants-Evangelische eredienst juist geënt is op het individuele en het sociale belang.

3. Bespreking van het schriftelijke verslag

Aangezien het meegedeelde verslag zeer grondig is, stelt de heer LIAGRE de Commissie voor dat zij de punten die nog toelichting behoeven aanstippen.

3.1. Het aantal volgelingen

Aangezien één van de criteria die de Belgische overheid hanteert om een eredienst te erkennen de groepering van een betrekkelijk groot aantal aanhangers is, stelt mevrouw RIGAUX de vraag hoe de Protestants-Evangelische eredienst zijn volgelingen telt en hoe de overheid met dit aantal rekening kan houden nu de grondwet haar een eigen telling verbiedt.

De heer LIAGRE wijst erop dat men voor het aantal leden een onderscheid dient te maken tussen het aantal leden ingeschreven in het kerkregister en het aantal zielen bij de erkenningsaanvraag van een locale gemeente. Elke protestantse denominatie hanteert een eigen manier van tellen. Sommige kerken tellen op basis van een doopregister. Bij andere kerken baseert men zich op het aantal stemgerechtigde lidmaten (dit zijn de leden die de predikant en de plaatselijke kerkenraad mogen verkiezen). In de Verenigde protestantse kerk in België dient men stemgerechtigd lidmaat te zijn om als volwaardig lid te worden beschouwd. Stemgerechtigd lidmaat wordt men door het afleggen van een openbare geloofsbelijdenis, waarbij men ook medeverantwoordelijkheid voor de gemeenschap opneemt. De openbare geloofsbelijdenis wordt meestal afgelegd op de leeftijd van 18 à 23 jaar, doch voor die leeftijd zijn deze gelovigen in feite al lid van de gemeenschap. Ze worden evenwel nog niet meegeteld. Een andere moeilijkheid bij de telling komt voor wanneer een gelovige van de ene naar de andere kerk verhuist en dus ergens woont en ingeschreven is, terwijl hij/zij in een andere gemeenschap naar de kerk gaat.

De heer VAN DER DUSSEN wijst erop dat sinds de stichting van de ARPEE in 2003 ook een aantal Evangelische kerken erkend werden bij K.B.. Bij de Evangelische denominaties bestaan er soms lijsten waar leden op vermeld staan die kunnen stemmen voor de raad van bestuur. Hoewel de systemen ook hier

verschillend zijn, worden de lijsten in de praktijk voor het overgrote deel van de gevallen gebaseerd op de leden die regelmatig de kerkdienst bijwonen. Sommige kerken hanteren dan weer afwijkende criteria.

De heer LIAGRE legt uit dat het protestantisme in wezen uit twee grote stromingen bestaat. Enerzijds zijn er kerken met een historische achtergrond, waaronder de gereformeerde kerken, de pinkstergemeenschap, de adventisten en dergelijke meer. Anderzijds bestaan er ook nieuwe groepen, vaak allochtoon en product van de religieuze globaliseringstendens. Deze groeperingen kunnen op een of ander ogenblik ook een structuur aannemen en kerk worden.

De heer VAN DER DUSSEN wijst erop dat de allochtone gemeenten bovendien heel divers zijn. Sommigen zijn heel gestructureerd, vaak filialen van kerken uit andere landen; andere kerken, vaak uit Afrika, zijn minder gestructureerd en pluriform van aard.

Mevrouw RIGAUX vraagt of deze laatste gemeenschappen ook gecontroleerd worden door de ARPEE?

De heer VAN DER DUSSEN antwoordt dat dit voor sommige kerken het geval is, voor anderen evenwel niet. Gemeenschappen met een verantwoorde structuur, die elke week samenkomen en een eigen boekhouding edm. hebben, worden erkend. Dit zijn er ongeveer een 140-tal gemeenschappen waarvan 1/3 van buitenlandse origine is en 2/3 van Belgische of gemengde origine. Daarbuiten zijn er nog een 250-tal andere gemeenschappen. Bij de Protestants-Evangelische gemeenschap werden tot nu toe slechts vier gemeenschappen bij KB erkend en betaald.

De heer LIAGRE merkt op dat gemeenschappen soms ook splitsen. Hij beklemtoont dat één van de kenmerken van het protestantisme het democratische gehalte is. Elke gelovige is medeverantwoordelijk. De structuur van de Verenigde Protestantse Kerk is die van een parlementair systeem waar de Synodale Raad gelijk te stellen is met de uitvoerende macht of de regering en verantwoording verschuldigd is aan de Synode (het parlement), bijvoorbeeld wat betreft de begroting. De heer LIAGRE wijst er terloops op op dat dit Calvinistisch model uit Genève ook model heeft gestaan voor de moderne parlementaire democratie (zo het Belgische staatsmodel). Hij gaat verder door aan te stippen dat het geloof bij de protestanten een leerproces is, waar men de mensen helpt en begeleidt teneinde hun eigen geloof te ontdekken door middel van dialoog.

De heer VAN DER DUSSEN wijst erop dat wat het Evangelische protestantisme betreft het democratisch gehalte van de verkiezing van hun voorganger ongeveer hetzelfde is, behalve bij de gemeenschappen uit Afrika waar de uitstraling van de voorganger vaak bepalend is. Bij het Evangelische protestantisme legt men er sterk de nadruk op dat iedere gelovige een taak opneemt in de kerk. (een “algemeen priesterschap”). Het merendeel van de gelovigen hebben binnen de gemeenschap dan ook een eigen specifieke taak (zorgen voor de muziek, zorgen voor het kerkblad edm.) in plaats van de centralisatie bij één voorganger.

Mevrouw RIGAUX vraagt hoeveel bedienaren door de staat betaald worden.

De heer VAN DER DUSSEN antwoordt dat wat voor de Evangelische kerken betreft dit tot op heden vier bedienaren zijn, doch dat dit ook te wijten is aan het feit dat de ARPEE nog maar twee jaar bestaat.

De heer LIAGRE stelt dat wat voor de Verenigde Protestantse kerken betreft dit aantal veel hoger ligt. Hij wijst er tevens op dat er Evangelische kerken zijn die geen contact hebben met de overheid en buiten de ARPEE vallen, doch dat daarin toch een evolutie te merken valt.

De heer MORTIER stelt de vraag welk standpunt de Protestants-Evangelische eredienst inneemt tegen sektarische groeperingen in het licht van het democratische gehalte dat de eredienst kenmerkt. Hij verwijst

naar de Braziliaanse kerk, de “Universele kerk van het rijk Gods” die werd opgenomen op de lijst van de schadelijke sektarische organisaties.

De heer VAN DER DUSSEN stelt dat de ARPEE altijd tracht een zo goed mogelijke screening te houden doch dat er een groot onderscheid moet gemaakt worden tussen feiten en journalistieke geruchten. Het geval van de Universele kerk van het rijk Gods is zeer merkwaardig. Zij werd verdacht van drughandel en het witwassen van geld, beide zeer zware aantijgingen, doch een nooit eerder geziene onderzoeksijver bij zowel het Braziliaanse als het Belgische parket heeft nooit tot enig bewijs of vervolging geleid.

3.2. Nomenclatuur en opleiding

De ARPEE stelt in haar verslag een mogelijke nieuwe nomenclatuur voor die bestaat uit volgende vier categorieën:

1. covoorzitter van de ARPEE
2. predikant
3. predikant-stagiair
4. administratief secretaris (e.a. voorzitters van de denominaties en/of de districten)

De predikant en predikant-stagiair zijn terrein functies, de andere twee (waaronder de staff) eerder administratieve functies.

De heer LIAGRE wijst erop dat er in de huidige structuur een probleem rijst wanneer de predikant van gemeenschap wisselt. In dat geval wordt hij soms van eerste predikant in zijn vroegere gemeenschap plots tweede predikant in zijn nieuwe gemeenschap en gaat hij wat zijn wedde betreft achteruit. Dit, hoewel de verantwoordelijkheid dezelfde blijft. Daarom zou de wedde best verbonden worden aan de persoon zelf.

De heer LIAGRE gaat verder en stelt dat de ARPEE er niets op tegen heeft dat de wedde varieert per opleiding, doch ook hier zijn kanttekeningen te maken. Voor predikant wordt in de Verendigde Protestantse Kerk in België doorgaans een academische opleiding vereist die ongeveer een 8-tal jaren duurt (5 jaar studie + 2 à 3 jaar stage). Daarnaast zijn er evenwel ook predikanten die gevormd zijn in het buitenland en daar een opleiding van 3 jaren hebben genoten. Er bestaat ook nog de mogelijkheid tot het volgen van een kerkelijke opleiding. Deze laatste categorie groepeerde predikanten die men catalogeert als “late roepingen”. Dat zijn vaak mensen die bijvoorbeeld na 25 jaar vrijwilligerswerk binnen de gemeenschap predikant wensen te worden. Het gaat dan om gelovigen van boven de 40 jaar, waarvan men niet meer kan eisen dat zij op die leeftijd nog een academische opleiding volgen doch gelet op hun ervaring rijp bevonden worden om, mits het volgen van een kerkelijke opleiding, de functie van predikant te vervullen. Het is derhalve geen absolute regel dat een predikant altijd een “officiële” opleiding heeft genoten.

De heer VAN DER DUSSEN wijst erop dat elke denominatie binnen de Protestants-Evangelische gemeenschap, ook wat de voorwaarden tot benoeming van de predikant betreft, een eigen traditie kent en eigen criteria hanteert. De overkoepelende organisatie (de Federale Synode) vraagt wel dat zij inderdaad criteria opstellen en deze naar voren kunnen brengen. Bij de evangelische kerken ligt het accent niet alleen op de intellectuele capaciteiten van de predikant, doch evenzeer op het geestelijke vlak (geloofsmaturiteit, karaktervorming, levenswijsheden). Zo is er maar één denominatie die werkelijk een licentiaatdiploma eist, andere denominaties vereisen een studie aan een Bijbelinstituut, hetgeen meestal overeenkomt met een opleiding van een 3-tal jaren. In België zijn momenteel predikanten aan het werk die werden opgeleid in meerdere landen en afkomstig zijn uit een 45-tal Bijbelinstituten die door de kerk erkende titels kunnen afleveren. Daarnaast zijn er veel predikanten die ofwel een andere opleiding in het buitenland hebben

genoten, ofwel uit de praktijk naar voren zijn gekomen omdat ze bekwaam worden geacht, hoewel ze niet over een diploma beschikken. Daarom stelt de ARPEE een verloning op drie niveaus voor:

1. Licentiaat (de ARPEE is er mee akkoord dat diegenen die 4 à 5 jaren gestudeerd hebben daarvan iets weerspiegelt zien in hun verloning)
2. Opleiding van drie jaar
3. Andere opleiding

Mevrouw RIGAUX verwijst naar pagina 5 onderaan van het verslag van de ARPEE waarin vermeld wordt dat de overheid geen bepaalde opleiding of opleidingsniveau kan eisen doch wel een verschillend weddebarema kan verbinden rekening houdende met het opleidingsniveau.

De heer LIAGRE legt uit dat er enerzijds diploma's bestaan die niet door België erkend worden doch wel door de VPKB worden aanvaard en anderzijds diploma's die in België erkend worden doch niet door de VPKB. Wat dit laatste betreft, geeft hij het voorbeeld van een diploma behaald aan de Evangelisch Theologische Faculteit te Heverlee, die niet door de VPKB wordt aanvaard omdat ze geen reformatorische opleiding biedt. Een bijkomende studie wordt hier gevraagd.

Mevrouw RIGAUX stelt dat het inderdaad aan de eredienst zelf is om te beslissen wie al dan niet bedienaar kan zijn en welke criteria daartoe worden gehanteerd, doch vraagt zich af of de Belgische staat geen bepaalde opleiding kan eisen nu zij het is die de wedde betaalt.

De heer LIAGRE herhaalt dat er sommige predikanten zijn die een kerkelijke opleiding hebben genoten, doch die voorgedragen zijn door de gemeenschap. De predikanten beschikken in de regel echter wel degelijk over een licentiaatdiploma.

Mevrouw RIGAUX stelt dat het derde niveau, de uitzonderingscategorie, in de praktijk derhalve slechts sporadisch voorkomt.

De heer VAN DER DUSSEN stelt dat de ARPEE van oordeel is dat het de Belgische overheid grondwettelijk verboden is een bepaalde opleiding te eisen van de bedienaren. De ARPEE verbindt zich er evenwel toe op vrijwillige basis hun verantwoordelijkheid te nemen en toe te zien op een degelijke opleiding van haar predikanten.

De heer HUSSON haalt artikel 8 van de overgangsbepalingen in de statuten van de ARPEE aan, hetwelk stelt dat de beide vleugels overeenkomen om, meteen na de oprichting van de ARPEE samen een tekst uit te werken die definieert onder welke omstandigheden iemand kan worden beschouwd als bedienaar van de erkende protestantse eredienst. Hij vraagt zich af of deze tekst reeds voorhanden is.

De heer VAN DER DUSSEN stelt dat dit artikel nog niet is uitgevoerd en thans geen prioriteit kent.

Mevrouw RIGAUX verwijst naar artikel 181 G.W. en vraagt zich af of de Belgische staat kan zeggen aan de erkende erediensten: "ok dat zijn uw bedienaren, wij aanvaarden dat doch wij betalen ze niet omdat ze niet beantwoorden aan enkele voorwaarden?"

De heer HUSSON vraagt zich af of men de derde, zijnde de uitzonderingscategorie, niet in aantal zou kunnen beperken.

De heer LIAGRE denkt dat men hiermee akkoord zou kunnen gaan, omdat de bedienaren in deze uitzonderingscategorie inderdaad een minderheid vormen.

De heer VAN DER DUSSEN beaamt dit en stelt dat deze uitzonderingscategorie inderdaad klein is, zodat zij eventueel procentueel beperkt kan worden.

Mevrouw LEUS vraagt of de ARPEE een eis van drie jaar opleiding ook in strijd acht met de grondwettelijke bepalingen.

De heer VAN DER DUSSEN stelt dat wat de categorie van de driejarige opleiding betreft, zij vooral diploma's van buitenlandse opleidingen voor ogen hadden.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat het moeilijk is dergelijke diploma's te vergelijken.

De heer LIAGRE stelt dat de VPKB beschikt over een lijst van universiteiten die zij als gelijkaardig beschouwt, d.w.z. behoren tot dezelfde tendens als de hunne. In dat verband worden ook wederzijdse bezoeken afgelegd en bestaan er internationale overlegplatforms.

De heer MORTIER stelt dat de lijst van universiteiten die zij gelijkaardig achten gebaseerd is op de theologische opleiding terwijl de overheid op het academisch niveau een onderscheid maakt.

De heer LIAGRE herhaalt dat er sommige academisch diploma's worden erkend en andere niet en dat afwijkende diploma's soms ook worden erkend, zodat het moeilijk is te veralgemenen. De vierde categorie in de voorgestelde nomenclatuur (administratief secretaris) is ontleend aan het model van de Rooms-Katholieke eredienst..Hij is van mening dat deze administratieve bediende dezelfde taken uitvoert als een ambtenaar, en hij in dezelfde omstandigheden ten laste moet worden genomen door de Staat.

De heer GHYSSELINCKX merkt op dat wanneer men bijvoorbeeld een secretaris vraagt deze ook een opleiding moet hebben genoten, hetgeen trouwens het geval is bij de Protestants-Evangelische eredienst. Het is dan niet aan het representatief orgaan om iemand voor te stellen bijvoorbeeld als boekhouder die niet over de nodige kennis en diploma's beschikt..

3.3. Woonstvergoeding

Mevrouw RIGAUX stelt de vraag hoe de ARPEE tegenover de woonstvergoeding staat.

De heer LIAGRE is voorstander om de wedde te verhogen tot het niveau van een licentiaatdiploma. De woonstvergoeding wordt best geïntegreerd in de wedde hoewel men zich er van bewust is dat er enige ongelijkheid tot stand zal komen nu de hoogte van de woonstvergoeding op dit ogenblik per gemeente varieert. Indien sommige bedienaren al een woonstvoordeel zouden hebben, bestaat er inderdaad een ongelijkheid doch dit zou men intern kunnen oplossen door hen bijvoorbeeld huur te laten betalen. Wat het secretariaat van de eredienst betreft, wordt voor een analogie met de ambtenaren geopteerd. Hij wijst er vervolgens op dat de weddeverhoging wel reëel zal moeten zijn bij het afschaffen van de woonstvergoeding anders zal de bedienaar in zijn wedde achteruit gaan wanneer hij zijn woonst zelf zal moeten betalen. Tenslotte wenst hij nog op te merken dat de woningen die de gemeente aan de bedienaren ter beschikking stelt soms te wensen overlaten.

3.4. Cumulregeling

De heer LIAGRE licht toe dat er binnen de Protestants-Evangelische eredienst geen cumul mogelijk is.

De heer GHYSSELINCKX merkt op dat wanneer bijvoorbeeld een predikant wegvalt de gemeenschap vacaturegeld kan ontvangen doch dat de gemeenschap op dat ogenblik geen vervanger of andere predikant kan benoemen met een wedde.

De heer LIAGRE stelt dat ook in het geval van bevallingsverlof er een vrijwilliger dient in te springen.

De heer VAN DER DUSSEN en de heer LIAGRE hebben geen weet van één van hun bedienaren die zijn taak zou combineren met een betrekking in de privé.

3.5. Pensioensleeftijd

De heer VAN DER DUSSEN geeft aan dat de ARPEE vooral aandringt op gelijkheid en niet begrijpt waarom er een andere pensioenleeftijd geldt voor de Rooms-Katholieke eredienst.

De heer LIAGRE stelt dat zij zelf hun bedienaren een pensioenleeftijd van 70 jaar opleggen zodat er wat dat betreft geen discussie kan ontstaan. Predikanten zijn dan ook vaak blij dat zij de grote verantwoordelijkheid die zij voor hun gemeenschap dragen kunnen neerleggen. Gelovigen die op latere leeftijd predikant worden werken meestal wel verder tot hun 70 jaar. De heer LIAGRE stipt nog aan dat de Protestants-Evangelische eredienst niet met een structureel rekruteringsprobleem kampt.

3.6. Financiering van het administratief orgaan

De heer MORTIER stelt de vraag of het administratief orgaan ook gefinancierd dient te worden?

De heer LIAGRE stelt dat in tegenstelling tot de georganiseerde vrijzinnigheid de werkingskosten van de ARPEE uit de collecte komen. Wanneer de overheid voorziet in een administratief kader, dient zij evenwel ook te voorzien in de middelen.

De heer VAN DER DUSSEN stelt dat deze verplichting van de overheid wellicht niet voortvloeit uit artikel 181 G.W. doch wel uit het gelijkheidsprincipe.

4. Dankbetuiging

Mevrouw RIGAUX dankt de heer LIAGRE en de heer VAN DER DUSSEN voor hun aanwezigheid, hun toelichting, verslag en constructieve medewerking. Zij deelt mee dat mochten zij na deze hoorzitting de Commissie nog een studie of naverslag willen bezorgen of bijkomende vragen willen stellen, dit uiteraard geen probleem is. Tenslotte merkt zij op dat het verslag dat ze de Commissie bezorgden binnen de Commissie blijft en niet verspreid zal worden.

Commissie belast met het onderzoek van het statuut van de bedienaars van de erkende erediensten

Hoorzitting met de vertegenwoordigers van de **Israëlitische eredienst** op vrijdag 27 januari 2006 van 10.00 tot 12.00 u. op de FOD JUSTITIE, zaal 739.

AANWEZIG :

Leden van de Commissie: Marie-Françoise RIGAUX, Freddy MORTIER, Jonny DRIJKONINGEN, Jean-François HUSSON, Kaat LEUS, Noël SMETS.

Secretarissen van de Commissie: Wouter CEULEMANS, Eric GHYSSELINCKX

Vertegenwoordigers van de Israëlitische eredienst:

De heer Julien KLENER, voorzitter van het Centraal Israëlitisch
Consistorie van België
De heer Albert GUIGUI, Groot-Rabbijn van Brussel

1. Verwelkoming

De heer MORTIER heet de heer KLENER en Groot-Rabbijn GUIGUI namens de Commissie van harte welkom en laat de leden zich kort voorstellen.

Mevrouw RIGAUX dankt beide heren voor hun verslag dat zij de Commissie op 16.01.2006 per mail bezorgden. Zij licht de taak en het doel van de Commissie toe en schetst kort de plaats van de hoorzittingen van de representatieve organen van de erkende erediensten binnen de werkzaamheden van de Commissie.

2. Hoe staan de heer KLENER en Groot-Rabbijn GUIGUI t.o.v. de vragenlijst die de Commissie hen toezond?

Groot-Rabbijn GUIGUI heeft aan de hand van de vraag van de Commissie naar “de maatschappelijke rol/ intérêt social” de indruk dat de Commissie de essentiële taak van de bedienaar vooral op zijn sociaal aspect focust. Doch de bedienaren van de Israëlitische eredienst hebben niet enkel een sociale functie aangezien zij zich inlaten met alle aspecten van het leven (informatie, politiek, inter-religie,...). Alleen focussen op het sociale aspect van de functie is dan ook te beperkend. De bedienaar is ook werkzaam op het ethische, morele en politieke vlak en deze thema's kunnen niet louter sociaal genoemd worden.

Mevrouw RIGAUX legt uit dat de vraag is ingegeven door het feit dat de Belgische Staat een wedde uitkeert aan de bedienaar juist omwille van het feit dat deze een maatschappelijke functie vervult. Zij geeft daarbij toe dat “maatschappelijke rol” wellicht een correctere en ruimere term is dan de Franse vertaling ervan “intérêt social” die eerder doelt op het louter sociale aspect.

Om zijn woorden te verduidelijken en aan te tonen hoe het werk van een bedienaar de maatschappelijke dimensie overstijgt, geeft Groot-Rabbin GUIGUI het voorbeeld van de wet op de begrafenissen en de begraafplaatsen dewelke gestemd is door het parlement. Vóór de afkondiging van deze wet heeft het parlement hem, in zijn hoedanigheid van bedienaar van de Israëlitische eredienst, gevraagd aan de leden van de parlementaire commissie de punten waarvoor zij aandachtig dienden te zijn uiteen te zetten teneinde de religieuze overtuigingen van de minderheden die in ons land leven te eerbiedigen. Dezelfde procedure is gehanteerd geweest in andere domeinen, waaronder wij de volgende kunnen aanhalen: het onderwijs, het slachten volgens de religieuze ritus, etc.... De basis van de relatie met de overheid is misschien wel van financiële aard doch de maatschappij evolueert en zo breidt de functie van bedienaar zich tot alle domeinen van het leven uit.

De heer KLENER wendt zich tot mevrouw RIGAUX en onderstreept dat de Belgische Staat de wedden van de bedienaren ten laste neemt en dat dit uitzonderlijk is. Hij wijst er tevens op dat de Commissie wellicht een gemeenschappelijke regeling voor alle erkende erediensten nastreeft maar er hierbij niet vergeten mag worden dat elke eredienst zijn eigen verscheidenheid en specificiteit kent. Bij de Israëlitische eredienst is één van die kenmerken de maatschappelijke rol van de officiërende bedienaren. Het begrip “maatschappelijke rol” is dan ook juister dan “intérêt social”.

De heer HUSSON gaat in op de vraag van de heer KLENER en legt uit dat wanneer men teruggaat tot de decreten van Napoleon, men vaststelt dat de dimensie van “sociale controle” en “sociaal belang” aanwezig was. Voor wat de Israëlitische eredienst betreft: wanneer een eerste decreet gehuld was in de geest van de emancipatie, werd er ook aan de rabbijnen gevraagd de consecraties van hun religieuze verplichtingen gedurende hun dienstplicht op te drijven. Ieder als bedienaar van de eredienst diende te bidden voor de consuls ... later voor de Keizer. Andere voorschriften, zoals het decreet "infâme", hadden eerder tot doel bepaalde financiële situaties te waarborgen en dit ten nadele van de rechten van de Israëlieten.

Mevrouw RIGAUX stelt tenslotte dat de vraag naar de maatschappelijke rol tevens de Commissie de gelegenheid geeft om een juist beeld te krijgen van de desbetreffende eredienst.

3. Bespreking van het schriftelijke verslag

3.1. De opleiding van de bedienaren.

Mevrouw RIGAUX leidt het thema in door te stellen dat de vraag naar de opleiding van de bedienaren ontstaan is door de actuele problematiek omtrent de imams en hun vorming. Nu de Belgische Staat de bedienaren een wedde uitkeert is de vraag gerezen of zij als overheid ook geen eisen kan verbinden aan de betaling van deze wedde.

Groot-Rabbin GUIGUI stelt dat het aantal bedienaren van de Israëlitische eredienst niet zo groot is en er geen opleidingschool in België bestaat omdat er hiervoor eenvoudigweg geen budget voorhanden is. De bedienaren genieten evenwel een dubbele opleiding. Enerzijds is er uiteraard de noodzakelijke religieuze opleiding verzekerd door een gespecialiseerde rabbijnen-school meestal in Frankrijk. Anderzijds is er een algemene opleiding die onafhankelijk van de religieuze wordt beoordeeld en die een open visie biedt op de moderne wereld. Zelf heeft Groot-Rabbin GUIGUI zijn religieuze opleiding aan de “Ecole rabbinique de France” te Parijs genoten en een algemene opleiding aan de Sorbonne- universiteit. Sommige rabbijnen genieten hun opleiding in Nederland, de Verenigde Staten of Israël doch steeds is er sprake van een dubbele opleiding bestaande uit een religieuze en een algemene open opleiding.

De heer KLENER merkt op dat er in België ongeveer 45.000 Joden zijn zodat het absurd zou zijn een opleidingsschool te openen. Bovendien zijn er in België slechts een tiental rabbijnen.

Groot-Rabbin GUIGUI stelt dat in de Joodse traditie een rabbijn een eeuwige student is. Zo geeft hij een voorbeeld uit zijn eigen ervaring. Wanneer hij werd uitgenodigd door de Raad van Europa om deel te nemen aan de redactie van een werk getiteld “la santé face aux droits de l’homme, à l’éthique et aux morales”, heeft hij daarvoor eerst zelf het onderwerp moeten bestuderen en een opleiding moeten volgen.

3.2. Het representatief orgaan

De heer KLENER vult aan dat het specifieke aan de Israëlitische eredienst in België gelegen is in het feit dat de voorzitter van het representatief orgaan een leek is en geen geestelijke, in tegenstelling tot andere erediensten waar een imam of kardinaal de voorzitter is. Ingevolge een oude traditie is het voorzitterschap tevens onbezoldigd.

Groot-Rabbin GUIGUI merkt op dat deze situatie zich ook voordoet in Frankrijk.

Mevrouw RIGAUX vraagt Groot-Rabbin GUIGUI en de heer KLENER hoe zij beiden naast of met elkaar functioneren.

Groot-Rabbin GUIGUI antwoordt dat het bestuur van het Centraal Israëlitisch Consistorie van België een tweehoofdig bestuur is. Met vragen van religieuze aard wendt men zich tot hem. Administratieve problemen worden voorgelegd aan de heer KLENER richt. Dit laatste is bijvoorbeeld het geval geweest met de vragenlijst van de Commissie dewelke zij uiteraard samen besproken hebben.

Mevrouw RIGAUX vraagt hoe zij gelet op deze dubbele taakverdeling communiceren met hun bedienaren?

Groot-Rabbin GUIGUI gaat verder en stelt dat de communicatie vanzelfsprekend zonder enig probleem verloopt.

De heer KLENER merkt op dat zij uiteraard samen overleggen alvorens welke beslissing ook te nemen.

Mevrouw RIGAUX peilt naar het verschil tussen de Joodse gelovigen en de Joodse leken.

De heer KLENER stelt dat elke Jood in wezen een eigen voorzitter is. Bovendien bestaan er verschillende groeperingen en organisaties, zoals het Forum van Joodse Organisaties van Antwerpen, het Coördinatiecomité van Joodse Organisaties van België (CCJOB) die evenwel nooit representatief zijn voor de gehele Joodse verscheidenheid in België.. Ook andere organisaties hebben hun eigen mening over politieke aangelegenheden. Wie in naam van alle Joden spreekt is omwille van de diversiteit bijgevolg onmogelijk te zeggen. Maar op het administratieve en religieuze vlak is het Consistorie het enige representatieve orgaan van het Joodse geloof in België.

Groot-Rabbin GUIGUI stelt dat iemand die niet gelooft dan ook niet zomaar aan de kant wordt geschoven. Om die reden is de voorzitter van het Consistorie een leek. Vragen omtrent een politieke kwestie worden niet aan het Consistorie gericht doch wel bijvoorbeeld aan het CCJOB of aan het Forum van Joodse Organisaties te Antwerpen.

De heer MORTIER haalt nogmaals de opleiding van de bedienaren aan en stelt dat deze bestaat uit een religieuze en een academische opleiding doch dat er wat de academische opleiding betreft er toch ook vele verschillen bestaan.

Groot-Rabbin GUIGUI beaamt dit en stelt dat er inderdaad verschillen bestaan tussen de verschillende rabbinen. Hier dient misschien onderstreept te worden dat wanneer men over een universiteit spreekt dit niet uitsluitend een universiteit is zoals wij deze kennen maar deze ook een hoge school, een talmoedische school of een Yéchivah kan zijn waar de rabbin ten minste een tiental jaren dient te studeren na zijn humaniora. En het is zo dat enkelen onder hen zich specialiseren in bepaalde domeinen.

3.3. De nomenclatuur

Naast een tiental rabbinen zijn er een 15-tal officiële bedienaren die vaak gekozen worden voor hun liturgische vaardigheden en ook een opleiding hebben genoten. De functie van Groot rabbin van België wordt officieel niet ingevuld doch officieus vervuld Groot-Rabbin GUIGUI deze functie. Dit heeft te maken met de problematiek van de tweetaligheid in het verleden.

De heer KLENER stelt dat er zich ook soms problemen op technisch vlak voordoen. Wanneer een religieuze gemeente dient erkend te worden vraagt de Belgische staat hoeveel volgelingen er zijn. Indien dit aantal onvoldoende is benoemt de overheid geen bedienaren. Zijn er teveel bedienaren dan wil de overheid blijkbaar een hiërarchie instellen.

Groot-Rabbin GUIGUI bevestigt nogmaals dat de functie van Groot Rabbin van België op heden wel bestaat doch niet is ingevuld. Daarnaast stelt hij dat de Israëlitische eredienst zal volgen wanneer men opteert voor een zelfde nomenclatuur voor alle erediensten.

3.4. Sociaal statuut

Mevrouw RIGAUX vraagt de heer KLENER en Groot-Rabbin GUIGUI of zij hetzelfde statuut wensen als de vrijzinnigen of eerder een eigen statuut wensen?

Groot-Rabbin GUIGUI stelt dat in de huidige omstandigheden enkel de Rooms-katholieke eredienst een zelfde statuut als dat van de Georganiseerde Vrijzinnigheid heeft gevraagd. Het handelt om een procedure aanhangig voor de Raad van State die vraagt om de aalmoezeniers van de erkende eredienst op gelijke voet te zetten met de consulenten van de vrijzinnigheid. De Israëlitische eredienst volgt deze vraag. Bovendien heeft de Raad van State geoordeeld dat de discriminatie tussen de Rooms-katholieke eredienst en de Georganiseerde Vrijzinnig dient weggewerkt te worden.

De heer MORTIER vraagt of zij zich kunnen vinden in een koppeling van de opleiding aan de wedde.

Groot-Rabbin GUIGUI merkt op dat de functie van officiële bedienaar verschillend is van deze van rabbin daar de functies uitgeoefend door de ene en door de andere verschillend zijn.. Nu er verschillende gradaties zijn (bv. universitair,...) kan er ook sprake zijn van een verschillende verloning. Hij gaat verder en stelt dat het het Centraal Israëlitisch Consistorie van België is die de criteria voor de opleiding bepaalt. Wanneer een gemeente een rabbin of een officiële bedienaar zoekt draagt zij haar eigen keuze voor aan het Consistorie die dan haar officiële goedkeuring geeft wanneer aan alle voorwaarden voldaan is en pas daarna de betrokkene voordraagt ter benoeming aan de Belgische Staat. Het Consistorie komt derhalve niet tussen in de keuze van de gemeente.

De heer HUSSON stelt dat wanneer ervoor geopteerd wordt op basis van een graad (bv. universitaire of andere) een verschillende wedde uit te keren de vraag rijst of het Consistorie zal bepalen welke diploma's van welke universiteiten in aanmerking kunnen genomen worden.

Groot-Rabbin GUIGUI merkt op dat er uiteraard verschillende universiteiten bestaan en er niet altijd moet gekeken worden of iemand een diploma heeft van vijf jaar heeft bekomen zoals de regel is aan de universiteiten. Op een rabbijnenschool is het zo dat een leerling-rabbin vaak tien jaar lang studeert doch geen examens aflegt zoals dat voor een universitair diploma wel het geval is. Hoewel ze wel een zeer serieuze opleiding hebben genoten hebben ze evenwel geen universitair diploma zoals wij dat in de academische wereld kennen. Het is voor ons bijgevolg absoluut noodzakelijk de studies gedaan aan een Rabbijnenschool, aan een hoge school of aan een Yéshivah gelijk te stellen met universitaire studies.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat er inderdaad specifieke opleidingen zijn voor elke eredienst die niet aan een universiteit te volgen zijn.

Groot-Rabbin GUIGUI gaat verder en stelt dat wat de officiërend bedienaar betreft dit iemand kan zijn met een mooie stem en het derhalve de vraag zal zijn waar men zijn functie situeert. Aangezien de gemeente hem nodig heeft voor het belijden van de eredienst en hij niet in het bezit is van enig universitair diploma stelt zich de vraag welke wedde men deze bedienaar moet uitkeren. Hij heeft immers niets anders dan een diploma van het leven of van zijn kunst aangezien onze officiërende bedienaren heel vaak zangers zijn. Indien enige ordening of nomenclatuur wordt nagestreefd dient het Consistorie in alle flexibiliteit de mogelijkheid te hebben de opleiding en de kwaliteiten te beoordelen.

3.5. Cumul

De heer MORTIER vraagt of er bij de Israëlitische eredienst ook sprake is van een cumul en welke vergoeding daarbij wordt uitgekeerd.

Groot-Rabbin GUIGUI stelt dat een cumulatie van functies aan 50% wordt vergoed. Hij is van mening dat deze regeling best zo gelaten wordt omdat de Israëlitische eredienst in België te kampen heeft met een gebrek aan rabbijnen, bedienaren der eredienst, professoren en opgeleide mensen. De cumulregeling laat hen toe niet verplicht te zijn iemand aan te stellen die zij zelf niet geschikt achten. De cumulregeling is dan ook een noodzaak.

De heer MORTIER peilt naar het niveau van de wedden.

Groot-Rabbin GUIGUI stelt dat er veel cumulaties zijn en de wedden eerder aan de lage kant liggen. Hij veronderstelt dat de wedde van een universitair professor veel hoger ligt. Hij stipt aan dat de cumulregeling vooral noodzakelijk is voor de eredienst niet voor de bedienaren. Hij weet niet of het wenselijk is om bij een verhoging van de wedde de cumulvergoeding af te schaffen. Om redenen van tekort waaronder wij lijden, oefent het Consistorie soms druk uit op haar bedienaren om functies te cumuleren enkel vanwege het feit dat de eredienst over te weinig bedienaren beschikt.

Hij geeft het voorbeeld van een rabbin te Luik. Wanneer er in Luik een vraag is om les in de Joodse religie te geven wordt deze rabbin gezonden. Dit laat het Consistorie immers toe geen andere bedienaar speciaal vanuit Brussel te moeten zenden. Zo ook wanneer er bijvoorbeeld Joodse mensen gevangen zitten in de gevangenis te Luik dan wordt de rabbin te Luik gevraagd hen te bezoeken omdat het bijna praktisch onmogelijk een bedienaar uit Antwerpen te sturen. Deze voorbeelden geven aan dat de Israëlitische eredienst in België te kampen heeft met een kaderprobleem.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat de Israëlitische eredienst ooit naar het Arbitragehof is getrokken in verband met een ongelijkheid in het onderwijs.

Groot-Rabbijn GUIGUI stelt dat deze ontwikkeling een noodzaak was om de lessen in de Joodse religie te waarborgen in de officiële instellingen van het land. Ongelukkigerwijze heeft de Raad van State geen rekening gehouden met het verzoekschrift van de minderheidserediensten van ons land. Hij heeft zeker het decreet begrensd door een aantal waarborgen te bieden doch die blijken op het terrein onmogelijk realiseerbaar. Wij ondergaan vandaag de gevolgen van dit decreet aangezien het aantal ingeschreven leerlingen in onze lessen in de regel vermindert omdat de ouders soms gehouden zijn te kiezen tussen de lessen Joodse religie en algemene lessen (Nederlands, Frans, rekenen, etc...)

3.6. Sociaal statuut

Mevrouw RIGAUX komt terug op het thema van het sociaal statuut zijnde de wedde, pensioenen, enz.

Groot-Rabbijn GUIGUI stelt dat de pensioenleeftijd bij de Israëlitische eredienst op 75 jaar ligt hoewel de bedienaren verder mogen dienen en de hoogte van de wedde te vergelijken is met deze van de andere erediensten. Hij pleit ervoor dit sociaal statuut te behouden doch de wedde te verhogen.

De heer HUSSON vraagt zich af of het Consistorie iemand tot ontslag kan dwingen.

De heer KLENER antwoordt dat wanneer een gemeente niet tevreden is over zijn bedienaar zij contact opneemt met het Consistorie die de bedienaar vervolgens ontslaat.

Groot-Rabbijn GUIGUI stelt dat vele bedienaren verder blijven werken enkel voor het geluk van hun gemeente indien er geen vervanger voor handen is. De meeste bedienaren komen daarenboven uit het buitenland.

3.7. Gelijkheid

Mevrouw RIGAUX informeert naar de plaats de vrouw binnen de Israëlitische eredienst.

Groot-Rabbijn GUIGUI antwoordt dat er een verdeling van de taken is dewelke aan de man en de vrouw toekomen. Het is niettemin belangrijk te signaleren dat het Joodse geloof enkel via de vrouw wordt doorgegeven en dat in deze overdracht, die de toekomst van het Joodse geloof en haar voortbestaan verzekert, de man geen enkele rol speelt.

De heer KLENER stelt dat de Joodse religie niet alleen inhoudt dat men naar de synagoge gaat doch het hele leven regelt.

Mevrouw RIGAUX licht toe dat haar vraag geenszins is ingegeven door kritiek doch door het feit dat er bij de Rooms-katholieke eredienst een categorie van parochieassistenten is gecreëerd voor vrouwelijke bedienaren en deze thans ook betaald worden door de overheid. Zij stelt de vraag of vrouwen in de Israëlitische eredienst ook bedienaar kunnen worden.

Groot-Rabbijn GUIGUI stelt dat er inderdaad vrouwelijke bedienaren in ziekenhuizen en gevangenissen werkzaam zijn.

De heer HUSSON merkt op dat er toch een vrouwelijke rabbijn is.

De heer KLENER voegt toe dat het secretariaat van het Consistorie voor 50% uit vrouwen bestaat en dat bepaalde stromingen in het Joodse geloof vrouwelijke rabbijnen aanvaarden.

3.8. Taal

De heer HUSSON stelt de vraag hoe de vertegenwoordigers van de Israëlitische eredienst staan t.o.v. een vereiste van de kennis van één der landstalen.

Groot-Rabbijn GUIGUI heeft geen probleem met dergelijke eis en merkt tussendoor op dat het Consistorie zelfs ouder is dan België.

Mevrouw RIGAUX stelt dat de Vlaamse gemeenschap eist dat haar bedienaren Nederlands spreken.

Groot-Rabbijn GUIGUI merkt op dat dergelijke eis is in de toekomst evenwel tot problemen kan leiden en vraagt zich af of een goede rabbijn moet geblokkeerd worden wanneer hij bijvoorbeeld enkel de Engelse taal machtig is.

De heer KLENER merkt op dat men in bepaalde gevallen rabbijnen de tijd moet geven om de taal te leren. Doch maar algemeen gezien beheersen de rabbijnen meer talen dan de twee nationale, minstens beheersen ze deze van het gewest waar zij hun functie uitoefenen.

De heer MORTIER stelt dat de universiteiten hun professoren hiervoor drie jaar tijd gunnen.

Mevrouw RIGAUX schetst de evolutie van de taalvrijheid in België. De grondwet garandeert in principe de taalvrijheid behalve de taal in het onderwijs, justitie en administratie. Het Vlaams decreet stelt dat de bedienaren het Nederlands dienen te beheersen doch zij is van mening dat de Vlaamse gemeenschap geen taalexamen kan opleggen.

Groot-Rabbijn GUIGUI merkt op dat er niettemin ook cursussen in het Engels gegeven worden aan de Franstalige en Nederlandstalige universiteiten. Er bestaat derhalve geen verplichting om les te geven in de taal van de universiteit. Zo ook raadt hij aan dat de bedienaren van de eredienst hun eigen taal kunnen spreken binnen hun eigen gemeenschap.

Mevrouw RIGAUX bevestigt dat de taal binnen de eredienst inderdaad vrij is.

Groot-Rabbijn GUIGUI stelt dat verscheidenheid toch het mooiste is en dat er vooral op het financiële niveau een ongelijkheid vast te stellen valt.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat wanneer men opteert voor volledige gelijkheid op financieel vlak er toch algemene criteria moeten gelden die getoetst kunnen worden. De Commissie streeft uiteraard gelijkheid na.

Groot-Rabbijn GUIGUI wenst nog op te merken dat wanneer de Commissie op enig probleem stuit, zij het Consistorie altijd kan contacteren. De administratie van de erediensten beschikt mogelijk nog over een verslag waarin de evolutie van het aantal gelovigen wordt geschetst. Zij zal dit nog aan de leden van de Commissie trachten te bezorgen.

Mevrouw RIGAUX stelt dat elke eredienst uiteraard vrij is om de Commissie een naverslag te bezorgen indien zij dit wensen.

3.9. Aantal gelovigen

De heer KLENER wenst nog op te merken dat het aantal gelovigen zeer moeilijk te schatten is aangezien er een grote verscheidenheid bestaat binnen de Joodse gemeenschap. In België schat men het aantal gelovigen daarom op 30.000 à 45.000.

Groot-Rabbijn GUIGUI merkt op dat deze schatting doelt op het aantal praktiserende joden.

De heer KLENER vult aan dat er sommige mensen wel Joods zijn maar daarom nog niet praktiserend. Iedere jood heeft wel een persoonlijke band met het Jodendom. Sommige hebben nog nooit een synagoge gezien maar zijn toch Jood.

De heer HUSSON vraagt de heer KLENER en Groot-Rabbijn GUIGUI of op het globale financiële vlak de Israëlitische eredienst wenst dat alle gelden die de staat uitkeert aan het Consistorie worden overgemaakt en dat deze de gelden op haar beurt dan verder verdeelt.

Groot-Rabbijn GUIGUI antwoordt dat het huidige systeem goed is en dat er solidariteit heerst onder de erediensten. Het is daarom wenselijk dat het wordt behouden.

3.10. Werkingskosten

De heer HUSSON merkt op dat de werkingskosten voor het secretariaat bij de Georganiseerde Vrijzinnigheid door de overheid vergoed worden en dat de voorzitters bij de Vrijzinnigen ook niet betaald worden. Hij heeft vastgesteld dat het verslag hieromtrent geen melding of opmerkingen maakt.

Groot-Rabbijn GUIGUI wijst erop dat zij geen weet hadden van het feit dat sommige erediensten werkingskosten voor hun secretariaat ontvangen. Nu hij daar kennis van heeft, wenst hij hiervoor ook een subsidie te ontvangen.

3.11. Woonstvergoeding

De heer MORTIER brengt tenslotte nog de woonstvergoeding in herinnering en vraagt of men daaromtrent nog opmerkingen of vragen heeft.

Groot-Rabbijn GUIGUI stelt dat er wel een vraag is naar een verhoging van de woonstvergoeding. Er is wel een probleem bij gemeenten waar er zowel een rabbijn als een officiërend bedienaar woont omdat daar de enige woonstvergoeding wordt toegekend aan de hoogste functie. In Brussel en Oostende wordt een woonstvergoeding ontvangen.

De heer HUSSON merkt op dat er vanuit de Israëlitische eredienst toch weinig aanvragen zijn voor deze vergoeding.

Groot-Rabbijn GUIGUI antwoordt dat er in Gent bijvoorbeeld geen woonstvergoeding wordt uitgekeerd omdat de bedienaar zelf niet in Gent woont.

4. Dankbetuiging

Mevrouw RIGAUX en de heer MORTIER danken Groot-Rabbin GUIGUI en de heer KLENER voor hun aanwezigheid, hun toelichting, verslag en constructieve medewerking. Tenslotte merkt mevrouw RIGAUX nog op dat het verslag dat ze de Commissie bezorgden binnen de Commissie blijft en niet verspreid zal worden.

Wouter Ceulemans

Eric Ghysselinckx

Commissie belast met het onderzoek van het statuut van de bedienaars van de erkende erediensten

Hoorzitting met de vertegenwoordigers van de **Orthodoxe eredienst** van vrijdag 27 januari 2006 van 14.00 tot 16.00 u. op de FOD JUSTITIE, zaal 739.

AANWEZIG :

Leden van de Commissie : Marie-Françoise RIGAUX, Freddy MORTIER, Jonny DRIJKONINGEN, Jean-François HUSSON, Kaat LEUS, Noël SMETS.

Secretarissen van de Commissie: Wouter CEULEMANS, Eric GHYSSELINCKX

Vertegenwoordigers van de Orthodoxe eredienst:

Monseigneur PANTELEIMON,	Metropoliet-Aartsbisschop van het Oecumenisch Patriarchaat van Constantinopel,
Monseigneur ATHENAGORAS,	Hulpbischop van het Orthodoxe Aartsbisdom België,
De heer TRIANTAFYLLOU,	Vicariss-generaal

1. Verwelkoming

De heer MORTIER heet Monseigneur PANTELEIMON, Monseigneur ATHENAGORAS en de heer TRIANTAFYLLOU namens de Commissie van harte welkom en laat de leden zich kort voorstellen.

Mevrouw RIGAUX dankt de hoge vertegenwoordigers van de Orthodoxe eredienst voor het verslag dat zij de Commissie op 23.01.2006 per mail bezorgden.(Bijlage1) Zij licht de taak en het doel van de Commissie toe en schetst kort de plaats van de hoorzittingen van de representatieve organen van de erkende erediensten binnen de werkzaamheden van de Commissie.

Monseigneur PANTELEIMON, Monseigneur ATHENAGORAS en de heer TRIANTAFYLLOU stellen zich op hun beurt kort voor.

2. Hoe staan Monseigneur PANTELEIMON, Monseigneur ATHENAGORAS en de heer TRIANTAFYLLOU t.o.v. de vragenlijst die de Commissie hen toezond?

Monseigneur PANTELEIMON dankt de Commissie en de voorzitters vervolgens voor de uitnodiging en de mogelijkheid die de Commissie de Orthodoxe eredienst biedt haar standpunten te kennen te geven. Hij benadrukt dat de Orthodoxe eredienst tevens zeer dankbaar is voor haar erkenning en dat de samenwerking met de FOD Justitie en de andere erediensten steeds in zeer goede verstandhouding verloopt.

Mevrouw RIGAUX legt uit dat door deze vraag te stellen aan de erediensten zij zich bewust is geworden van het feit dat er een verschil bestaat tussen de begrippen “maatschappelijke rol” en “intérêt social”. De

Orthodoxe eredienst heeft deze maatschappelijk rol van hun bedienaren zeer uitvoerig en volledig uiteengezet in haar verslag zodat de Commissie thans kan ingaan op enkele specifieke thema's uit het verslag.

3. Bespreking van het schriftelijke verslag

3.1. Het aantal gelovigen

Mevrouw RIGAUX stelt dat zij de indruk heeft dat het aantal gelovigen van de Russische Orthodoxe kerk in België lijkt toe nemen en vraagt zich af hoe haar relatie tot de Grieks-orthodoxe kerk is.

Monseigneur PANTELEIMON stelt dat er tussen beide kerken een goede verstandhouding heerst alsook met de andere kerken, zoals de Servische, Roemeense, etc,....

Monseigneur ATHENAGORAS legt uit dat de Orthodoxe eredienst een grote verscheidenheid kent en onder andere gelovigen uit Griekenland en Rusland telt maar ook uit Servië, Bulgarije, Roemenië en dergelijke meer. Naast de oude patriarchaten zoals het Oecumenisch Patriarchaat van Constantinopel zijn er ook nieuwere zoals het Patriarchaat van Moskou, van Servië, van Roemenië, van Bulgarije en van Georgië. Afgezien van deze patriarchaten bestaan er dan nog een aantal zelfstandige kerken zoals die van Cyprus, van Griekenland, van Polen,.....

Mevrouw RIGAUX verwijst terug naar de nieuwe inwijkelingen uit het Oosten.

Monseigneur PANTELEIMON stelt dat er zich met deze gelovigen thans geen problemen voordoen en het af te wachten is hoe zij zich zullen organiseren en gedragen. Alles hangt er derhalve vanaf of deze gelovigen nieuwe kerken zullen oprichten. Zullen zij in België blijven, gaan zij zich ergens definitief in België vestigen en zullen zij een verblijfplaats in België hebben?

Monseigneur ATHENAGORAS geeft het voorbeeld van de Orthodoxe gemeenschap in Brugge waar alle Orthodoxe gelovigen, ongeacht hun etnische en taalkundige verscheidenheid, een parochie vormen.

Monseigneur PANTELEIMON stelt dat de Syriakse kerk zich tot de Minister van Justitie had gewend voor haar erkenning. Alles diende te gebeuren onder de bevoegdheid van het Oecumenisch Patriarchaat. De toenmalige Minister Wathélet was klaar om te beginnen met de erkenning van hun parochies. Zij hebben dit niet aanvaard en hebben beroep aangetekend tegen de beslissing van het ministerie. De Raad van State heeft dit beroep verworpen. Het volledige dossier bevindt zich op het ministerie. Onlangs werden de contacten hernomen en na enkele onderhouds, hebben zij verklaard een drietal parochies met ongeveer 5000 gelovigen te stichten. Tevens voegt Monseigneur PANTELEIMON eraan toe dat ook de verstandhouding met de Armeense gelovigen zeer goed is, als voorbeeld haalt hij, onder andere, het voorbeeld aan van Namen waar de Armeense gelovigen die in de streek wonen, de kerkdiensten in de parochie van het Oecumenisch Patriarchaat te St.Servais volgen.

Monseigneur ATHENAGORAS voegt eraan toe dat de algemene vergadering van de Oecumenische Wereldraad van Kerken dit jaar zal plaats vinden in Brazilië met ook een deelname van de pre-Chalcedonische kerken (Armeense, Koptische, Oud-Syrische,...). Tijdens deze vergadering is een ontmoeting gepland tussen de Orthodoxe en de pre-Chalcedonische Christenen onder het voorzitterschap van een vertegenwoordiger van het Oecumenisch Patriarchaat van Constantinopel.

3.2. De opleiding

De heer TRIANTAFYLLOU stelt dat hij de theologische faculteit aan de universiteit van Athene beëindigd heeft en dat hij vervolgens studies aan de faculteit Letteren en Wijsbegeerte heeft gevolgd in Louvain-La-Neuve (Oriëntalistisch instituut: studie van teksten door een filosofische en historische benadering).

Mevrouw RIGAUX stelt dat de bedienaar toch vooral een rol van integrator vervult.

De heer TRIANTAFYLLOU legt uit dat in de tijd dat Monseigneur PANTELEIMON in België aankwam er voor hem niets voor handen was, geen opleiding, geen kerkgebouw en geen wedde. Hij diende zelf zijn parochies op te richten. Hij kwam als priester naar België om de nieuwe mensen die in de steenkoolmijnen kwamen werken te helpen.

Monseigneur ATHENAGORAS stelt dat er thans veel gemengde Orthodoxe koppels bestaan.

Mevrouw RIGAUX vraagt of in dat geval het huwelijk samen met een katholiek priester wordt voltrokken.

De heer TRIANTAFYLLOU stelt dat dit niet het geval is maar dat er met de Rooms-katholiek eredienst toch zeer nauwe banden bestaan.

Monseigneur PANTELEIMON stelt dat de meeste priesters een universitair diploma hebben behaald en gestudeerd hebben aan een groot of klein seminarie.

Monseigneur ATHENAGORAS stelt dat er ook priesters zijn met een theologische doch geen universitaire studie.

3.3. Het sociaal statuut

De heer MORTIER vraagt of zij zich akkoord kunnen verklaren dat de wedde van de bedienaren zou gekoppeld worden aan het niveau van hun opleiding.

Monseigneur ATHENAGORAS stelt dat dit voor hem geen probleem lijkt en dit eerder rechtvaardig overkomt.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat de meeste erediensten vragende partij zijn voor een soortgelijk statuut als dat van de Georganiseerde Vrijzinnigheid doch dat het verslag daaromtrent niets vermeldt.

Monseigneur PANTELEIMON antwoordt dat zij tevreden zijn met het huidige statuut doch dat zij wel een verhoging van de wedde wensen.

Monseigneur ATHENAGORAS stelt dat zij indien zij na hun universitaire studies leraar zouden geworden zijn zij inderdaad wel een veel hogere wedde zouden ontvangen. Daarenboven moet rekening gehouden worden met het feit dat een priester ook het hoofd is van zijn gezin.

Monseigneur PANTELEIMON stelt dat de Orthodoxe kerk vanaf 1985 erkend is door de Belgische Staat, onze priesters die daarvoor gewerkt hebben, konden niet onderworpen zijn aan de sociale wetgeving en hopen dat er met deze werkjaren rekening zou worden gehouden bij de pensioenberekening. Geheel verwijzend naar zijn persoonlijke situatie preciseert hij dat andere priesters zich in identieke situaties bevinden. Hoewel hij de leeftijd van 70 jaar heeft bereikt en reeds 50 jaar in België werkzaam is, wordt er met de anciënniteit van vóór de erkenning van de Orthodoxe eredienst geen rekening gehouden. Ten tweede ligt de beginleeftijd eerder hoog. Wanneer iemand afgestudeerd is in de theologie wordt hij niet direct benoemd tot priester en is het zo dat indien iemand pas op de leeftijd van 36 jaar tot priester benoemd wordt, de jaren nodig voor zijn pensioenberekening ook maar vanaf deze leeftijd beginnen te tellen. Priester zijn is een roeping, geen beroep. Men kent het ogenblik waarop het priesterschap roept niet, misschien komt het op 35 jaar, of op 40 jaar doch niet noodzakelijk op 25 jaar, de leeftijd om volledige berekening voor het pensioen te hebben vanaf het einde van de studies. Het merendeel van de priesters is gehuwd, hebben een familie ten laste en derhalve aanvullende behoeften. Daarenboven is het zo dat wanneer een getrouwde man priester wenst te worden zijn vrouw hiervoor eerst haar toestemming moet geven. En wat te zeggen van de moeilijkheid voor een man die een vrouw moet zoeken om te huwen alvorens priester te worden.

Monseigneur ATHENAGORAS stelt dat er nog situaties als die van Monseigneur PANTELEIMON bestaan maar niet zoveel.

Monseigneur PANTELEIMON stelt dat de pensioen gerechtigde leeftijd zou vastgesteld kunnen worden tussen de 70 en 75 jaar op voorwaarde een volledige loopbaan voor de pensioenberekening te hebben.

Mevrouw RIGAUX vraagt of de Orthodoxe eredienst te kampen heeft met een rekruteringsprobleem.

De heer TRIANTAFYLLOU antwoordt dat er inderdaad een probleem bestaat doch dat dit niet zo groot is als bij de andere erediensten.

Mevrouw RIGAUX vraagt of er in dat geval priesters uit het buitenland naar België komen.

Monseigneur ATHENAGORAS antwoordt dat er inderdaad sommige bedienaren uit het buitenland komen doch dat er ook in België gevonden worden.

De heer MORTIER merkt op dat de Orthodoxe eredienst in haar verslag een verplaatsingsvergoeding vraagt.

Monseigneur ATHENAGORAS stelt dat de bedienaren zich veel moeten verplaatsen zo bijvoorbeeld de priester van de parochie Gent die de gehele provincie Oost-Vlaanderen bedekt waar veel Orthodoxe gelovigen verspreid leven.

Monseigneur PANTELEIMON stelt dat de parochies zeer uitgestrekt zijn, bijvoorbeeld, onder andere de parochie van Bergen die zich uitstrekt van Doornik tot Havré. Aangezien het aantal gelovigen te Doornik de oprichting van een parochie niet kan rechtvaardigen, heeft men een kapel opgericht waar de priester van Bergen de goddelijke liturgie twee à drie maal per week opdraagt.

De heer HUSSON stelt dat de kerkfabrieken voor de Orthodoxe eredienst gestructureerd zijn op provinciaal niveau en dat de wetgeving daaromtrent thans een gewestbevoegdheid is en er bijgevolg drie verschillende wetten op de kerkfabrieken bestaan.

Monseigneur ATHENAGORAS legt uit dat zij ook reeds door het Waals gewest werden uitgenodigd doch dat haar aandacht nu in de eerste plaats gericht is op een regeling voor de moslims.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat gelijkheid tussen de erediensten niet noodzakelijk een zelfde regeling onderstelt aangezien elke eredienst zijn eigen specificiteit kent.

Monseigneur ATHENAGORAS stelt dat hun kerken geografisch regionaal gesitueerd zijn. Voor een bestaande parochie in een stad is het de provincie die haar ten laste neemt en niet de gemeente in kwestie. Zo hebben zij een gemeenschap in Oostende die alle kosten draagt terwijl vele gelovigen uit naburige gemeenten komen. Het is weliswaar een goed systeem doch de bedienaren dienen zich ver te verplaatsen. Bovendien is het zo dat de bisschoppen alle kerken bezoeken en de priesters vaak op bezoek gaan bij families doch niemand onder hen ontvangt voor deze vele verplaatsingen enige vergoeding.

3.4. Cumul

De heer MORTIER informeert naar het aantal bedienaren die functies cumuleren.

Monseigneur PANTELEIMON antwoordt dat er priesters zijn die meerdere gemeenschappen onder hun hoede hebben doch dat er geen cumul bestaat met bijvoorbeeld een functie in het onderwijs.

Monseigneur ATHENAGORAS antwoordt dat er wel een priester is die tegelijkertijd ook inspecteur is doch hij wordt enkel vergoed als inspecteur.

3.5. Woonstvergoeding

De heer MORTIER haalt de kwestie van de woonstvergoeding aan.

Monseigneur ATHENAGORAS haalt zijn persoonlijke situatie aan en legt uit dat hij in de tijd dat hij priester was te Brugge zowel een wedde als een woonstvergoeding ontving. Toen hij evenwel tot bisschop benoemd werd, steeg zijn wedde iets doch de woonstvergoeding viel weg zodat hij als bisschop thans minder verdient dan toen hij priester was.

De heer MORTIER vraagt of zij zich erin kunnen vinden wanneer men ervoor zou opteren de wedde te verhogen en de woonstvergoeding af te schaffen.

Monseigneur ATHENAGORAS stelt dat de minister gesteld had dat de wedden zouden opgetrokken worden.

Monseigneur PANTELEIMON gaat verder en stelt dat de woonstvergoeding afhangt van de provincie.

3.6. Gelijkheid

Mevrouw RIGAUX vraagt of er ook vrouwelijke bedienaren zijn. Zij legt uit dat dat haar vraag geenszins is ingegeven door kritiek doch door het feit dat er bij de Rooms-katholieke eredienst een categorie van parochieassistenten is gecreëerd voor vrouwelijke bedienaren en deze thans ook betaald worden door de overheid.

Monseigneur PANTELEIMON antwoordt dat er geen vrouwelijke bedienaren zijn doch dat er één vrouw op de administratie werkt en betaald wordt als secretaresse. In elke parochie zijn er vrouwenorganisaties die zich vrijwillig inzetten voor de kerk op het sociale, familiale vlak, ... of ziekenhuizen bezoeken,...

Monseigneur ATHENAGORAS stelt dat er bovendien geen vrouwen zijn die bedienaar willen worden.

Mevrouw LEUS stelt dat de arbeidsverhouding van dergelijke vrouwen wellicht als sui-generis dient bestempeld te worden en zij gelet op hun specifieke situatie derhalve ook geen recht hebben op zwangerschapsverlof.

De heer SMETS voegt daaraan toe dat zij wellicht ook geen jaarlijks verlof hebben aangezien de enigen die een soort van statuut hebben de parochieassistenten zijn. Doch daar is het ook zo dat dit geregeld wordt vanuit de Rooms-katholieke eredienst zelf, bisdom per bisdom, en niet vanuit de overheid. Er bestaat derhalve een soort van arbeidscontract tussen de assistent en de bisschop.

De heer GHYSSELINCKX antwoordt dat er wel een arbeidscontract bestaat doch zij niet onder een paritair comité vallen en het ook niet zeker is of de arbeidsrechtbank bevoegd is mochten er geschillen ontstaan.

3.7. Werkingskosten

Mevrouw RIGAUX informeert naar de werkingskosten van de Orthodoxe eredienst.

Monseigneur PANTELEIMON stelt dat het gebouw waarin zij werken, de administratieve zetel van de Orthodoxe Kerk in België, eigendom is van het Oecumenisch Patriarchaat van Constantinopel. Dit brengt enorm veel werkingskosten met zich mee zonder dat zij hiervoor enige vergoeding ontvangen.

Monseigneur ATHENAGORAS antwoordt dat zij voor deze uitgaven geen vergoeding ontvangen. Het geld komt vooral van gelovigen.

De heer HUSSON merkt op dat deze giften van gelovigen uiteraard niet aftrekbaar zijn.

Monseigneur PANTELEIMON vult aan dat sommige gebouwen eigendom zijn van een VZW en andere gebouwen eigendom van het Oecumenisch Patriarchaat van Constantinopel.

Monseigneur ATHENAGORAS besluit dat wij een administratieve medewerkster hebben en voor het overige vrijwilligers. Tenslotte stelt hij dat wanneer een gemeenschap niet aan bepaalde criteria voldoet zij ook niet erkend wordt, de priester derhalve geen wedde ontvangt en bijgevolg een andere baan heeft.

4. Dankbetuiging

Mevrouw RIGAUX en de heer MORTIER danken Monseigneur PANTELEIMON, Monseigneur ATHENAGORAS en de heer TRIANTAFYLLOU voor hun aanwezigheid, hun toelichting, verslag en constructieve medewerking. Tenslotte merkt mevrouw RIGAUX nog op dat het verslag dat ze de Commissie bezorgden binnen de Commissie blijft en niet verspreid zal worden en dat zij uiteraard de mogelijkheid hebben de Commissie nog een naverslag toe te zenden mochten zij dat wensen.

Commissie belast met het onderzoek van het statuut van de bedienaars van de erkende erediensten

Hoorzitting met de vertegenwoordigers van de **Anglicaanse eredienst** op vrijdag 3 februari 2006 van 10.00 tot 12.00 u. op de FOD JUSTITIE, zaal 739.

AANWEZIG :

Leden van de Commissie: Marie-Françoise RIGAUX, Freddy MORTIER, Jonny DRIJKONINGEN, Jean-François HUSSON, Kaat LEUS, Noël SMETS.

Secretarissen van de Commissie: Wouter CEULEMANS, Eric GHYSSELINCKX

Vertegenwoordigers van de Anglicaanse eredienst:

Monseigneur Dirk VAN LEEUWEN,	Voorzitter van het Centraal Comité van de Anglicaanse eredienst in België, Vicaris-generaal, bedienaar te Antwerpen,
Mevrouw Th. Ann TURNER-SMITH,	Lid van de Generale Synode van de Kerk van Engeland, afgevaardigde door de gelovigen van het Bisdom in Europa.

1. Verwelkoming

De heer MORTIER heet Monseigneur VAN LEEUWEN en mevrouw TURNER-SMITH namens de Commissie van harte welkom en laat de leden zich kort voorstellen.

Mevrouw RIGAUX dankt Monseigneur VAN LEEUWEN en mevrouw TURNER-SMITH voor hun verslag dat zij de Commissie op 27.01.2006 per mail bezorgden. Zij licht de taak en het doel van de Commissie toe en schetst kort de plaats van de hoorzittingen van de representatieve organen van de erkende erediensten binnen de werkzaamheden van de Commissie.

2. Korte schets van de structuur en het aantal volgelingen

De heer MORTIER verzoekt Monseigneur VAN LEEUWEN voor de duidelijkheid kort de structuur van de Anglicaanse eredienst te schetsen.

Monseigneur VAN LEEUWEN legt kort uit dat het representatief orgaan van de Anglicaanse eredienst in België het Centraal Comité is. De voorzitter is de vertegenwoordiger en zaakgelastigde van de Bisschop bij de Belgische overheden. De kerk heeft een bisschoppelijk hiërarchie terwijl de bestuursstructuur geëvolueerd is tot die van 'bisschoppen in synode' wat betekent dat de leken en de geestelijkheid op alle niveaus aan het bestuur van de kerk deelnemen. De administratie wordt grotendeels door het Centraal

Comité waargenomen terwijl de pastorale werking wordt verzorgd door de Anglicaanse Raad voor België. De meeste parochies bevinden zich op Vlaams grondgebied, één parochie bevindt zich in het Brussel Hoofdstedelijk Gewest en één parochie in Wallonië namelijk deze van Waterloo, de kerk bevindt zich immers juist op Waals grondgebied. Daarnaast bestaan er nog vaste gemeenschappen in Luik, Charleroi en Leuven. Voor de laatste twee loopt thans een aanvraag tot erkenning.

Mevrouw RIGAUX informeert naar het aantal volgelingen.

Monseigneur VAN LEEUWEN schat de leden van de Anglicaanse kerk in België op 50.000-60.000 waarvan de grootste concentratie zich in de grote steden situeert. Antwerpen stad zou een 3000 gelovigen tellen alsook het Brussels gebied. Het merendeel van de gelovigen zijn inwijkelingen die hier al dan niet tijdelijk verblijven zodat er geen doopregister voor handen is. Om deel te nemen aan het bestuurlijk leven dient men zich evenwel in te schrijven in een kiesregister op basis waarvan de kerkfabriek wordt gekozen. Het bisdom in Europa is zeer uitgebreid en bestaat uit zeven aartsdiaconaten waarvan België samen met Nederland en Luxemburg er één vormt.

Mevrouw RIGAUX stelt de vraag hoe het komt dat de minister van justitie tot op heden nog steeds de voorzitter en de twee leden van het Centraal Comité benoemt?

Monseigneur VAN LEEUWEN antwoordt dat dit een historisch gegeven is. Hoewel er geen enkel geschrift voor handen is dat deze regelgeving toelicht, acht hij het mogelijk dat het zijn oorsprong vindt in het verleden, waar enkel functies binnen de Anglicaanse kerk consulaire posten waren waarvoor de minister van buitenlandse zaken van Groot-Brittannië bevoegd was. Op een gegeven ogenblik is er een geschil tussen deze minister en de bisschop ontstaan hetwelk uiteindelijk in het voordeel van de bisschop beslecht werd. In België zou men daarom niet gewent hebben dat de minister van buitenlandse zaken van Groot-Brittannië enige bevoegdheid had over functies binnen de Anglicaanse kerk in België zodat men de minister van justitie van België bevoegd maakte.

Mevrouw RIGAUX vraagt hoe men deze regelgeving voor de toekomst ziet.

Monseigneur VAN LEEUWEN antwoordt dat deze regelgeving veranderd dient te worden hoewel de minister van justitie in de praktijk nooit is afgeweken van de lijst die door het Centraal Comité werd voorgedragen. De Anglicaanse eredienst is bijgevolg vragende partij voor een wet die de eigen benoeming mogelijk maakt en een wet op budgettair vlak die ervoor zorgt dat een hiërarchisch kader (hogere geestelijkheid en hun administratieve ondersteuning) wordt gecreëerd en een ambtelijk secretaris en een Vicaris-Generaal kunnen benoemd en bezoldigd worden. Deze wet zou tevens de nodige categorieën moeten creëren die door de Anglicaanse kerk zelf kunnen worden ingevuld, eventueel naar de canonieke organisatie toe. Tot op heden voorziet de wet betreffende de wedden twee typen van verloning, één voor de kapelannen te Brussel en Antwerpen en één voor alle anderen. Hogere functies staan evenwel niet in de wet vermeld zodat ze budgettair gezien ook niet kunnen benoemd worden.

De heer MORTIER vraagt waarom de latere erkenning van parochies op een andere wijze is gebeurd dan bij de eerder erkende. Is dit historisch te verklaren?

Monseigneur VAN LEEUWEN legt uit dat de erkenning verschilt van parochie tot parochie. Zo wordt er vaak een verschillende rol toebedeeld aan het Centraal Comité of verschilt het statuut van kiesgerechtigde. De erkenningen van bijvoorbeeld de parochies Tervuren en Waterloo lijken onderling wel op mekaar doch zijn dan weer totaal verschillend van de rest.

De heer MORTIER vraagt of er geen verband bestaat tussen het weddeverschil zoals weergegeven in de wet betreffende de wedden en het verschil in organisatie.

Monseigneur VAN LEEUWEN antwoordt dat de overheid dit voor wat betreft Antwerpen en Brussel wellicht voor ogen heeft gehad. Er bestaan inderdaad wel verschillen tussen de wedden doch niet zoals in het bedrijfsleven het geval is.

3. Bespreking van het schriftelijke verslag

3.1. Cumul

Monseigneur VAN LEEUWEN voegt eraan toe dat de wedden ontoereikend zijn en dat men ze om die reden tracht aan te vullen door het cumuleren van meerdere functies of met bijpassingen van de parochie. Vooral in de kleinere gemeenten worden functies gecumuleerd, daarnaast ontvangen de bedienaren “subsidies” van de gelovigen en niet van de kerkfabrieken. Deze giften van parochianen worden zelfs dubbel belast. De parochiaan kan zijn gift niet aftrekken en de bedienaar wordt op dit inkomen belast.

De heer MORTIER vraagt of het feit dat de Anglicaanse eredienst de cumulregeling wenst te behouden te maken heeft met een rekruteringsprobleem?

Monseigneur VAN LEEUWEN antwoordt dat de Anglicaanse eredienst in België geen priestertekort kent. Integendeel zij dienen vacatures te zoeken om priesters te kunnen plaatsen. Het betreft eerder een financieringsprobleem. Posten worden door de overheid gefixeerd per parochie zodat in geval van twee kleine parochies, waar er bijgevolg ook een lagere financiële draagkracht voor handen is, er gecumuleerd wordt.

3.2. De nomenclatuur en de opleiding

Mevrouw RIGAUX stelt dat de Anglicaanse eredienst voorstander is van een verhoging van de wedde zoals bij de Georganiseerde Vrijzinnigheid. De vrijzinnigen kennen evenwel drie weddeniveaus in hun nomenclatuur terwijl de Anglicaanse eredienst slechts één niveau kent.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat de door de Anglicaanse eredienst voorgestelde nomenclatuur wel in drie niveaus kan opgedeeld worden doch het de vraag is wie het niveau van de wedde zal bepalen.

De heer MORTIER stelt de vraag of het niet wenselijk is de wedde te koppelen aan het opleidingsniveau van de bedienaar.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat dergelijke koppeling niet aanvaardbaar is voor de Anglicaanse eredienst.

De heer MORTIER vraagt of alle beslissingen m.b.t. vormingsvoorwaarden derhalve uitsluitend tot de kerkelijke bevoegdheid moeten blijven behoren.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat de meeste bedienaren over een diploma van een academisch niveau van het lange type beschikken en een bijkomende Anglicaanse opleiding hebben genoten. Een kwart van de

bedienaren zijn vaktheologen, het andere driekwart bestaat uit gewone universitaire opleidingen die heel divers van aard kunnen zijn (vb. kernfysica, algemeen bachelor, consultancy,...).

De heer MORTIER vraagt waaruit de kerkelijke opleiding bestaat?

Monseigneur VAN LEEUWEN antwoordt dat dergelijke opleiding onder andere dogmatiek, ethiek, pastorale theologie (vb. mens in zijn problemen, stervensbegeleiding,...), bijbelkennis en liturgie omvat.

Mevrouw RIGAUX vraagt waar men deze opleiding kan volgen?

Monseigneur VAN LEEUWEN antwoordt dat de opleidingen meestal in het buitenland worden gevolgd. Voor de kandidaat-bediensaren voor België gaat het vooral om studies in Engeland en omstreken aangezien er zich een 15-tal seminaries in Engeland, Schotland en Ierland bevinden. Wanneer een kandidaat evenwel bijvoorbeeld theologie gestudeerd heeft in Leuven of Genève is het uiteraard zo dat hij deze studie niet dient over te doen aan een seminarie daar ze immers voor 90% hetzelfde is.

Mevrouw RIGAUX vraagt of de bedienaren vooral uit het buitenland afkomstig zijn of dat er ook bedienaren in België gevonden worden.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat de meeste bedienaren uit het buitenland (Amerika, Engeland, Nieuw-Zeeland) komen doch dat er recentelijk twee uit België zelf afkomstig waren.

De heer MORTIER vraagt of sommige bedienaren ook gewijd worden op grond van hun ervaring.

Monseigneur VAN LEEUWEN legt uit dat wat de jonge kandidaten voor het priesterschap en kandidaten voor een eerste bediening betreft een universitaire vereiste geldt aangezien men ten eerste iets nodig heeft om voor zijn levensonderhoud op terug te vallen mocht er iets gebeuren met hun bedienaarschap en men ten tweede op die leeftijd nog jong genoeg is om dergelijke studies aan te kunnen. Bij oudere kandidaten of kandidaten die voor een volgende benoeming in aanmerking komen geldt de regel dat hoe hoger de leeftijd hoe lager de vereisten eventueel zijn omdat deze groep inderdaad kan terugvallen op zijn ervaring. Oudere kandidaten komen evenwel uitzonderlijk voor.

De heer MORTIER legt uit dat de Commissie zoekt naar een algemene regel die op alle erediensten toepasselijk is.

Monseigneur VAN LEEUWEN vraagt zich af of alle functies wel intrinsiek te vergelijken zijn.

3.3. Het maatschappelijk belang

Mevrouw RIGAUX haalt het maatschappelijk belang van de Anglicaanse eredienst aan en stelt dat zij het gevoel heeft dat deze eredienst een sociale rol vervult bij bijvoorbeeld de integratie van haar gelovigen in de maatschappij.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat zij inderdaad een belangrijke sociale rol spelen naar mensen toe die België binnenkomen. Deze mensen zijn meestal hoger opgeleid en men tracht hen te helpen zich te settelen en de maatschappelijke problematiek van België te begrijpen. De Anglicaanse eredienst handelt immers ook over de maatschappij als geheel.

Mevrouw TURNER-SMITH merkt op dat er tevens veel inwijkelingen niet weten dat er in België een Anglicaanse kerk bestaat. Het is de taak van de Anglicaanse kerk om hen daarop attent te maken. Daarenboven helpen zij bijvoorbeeld ook buitenlandse studenten bij het vinden van hun weg. Het komt er derhalve op neer als eredienst naar buiten toe te kijken.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat de deelname van de gelovigen aan de eredienst wellicht ook belangrijk is.

Monseigneur VAN LEEUWEN antwoordt dat het kerkbezoek ook bij de Anglicaanse kerk evenwel afneemt. Het is immers een algemeen gegeven dat wanneer de maatschappelijke druk toeneemt het kerkbezoek daalt. Bovendien schommelt het kerkbezoek doordat een deel van de actieve leden uit het buitenland komt, hier tijdelijk verblijft en opnieuw vertrekt.

3.4. Pensioen

De heer MORTIER stelt dat uit het schriftelijk verslag is gebleken dat een normale pensioenleeftijd van 65 jaar wordt nagestreefd doch het niet duidelijk is of dit al dan niet een verplichte leeftijd dient te zijn.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat de kerk uitgaat van een normaal pensioen op de leeftijd van 65 jaar. De bisschoppelijke zending geldt in wezen tot 70 jaar maar kan daarna jaarlijks als gunst nog verlengd worden.

De heer MORTIER vraagt of er een groot pensioenprobleem zal rijzen voor bedienaren die op latere leeftijd priester zijn geworden.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat deze vraag in de praktijk nooit onderzocht is geweest maar stelt dat er alleszins wel sprake zal zijn van een pensioengat aangezien de wedde van bedienaar niet zo hoog ligt als in de privé.

3.5. Woonstvergoeding en wedde

De heer MORTIER vraagt wat de Anglicaanse eredienst verkiest? Ofwel een verhoging van de wedde met schrapping van de woonstvergoeding ofwel het behoud van een lagere wedde met behoud van de woonstvergoeding.

Mevrouw TURNER-SMITH antwoordt dat alles afhangt van het bedrag.

Monseigneur VAN LEEUWEN treedt dit bij en antwoordt dat hij het liefst de woonstvergoeding behouden ziet. Mocht dat niet het geval zijn dan is de bedienaar verplicht zijn pastorie te huren hoewel het gebouw zijn eigen keuze niet is. Bovendien kan in sommige steden het kadastraal inkomen van een pastorie te hoog zijn en wordt ze daarom onbetaalbaar.

De heer MORTIER vraagt of de pastorie ook voor andere doeleinden wordt gebruikt, bijvoorbeeld als vergaderlokaal of dergelijke meer.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat dit inderdaad soms het geval is en veelal gebeurt in kleinere parochies of wanneer er groepsactiviteiten worden gepland. Doch soms is de woning hiervoor helemaal niet geschikt. Historisch gezien heeft men bij het concept van een pastorie de situatie van een celibatair priester

zonder gezin voor ogen gehad. Thans dienen deze woningen geschikt te zijn voor gezinnen en dat heeft noodzakelijkerwijze een hogere kostprijs tot gevolg.

De heer MORTIER vraagt wat men vindt van de actuele hoogte van de wedden.

Monseigneur VAN LEEUWEN antwoordt dat de wedde te laag is. In Brussel is het zo dat de parochie 50% supplement betaalt aan de bedienaar. Bovendien is het zo dat wanneer iemand, zoals meestal het geval is voor een Anglicaanse bedienaar, slechts voor een korte periode in België verblijft, hij niet in aanmerking komt voor sociale huisvesting. Wanneer men er bijgevolg voor opteert de woonstvergoeding in de wedde in te bouwen dient dit te impliceren dat de bedienaar ook dezelfde sociale rechten heeft als alle andere inwoners van België.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat de woonstvergoeding een gewestelijke bevoegdheid is terwijl de wedde tot de federale bevoegdheid behoort.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat het traject ter goedkeuring van de begroting voor de parochie in Brussel dient af te leggen niet te geloven is. Deze begroting dient door alle 19 gemeenten te passeren en te worden goedgekeurd hetgeen telkens minstens een jaar in beslag neemt. Zo heeft hij zelf het budget van 2003 nog niet ontvangen. Monseigneur VAN LEEUWEN hoopt dat de bepaling van het budget door het gewest zal geregeld worden.

3.6. Gelijkheid

Mevrouw RIGAUX informeert naar het statuut en het aantal vrouwen binnen de Anglicaanse eredienst in België en vraagt of er bijvoorbeeld zwangerschapsverlof is voorzien.

Mevrouw TURNER-SMITH stelt dat er op dit ogenblik geen vrouwelijke bezoldigde bedienaren werkzaam zijn doch die zijn er wel degelijk geweest gedurende enkele jaren. Het moederschapverlof is niet voorzien en zij vraagt zich af waarom dat voor iedere andere vrouw wel het geval is. Deze problematiek is evenwel grotendeels theoretisch want er zijn op heden zoals gezegd niet veel vrouwen werkzaam als bedienaar.

Monseigneur VAN LEEUWEN merkt op dat indien men zou denken aan zwangerschapsverlof de vraag rijst wie op dat ogenblik de parochie zal leiden en er op financieel vlak een vervanger zal moeten worden aangeduid die door de overheid vergoed wordt.

3.7. Cumul

De heer MORTIER komt terug op de cumulregeling en stelt dat bij de Georganiseerde Vrijzinnigheid er geen cumulatie van functies mogelijk is. Hij vraagt zich af hoe essentieel de mogelijkheid tot cumulatie bij de Anglicaanse eredienst is wanneer de wedde zou verhoogd worden.

Monseigneur VAN LEEUWEN antwoordt dat het vooral een financiële kwestie betreft. Wanneer de wedde goed en hoger is en de hogere geestelijkheid afzonderlijk vergoed wordt dan lijkt de cumulregeling niet langer nodig. Hij gaat verder en merkt op dat de Anglicaanse eredienst slechts over één 'gevangenispastoor' beschikt die uiteraard alle gevangenen voor zijn rekening dient te nemen doch voor zijn vervoerskosten geen vergoeding ontvangt. Het zou dan ook aangewezen zijn dat een cumulatie mogelijk blijft tussen de functie van pastoor en aalmoezenier, evenals andere cumulatie zoals bijvoorbeeld met een functie in het onderwijs.

Mevrouw RIGAUX vraagt of er ook bedienaren privé werkzaam zijn.

Monseigneur VAN LEEUWEN antwoordt dat wat de vergoeding van een priester in gewone dienst betreft deze bezoldigd wordt doch niet indien hij/zij in buitengewone dienst is, in welk geval enkel de werkingskosten vergoed worden. In de praktijk is het zo dat er wel cumulaties bestaan met bijvoorbeeld de functie van professor.

3.8. Werkingskosten

Mevrouw RIGAUX informeert naar de werkingskosten.

Mevrouw TURNER-SMITH stelt dat dit een groot probleem is aangezien niemand voor de administratieve taken bezoldigd wordt en nu bijna alles uitsluitend door Monseigneur VAN LEEUWEN wordt gedaan, hetgeen evenwel niet kan blijven duren.

Monseigneur VAN LEEUWEN vult aan dat er weliswaar enkele vrijwilligers zijn doch niet veel en deze uiteraard geen echte taak kunnen overnemen. Zo kan een vrijwilliger bijvoorbeeld geen beleidsfunctie overnemen aangezien hiervoor een constante studie van de nieuwe reglementeringen vereist is. Zij kunnen daarom in sommige gevallen slechts met de uitvoering van enkele regelingen belast worden zoals bijvoorbeeld het nalezen van de notulen van de kerkfabrieken. Daarenboven worden de kantoorkosten ook door de parochies ten laste genomen, niet door de kerkfabrieken.

De heer MORTIER vraagt of zij van oordeel zijn dat ook de gebouwen voor de administratie in de werkingskosten moeten begrepen worden.

Monseigneur VAN LEEUWEN antwoordt dat zij inderdaad gebouwen bezitten doch te weinig en er thans reeds plaatsgebrek is. Zo bezit de Anglicaanse eredienst geen historisch patrimonium en waren de gebouwen in het verleden uitsluitend bestemd voor de liturgie en niet voorzien als werkruimte.

De heer MORTIER komt terug op de nomenclatuur en vraagt of binnen het secretariaat ook gradaties nodig zijn.

Monseigneur VAN LEEUWEN antwoordt dat kan gedacht worden aan een functie van het niveau van kabinetsmedewerker en een functie van gewone administratieve kracht.

Mevrouw LEUS stelt dat het voorbeeld werd gegeven van een bedienaar die zijn functie cumuleert met de functie van hoogleraar, hetgeen ook voorkomt bij de civiele ambten. Zij vraagt of de gemaakte kosten dan ook ten laste komen van het budget van de kerk.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat de kosten die in de uitoefening van de eredienst werden gedaan worden vergoed doch niet de wedde of de woonst.

3.9. Wedde

De heer MORTIER vraagt of Monseigneur VAN LEEUWEN of mevrouw TURNER-SMITH zelf nog vragen of opmerkingen hebben.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat de huidige wedde nu een functiewedde is en de Anglicaanse eredienst dit concept het liefst ziet behouden blijven en geen voorstander is voor een barematisering van de wedde om het enkele feit dat er weinig Anglicaanse bedienaren zijn die hun hele carrière in België volbrengen.

3.10. Anciënniteit en pensioen

Mevrouw RIGAUX stelt de vraag of er een probleem is met de anciënniteitsregeling.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat het een rol speelt wie dit begrip zal invullen. De kerk of de staat? Er zou bovendien rekening moeten worden gehouden met de anciënniteit die in het buitenland reeds werd opgebouwd.

Mevrouw TURNER-SMITH stelt dat de gemiddelde priester vijf à zes jaar in België verblijft. Het is de gewoonte, ook in Engeland, dat bedienaren van de Anglicaanse eredienst zich regelmatig naar een andere parochie verplaatsen.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat tot de leeftijd van 50 jaar de bedienaar veel van parochie verandert, tussen de leeftijd van 50-60 jaar men redelijk lang bij een zelfde parochie blijft en vanaf 60 een kleinere parochie verkiest om uit te bollen.

De heer SMETS stelt dat de bedienaar in België derhalve wel een wedde ontvangt maar geen pensioen nu hij na korte periode naar het buitenland vertrekt.

Monseigneur VAN LEEUWEN antwoordt dat het nu de regel is dat vanaf 5 dienstjaren deze in aanmerking worden genomen voor het pensioen. Wanneer er minder dan 5 dienstjaren werden gepresteerd is er een ingewikkeldere regeling voorzien waarbij de bedienaar als werknemer wordt beschouwd en er bijgevolg een kleiner pensioen wordt uitgekeerd.

De heer SMETS antwoordt dat men wellicht voor deze reden opteert voor een premievrij pensioen.

Monseigneur VAN LEEUWEN antwoordt dat het pensioen van de Church of England gebaseerd is op een volledig Brits pensioen en een kerkelijk pensioen. Men kan zich uiteraard laten doorverzekeren doch de lasten voor doorbetaling bij de Church of England worden gedragen door de parochies.

De heer HUSSON stelt dat het pensioen derhalve een optelling is van dienstjaren van 4 à 5 jaren.

De heer SMETS stelt dat het bij de katholieken in wezen een premievrij-pensioen is omdat zij niet kunnen trouwen. Dit heeft tot gevolg dat zij een verhoging van 7,5% op hun wedde genieten.

3.11. Verplaatsingskosten

Monseigneur VAN LEEUWEN komt terug op de verplaatsingskosten en stelt dat vele bedienaren een wagen nodig hebben. Wat het budget voor de afgelegde kilometers betreft stelt de plaatselijke overheid dat deze in de wedde is begrepen terwijl de administratie van de FOD Justitie stelt dat dit niet het geval is. Aangezien de bedienaar naar de mensen toe gaat, is de Anglicaanse eredienst vragende partij voor een regeling hieromtrent met de fiscus en een duidelijke regeling die bepaalt wie in deze bevoegd is.

3.12. Taal

Monseigneur VAN LEEUWEN haalt vervolgens het aspect van de taal aan en stelt dat naar de overheid toe het wenselijk is dat men één van de landstalen beheerst hetgeen noodzakelijk is wanneer men in België woont doch dit niet als een voorwaarde mag opgelegd worden.

De heer MORTIER merkt op dat men binnen de eredienst uiteraard vrij is en de normen opgelegd door de Vlaamse gemeenschap wel diepgaander zullen zijn.

3.13. Opleiding

Mevrouw LEUS komt terug op de diverse opleidingsvormen en vraagt of het voor de Anglicaanse eredienst aanvaardbaar is dat de wedde gekoppeld wordt aan een opleidingsniveau.

Monseigneur VAN LEEUWEN acht dit niet aanvaardbaar omdat de mogelijkheid moet bestaan dat men om pastorale redenen ervan afwijkt en dergelijke regeling moeilijk in een wet te gieten is. Bovendien rijst de vraag welke diploma's in aanmerking moeten worden genomen. Daarenboven heeft de bisschop een eigen pastorale beslissing en zou deze bemoeilijkt worden wanneer hij tegen een parochie dient te zeggen dat men die bedienaar dient te benoemen doch dat deze geen volledige wedde zal uitgekeerd krijgen door de staat en de parochie zijn wedde bijgevolg zelf zal moeten aanvullen.

Mevrouw RIGAUX stelt dat een hogere wedde ook samenhangt met een grotere verantwoordelijkheid.

De heer MORTIER stelt dat er inderdaad soms andere normen gelden zoals deze van ervaring in plaats van diploma doch dat er niettemin toch een of andere regeling moet getroffen worden.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat bedienaren in andere erediensten ook vaak hun opleiding in het buitenland genieten. Men dient derhalve op zoek te gaan naar een equivalente regeling. De benoeming is zoals de grondwet ook bepaalt eigen aan de eredienst op zich.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat het de vraag is wie deze regeling gaat bepalen: de kerk of de overheid?

Mevrouw RIGAUX antwoordt dat het in de eerste plaats de kerk is die dat bepaalt doch de vraag omtrent de vorming van de bedienaren is gerezen naar aanleiding van de imams.

Monseigneur VAN LEEUWEN stelt dat hij uiteraard geen expert is maar de vraag kan gesteld worden of een imam dezelfde functie heeft als een priester.

4. Dankbetuiging

Mevrouw RIGAUX en de heer MORTIER danken Monseigneur VAN LEEUWEN en mevrouw TURNER-SMITH voor hun aanwezigheid, hun toelichting, verslag en constructieve medewerking. Tenslotte merkt mevrouw RIGAUX nog op dat het verslag dat ze de Commissie bezorgden binnen de Commissie blijft en niet verspreid zal worden (later is overeengekomen dat de Commissie het verslag en het onderhavige aan

haar verslag aan Mevrouw de Minister mag toevoegen) en zij de mogelijkheid hebben de Commissie een naverslag toe te zenden mochten zij dit wensen.

Wouter Ceulemans

Eric Ghysselinckx

Commissie belast met het onderzoek van het statuut van de bedienaars van de erkende erediensten

Hoorzitting met de vertegenwoordigers van de **Rooms-katholieke eredienst** op vrijdag 3 februari 2006 van 14.00 tot 16.00 u. op de FOD JUSTITIE, zaal 739.

AANWEZIG :

Leden van de Commissie : Marie-Françoise RIGAUX, Freddy MORTIER, Jonny DRIJKONINGEN, Jean-François HUSSON, Kaat LEUS, Noël SMETS.

Secretarissen van de Commissie: Wouter CEULEMANS, Eric GHYSSELINCKX

Vertegenwoordigers van de Rooms-katholieke eredienst:

Monseigneur Guy HARPIGNY,	Bisschop van Doornik, voorzitter van het bisschoppelijk comité voor de contacten met de overheid, belast door de Bisschoppenconferentie voor de problematiek van het statuut van de bedienaren van de eredienst,
Kanunnik Armand BEAUDUIN,	Voormalig directeur-generaal voor het Katholiek Onderwijs
Kanunnik Etienne QUINTIENS,	Secretaris van de Bisschoppenconferentie en directeur van het secretariaat

1. Verwelkoming

De heer MORTIER heet Monseigneur HARPIGNY en de heren BEAUDUIN en QUINTIENS namens de Commissie van harte welkom en laat de leden zich kort voorstellen.

Mevrouw RIGAUX dankt de heren voor hun verslag dat zij de Commissie op 31.01.2006 per mail bezorgden. Zij licht de taak en het doel van de Commissie toe en schetst kort de plaats van de hoorzittingen van de representatieve organen van de erkende erediensten binnen de werkzaamheden van de Commissie.

2. Hoe staan Monseigneur HARPIGNY en de heren BEAUDUIN en QUINTIENS t.o.v. de vragenlijst die de Commissie hen toezond?

De heer BEAUDUIN informeert of de vragen die aan de Rooms-katholieke eredienst werden gesteld dezelfde zijn als deze die aan de andere erkende erediensten en de Georganiseerde Vrijzinnigheid werden gesteld.

Mevrouw RIGAUX antwoordt dat dit inderdaad het geval is.

De heer BEAUDUIN verwijst naar de voorafgaande opmerkingen in het verslag dat aan de Commissie werd bezorgd en maakt een bedenking bij de vraag naar de sociale rol van de katholieke Kerk.

Mevrouw RIGAUX legt uit dat deze vraag ook reeds werd gesteld door de vertegenwoordigers van andere erediensten en dat “maatschappelijke rol” wellicht een correctere en ruimere term is dan de Franse vertaling “intérêt social” die eerder doelt op het louter sociale aspect.

De heer MORTIER stelt dat de term “maatschappelijk belang” ook gehanteerd wordt als één van de voorwaarden voor erkenning van een eredienst.

De heer QUINTIENS wenst het “sociale nut” van de Rooms-katholieke eredienst te verduidelijken en verwijst naar de nota die vooraf aan de Commissie werd bezorgd. Het sociale nut van de Kerk is dat zij inspeelt op de geestelijke noden van de bevolking. Deze dienstverlening van de Kerk aan de bevolking heeft een sociaal nut niet alleen voor de gelovigen; ze draagt ook bij tot de sociale cohesie van heel de bevolking.

De heer BEAUDUIN wenst te vernemen wat de andere erediensten in de Commissie over de Rooms-katholieke kerk hebben verklaard en vraagt dat de mogelijkheid wordt geboden hierop te antwoorden.

Mevrouw RIGAUX antwoordt dat de Commissie enkel bilaterale contacten heeft onderhouden met de andere erediensten en dat de Commissie geen confrontatie tussen de verschillende erediensten nastreeft doch enkel objectieve informatie tracht in te winnen en overeenkomsten tussen de verschillende erediensten tracht vast te stellen.

De heer BEAUDUIN gaat verder en vraagt zich af wat het begrip “gelijkheid” in dit verband betekent, bijvoorbeeld met betrekking tot gehuwde en niet gehuwde bedienaars. Wanneer de Commissie de gelijkheid onderzoekt, vergelijkt ze dan verschillende erediensten met elkaar?

De heer MORTIER legt uit dat geen enkele andere eredienst een vergelijking met de Rooms-katholieke eredienst heeft getrokken en wanneer een onderhoud met een andere eredienst tot een confrontatie zou leiden, de Commissie, indien nodig, de Rooms-katholieke eredienst opnieuw zal uitnodigen.

3. Bespreking van het schriftelijke verslag

3.1. De verloning

De heer MORTIER gaat verder en stelt dat de Commissie graag de thema's wedde, pensioen en het eventueel bijsturen van het systeem wil bespreken. Hij stelt de vraag hoe de Rooms-katholieke eredienst de verloning inschat.

Monseigneur HARPIGNY antwoordt dat de wedden oorspronkelijk evolueerden met de gerechtelijke ambten. De wedden van de hogere geestelijkheid zijn blijven mee evolueren terwijl de rest van de wedden van de lagere clerus erg bescheiden bleef.

Deze lage wedden worden voor de Rooms-katholieke eredienst gedeeltelijk gecompenseerd door:

- a) een woonstvergoeding voor de pastoors

- b) het casueel: nl. de vergoeding van parochiepriesters bij bepaalde liturgische vieringen (huwelijk, begrafenissen). De tarieven hiervoor en mogelijke wijzigingen in deze materie worden vastgesteld door de Bisschoppen-conferentie.
- c) de cumul: de cumulatie van ambten is een uitzonderlijke maatregel waarbij een bedienaar tijdelijk een vacante plaats op een parochie erbij opneemt. Niet alle gewijde bedienaars oefenen een functie in cumul uit. Voor parochieassistenten bestaat deze mogelijkheid niet.

Een verhoging van de basiswedde dringt zich op zeker wanneer de bestaande cumulregeling zou afgeschaft worden.

Daarbij dient opgemerkt te worden dat naast de lage lonen voor de parochiegeestelijken, de kerk zelf financieel moet instaan voor eigen administratief personeel.

De heer QUINTIENS stelt dat de huidige wedde een parochieassistent niet toelaat een gezin te onderhouden. Vele diakens hebben geen wedde als bedienaar van de eredienst. De uitgekeerde wedden zijn trouwens niet in verhouding tot de studies die deze mensen hebben gevolgd.

3.2. De nomenclatuur

Mevrouw RIGAUX merkt op dat het statuut van de parochieassistenten precair is en thans niet voorkomt in de nomenclatuur. Zij vraagt of deze categorie niet binnen de nomenclatuur dient gebracht te worden gelet op het feit dat hun functie nu uitdovend is hoewel zij toch vergelijkbare taken uitoefenen als onderpastoors.

De heer QUINTIENS merkt ten eerste op dat er een verschil bestaat tussen de gewijde ambten en bedieningen en dat in deze bedieningen vooral vrouwen een eigen bijdrage leveren als parochieassistent. In de katholieke kerk is er een groeiende betrokkenheid van leken in allerlei pastorale diensttaken waarvoor een eigen vorming en aanstelling vereist is.

De heer BEAUDUIN merkt op dat ook het Rekenhof heeft opgemerkt dat het statuut van de parochieassistent geen wettelijke basis kent maar ontstaan is uit een compromis met het Ministerie van Justitie. De katholieke kerk is zich ervan bewust dat de wet dient gewijzigd te worden en de vraag bijgevolg rijst of de parochieassistent op de vacante plaats van onderpastoor kan ondergebracht worden. Er wordt thans onderhandeld met het kabinet van de Minister van Justitie omtrent het kader en waar men de parochieassistent daarin plaatst.

Monseigneur HARPIGNY verduidelijkt dat het statuut van parochieassistent met het kabinet wordt besproken. Zo dienen ten eerste de parochieassistenten beschouwd te worden als bedienaren van de eredienst. Ten tweede kan het grondwettelijk principe waardoor een kader van bedienaars van de eredienst wordt bezoldigd, niet uitgehold worden. Het is bijvoorbeeld ook niet zo dat wanneer rechterlijke ambten niet ingevuld raken deze worden afgeschaft. Eventueel kan het kader van de onderpastoors en de kapelaans met 40% ingekrompen worden. De pastoorsplaatsen zijn evenwel gebonden aan het voortbestaan van een parochie. In het organieke kader dient de categorie onderpastoor verruimd te worden met diakens en parochieassistent.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat de parochies tot de bevoegdheid van de Gewesten behoren.

Monseigneur HARPIGNY stelt dat het aantal pastoors niet kan verminderd worden aangezien dit leidt tot het afschaffen van parochies.

De heer HUSSON vraagt of de functie van parochieassistenten ook in het canoniek recht is voorzien.

De heer QUINTIENS antwoordt dat deze vraag dient genuanceerd te worden. Hoewel niet uitdrukkelijk voorzien in de Codex Juris Canonici werd deze functie nochtans in het particulier kerkelijk recht opgenomen door de decreten die door de Bisschoppenconferentie van België zijn uitgevaardigd.

De heer MORTIER verduidelijkt dat de kerkjuristen hieromtrent niet altijd even duidelijk zijn.

De heer QUINTIENS stelt dat parochieassistenten een goede uitdrukking van de evolutie in de Kerk zijn. Meer leken nemen mee taken en verantwoordelijkheid op binnen de kerkgemeenschap.

De heer GHYSSELINCKX merkt op dat er in het canonieke recht sprake is van priesters, diakens en leken. De burgerlijke nomenclatuur vermeldt voor de lagere geestelijkheid enkele functies. Wanneer men derhalve de parochieassistent met een komma aan het einde van de burgerlijke nomenclatuur zou toevoegen dan rijst de vraag vanuit praktisch oogpunt of deze post als een functie of als een graad moet beschouwd worden.

De heer BEAUDUIN stelt dat de kwalificatie van de bedienaar van de eredienst behoort tot de bevoegdheid van de hoofden van de eredienst en dat in die zin de parochieassistent een bedienaar van de eredienst is.

De heer GHYSSELINCKX vraagt of de functie van parochieassistent derhalve dient toegevoegd te worden naast deze van onderpastoor?

Mevrouw RIGAUX stelt dat er een politieke tendens bestaat om leken in het wettelijke kader in te passen doch dat dit ook een interne beslissing van de eredienst zelf onderstelt. Het is daarom belangrijk dat dit eerst duidelijk wordt gesteld.

De heer QUINTIENS stelt dat aan het kabinet een brief werd bezorgd met een voorstel om het actuele kader van onderpastoors/kapelaans met 40% te verminderen en dat binnen dit gereduceerde kader de parochieassistenten kunnen benoemd worden bij de onderpastoors. De plaatsen van pastoors worden niet verminderd omdat daardoor aan de parochiestructuren (kerkfabriek, edm.) geraakt wordt.

Monseigneur HARPIGNY stelt dat het kabinet vreesde dat wanneer de parochieassistenten in het kader worden ondergebracht het budget mogelijk zou toenemen. Doch intern is het niet de bedoeling van de Rooms-katholieke kerk om alle plaatsen van onderpastoors in te vullen met leken.

Mevrouw RIGAUX vraagt of er naast parochieassistenten ook nog leken zijn zoals bijvoorbeeld de secretaris van het bisdom die als bedienaars van de eredienst bezoldigd worden? Is een wijziging hieromtrent wenselijk?

Monseigneur HARPIGNY antwoordt dat hij van mening is dat hieromtrent niets gewijzigd dient te worden.

De heer MORTIER vraagt of een verhoging van de wedde in ruil voor een beperking van het kader tot de mogelijkheden behoort?

De heer QUINTIENS wijst erop dat een voorstel tot verhoging van de wedde (met invoeren van een barema gebonden aan de anciënniteit) reeds geformuleerd werd, en dit bij een mogelijke afschaffing van de cumulregeling.

3.3. De woonstvergoeding

De heer HUSSON vraagt hoe de Rooms-katholieke eredienst de woonstvergoeding ziet. Heeft men twee verschillende kaders voor ogen, één met en één zonder de woonstvergoeding?

De heer BEAUDUIN stelt dat de woonstvergoeding aan de pastoor toekomt en dat deze materie werd overgeheveld van het federale naar het gewestelijke vlak. De woonstvergoeding, naast de cumul, is een bijkomende inkomstpost gezien de lage wedde van de pastoors. De priesters die geen woonstvergoeding ontvangen zouden bijgevolg een bijkomende vergoeding moeten ontvangen.

De heer QUINTIENS merkt op dat de pastorijen ook nog een eigen functie en waarde hebben en bijgevolg meer zijn dan louter een ambtswoning (b.v. vergadering kerkfabriek, archief kerkfabriek).

Monseigneur HARPIGNY wijst er ook op dat in de bisschoppelijke residenties tevens de kantoren van het bisdom zijn ondergebracht.

Mevrouw RIGAUX stelt dat de Commissie de woonstvergoeding niet wenst af te schaffen aangezien dit een sociaal gegeven is. Toch blijft er een verschil bestaan tussen de erkende erediensten wat het inkomen betreft van hun bedienaars.

3.4. De opleiding

De heer QUINTIENS stelt dat de parochieassistenten kunnen vergeleken worden met de diakens of de hulppredikanten bij de protestantse eredienst. Parochieassistenten hebben meestal reeds een bepaalde beroepsbekwaamheid; daarbij bestaan er afspraken tussen de bisdommen dat parochieassistenten minimum een diploma van het secundair onderwijs moeten bezitten. Daarbij dienen ze een kerkelijke opleiding van ongeveer 3 à 4 jaar (niet fulltime) en een jaar stage te volgen. Hoewel een aantal onder hen een academische titel bezitten, ontvangen ze slechts een onderpastoorswedde.

3.5. Het aantal gelovigen

Mevrouw RIGAUX stelt dat het aantal gelovigen bij de Rooms-katholieke eredienst gebaseerd is op het aantal inwoners, hetgeen historisch te verklaren is. Zij vraagt of dit dient behouden te blijven of een herverdeling zoals bij de Georganiseerde Vrijzinnigheid mogelijk is?

De heer BEAUDUIN vraagt zich af hoe men in dat geval het kader zou definiëren? Het aantal gelovigen als basis nemen en hierbij een criterium zoeken is immers zeer moeilijk.

Monseigneur HARPIGNY vraagt zich af op welke telling men zich zou baseren? Men kan zich op verschillende criteria baseren zoals b.v. de doopregisters, het aantal kerkelijke uitvaarten of gewoon het gevoel katholiek te zijn. Ook bij de Orthodoxe of Protestantse eredienst hanteert men verschillende methoden van tellen.

De heer BEAUDUIN stelt dat men zich ook zou kunnen baseren op het aantal leerlingen dat het vak katholieke godsdienst volgt zowel in het katholiek als het officieel onderwijs.

De heer QUINTIENS verwijst naar het systeem in Duitsland waar de telling gebeurt op basis van de aangifte op het belastingsformulier. Doch de Belgische staat is van oordeel dat de eredienst een sociaal nut heeft en

daarom gesubsidieerd moet worden, hetgeen door velen ook in buitenland als een zeer waardevol systeem wordt gezien.

Monseigneur HARPIGNY waarschuwt ervoor dat wanneer men het systeem radicaal zou wijzigen of het aantal erediensten of hun middelen vermindert het aantal sektarische bewegingen in de maatschappij zal toenemen, hetgeen uiteraard niet de bedoeling is. De vraag rijst daarbij of elke eredienst die erom vraagt, moet erkend worden.

De heer MORTIER vraagt hoe de kerk het probleem oplost van parochies zonder pastoor.

Monseigneur HARPIGNY antwoordt dat men dit met federaties van parochies tracht te doen. Hij merkt terloops op dat het sluiten van parochiekerken in het verleden negatieve reacties heeft opgeroepen zeker wanneer het kerkgebouw een andere bestemming kreeg. Verder is belangrijk erop te wijzen dat de kerk toch ook een functie van zichtbaarheid in de samenleving vervult.

3.6. De taal

Monseigneur HARPIGNY stelt dat bij de Rooms-katholieke eredienst de kennis van een der drie landstalen vereist is.

Mevrouw RIGAUX legt uit dat het gebruik van de taal voornamelijk een gemeenschapsmaterie is. Voor de Commissie gaat het enkel om de communicatie met de administratie.

De heer QUINTIENS wijst erop dat van de bedienaars van de eredienst die instaan voor gemeenschappen met gelovigen van buitenlandse afkomst gevraagd wordt binnen het jaar een van de landstalen te beheersen.

4. Dankbetuiging

Mevrouw RIGAUX en de heer MORTIER danken Monseigneur HARPIGNY en de heren BEAUDUIN en QUINTIENS voor hun aanwezigheid, hun toelichting, verslag en constructieve medewerking. Mevrouw RIGAUX merkt nog op dat het verslag dat aan de Commissie werd bezorgd binnen deze Commissie blijft en niet publiek wordt gemaakt.

Mevrouw RIGAUX stelt tenslotte dat men altijd de mogelijkheid heeft de Commissie nog een naverslag toe te zenden indien men dat wenst en de covoorzitters van de Commissie contact zullen opnemen met mevrouw de minister en zullen informeren naar de brief die haar m.b.t. de parochieassistenten werd bezorgd.

Commissie belast met het onderzoek van het statuut van de bedienaars van de erkende erediensten

Hoorzitting met de vertegenwoordigers van de **Islamitische eredienst** op donderdag 9 februari 2006 van 14.00 tot 16.30 u. op de FOD JUSTITIE, zaal 739.

AANWEZIG :

Leden van de Commissie: Marie-Françoise RIGAUX, Freddy MORTIER, Jonny DRIJKONINGEN, Jean-François HUSSON, Kaat LEUS, Noël SMETS.

Secretarissen van de Commissie: Eric GHYSSELINCKX, Wouter CEULEMANS

Vertegenwoordigers van de islamitische eredienst:

De heer Coskun BEYAZGÜL, voorzitter van het Executief van de Moslims van België,
de heer Imran AKHTAR, lid van het Executief van de Moslims van België, verantwoordelijk voor het departement communicatie.

1. Verwelkoming

De heer MORTIER heet de heren BEYAZGÜL en AKHTAR namens de Commissie van harte welkom en laat de leden zich kort voorstellen.

Mevrouw RIGAUX dankt de heren voor het verslag dat zij de Commissie op 08.02.2006 per mail bezorgden. Aangezien dit rapport enigszins beperkt is omdat de raad van theologen nog niet heeft kunnen vergaderen en bijgevolg nog geen antwoord heeft kunnen bieden op sommige vragen, zal de Commissie beide heren vragen stellen en hen later mogelijk opnieuw uitnodigen m.o.o. bijkomende opheldering. Mevrouw RIGAUX licht vervolgens de taak en het doel van de Commissie toe en schetst kort de plaats van de hoorzittingen van de representatieve organen van de erkende erediensten binnen de werkzaamheden van de Commissie.

De heren BEYAZGÜL en AKHTAR stellen zich op hun beurt kort voor. De heer BEYAZGÜL is naast voorzitter van het Executief ook imam maar vervult deze functie slechts sporadisch. De heer AKHTAR is handelaar en staat in voor de communicatie van het Executief.

2. Bespreking van het schriftelijke verslag

Mevrouw RIGAUX vraagt wat zij van de theologische raad verwachten m.b.t. de overige vragen van de Commissie.

De heer BEYAZGÜL antwoordt dat het Executief de temporeliën van de eredienst beheert overeenkomstig het koninklijk besluit dat haar als dusdanig erkende. Teneinde te antwoorden op de vragen van theologische aard, verwijst het Executief naar de Raad van Theologen.

2.1. Het representatief orgaan

Mevrouw RIGAUX vraagt hoe de taalkamers in het Executief tot stand zijn gekomen en wat hun doel is?

De heer BEYAZGÜL antwoordt dat deze verdeling gecreëerd is naar de samenstelling van de Algemene vergadering van de Moslims “34 Franstalige leden en 34 Nederlandstalige leden teneinde een evenwaardige taalkundige vertegenwoordiging te bekomen voor het bedienen van onze gemeenschap.

Mevrouw RIGAUX vraagt of er ook Islamitische gemeenschappen zijn die niet vertegenwoordigd worden door het Executief?

De heer BEYAZGÜL antwoordt dat het Executief van de Moslims alle moslims van België vertegenwoordigt zonder etnisch onderscheid.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat bij andere erediensten het representatief orgaan is samengesteld uit geestelijken terwijl dat bij de Islamitische eredienst niet het geval is. In het Executief blijken vooral leken te zetelen.

De heer BEYAZGÜL antwoordt dat de Islam geen lekenstatuut voor de mens erkent: men is moslim of men is het niet.

Meer nog, een eredienst kan niet vergeleken worden met het wereldlijke. Als gevolg zijn de leden van de AVMB en van het EMB moslims die gekozen zijn door de moslims van België zonder theoloog te zijn aangezien hun functie bestaat uit het beheer van het tijdelijke van de eredienst.

Mevrouw RIGAUX vraagt of het Executief zeer nauwe banden met de theologen onderhoudt?

De heer BEYAZGÜL antwoordt dat zij voor alle vragen van theologische aard naar de Raad van Theologen verwijzen.

De heer HUSSON merkt op dat er ook verschillende Islamitische gemeenschappen, zoals bijvoorbeeld de Turkse of de Marokkaanse, deelnemen aan de verkiezingen en vraagt hoe dit heeft plaatsgevonden.

“Deze vraag is onbegrijpbaar zodat er niet op geantwoord kan worden” antwoordt de heer BEYAZGÜL.

De heer MORTIER vraagt of men bij het invullen van het kader van de imams rekening houdt met de verschillende gemeenschappen?

De heer BEYAZGÜL antwoordt dat elke lokale gemeenschap, erkend door het gewest, zijn eigen kandidaat imam voorstelt aan het EMB die hem op haar beurt ter benoeming voordraagt aan de FOD Justitie.

2.2. De opleiding

Mevrouw RIGAUX stelt dat de strafwet een bedienaar in sommige gevallen kan bestraffen voor zijn uitspraken doch dit artikel veel wordt bekritiseerd. Zij vraagt zich af hoe de vertegenwoordigers de functie van de imam die een wedde van de overheid ontvangt en zijn opleiding zien.

De heer BEYAZGÜL antwoordt dat alle burgers zonder onderscheid voor de wet gelijk zijn.

Wat de opleiding van de imams betreft, kan dit teruggevonden worden in het opgestelde ontwerp.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat ook bedienaren van andere erediensten, zoals de Anglicaanse, Israëlsche en Orthodoxe, een opleiding in het buitenland volgen en het Executief er niet van dient uit te gaan dat een buitenlandse opleiding a priori van de hand wordt gewezen. Mogelijkerwijze kan op federaal vlak een opleiding zoals dat thans voor de magistraten geldt, georganiseerd worden en dient dit niet noodzakelijk door de gemeenschappen te gebeuren.

De heer AKHTAR vraagt zich of een opleiding van imam wel kan vergeleken worden met die van magistraten.

Mevrouw RIGAUX stelt dat een civiele opleiding gesuggereerd werd en mogelijk ook op federaal vlak zou georganiseerd kunnen worden. Zij vraagt zich af of de basis het Executief daarin volgt

De heer BEYAZGÜL antwoordt dat hij inderdaad het gevoel heeft dat de basis hem daarin steunt en zij een opgeleide imam wenst die vertrouwd is met de Belgische instellingen.

De heer AKHTAR stelt dat er in de moskeeën reeds initiatief werd genomen om te preken in het Arabisch en één der beide landstalen teneinde zo ook de jongeren te bereiken en het hen gemakkelijker te maken hun civiele opleiding eraan te verbinden.

Mevrouw RIGAUX vraagt of er veel imams zijn die hun opleiding in het buitenland hebben genoten?

De heer BEYAZGÜL bevestigt dat de grote meerderheid van de huidige imams gevormd zijn in de landen waarvan de moslims van België afkomstig zijn zoals daar zijn Marokko, Turkije, Egypte maar ook bepaalde Europese landen.

Mevrouw RIGAUX vraagt of er in België ook imams zijn die geen enkele opleiding hebben genoten, zoals soms het gerucht de ronde doet.

De heer BEYAZGÜL antwoordt dat dit zeker niet geldt voor de bedienende imams in België, nu hun opleiding varieert van het ene tot het andere land.

Mevrouw RIGAUX stelt dat de Commissie gelijkheid nastreeft hetgeen eveneens inhoudt dat elke eredienst zijn eigenheid blijft behouden. De Protestantse eredienst vraagt evenzeer een opleiding maar tegelijkertijd is de maturiteit van een kandidaat-predikant bij hen van groot belang. Het is bijgevolg niet de bedoeling mogelijke criteria enkel op het diploma te baseren.

De heer AKHTAR antwoordt dat er een oplossing dient gevonden te worden voor de imams die thans reeds in België werkzaam zijn en ze niet zomaar kunnen vervangen worden door jonge gediplomeerde imams. Er bestaat immers ook zo iets als respect voor de ouderen.

De heer BEYAZGÜL merkt op dat het past om over te gaan tot een regularisatie van de imams die reeds actief zijn in België daar er een gevoel van respect bestaat voor hun oude imams.

Mevrouw RIGAUX stelt dat er binnen de Islamitische gemeenschap ook een kleine gevaarlijke groep bestaat die de mensen zorgen baart.

De heer BEYAZGÜL antwoordt dat een moslim in geen enkel geval een gevaar voor de gemeenschap kan betekenen aangezien hij anders in tegenstrijd is met de fundamentele principes van de Islam.

De heer AKHTAR vraagt of de bedienaren van andere erediensten gescreend worden?

Mevrouw RIGAUX antwoordt dat dit haar inziens niet het geval is maar het haar ook niet in strijd met de grondwet lijkt.

De heer BEYAZGÜL denkt dat de screening niet toegepast wordt op de andere erediensten.

De heer HUSSON preciseert dat de aalmoezeniers van het geheel van erkende erediensten ook kunnen worden onderworpen aan screening.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat andere erediensten meestal een diploma vereisen zodat de overheid dit ook van de imams zou kunnen.

De heer HUSSON merkt op dat er naar zijn mening ook bedienaren van andere erkende erediensten in het verleden zijn gescreend (met name ten tijde van de koude oorlog en in het geval van niet erkende erediensten). Ook bij het afleveren van verblijfsvergunningen wordt er gescreend.

Mevrouw RIGAUX informeert of er één school nodig is.²⁰⁴

De heer MORTIER vraagt of de Marokkaanse imams ook vast in België blijven?

De heer BEYAZGÜL antwoordt dat er inderdaad Marokkaanse imams zijn die in België blijven wonen met hun familie en betaald worden door de lokale gemeenschap.

De heer MORTIER stelt dat blijkbaar alleen de Turkse imams een wedde ontvangen van hun thuisland. Hij vraagt hoe het verder moet met de imams die op heden in België werkzaam zijn en opnieuw zullen vertrekken en of zij, indien zij door de Belgische overheid zouden worden vergoed, geen afstand moeten doen van hun Turkse wedde.

Mevrouw RIGAUX vraagt ten eerste of men akkoord is dat geen cumul mogelijk is met een Turkse wedde en er ten tweede in de Islamitische eredienst ook nog andere cumulaties bestaan bijvoorbeeld met een functie in de privé-sector?

De heer BEYAZGÜL is akkoord dat het uiteraard niet opgaat dat een imam zowel een Turkse als een Belgische wedde zou ontvangen. Daarnaast is het niet mogelijk imam en werknemer te zijn.

2.3. De nomenclatuur en de gelijkheid²⁰⁵

Mevrouw RIGAUX vraagt op welke wijze men de imam in de burgerlijke nomenclatuur zou integreren?

Mevrouw RIGAUX vraagt of een nomenclatuur op drie niveaus zoals bij de Georganiseerde Vrijzinnigheid mogelijk is?

²⁰⁴ In een werkdocument neergelegd bij de commissie op 5 september 2006, dit is na het beëindigen van de werkzaamheden van de Commissie, stelt de Executieve van de moslims van België één onderwijsprogramma voor, met een burgerlijk en een theologisch luik, dat zowel in het Nederlands als in het Frans zou worden gegeven.

²⁰⁵ Zie noot 204 en *supra* 8, bijlage 2, waarin de voorstellen van het Executief aangaande de nomenclatuur uit het vermelde document verwerkt zijn.

Mevrouw RIGAUX vraagt of er ook andere bedienaren dan imams nodig zijn, bijvoorbeeld voor het ziekenbezoek en dergelijke meer.

Mevrouw RIGAUX vraagt of het Executief beschikt over een verslag waarin het aantal en de grootte van de verschillende moskeeën wordt weergegeven, alsook het aantal bedienaren en de budgetten die nodig zijn?

De heer BEYAZGÜL antwoordt dat zij zullen trachten een dergelijke lijst op te stellen in functie van de dossiers die ter erkenning worden ingediend hoewel zij schatten dat het aantal moskeeën in het koninkrijk toeneemt tot rond de 350 moskeeën.

Tegenwoordig bestaat er geen enkele organieke band tussen de moskeeën die hun dossier niet hebben binnengebracht en het EMB.

De heer HUSSON stelt dat er in een voorverslag van de vorige executieve ooit sprake is geweest van de functie van “*prédicatrice*” bij haar voorstel van een nieuwe nomenclatuur. Hij vraagt zich af met welke functie deze op heden overeenkomt.

Mevrouw RIGAUX legt uit dat bij de Rooms-katholieke eredienst thans ook vrouwen onder de naam van parochieassistenten werkzaam zijn als bedienaar en dit vragen doet rijzen omtrent hun statuut, zoals het zwangerschapsverlof en dergelijke meer.

De heer AKHTAR wijst erop dat cultureel gezien de Rooms-katholieke eredienst en de Islam een verschillende benadering van de vrouw hebben en dat daarmee rekening moet gehouden worden. Hij vindt het evenwel een goed idee om een statuut voor de vrouw vast te leggen.

De heer BEYAZGÜL legt uit dat vrouwen niet de gebeden voorgaan doch dat zij een aantal rituelen die bestemd zijn bestemd voor de vrouwen vervullen en oplossingen aanbrengen voor hun moeilijkheden.

2.4. De werkingskosten

De heer MORTIER haalt de werkingskosten van het Executief aan en stelt de vraag of het niet zo is dat deze subsidie vervalt vanaf het ogenblik dat de imams benoemd worden?

De heer HUSSON vult deze vraag aan en stelt dat er verschillende systemen bestaan van werkingskosten. Bij sommige erediensten is de functie van secretaris voorzien in de nomenclatuur en kan deze functie uitgeoefend worden door leken. De Georganiseerde Vrijzinnigheid ontvangt werkingskosten voor hun secretariaat maar haar voorzitters ontvangen geen wedde. De Islamitische eredienst ontvangt een subsidie voor haar Executief totdat de imams benoemd zijn. De heer HUSSON vraagt hoe het Executief deze werkingskosten verder ziet. Stelt zij in de nomenclatuur het aantal secretarissen voor die nodig zijn en een wedde zullen ontvangen of verkiest zij een systeem zoals bij de Georganiseerde Vrijzinnigheid waarbij werkingskosten worden ontvangen doch de voorzitters niet vergoed worden?

De heer AKHTAR antwoordt dat het representatief orgaan uiteraard moet behouden blijven teneinde alle dossiers die de moslimgemeenschap raken te structureren, bovendien is het dossier van de imams zeker niet het enige dat behandeld wordt.

Mevrouw RIGAUX stelt dat de Georganiseerde Vrijzinnigheid ook geen welbepaalde structuur kent zodat de Islamitische eredienst wat dat betreft hiermee kan vergeleken worden.

De heer BEYAZGÜL stelt dat een subsidie nodig blijft om het Executief te laten werken.

De heer HUSSON bevestigt dat het Executief uiteraard verder blijft bestaan.

De heer MORTIER informeert naar de rechtspersoonlijkheid van het Executief.

De heer BEYAZGÜL antwoordt dat er reeds een VZW opgericht is om de gelden van de instelling waarin het geheel van de leden van het EMB zetelt, te beheren

2.5. De taal

De heer BEYAZGÜL stelt dat de taalkennis van de imams ook het Executief bezighoudt. Liefst zou men de kennis van één van beide nationale talen aanbevelen maar dit vergt tijd.. Het Executief is dus geen voorstander om de kennis van één landstaal te eisen doch wel om ze te ondersteunen, zoniet creëert men het tegenovergestelde effect omdat men van mening is dat men deze taaleis niet aan bedienaren van andere erediensten oplegt.

Mevrouw RIGAUX stelt dat het taalvereiste vooral betrekking heeft op het Executief zelf en het tot de gemeenschapsbevoegdheden behoort. Mogelijk kan gedacht worden de taalstudie te verbinden aan de opleiding van imam en kan zij in de universitaire opleiding geïntegreerd worden.

De heer AKHTAR antwoordt dat theologie en pedagogie inderdaad goed te combineren zijn.

De heer BEYAZGÜL vult aan dat het taalprobleem zich vooral stelt bij de imams die thans reeds werkzaam zijn doch niet voor de toekomstige generatie van imams die een opleiding in België zullen gevolgd hebben.

De heer MORTIER vraagt of de Islamitische eredienst te kampen heeft met een rekruteringsprobleem.

De heer BEYAZGÜL antwoordt dat het de lokale gemeenschap, erkend door het gewest, die de imam zal aanwijzen en hem voorstelt aan het EMB die hem op haar beurt voordraagt aan de FOD Justitie.

3. Dankbetuiging

Mevrouw RIGAUX en de heer MORTIER danken de heren BEYAZGÜL en AKHTAR voor hun aanwezigheid, hun toelichting, verslag en constructieve medewerking.

De heer AKHTAR wenst nog te vernemen of de Islamitische eredienst de enige is die ondervraagd wordt en waarom er geen moslims in de Commissie zetelen.

Mevrouw RIGAUX legt uit dat dezelfde vragen aan elke erkende eredienst werden gesteld en ook aan de Georganiseerde Vrijzinnigheid en dat alle erediensten gehoord worden door de Commissie en haar taak niet beperkt is tot de Islamitische eredienst. Zij weet ook niet waarom er geen moslim in de Commissie zetelt en hoe de Commissie juist werd samengesteld doch veronderstelt dat de godsdienstige voorkeur van de leden geenszins bepalend is geweest. Zij veronderstelt tevens dat geen van de leden tot de Orthodoxe, Anglicaanse of Israëlitische eredienst behoort. De Commissie werd samengesteld op basis van de kundigheid van de leden en de vertegenwoordiging door het Rekenhof, de Raad van State, enkele universiteiten en het Arbitragehof.

De heer BEYAZGÜL stelt dat het Executief de Commissie nog een verslag zal bezorgen voor wat betreft de theologische vragen en een lijst van moskeeën voorgesteld voor erkenning, en dergelijke meer zoals werd afgesproken. (lijst niet medegedeeld)

Wouter Ceulemans

Eric Ghyselinckx

Commissie belast met het onderzoek van het statuut van de bedienaars van de erkende erediensten

Hoorzitting met de covoorzitters van de Centrale Vrijzinnige Raad (CVR) op vrijdag 17 februari 2006 van 14.00 tot 16.00 u. op de FOD JUSTITIE, zaal 739.

AANWEZIG :

Leden van de Commissie: Marie-Françoise RIGAUX, Freddy MORTIER, Jonny DRIJKONINGEN, Jean-François HUSSON, Kaat LEUS, Noël SMETS.

Secretarissen van de Commissie: Wouter CEULEMANS

Covoorzitters van de Centrale Vrijzinnige Raad:

De heer Philippe GROLLET,	Covoorzitter van de Centrale Vrijzinnige Raad (hierna CVR), voorzitter van het Centre d'Action Laïque, advocaat bij de Brusselse balie;
De heer Michel MAGITS,	Covoorzitter van de Centrale Vrijzinnige Raad, voorzitter van de Unie Vrijzinnige Verenigingen, gewoon hoogleraar aan de faculteit der rechtsgeleerdheid van de VUB en vice-rector studentenbeleid.

1. Verwelkoming

De heer MORTIER heet de heren GROLLET en MAGITS namens de Commissie van harte welkom en laat de leden zich kort voorstellen.

Mevrouw RIGAUX dankt de heren voor hun verslag dat zij de Commissie op 10.02.2006 per mail bezorgden. Zij licht de taak en het doel van de Commissie toe en schetst kort de plaats van de hoorzittingen van de representatieve organen van de erkende erediensten en de erkende niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen binnen de werkzaamheden van de Commissie.

2. Hoe staan de heren GROLLET en MAGITS t.o.v. de vragenlijst die de Commissie hen toezond?

De heer MAGITS merkt op dat de taak van de Commissie nuttig kan zijn doch haar onderzoek dan wel alle mogelijke aspecten van de erediensten dient te omvatten en zij zich niet mag beperken tot welbepaalde deelsegmenten.

De heer GROLLET stelt dat, zijn inziens, het debat reeds meer dan tien jaren geleden is begonnen en dat het onderzoek naar het geldelijk statuut van de bedienaren der erediensten met als doel het uitsluiten van sommatie van verschillende voltijdse betrekkingen vanuit methodologisch oogpunt onaanvaardbaar zou zijn wanneer de weddecumulatie niet vermeld wordt. , De wettelijke en reglementaire bepalingen betreffende de

erediensten zijn voor het merendeel verouderd en archaïsch. Enkele van deze bepalingen zijn zelfs discriminerend zoals bijvoorbeeld de toekenning van een woning in natura aan bedienaren van bepaalde erkende erediensten.

Bovendien is het systeem van het casueel een systeem van zwarte geldstroom dat ontsnapt aan elke sociale en fiscale bijdrage (d.w.z. een verdoken wedde). Het verslag dat de CVR aan de Commissie bezorgde, verwijst naar deze wettelijke bepalingen en verwarde en verouderde voorschriften. De wet van 21 juni 2002 betreffende de Centrale Raad der niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen van België, de afgevaardigden en de instellingen belast met het beheer van de materiële en financiële belangen van de erkende niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen zou als basis kunnen genomen worden voor een algemene regeling voor alle erkende erediensten doch een weddecumulatie, hoger dan een voltijdse betrekking, zou overeenkomstig deze zelfde wet dan niet meer mogelijk zijn. Wanneer wedden of subsidies worden toegekend moeten daar uiteraard controleerbare prestaties tegenoverstaan. Er kan geen gelijkheid zijn wanneer het kader niet op één en dezelfde wijze is vastgelegd voor alle bedienaren. De bestaande nomenclaturen zijn tot nu toe steeds vastgelegd overeenkomstig de geformuleerde wensen van elke eredienst. De CVR wenst aan haar vrijzinnige afgevaardigden eenvoudigweg een correct statuut aan te bieden a.d.h.v. de barema's die toegepast worden op de ambtenaren en op geen enkele wijze enig privilege. Een regime van burgerlijk recht verschaft alle onafhankelijkheid en noodzakelijke zekerheid.

3. Bespreking van het schriftelijke verslag

3.1. Cumul, wedden, pensioenen en casueel

De heer MAGITS stelt dat het toelaten van weddecumulaties volledig in strijd is met de belangrijkste beweegreden voor de tussenkomst van de overheid. De Belgische Staat komt tussen omdat zij de erediensten en de niet-confessionele levensbeschouwingen sociaal nuttig acht. De bedienaar kan bijgevolg logischerwijze slechts éénmaal voltijds ter beschikking staan zodat elke cumulatie onmogelijk is en principieel moet worden afgewezen.

De heer MORTIER antwoordt dat de erediensten niet per se afkerig staan t.o.v. de afschaffing van cumulaties maar dan een gelijkgeschakeling met het statuut van de morele consultants wensen.

De heer MAGITS stelt dat de CVR een gelijke wedde voor elke bedienaar en moreel consultant nastreeft. Er bestaan verschillende mogelijkheden om deze wedden op te trekken, andere dan de weddecumulaties of de woonstvergoeding. Tot op heden heeft de kerkfabriek nog steeds de mogelijkheid om de bedienaren een bijkomende toelage uit te keren, wat weerom een verdoken element is dat volledig los staat van hetgeen men normalerwijze wedde noemt. Het is beter middelen te verstrekken op transparante wijze zodat ze voor elkeen controleerbaar zijn. Tevens zouden de pensioenen gelijk moeten zijn. Sommige bedienaren ontvangen een preferentieel pensioen en betalen geen bijdrage voor een overlevingspensioen omdat zij niet kunnen huwen. Waarom geldt deze regeling ook niet voor gewone vrijgezellen? Waarom kunnen Rooms-katholieke priesters op de leeftijd van 65 jaar op pensioen gaan terwijl andere bedienaren dat maar op 70 jaar kunnen? Deze ongelijkheden kunnen niet goedgepraat worden. Om die reden is de CVR er voorstander van om alle regelingen voor iedereen gelijk te maken en de wedden van de bedienaren op te trekken tot het niveau van de moreel consultants. Wellicht zullen sommige erediensten hierbij wel aanvoeren dat de overheid zich in de schemerzone begeeft met de interne regelgeving van de eredienst.

Mevrouw RIGAUX merkt ten eerste op dat gelijkheid niet noodzakelijk impliceert dat dezelfde wet op iedereen van toepassing moet zijn. Er zijn immers tussen de verschillende erediensten verschillen vast te stellen die verbonden zijn aan de eigenheid van elke eredienst. Ten tweede is er wel degelijk controle op de

verschillende systemen. Ten derde moet het voorbeeld van het casueel toch enigszins gerelativeerd worden. In het verleden kon dit casueel misschien nog aanzienlijk geweest zijn doch sindsdien is er veel veranderd. Mevrouw RIGAUX benadrukt dat de taak van de Commissie erin bestaat samen na te denken over een systeem met meer gelijkheid en met het behoud van de eigenheden van elke eredienst. Tot nu toe heeft geen enkele eredienst tegengesproken dat de overheid bepaalde voorwaarden aan de bedienaren kan opleggen, zoals bijvoorbeeld wat het aantal betreft.

De heer GROLLET antwoordt dat het casueel ten eerste wel bestaat en tot op heden nog steeds aanzienlijk is en dat de weddecumulatie algemeen goed is geworden. Ten tweede is het geen probleem dat elke eredienst zijn eigenheid behoudt doch het zou voor elke eredienst mogelijk moeten zijn een basis-, een middenkader en een hoogste kader te bepalen. Dit zijn eenvoudige en controleerbare regels. Thans is er sprake van georganiseerde fraude en dat is niet normaal. Het systeem van de vastlegging van een kader is fundamenteel en grondwettelijk een objectief criterium.

Mevrouw RIGAUX vraagt hoe de CVR die voorwaarden gaat bepalen?

De heer GROLLET verwijst naar het geschreven verslag bezorgd door de CVR. De band met het fiscale is een slecht systeem. In tegenstelling tot wat er in het verleden is gebeurd, is het vandaag noodzakelijk om te opteren voor een flexibel systeem.

De heer MORTIER stelt dat mocht blijken dat het casueel zou behoren tot het inkomen van de bedienaren de Commissie zich daarover zal buigen maar het hoort z.i. tot de regelgeving m.b.t. de kerkfabrieken en derhalve tot de gewestelijke bevoegdheid. Technisch gezien is het casueel dan ook niet als een gepersonaliseerd inkomen te beschouwen maar de Commissie zou er wel rekening mee kunnen houden.

3.2. Het aantal volgelingen en de maatschappelijke rol

De heer MAGITS stelt dat de hoogte van het casueel bij KB werd vastgelegd en inderdaad zal afgenomen zijn aangezien het samenhangt met het dalende kerkbezoek. Wanneer men de wetenschappelijke studies die de laatste tien jaar door de universiteiten van verschillende strekkingen en ondersteund door het Koning Boudewijnstichting zijn uitgevoerd of de driejaarlijkse Europese enquête bestudeert dan stelt men een algemene daling vast van het aantal Rooms-katholieke doopsels, huwelijken en begrafenissen. In de studie van de Koning Boudewijnstichting is deze dalende trend zeer goed merkbaar. Wanneer men dan het aantal der bedienaren bekijkt stelt men vast dat er geen verband is met deze studies en verslagen. Een objectieve transparante regeling dringt zich dan ook op. In het verslag wordt de organisatie van een referendum bvb. ter gelegenheid van de Europese verkiezingen aanbevolen om op een neutrale en niet met de privacy strijdige wijze de aanhang van iedere levensbeschouwing te meten.

De heer MORTIER antwoordt dat wanneer deze studies als een bepaalde indicator worden aangewend men steeds tot verschillende resultaten komt. Het is derhalve zeer moeilijk om één unieke indicator te vinden. Een raadpleging zou wellicht tot de beste uitkomst leiden.

De heer GROLLET wijst erop dat in het verslag van de CVR ook staat dat het aantal volgelingen bij de Rooms-katholieke eredienst gebaseerd is op het aantal inwoners terwijl de andere erediensten hun aantal moeten aantonen.

Mevrouw RIGAUX antwoordt dat ook de vertegenwoordigers van de Rooms-katholieke eredienst hebben gesteld dat het vermoeden dat iedereen Rooms-katholiek is uit het verleden stamt. Bovendien zeggen cijfers ook niet alles. Om die reden heeft de Commissie de vraag naar de maatschappelijke rol gesteld. Het doel dat de overheid voor ogen heeft ligt misschien thans ook in de integratiebevorderende rol van een eredienst of

niet-confessionele levensbeschouwing. De Orthodoxe eredienst heeft deze integratierol zeer goed toegelicht. Ook bij de imams is een duidelijk integratie-element aanwezig. De sociale realiteit leert evenwel dat veel mensen zich mogelijk niet tot een bepaalde eredienst voelen behoren.

De heer GROLLET merkt op dat wanneer de maatschappelijke rol als criterium wordt gehanteerd het huidige systeem gewoon behouden blijft. Met een groot aantal bedienaren op het terrein valt op maatschappelijk vlak logischerwijze meer te bereiken en neemt de maatschappelijke rol van een eredienst toe. De eerste consultaties van de vrijzinnigen die in de wijken georganiseerd waren hebben aangetoond dat zij diverse rollen vervullen zoals bijvoorbeeld op het culturele vlak.

Mevrouw RIGAUX stelt dat de maatschappelijke rol ook verbonden is met jeugdwerking en dat bijvoorbeeld de imams zich daarvan bewust zijn.

De heer GROLLET wijst erop dat tot op heden nog geen enkele imam betaald werd. Mocht men deze denkwijze verder doortrekken, zou hun maatschappelijke rol op vandaag derhalve nihil zijn. Dit criterium kan dan ook niet weerhouden worden en de gehele problematiek moet herbekeken worden.

Mevrouw RIGAUX stelt dat er op heden toch een praktijk van imams en koranscholen bestaat.

De heer MAGITS antwoordt dat er op heden ook imams in België werkzaam zijn die door het buitenland betaald worden. Vervolgens wenst hij twee opmerkingen te formuleren. Ten eerste beschikte de Georganiseerde Vrijzinnigheid in het verleden over slechts 1 afgevaardigde tegenover 6000 Rooms-katholieke pastoors, wat erop neerkwam dat er binnen elke straal van 2 kilometer en soms minder een katholieke kerk te vinden was. De Georganiseerde Vrijzinnigheid is evenwel provinciaal georganiseerd wat tot gevolg heeft dat de afstand en de drempel tot de maatschappelijke dienstverlening automatisch verhoogd wordt. Bij een nieuwe regeling mag de geschiedenis dan ook niet uit het oog worden verloren. De vrijzinnigheid is uitgegaan van het verlenen van morele bijstand aan iedereen ongeacht hun religieuze overtuiging. De centra worden verder uitgebouwd en thans is er nog niet één in elk gerechtelijk arrondissement voorhanden. Ten tweede is er het vaststaand feit van de verzuring van de samenleving waaraan ook de vrijzinnigheid iets wenst te doen door het ontwikkelen van gemeenschapsvormende werken, min of meer te vergelijken met de pastorale werken bij de Rooms-katholieke eredienst. Hiervoor zijn er consulents nodig die eenvoudig te bereiken zijn aangezien het cliënteel van de vrijzinnigheid algemeen gezien weinig vermogend is. De filosofie die gehuldigd wordt is deze van er te zijn voor de gemeenschap en gratis toegankelijk te zijn voor iedereen ongeacht de geloofsovertuiging.

3.3. De organisatie

De heer MORTIER merkt op dat de heer MAGITS een samenlevingsopbouw voorstelt die lokaal verankerd is terwijl in het verslag gepleit wordt om alle erediensten op provinciale basis te organiseren. Hij vraagt zich af of deze beide zienswijzen niet tegenstrijdig zijn.

De heer MAGITS antwoordt dat beide zienswijzen inderdaad niet compatibel zijn maar de organisatie op provinciaal niveau financieel wel het meest haalbare lijkt. Wanneer men de gelijkheid wenst te bevorderen zullen sommige erediensten een stapje moeten terugzetten terwijl anderen een stapje voorwaarts zullen zetten. Samen met de verhoging van de wedden kost deze reorganisatie de overheid uiteraard veel geld. Om alle ongelijkheden financieel te kunnen oplossen kunnen de erediensten best op provinciaal niveau georganiseerd worden. Er is niets tegen een gemeentelijke organisatie voor iedereen doch dit is financieel niet haalbaar.

De heer GROLLET stelt dat de CVR beschikt over lokale centra maar ook over grote en kleine gemeenschappen. Hij is in dit opzicht te vergelijken met de Islamitische eredienst die ook geconcentreerd georganiseerd is. Voor de CVR situeert zich het administratieve en het fiscale op het provinciaal niveau terwijl de terreinfuncties uiteraard op het lokale vlak te situeren zijn.

De heer HUSSON merkt op dat deze organisatie ook materies omvat die niet meer tot de federale bevoegdheid behoren en derhalve ook niet tot de opdracht van de Commissie. Zo zijn de kerkfabrieken bijvoorbeeld gewestelijke materie geworden.

De heer GROLLET antwoordt dat gezien de grote complexiteit van het geheel, het niet meer mogelijk is deze bevoegdheden zomaar buiten beschouwing te laten.

De heer HUSSON merkt op dat het wellicht moeilijk zal zijn om op provinciaal niveau een raadpleging te organiseren m.o.o. een beslissing op federaal niveau. De situatie van Syrisch-Orthodoxe kerk verdient een aparte beschouwing. Tevens wijst de heer HUSSON op het samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en de gewesten. Wanneer de federale overheid zou stellen dat het gewest enerzijds naar eigen dunksen kan handelen rijst anderzijds de vraag of zij het aantal bedienaren en hun kader wel strikt kan vastleggen.

De heer GROLLET merkt op dat het de federale overheid is die de wedden uitkeert en dat dit budget het bestaan van een kader veronderstelt. De provinciën, die op heden derhalve niets betalen, zouden de federale overheid wel kunnen adviseren en stellen dat het ter beschikking gestelde budget in hun respectievelijke provincie verdeeld wordt onder zoveel % Rooms-katholieke, zoveel % Orthodoxe bedienaren etc. Het algemeen kader dient derhalve op federaal niveau te worden vastgelegd en de verdeling van de gelden parochie per parochie.

Mevrouw RIGAUX antwoordt dat het zeer moeilijk is om alles op het federale niveau vast te leggen en de provinciën tegelijkertijd zoveel mogelijk autonomie te geven. Elke eredienst heeft bovendien het grondwettelijk recht zich te organiseren zoals zij dat zelf wenst zodat ook met deze autonomie rekening dient te worden gehouden. De Belgische Staat kan bijgevolg niet stellen wie bedienaar is en wie niet.

De heer GROLLET antwoordt dat het kader wel op provinciaal niveau kan vastgelegd worden aangezien er geen enkel parlement op gewestelijk vlak iets te zeggen heeft over de vaststelling van het budget van de erediensten.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat er toch veel parlementaire vragen worden gesteld.

De heer MAGITS stelt dat er toch ook een wijziging van de wedden van alle bedienaren heeft plaatsgevonden op het ogenblik dat de vrijzinnigen in de wet van 1974 werden ingevoegd. Alle bepalingen hangen bijgevolg met elkaar samen zodat het samenwerkingsverband inderdaad de problemen kan oplossen.

3.4. De opleiding

Mevrouw RIGAUX vraagt hoe de CVR het verband tussen het kader en de opleiding ziet.

De heer GROLLET antwoordt dat er een verband bestond in de overgangswetgeving doch dat dit verdwenen is in de wet van 2002. Intern heeft de CVR wel een verband aangezien elk kader met een bepaald diploma overeenkomt. Niettemin is er een tekort aan gediplomeerden of personen die een opleiding hebben gevolgd. Het humanisme blijkt zich bij studenten al te vaak in de marge te situeren. Aangezien de CVR niet over

seminaries of specifieke diploma's beschikt, past het zich de vraag te stellen over de wijze van oplossing van dit probleem.

De heer MAGITS vult aan dat een specifieke opleiding uiteraard ideaal zou zijn doch dit financieel niet haalbaar lijkt zodat de CVR wat dit betreft geen vragende partij is. In Vlaanderen bestaat er wel een opleiding moraalwetenschappen die toelaat dat mensen in verschillende richtingen kunnen gestuurd worden doch deze opleiding is niet ideaal voor de gemeenschapsvorming. Wanneer men dergelijke vorming zou inrichten dient zij zeer specifieke vakken te bevatten waarvoor er evenwel een te kleine afzetmarkt bestaat. Omwille van deze financiële gevolgen richten de universiteiten ze dan ook niet meer in. Idealiter zou de CVR over een eigen seminarie beschikken dat gesubsidieerd wordt door de overheid. Bij de katholieken is het evenwel zo dat de meeste leraren een wedde van de overheid ontvangen voor een functie van bedienaar doch zij omwille van hun leraarschap geen gemeenschapsbijdrage als bedienaar meer leveren. Dit is de reden van de CVR om dergelijke cumulatie radicaal van de hand te wijzen.

3.5. De strafwet

De heer MORTIER haalt de strafwettelijke bepaling aan die bedienaren van een eredienst verbiedt in de uitoefening van hun bediening een wet aan te vallen. Hij vraagt of de heer MAGITS van oordeel is of deze regeling in het licht van de vrije meningsuiting dient afgeschaft te worden?

De heer MAGITS antwoordt dat hij in zijn artikel in De Standaard van 15.02.2006 enkel op het bestaan van dit wetsartikel heeft willen wijzen en dat de bescherming van de bedienaren een kwestie van geven en nemen is. Het wetsartikel mag wat hem betreft evenwel uit het strafwetboek verdwijnen zodat in plaats daarvan het gemeen recht kan toegepast worden doch in dat geval dient men consequent te zijn en het absolute karakter van het biechtgeheim eveneens uit het strafwetboek te halen.

3.6. De katholieke parochieassistenten

De heer MORTIER haalt de voorlaatste paragraaf op pagina 40 van het verslag aan waar de parochieassistenten ter sprake komen en vraagt zich af hoe deze paragraaf met de vorige is gelinkt?

De heer MAGITS antwoordt dat hij de informatie uit een artikel van MARTENS heeft gehaald. Als hij zich niet vergist zijn de parochieassistenten er gekomen op verzoek van het Antwerpse bisdom teneinde het priestertekort op te vangen. Daarvoor werd een voorlopige regeling in de begroting ingeschreven. Hoewel er veel kritiek rees, vermeerde de overheid het aantal zodat er thans meer parochieassistenten dan morele consulenten werkzaam zijn. Deze leken mogen evenwel geen vieringen voorgaan hetgeen inhoudt dat zij ook minder verantwoordelijkheid dragen en logischerwijze ook een lagere wedde en minder voordelen bij hun pensioen zouden moeten ontvangen.

De heer HUSSON stelt dat het systeem van de CVR er derhalve op neerkomt dat het statuut van haar consulenten op alle andere bedienaren zou toegepast worden.

De heer GROLLET antwoordt dat de statuten van de bedienaren op vandaag gebaseerd zijn op de Rooms-katholieke eredienst.

Mevrouw RIGAUX merkt op dat wanneer men ervoor opteert alles te veranderen de bijzondere wet tot hervorming der instellingen eveneens zal moeten worden aangepast.

De heer GROLLET antwoordt dat dit in het algemeen belang zou zijn. Wanneer men het geheel overschouwt, dient een regeling om echt functionerend te zijn federaal te worden geregeld.

De heer MAGITS stelt dat de hiërarchie bij de Rooms-katholieke eredienst ook helemaal anders georganiseerd is. In zijn bisdom lijkt de bisschop heer en meester te zijn. Blijkbaar heeft deze eredienst dan ook geen nood aan één groot systeem.

3.7. De erkenning van een eredienst

De heer HUSSON verwijst naar de Israëlische en de Orthodoxe eredienst en vraagt of de erkenningvoorwaarden voor een eredienst bij wet moeten worden vastgelegd.

De heer GROLLET antwoordt dat de erkenning een federale materie is en hij zich daarmee akkoord kan verklaren. Anders is het evenwel gesteld met de voorwaarden die in het verleden steeds “à la tête du client” werden toegepast omwille van politieke of praktische overwegingen. Eens een eredienst is erkend zou moeten worden nagegaan op welke wijze zij zich verder ontwikkelt. Een erkenning zou eveneens moeten kunnen worden ingetrokken. Wanneer de overheid politieke partijen subsidieert kan ze deze subsidie ook intrekken wanneer zich bepaalde feiten voordoen. Deze regeling zou ook op de erediensten moeten toegepast worden. De overheid geeft subsidies aan de erediensten omwille van hun sociaal nut, hetgeen gegrond is op de eerbiedig van de fundamentele vrijheden en mensenrechten. Er is bijgevolg sprake van een soort pact tussen de burgerlijke autoriteiten en de erediensten.

3.8. De cumul

De heer SMETS stelt dat cumulaties binnen de georganiseerde vrijzinnigheid in wezen niet mogelijk zijn maar cumulaties met privé-functies blijkbaar toch niet uitgesloten zijn. Hij vraagt of deze laatste cumulaties mogelijk moeten blijven.

De heer MAGITS antwoordt dat de CVR een arbeidsreglement heeft waarin wordt gesteld dat dergelijke cumulaties enkel mogelijk zijn wanneer men daarvoor vooraf de toestemming heeft verkregen en de bijkomende functie verband houdt met de dienst die de consulent uitoefent. Deze cumulaties komen evenwel bijna niet voor. Zo is er een consulent geweest die een jaar naar het kabinet ging werken doch niet de toestemming heeft gekregen deze functie met zijn consulentschap te cumuleren. Na één jaar diende hij bovendien definitief een keuze te maken tussen beide functies.

De heer GROLLET stelt dat halftijds werken niet hetzelfde is als cumulatie doch voor deze formule heeft de CVR tot op heden ook nog geen toestemming verleend. Wel is er een specifiek geval geweest van een juridisch vertaler doch hieraan werden voorwaarden verbonden. Wanneer de overheid een wedde uitkeert voor een voltijds consulent dient deze voltijds ter beschikking te staan.

3.9. Sociaal statuut

De heer SMETS haalt het ziektestelsel aan en vraagt of de CVR wenst te opteren voor het staatssysteem (met wachtgeld en dergelijke meer) ofwel voor de invoering van een specifieke regel waardoor de ziekteperiode (hoewel onbezoldigd) toch voor de berekening van het pensioen in aanmerking wordt genomen?

De heer MAGITS antwoordt dat hij geen echte voorkeur heeft voor de wijze van oplossing. Het probleem waarmee de CVR evenwel zeker ook te kampen heeft is het feit dat zij geen vervanger kan aanduiden voor een zieke afgevaardigde.

De heer SMETS haalt tenslotte de diplomabonificatie aan en merkt op dat bij de Georganiseerde Vrijzinnigheid er naar zijn weten tot nu toe slechts één persoon met pensioen is gegaan en de diplomabonificatie hierbij niet werd toegekend. Mogelijk kan eraan gedacht worden toch duidelijk te maken dat er een band bestaat tussen de “graad” en de diplomavereiste; deze band is immers bij de invoering van de nieuwe wet verloren gegaan (bestond wel bij de “voorlopige” regeling).

4. Dankbetuiging

Mevrouw RIGAUX en de heer MORTIER danken de heren GROLLET en MAGITS voor hun aanwezigheid, hun toelichting, verslag en constructieve medewerking. Tenslotte merkt mevrouw RIGAUX nog op dat het verslag dat ze de Commissie bezorgden binnen de Commissie blijft en niet verspreid zal worden.

Mevrouw RIGAUX stelt tenslotte dat men altijd de mogelijkheid heeft de Commissie nog een naverslag toe te zenden indien men dat wenst.

De heer GROLLET overhandigt de Commissie nog bundel met een lijst van wettelijke bepalingen betreffende de erediens ten en de niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen. De bundel is beschikbaar op het secretariaat van de Commissie.

Wouter Ceulemans

BIJLAGE 4:

Data der vergaderingen en hoorzittingen van de Commissie

- Vergadering dd. 10.11.2005 van 12.00 tot 15.00:
installatievergadering op het kabinet van Mevrouw de Minister
- Vergadering dd. 25.11.2005 van 14.00 tot 17.00 u.: werkvergadering
- Vergadering dd. 09.12.2005 van 14.00 tot 17.00 u.: werkvergadering
- Vergadering dd. 06.01.2006 van 12.00 tot 14.00 u.: werkvergadering
- Hoorzitting dd. 06.01.2006 van 14.00 tot 16.00 u.:
hoorzitting met de vertegenwoordigers van de Protestants-Evangelische
eredienst
- Vergadering dd. 27.01.2006 van 9.30 tot 10.00 u.: werkvergadering
- Hoorzitting dd. 27.01.2006 van 10.00 tot 12.00 u.:
hoorzitting met de vertegenwoordigers van de Israëlische eredienst
- Vergadering dd. 27.01.2006 van 12.00 tot 14.00 u.: werkvergadering
- Hoorzitting dd. 27.01. 2006 van 14.00 tot 16.00 u.:
hoorzitting met de vertegenwoordigers van de Orthodoxe eredienst
- Vergadering dd. 03.02.2006 van 9.30 tot 10.00 u.: werkvergadering
- Hoorzitting dd. 03.02.2006 van 10.00 tot 12.00 u.:
hoorzitting met de vertegenwoordigers van de Anglicaanse eredienst
- Vergadering dd. 03.02.2006 van 12.00 tot 14.00 u.: werkvergadering
- Hoorzitting dd. 03.02.2006 van 14.00 tot 16.00 u.:
hoorzitting met de vertegenwoordigers van de Rooms-katholieke eredienst
- Vergadering dd. 09.02.2006 van 13.30 tot 14.00 u.: werkvergadering
- Hoorzitting dd. 09.02.2006 van 14.00 tot 16.30 u.:
hoorzitting met de vertegenwoordigers van de Islamitische eredienst
- Vergadering dd. 17.02.2006 van 13.00 tot 14.00 u.: werkvergadering
- Hoorzitting dd. 17.02.2006 van 14.00 tot 16.00 u.:
hoorzitting met de covoorzitters van de Centrale Vrijzinnige Raad
- Vergadering dd.10.03.2006 van 14.00 tot 17.00 u.:
werkvergadering met de heer Philippe Beatrix

- Vergadering dd. 31.03.2006 van 14.00 tot 17.00 u.: werkvergadering
- Vergadering dd. 21.04.2006 van 12.00 tot 15.00 u.: werkvergadering
- Vergadering dd. 05.05.2006 van 14.00 tot 17.00 u.: werkvergadering
- Vergadering dd. 19.05.2006 van 14.00 tot 17.00 u.: werkvergadering
- Vergadering dd. 02.06.2006 van 10.00 tot 13.00 u.:
werkvergadering met de heer Henri Jamar
- Vergadering dd. 16.06.2006 van 10.00 tot 13.00 u.:
werkvergadering met de heer Henri Jamar
- Vergadering dd. 27.06.2006 van 14.00 tot 17.00 u.: werkvergadering
- Vergadering dd. 04.07.2006 van 9.00 tot 12.00 u. en van 13.00 tot 17u.:
Werkvergadering
- Vergadering dd. 05.07.2006 van 9.00 tot 10.00 u.:
werkvergadering met mevrouw Sandra Thijs, de heer Johan Janssens
en de heer Henri Jamar
- Vergadering dd. 05.06.2006 van 10.00 tot 12.30 u. en van 13.30 tot 17.30 u.:
Werkvergadering
- Vergadering dd. 04.08.2006 van 9.00 tot 17.30 u.: werkvergadering
- Vergadering dd. 05.08.2006 van 9.00 tot 17.00 u.: werkvergadering
- Vergadering dd. 29.08.2006 van 9.00 tot 12.00u.: werkvergadering
- Vergadering dd. 31.08.2006 van 9.00 tot 12.00u.: werkvergadering

